

รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
เลขที่..... 266744
..... 266744
เลขทะเบียน..... ๖.
เลขเรียกหนังสือ..... 294.363 พ14118 2566

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2566

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ พระวิชาญ ทรงราชี่ แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาคร คัยนันท์)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรค้ำ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน.....ปี

๗ ก.ค. ๖๕๖๓

ชื่อเรื่อง : รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
ผู้วิจัย : พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ
ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร
ปีสำเร็จการศึกษา : 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ (3) เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสังฆาธิการในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 386 รูป ได้มาโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ และใช้วิธีการกำหนดสัดส่วนและวิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสมการโครงสร้าง (SEM) ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ คือ นักวิชาการ และพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด และพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 3 การยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสงเคราะห์ ด้านการพัฒนา ด้านการแก้ปัญหา และด้านการบูรณาการ (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล โดยรวมจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ โดยทั้ง 3 ปัจจัย สามารถอธิบายการผันแปรในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้ร้อยละ 48.30 ($R^2 = 0.483$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งโมเดลความสัมพันธ์ของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ $P\text{-Value} = 0.207$, $\chi^2 / df = 1.630$, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03

และ (3) รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนล่าง ดังนี้ (3.1) การพัฒนาด้านสมรรถนะส่วนบุคคล (3.2) การพัฒนาด้านการหนุนเสริมภายนอก
(3.3) การพัฒนาด้านสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์

คำสำคัญ: รูปแบบ, การส่งเสริม, สาธารณสงเคราะห์, พระสังฆาธิการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Title : Model of Public Welfare Promotion of Monks in the Lower Northeastern Region

Author : Phrakhrubaidikawichan Wisuttho

Degree : Doctor of Public Administration (Public Administration)
Rajabhat Maha SaraKham University

Advisors : Associate Professor Dr.Yupaporn Yupas
Assistant Professor Dr.Saovalak Kosonkittiumporn

Year : 2023

ABSTRACT

The objectives of this research were to (1) study the level of public aid promotion of Sangha administrators in the lower northeastern region, (2) study factors affecting the public aid promotion of Sangha administrators in the lower northeastern region, and (3) To create and confirm the public welfare promotion model of the Sangha administrators in the lower northeastern region. The mixed research methodology was used, divided into 3 phases: Phase 1 studied the level of public welfare promotion and factors affecting public welfare promotion of monks in the lower northeastern region. The sample consisted of 386 monks in the lower northeastern provinces. They were obtained by sampling according to Taro Yamane's formula and using proportional and simple random sampling methods. Tools used to collect information It was a 5-point estimation scale questionnaire. Data were analyzed by descriptive statistics, mean, percentage, standard deviation. and use data analysis By Structural Equation (SEM), Phase 2, created a model for promoting public welfare of Sangha administrators in the lower northeastern region. The target group of experts are academicians and Sangha administrators at the provincial primate level. and 20 monks at the district primate level. Tools used in the research. Using the interview form Phase 3, confirmation of the model of public assistance promotion of Sangha administrators in the lower northeastern region by qualified.

The results of the research revealed that (1) the level of public assistance promotion of the Sangha administrators in the lower northeastern region. Overall, it was at a high level. In descending order of averages, these included assistance, development, support, and integration, (2) Factors affecting public welfare promotion of Sangha administrators in the lower northeastern region. The overall coefficient of influence in descending order was personal competency factor. external reinforcement factor Sangha Organization Competency Factors, by all 3 factors, can explain the variation in public aid promotion of monks in the lower northeastern region at 48.30% ($R^2 = 0.483$) with a statistical

significance at the .01 level, which the model. The relationship of the model of public welfare promotion of the Sangha administrators in the lower northeastern region is consistent with the empirical data, P-Value = 0.207, $\chi^2 / df = 1.630$, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03, and (3) Buddhist public welfare promotion model of Sangha administrators in the lower northeastern region are as follows: (3.1) development of personal competency, (3.2) development of external support (3.3) development of sangha organization competency.

Keywords: Model, Promotion, Public Welfare, Monks

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ความรู้ ตลอดจนแนะนำแนวทางในการศึกษาแก่ผู้วิจัยจนงานเสร็จสมบูรณ์ จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิศิต ธีรวิงโส ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม ที่เมตตารับเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจประเมินเครื่องมือในการวิจัย อีกทั้งเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ที่อำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี ตลอดจนคณะสงฆ์ ภาค 11 ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและที่ขาดไม่ได้เลย คือ เพื่อน ๆ ร่วมหลักสูตรทุกท่านที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยดีมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา-มารดา และขอขอบคุณทุกคนในครอบครัว เพื่อนสหธรรมิกที่มีส่วนในการผลักดัน ส่งเสริมสนับสนุนมาโดยตลอด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จะสามารถเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจในโอกาสต่อไป

พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 สมมติฐานการวิจัย	4
1.5 ขอบเขตการวิจัย	5
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด	20
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการและบทบาทของพระสงฆ์	27
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์	48
2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์	70
2.6 บริบททั่วไป	94
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	107
2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย	119
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	121
ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	121
ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	126
ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	127

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	131
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย	131
4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย	133
4.3 ผลการวิจัย	134
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	171
5.1 สรุป	171
5.2 อภิปรายผล	175
5.3 ข้อเสนอแนะ	180
บรรณานุกรม	182
ภาคผนวก	191
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	192
ภาคผนวก ข ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	203
ภาคผนวก ค ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	207
ภาคผนวก ง แบบสอบถามประเมินความเหมาะสม	211
ภาคผนวก จ ภาพประกอบการทำวิจัย	215
การเผยแพร่ผลงานวิจัย	223
ประวัติผู้วิจัย	224

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1	ข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 122
3.2	ระดับคะแนนความคิดเห็น 125
3.3	เกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ตัวแบบ 126
4.1	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 134
4.2	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน 135
4.3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการบริหาร โดยจำแนกเป็นรายข้อ 136
4.4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย โดยจำแนกเป็นรายข้อ 137
4.5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน โดยจำแนกเป็นรายข้อ 138
4.6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจำแนกเป็นรายข้อ 139
4.7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการได้รับการอุปถัมภ์ศาสนิกชน โดยจำแนกเป็นรายข้อ 140
4.8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยจำแนกเป็นรายข้อ 141
4.9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะทั่วไป โดยจำแนกเป็นรายข้อ 142
4.10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล โดยจำแนกเป็นรายข้อ 143

ตารางที่	หน้า
4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะการทำงานกับร่วมกับผู้อื่น โดยจำแนกเป็นรายข้อ	144
4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยจำแนกเป็นรายด้านและข้อ	145
4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการสงเคราะห์ โดยจำแนกเป็นรายข้อ ...	146
4.14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการก่อกูล โดยจำแนกเป็นรายข้อ	147
4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการพัฒนา โดยจำแนกเป็นรายข้อ	148
4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการบูรณาการ โดยจำแนกเป็นรายข้อ ...	149
4.17 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	150
4.18 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อ การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง (ก่อนการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)	154
4.19 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างรูปแบบการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)	156
4.20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)	157
4.21 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์	160
4.22 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก	161
4.23 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล	162
4.24 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางพัฒนา	166
4.25 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางพัฒนา	167
4.26 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางพัฒนา	168
ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	203
ค.1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย	207

สารบัญญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดการวิจัย	120
3.1	รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	130
4.1	โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ก่อนการปรับแก้ ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (Before Modification)	155
4.2	โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หลังการปรับแก้ ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (After Modification)	158
4.3	กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี	159
4.4	ร่างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียง เหนือตอนล่าง	163
4.5	รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง	170
จ.1	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา	216
จ.2	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการในจังหวัดชัยภูมิ	216
จ.3	การสัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวจิตสุภา หมิ่นยงค์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์	217
จ.4	การสัมภาษณ์เชิงลึก นายประสงค์ ทองประ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์	217
จ.5	การสัมภาษณ์เชิงลึก นายเพทาย สดทรงศิลป์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดบุรีรัมย์	218
จ.6	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูปทุมธรรมานุรักษ์ (ถวัลย์ वलฺโลภ) เจ้าอาวาสวัดหนองบัวทอง รองเจ้าคณะอำเภอเมืองบุรีรัมย์	218
จ.7	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระวชิรภิตติบัณฑิต รองเจ้าคณะอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ กรรมการสภามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	219
จ.8	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูสิริศณารักษ์ (ผล ปิยธมฺโม) วัดจำปา เจ้าคณะอำเภอ ประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์	219
จ.9	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระเทพปริยัติยาจารย์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าอาวาสวัดกลาง พระอารามหลวง จังหวัดบุรีรัมย์	220
จ.10	การสัมภาษณ์เชิงลึก พระพรหมวชิโรโมลี, ดร. ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 11 เจ้าอาวาสวัดศาลาลอย พระอารามหลวง จังหวัดสุรินทร์	220

ภาพที่	หน้า
จ.11 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระมงคลสุตกิจ เจ้าคณะอำเภอห้วยราช ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลาง พระอารามหลวง เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์	221
จ.12 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระราชวิมลโมลี, ผศ.ดร. เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ..	221
จ.13 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระราชสุตาทังการ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ เจ้าอาวาสวัด พรหมสุรินทร์	222
จ.14 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระเทพสีมาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา วัดบึงพระอารามหลวง	222
จ.15 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระราชชัยสิทธิสุนทร วัดไพรพินาศ จังหวัดชัยภูมิ เจ้าคณะชัยภูมิ	223
จ.16 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์	223

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วิกฤติการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อประชาชนต่อการใช้ชีวิตประจำวันในสถานการณ์ไวรัสโควิด-19 เมื่อพิจารณาถึงบทบาททางด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์จะพบว่า คณะสงฆ์ไทยได้มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนด้วยการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ดังปรากฏชัดว่าในหลายพื้นที่ที่คณะสงฆ์ได้แสดงบทบาทในการให้ความช่วยเหลือชุมชนและสังคมโดยรอบมาโดยลำดับ บทบาทดังกล่าวมีทั้งการทำงานในเชิงสนองตอบนโยบายขององค์กรคณะสงฆ์และดำเนินงานด้วยความเป็นผู้มีจิตอาสาของตัวท่านเอง มักเริ่มจากกิจกรรมพื้น ๆ ซึ่งมีที่มาจากความเดือดร้อนและความขาดแคลนของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ และขยายไปสู่การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเพื่อแก้ปัญหาความเป็นอยู่ของคนในชุมชน รวมทั้งการช่วยเหลือด้านสุขภาพอนามัยและการเกษตร อาทิ การจัดตั้งศูนย์ที่พัฒนาเด็กเล็ก การอบรมเยาวชน โครงการฝึกอาชีพ การจัดตั้งธนาคารโค-กระบือ ธนาคารข้าว ธนาคารน้ำ สหกรณ์ชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ การส่งเสริมการแพทย์พื้นบ้าน การดูแลรักษาผู้ป่วยเอดส์ การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ตลอดจนการส่งเสริมการทำเกษตร (พินิจ ลาภธนานนท์, 2562)

บทบาทของพระสงฆ์นั้น มีสำคัญมากซึ่งเป็นปัจจัยและมีอิทธิพลต่อความคิดตลอดจนในการช่วยเหลือประชาชนทางสังคมในระดับประเทศด้วยเพราะพระสงฆ์เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทุกชนชั้นในสังคม ตั้งแต่พระมหากษัตริย์ลงมาจนถึงประชาชนทั่วไปปัจจัยที่เชิดชูฐานะของพระสงฆ์ในสังคม คือ ความบริสุทธิ์ ความเสียสละบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือสังคมและความเป็นผู้นำทางสติปัญญาในปัจจุบันนั้นบทบาทพระสงฆ์เริ่มลดน้อยไปเพราะความเจริญด้านเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและวัฒนธรรมแบบตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามความเจริญของสังคมไร้พรมแดนตลอดจนความเจริญด้านไอทีการติดต่อสื่อสารในโลกโซเชียลมีเดีย (Social Media) จากสังคมชนบทไปสู่สังคมออนไลน์ (Social Network) ถึงกระนั้นพระสงฆ์ก็ยังคงมีบทบาทและหน้าที่เช่นเดิมจะมากบ้างหรือน้อยบางประการใดก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงในสังคม รวมถึงการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของแต่ละสังคมพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตนอยู่หลายอย่างเหมือนเดิมเพราะความศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ฉะนั้นบทบาทพระสงฆ์กับการช่วยเหลือประชาชนในสถานการณ์โควิด-19 จึงมีความสำคัญอย่างมากที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชนไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยเราจะเห็นได้ว่า สังคมไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์มาตลอด อย่างงานแต่งงานก็ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาในงานแต่งงานด้วย พอเกิดก็ต้องนิมนต์พระมาในงานวันเกิดหรือใส่บาตรทำบุญวันเกิดเจ็บป่วยก็ไปหาพระทำบุญและบางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้านเป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้าน (พระครูสุธีจรรย์วัฒน์, 2562)

พระสงฆ์ถือว่าเป็นศาสนทายาทและเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา เป็นองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนในฐานะเป็นผู้นำ ดังนั้นพระสงฆ์ นอกจากต้องทำหน้าที่เพื่อขัดเกลากิเลสของตนเอง ศึกษาไตรสิกขาแล้วยังต้องทำหน้าที่เพื่อสังคม หรือชุมชนอีกด้วยเพราะในความเป็นจริงแล้วชีวิตของพระสงฆ์มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับชุมชน ทั้งด้านการเป็นอยู่และความช่วยเหลืออื่น ๆ ในขณะเดียวกันพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ตอบแทนชุมชน ตามนโยบายที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่มหาชน เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” นอกจากนี้แล้วมหาเถรสมาคมองค์กรปกครองสงฆ์ สูงสุดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ยังได้ตรากฎมหาเถรสมาคม กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 ว่าด้วยระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ ข้อ 5) กำหนด “การ” คือ กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระศาสนา หรือเกี่ยวกับคณะสงฆ์ มี 6 ฝ่าย คือ 1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม หรือการปกครองคณะสงฆ์ 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษา สงเคราะห์ 4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ (ฝ่ายฝึกอบรม กองแผนงาน กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ, 2542, น. 393) การคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านนี้ เมื่อพิจารณา ลงลึกในรายละเอียดจะเห็นได้ว่าเป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธดำรัสให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในปัจจุบันและมีรายละเอียดครอบคลุมถึง การพัฒนาชุมชน ทั้งในด้านการพัฒนาจิตวิญญาณการพัฒนา อาชีพของชุมชน รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอีกด้วยจากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎมหาเถรสมาคมดังกล่าว ย่อมหมายความว่า การพระศาสนาในหน่วยงานปกครองคณะสงฆ์ หรือหน่วยดำเนินการกิจการคณะสงฆ์และกิจการพระศาสนาหน่วยเล็กที่สุด คือ วัตถุประสงค์การบริหารงาน ของเจ้าอาวาสวัดที่จะต้องรับผิดชอบดูแลบุคลากรภายในวัดและนอกวัดตาม” การคณะสงฆ์” ทั้ง 6 ด้าน

รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและท่าน ผู้เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า การจัดการบริหารสาธารณสงเคราะห์และการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาด้วยการวางนโยบายวิธีการที่รัดกุม มิได้หมายถึง การออกไปเผยแผ่พระศาสนา เพียงอย่างเดียว หมายถึง การจัดการการบริหารพระพุทธศาสนาด้วยที่เป็นกระบวนการ เบ็ดเสร็จ พร้อมกันไปในตัวเป็นการบริหารสาธารณสงเคราะห์เพื่อมวลมนุษยทั้งโลกในสมัยพุทธกาลที่พระพุทธเจ้า ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาที่ดี หรือแม้แต่หลังพุทธกาลยุคพระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูต ไปประกาศศาสนาทั้ง 9 สายก็ตามไม่ได้มีเป้าหมายการเผยแผ่พระศาสนาอย่างเดียวแต่ให้ไปเพื่อเข้าถึง ประชาชนและนำหลักหลักธรรมไปแนะนำชี้แจงให้เข้าใจและเข้าช่วยเหลือทำสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ สงเคราะห์ อนุเคราะห์แก่ประชาชนที่เดือดร้อนด้วยมีรูปแบบการจัดการบริหารในด้านต่าง ๆ ให้ดี อันจะทำให้การประสานความร่วมมือในระหว่างกันเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผนที่จะสามารถนำมาใช้ พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การดับทุกข์ได้จริงเป็นลำดับขั้นไปของการพัฒนา ปัญญา การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลนั้น วัดและพระสังฆาธิการนั้นเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน กิจการในฝ่ายพุทธจักรเพื่อประกับฝ่ายอาณาจักรในการร่วมมือร่วมแรงกันพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญ เพราะวัด ก็มีความพร้อมในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสถานที่และปัจจัยอื่น ๆ พอที่พระสังฆาธิการ จะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคมชุมชนได้ ซึ่งวัดก็ยังถือว่าเป็นองค์กรคณะสงฆ์ที่ยังมีประสิทธิภาพในการทำงาน ด้านสาธารณสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนทั่วไปที่อาจจะได้รับความเดือดร้อนในเรื่อง ต่าง ๆ ได้ถือได้ว่าวัดยังมีความมั่นคงและมีศักยภาพในระดับหนึ่งทีเดียวที่ขับเคลื่อนงานเหล่านี้ได้

เป็นอย่างดี การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ พระสังฆาธิการและต้องให้การช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความตั้งใจและให้เกิดความเป็นธรรมเป็นประโยชน์ที่เกิดแก่ชุมชนหมู่มาก เพื่อสาธารณประโยชน์ให้เกิดในวงกว้างเป็นที่ไว้นื้อเชื่อใจในการทำหน้าที่ของพระสังฆาธิการเพราะว่าวัดเป็นสถาบันหลักที่จะสามารถพอที่จะให้ความอนุเคราะห์และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์จากการจัดสรรหรือการจัดหาหรือการจัดการในเรื่องต่าง ๆ ให้เกิดความเหมาะสมและมีความเป็นธรรมเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและสังคมต่อไปด้วยความหวังที่จะนำพาชุมชนให้เกิดความเจริญและผาสุกต่อไป (พระสมุห์หวัศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์), 2563)

มหาเถรสมาคมมีมติให้ขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจนนำมาสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อให้การขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนาเป็นไปตามกรอบของการดำเนินงานที่มหาเถรสมาคมได้กำหนดไว้ การนี้ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมมีส่วนรับผิดชอบโครงการตามยุทธศาสตร์หลัก จำนวน 2 โครงการ กล่าวคือ โครงการส่งเสริมความร่วมมือภาคีเครือข่ายและโครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อสังคมที่ยั่งยืนตามหลักคิดการดำเนินงาน 4 ประการ คือ 1) สงเคราะห์ 2) เกื้อกูล 3) พัฒนา และ 4) บูรณาการ ถือเป็นรูปแบบและกระบวนการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตามกิจกรรมที่คณะสงฆ์จะสามารถดำเนินการให้ต่อเนื่องหรือพัฒนากิจกรรมขึ้นมาใหม่โดยเน้นประโยชน์ให้เกิดแก่สังคมโดยรวมสืบต่อไป การดำเนินงานที่ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมรับสนองมติมหาเถรสมาคม จึงเป็นไปเพื่อการนำหลักพุทธธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปเพื่อสร้างอุดมการณ์การทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธซึ่งครอบคลุมกิจกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของประชาชนตั้งแต่เกิดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต การทำกิจกรรมบนพื้นฐานของประโยชน์สุข สันติสุขและหันต่อสถานการณ์จึงถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม พยายามขับเคลื่อนร่วมกับเจ้าคณะปกครองและเครือข่ายการทำงานทุกระดับชั้นเรื่อยมา (พินิจ ลาภธนาพันธ์, 2563) หลาย ๆ วัด ยังคงประสบปัญหาการขาดงบประมาณในการก่อสร้างหรือบูรณปฏิสังขรณ์ ศาสนสถานที่อยู่ภายในวัด เนื่องจากพิษของสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน ดังนั้นการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์ที่จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนมากจึงชะงักงัน หากกล่าวในบริบทเชิงพื้นที่หน่วยงานราชการระดับอำเภอก็มีขอบเขตรับผิดชอบโดยตรงในการบริการสาธารณประโยชน์ในพื้นที่อยู่แล้ว ดังนั้นหากเป็นการดำเนินการเกี่ยวกับงานสงเคราะห์ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา สาธารณสุข การอาชีพ สาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ระบบสาธารณูปโภค การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การใช้ที่ดินเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นและการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ ก็อาจไม่สามารถให้การสนับสนุนได้อย่างเต็มที่เพื่อเป็นภารกิจที่ภาครัฐดำเนินการอยู่แล้ว (ณัฐภัทร์ เอมอ่อน, 2561)

ในพื้นที่เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างปัญหาที่พบ คือ พระสงฆ์มีบทบาทในการบริหารน้อยลงเพราะขาดความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการ อีกทั้งพระสงฆ์บางส่วนขาดการเข้ามามีส่วนร่วมหรือให้ความสำคัญกับชาวบ้านน้อยลง โดยจะเห็นได้จากการรายงานผลการปฏิบัติงาน การติดตามผลการขอข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัด พระสงฆ์ ศาสนสถาน ศาสนวัตถุภายในวัดเพื่อจัดเก็บ/จัดทำข้อมูลสารสนเทศทางพระพุทธศาสนาที่ล่าช้าและไม่ครบถ้วนไม่เป็นปัจจุบันโดยปัญหาส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยส่วนบุคคลของพระสงฆ์และที่อยู่ของวัดตามสภาพพื้นที่ ระยะทางซึ่งห่างไกลจากตัวจังหวัดเป็นเหตุให้พระสงฆ์ มีบทบาทน้อยลง อุปสรรคสำคัญของการดำเนินการด้านสาธารณสงเคราะห์ของวัด

และคณะสงฆ์ ยังขาดกระบอกเสียงเป็นที่น่าเสียใจอย่างยิ่งที่ในพื้นที่ประเทศไทย มีวัดมากกว่า 30,000 วัด และมีพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบและทำงานเพื่อสังคมเป็นจำนวนมากแต่ไม่ค่อยจะเป็นข่าวในทางกลับกันพระสงฆ์ที่ทำผิดพระวินัยกลับได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนทุกแขนง ประโคมข่าวเป็นรายวันเพื่อขายขาวนี้เป็นปัญหาใหญ่เป็นอุปสรรคสำคัญในสังคมไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน (รุ่งทิพย์ พูลพิพัฒน์, 2561) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพ ต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 การส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร อยู่ในระดับใด

1.2.2 เส้นทางอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร

1.2.3 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.3.3 เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.4 สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ด้านการบริหาร ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน 2) ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก ประกอบด้วย ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ด้านการประชาสัมพันธ์ 3) ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ด้านสมรรถนะทั่วไป ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับคนอื่น

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้มีความครอบคลุมถึงประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง 2 วิธี การ ดังนี้

1.5.1 การสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.2 การสร้างกรอบแนวคิดเชิงสำรวจด้วยการศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ พระสงฆ์ ภาครัฐระดับเจ้าคณะจังหวัด พระสงฆ์ในระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัยและได้แบ่งระยะการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา, จังหวัดชัยภูมิ, จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา, จังหวัดชัยภูมิ, จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 10,879 รูป

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสงฆ์ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 386 รูป โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ (Yamane, 1973, pp. 580-581)

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น หรือตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่

3.1.1 ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวแปรจาก กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2560), ราชกิจจานุเบกษา (2559, น. 17-19), พจนานุกรม สุพรรณกุล และคณะ (2561), และพระกิตติพันธ์ กิตติพิไล และคณะ (2563) มีตัวแปรแฝง ประกอบด้วย

3.1.1.1 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.1.1.2 ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา

3.1.1.3 ด้านการประชาสัมพันธ์

3.2 ตัวแปรคั่นกลาง หรือตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่

3.1.2 ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวแปรจาก (พระราชสุทธิญาณมงคล (2551, น. 4), พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภัททปณฺโญ) (2555, น. 153-154), พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (2558), พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (2559), พระทีฆทัตส์มนูวงศ์ (วิรัช วสสิริ) (2558), Gulick and Urwick (1937) และ Fayol (1949) มีตัวแปรแฝง ประกอบด้วย

3.1.2.1 ด้านการบริหาร

3.1.2.2 ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย

3.1.2.3 ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน

3.1.3 ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวแปรจาก (สุวัฒน์ รักขันโท, 2558), ลิขिता เณลิมพลโยธิน และคณะ (2560), พระราชรัตนเวที (ประเสริฐ โชติธมโม) (2560), พระมหาวิศิษฐ์ ธีรวโร (2562), อุบล อุดร (2561) และพระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2563), มีตัวแปรแฝงประกอบด้วย

3.1.3.1 ด้านสมรรถนะทั่วไป

3.1.3.2 ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล

3.1.3.3 ด้านสมรรถนะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3.3 ตัวแปรตาม คือ การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ จำนวน 4 ด้าน ผู้วิจัยสังเคราะห์ตัวแปรจาก พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ (2563, น. 17-20) ดังนี้

3.3.1.1 ด้านการสงเคราะห์

3.3.1.2 ด้านการเกื้อกูล

3.3.1.3 ด้านการพัฒนา

3.3.1.4 ด้านการบูรณาการ

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยจะใช้เวลาศึกษาอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2565
ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยจากการวิจัยในระยะที่ 1 โดยจัดหมวดหมู่ใหม่ตามลำดับของการเกิด (Birth Order) ของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ และพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยจะใช้เวลาศึกษาเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2565

ระยะที่ 3 การยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ร่างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากผลการวิจัยจากระยะที่ 2

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2. ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิพากษ์และยืนยันในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ และพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 20 คน/รูป

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัย ได้ทำการวิจัยอยู่ระหว่างเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม พ.ศ. 2565

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบ หมายถึง วิธีการจำลองการบริหารของผู้บริหารท้องถิ่นตามขอบข่ายอำนาจหน้าที่ และภารกิจการบริหาร เพื่ออธิบายให้เป็นรูปธรรมง่ายต่อความทำความเข้าใจ กระชับถูกต้องสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้สามารถสื่อสารเข้าใจได้ชัดเจน ซึ่งจะแสดงในรูปของแผนภาพในรูปของข้อความต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างละเอียด จนทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยง่าย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หมายถึง ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่

1. ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

1.1 ด้านการบริหาร หมายถึง การจัดบุคลากรในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการจัดทรัพยากรหรือวัสดุต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการศึกษาปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาลจัดงบประมาณอย่างเพียงพอ ตลอดจนมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนทั้งในและนอกองค์กร

1.2 ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งมั่น ร่วมแรงร่วมใจ บรรลุเป้าหมายให้ได้ต่อการส่งเสริมสาธารณสุข มีระบบการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่ปฏิบัติภารกิจให้ดีที่สุดต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ มีความสามัคคีให้ความร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูล ผลักดันกันและกันต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกันชื่นชมความสำเร็จร่วมกัน ร่วมภาคภูมิใจด้วยกันต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระหว่างเครือข่าย

1.3 ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน หมายถึง มีการติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน การปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และสร้างแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสาร มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้นำชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ

2. ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก ประกอบด้วย

2.1 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง การให้ความร่วมมือในการส่งเสริม สาธารณะจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรสงฆ์ หน่วยงานราชการ หน่วยงาน เอกชน มูลนิธิ หรือผู้มีจิตศรัทธา พระสงฆ์ในพื้นที่ ตลอดจนประชาชนในพื้นที่

2.2 การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา หมายถึง การได้รับการอุปถัมภ์ปัจจัย จากพุทธศาสนิกชน ได้รับสิ่งของจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา ได้รับการอำนวยความสะดวก ด้านการจัดหาสถานที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุน เช่น การจัดทำโครงการผ้าป่าสมทบ กิจกรรมรับบริจาค เป็นต้น มีการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในการดำเนินการ ส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ประชาชนในพื้นที่ที่มีจิตศรัทธาและให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างดี

2.3 ด้านการประชาสัมพันธ์ หมายถึง มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ในพื้นที่ มีการสร้างเพจ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ในจุดสำคัญ ประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของผู้นำชุมชน ตลอดจน มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านช่องทาง Line

3. ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ประกอบด้วย

3.1 ด้านสมรรถนะทั่วไป หมายถึง การมีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์สามารถนำหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ดำเนินการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ มีศิลปะในการสื่อสาร มีศิลปะในการ โน้มน้าวใจเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ประพฤติตนเป็นเป็นที่น่าเลื่อมใสทำให้ประชาชนเกิดศรัทธานำสิ่ง ปัจจัยและสิ่งของมาบริจาคสมทบเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งสร้างสาธารณะกุศลช่วยเหลือผู้อื่น

3.2 ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล หมายถึง การมีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจดำเนินการส่งเสริม สาธารณะ สงเคราะห์ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา อบรม และเรียนรู้ สิ่งใหม่ ๆ เสมอ ขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ มีมิตรไมตรี ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระลูกวัดและมีทักษะในการจูงใจ

3.3 ด้านสมรรถนะการทำงานกับร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การมีทักษะการทำงานเป็นทีม ให้ความช่วยเหลือเพื่อร่วมงาน มอบหมายงานตรงกับความสามารถผู้ปฏิบัติงาน มีศิลปะในการสื่อสาร ภายในและภายนอกองค์กร มีทักษะการประสานงานกับหน่วยงานอื่นจนสำเร็จลุล่วง ให้ความไว้วางใจ เคารพในการตัดสินใจของทีมงาน เชื่อมั่นในศักยภาพของทีมงานและสามารถให้คำปรึกษาได้เสมอ

สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง แนวทางที่วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมอันเป็น สาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์ หรือวัดควรจะมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมหรือบริการในเชิงการ ช่วยเหลือให้แก่ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนหรือประสบภัยในเงื่อนไขหรือรูปแบบต่าง ๆ สามารถใช้เป็นกลไก

ขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้า โดยร่วมมือกันหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และมีวิธีการ ต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. ด้านการสงเคราะห์ หมายถึง มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างอาคารเรียนและวัสดุการเรียน การสอนแก่นักเรียน การสร้างตึกโรงพยาบาลและจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ การสงเคราะห์ที่พักอาศัยแก่ผู้เดินทางไกล ได้รับความเดือดร้อน บริการห้องน้ำ ห้องสุขา น้ำดื่ม มอบทุนแก่พระภิกษุสามเณรผู้เรียนธรรม-บาลี การสงเคราะห์ที่สิ่งของในการดำรงชีพแก่ผู้ประสบภัยที่ได้รับความเดือดร้อน
2. ด้านการเกื้อกูล หมายถึง การให้การสนับสนุนบริจาคทุนทรัพย์สมทบทุนพัฒนาโครงการร่วมกับภาครัฐให้สถานที่ในการใช้ประโยชน์แก่ชุมชน เช่น ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของทางราชการร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน แหล่งน้ำ อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ
3. ด้านการพัฒนา หมายถึง การบูรณะสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น พัฒนาโบสถ์ ศาลาสนับสนุน การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิต เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ทำความสะอาดถนน ในบริเวณหมู่บ้านร่วมกับชุมชนร่วมกับชุมชนในการพัฒนาความสะอาดสวนสาธารณะ ลานกีฬา ลานอเนก ประสงค์ในชุมชนมีส่วนร่วมในการสอนธรรมะในสถานศึกษา
4. ด้านการบูรณาการ หมายถึง มีการสร้างเครือข่ายในการทำงาน เช่น เครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา การดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดมทุนทรัพย์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน มีการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกเยี่ยมบ้านและให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุในชุมชน มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ทำให้ได้รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อใช้เป็นแนวทางให้พระสังฆาธิการในพื้นที่อื่นใช้เป็นรูปแบบในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญในการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจในรูปแบบต่าง ๆ

1.7.2 สามารถนำข้อเสนอแนะไปใช้ในการวางแผนส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนและผู้ด้อยโอกาส เป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับชุมชน ให้เกิดความสามัคคี เพื่อพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจ

1.7.3 นำข้อมูลผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตพื้นที่อื่น ๆ โอกาส ต่อไป

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

ในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ไว้ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
2. แนวคิดเกี่ยวกับวัด
3. แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการและบทบาทของพระสงฆ์
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์
5. ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์
6. บริบททั่วไป
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

2.1.1 ความหมายของรูปแบบ

ในส่วนของความหมายของตัวแบบหรือรูปแบบสองคำนี้มีความหมายที่เหมือนกัน ซึ่งภาษาอังกฤษใช้คำว่า Model ดังนั้นการให้ความหมายของคำว่ารูปแบบในงานวิจัยนี้ย่อม หมายถึง ของตัวแบบด้วยเช่นกัน ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมาย ดังต่อไปนี้

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ (2540, น. 21-23) อธิบายว่า รูปแบบ หมายถึง ลักษณะที่พึงปรารถนา ซึ่งมีลักษณะเป็นอุดมคติหรือเกิดได้ยากในโลกของความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เราอยากได้กับความสามารถที่จะหาสิ่งที่ต้องการนั้นแตกต่างกันมาก

อุทุมพร จามรมาน (2541, น. 22-26) กล่าวว่า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของ “รูปแบบ” ไว้ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนว ซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง (ศิลปะ) สิ่ง que แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้น ๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่น รูปแบบผู้หญิง รูปแบบเปิด รูปแบบวัด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, น. 967) สิ่งที่แสดงโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่สำคัญของเรื่องที่ศึกษา (พูลสุข หิงคานนท์, 2540) หรือเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ง่ายต่อความทำความเข้าใจรูปแบบ จึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุมเพราะการกระทำ เช่นนั้น จะทำให้รูปแบบนั้นด้อยลงไปส่วนการที่ระบุว่ามีแบบใด ๆ จะต้องประกอบด้วย รายละเอียดมากน้อยเพียงใด จึงเหมาะสมกับรูปแบบนั้น ๆ ครรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง จะต้องประกอบด้วย รายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงเหมาะสมกับรูปแบบนั้น ๆ ครรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีการกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้าง

รูปแบบนั้นว่าต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้นอย่างไร (John and Hartman, 1982, pp. 70-71) ซึ่งเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่แบบจำลองอย่างง่ายไปจนถึงแบบจำลองที่มีความซับซ้อนมาก ๆ มีทั้งแบบจำลองเชิงกายภาพ (Physical Model) เช่น แบบจำลองอะตอม แบบจำลองเครื่องบิน เป็นต้น และแบบจำลองเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายสภาพการณ์ หรือปรากฏการณ์ด้วยภาษา หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ (Henry and Stephen, 1982, p. 163) นอกจากนี้รูปแบบยังเป็นการจำลองสถานการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น (Stoner and Wankel, 1986, p. 50) เป็นในส่วนของ การสร้างความคิดรวบยอดของปรากฏการณ์ด้วยวิธีการของเหตุผลที่มีจุดหมายเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในนิยามที่แสดงถึงความสัมพันธ์และข้อเสนอของระบบรูปนัยที่เกี่ยวข้อง (Willer, 1986, p. 94) หรือสิ่งที่แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งที่ศึกษา เพื่อช่วยให้เข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ง่ายขึ้นโดยอาจแสดงออกมาในรูปแบบของแผนภาพทางความคิดด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์และยังได้ขยายความของรูปแบบว่ารูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุมส่วนการที่จะระบุว่าเป็นรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมีรายละเอียดตายน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสมและรูปแบบนั้น ๆ ควรมียุคประกอบ อะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ต้องการอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

ฉลาด จันทรมบัติ (2550, น. 152) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างโปรแกรมแบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวความคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

ทิศนา แคมมณี (2550, น. 220) อธิบายว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยสร้างจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย จากทฤษฎีหลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ณัฐศักดิ์ จันทรผล (2552) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างโปรแกรมแบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสมพิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่งโดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของรูปแบบนั้นๆ

มาลี สิบกระแสบ (2552) ได้กล่าวว่า รูปแบบมีสองลักษณะ คือแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ระบบการปฏิบัติงานและรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รูปแบบอาจแสดงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยงแสดงในรูปแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์หรือเขียนเป็นข้อความ จำนวน หรือภาพ หรือแผนภูมิ หรือรูปสามมิติ

รัตนะ บัวสนธ์ (2552) ได้ให้ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงรูปแบบในความหมายนี้ มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ เป็นต้น

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อว่า “Mathematical Model”

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่งรูปแบบในความหมายนี้ บางทีเรียกว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

ปัญญา ทองนิล (2553) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดขึ้นจากแนวความคิด ทฤษฎีและมีวิสัยทัศน์ (Vision) ประสบการณ์ การคาดการณ์ นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการเป็นนวัตกรรมภายในองค์กร ต่อไป

คัมภีร์ สุดแท้ (2553) ได้กล่าวว่า รูปแบบหมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นตามจริงหรือพัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญ ๆ สื่อให้เห็นและเข้าใจได้ง่ายขึ้น เพื่อใช้เป็นวิธีการในการดำเนินงาน ภายในองค์กรนั้น ๆ

ธิดารัตน์ ศรีขาว (2557) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ประกอบด้วย กระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญรวมทั้งวิธีการเทคนิคต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพสามารถใช้เป็นแบบแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

ณัฐหทัย โภคา (2558) ให้ความหมายของรูปแบบ หมายถึง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ หมายถึง แบบแผน หรือโครงสร้างที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักการ แนวคิด หรือทฤษฎี ซึ่งจะสามารถช่วยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการ ขั้นตอนตรวจพิสูจน์ประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เหมาะสมและน่าเชื่อถือ

Carter (1973, p. 79) ในพจนานุกรมการศึกษาได้รวบรวมความหมายของรูปแบบเอาไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการ หรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวกันเป็นและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนออกมาเป็นเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

Carter (1973) ในพจนานุกรมการศึกษาได้รวบรวมความหมายของรูปแบบเอาไว้ 4 ความหมาย คือ

1. เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ
2. เป็นตัวอย่าง เพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น

3. เป็นแผนภูมิ หรือรูปสามมิติ ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลักการหรือแนวคิด
4. เป็นชุดของปัจจัยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคมอาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

Forcese and Richer (1973, p. 5) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง การย่อ หรือการเลียนแบบ ความสัมพันธ์ที่ปรากฏอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อช่วยในการจัดระบบความคิดต่อเรื่องนั้นให้ง่ายขึ้น และเป็นระเบียบ สามารถเข้าใจลักษณะสำคัญของปรากฏการณ์นั้น ๆ รูปแบบจึงมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป

Brado and Hardman (1982, p. 70) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ หมายถึง บางสิ่งบางอย่างที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ซึ่งรูปแบบไม่ได้เป็นการอธิบายปรากฏการณ์หรือการบรรยายอย่างละเอียดทุกอย่างที่ปรากฏในส่วนที่จะอธิบายว่ารูปแบบใด มีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด จึงจะเหมาะสมและควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ซึ่งไม่ได้มีข้อกำหนดตายตัวขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างแบบขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ

Bardo and Hardman (1982, p. 70) ได้กล่าวถึง รูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่าเป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจเพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะหรือบรรยายคุณสมบัติ นั้น ๆ รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่พัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งให้ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจรูปแบบ จึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไปส่วนการจัดระบบรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมียละเอียดมากน้อยเพียงใด จึงเหมาะสมและรูปแบบนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

Keeves (1988, p. 559) อธิบายว่า รูปแบบ คือ สิ่งที่แสดงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยเข้าใจข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

Corsini and Auerbach (1996, pp. 573-574) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความหมายของรูปแบบ หมายถึง ชุดของความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นระหว่างปรากฏการณ์ในโลกของความจริงและโครงสร้างของสิ่งที่กำลังศึกษาและเป็นตัวแทนของปรากฏการณ์ในโลกความจริง

Thinkexist (2008, p. 1) ได้ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ไว้ว่าเป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติการงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมไว้ล่วงหน้า

กล่าวโดยสรุป สำหรับการวิจัยครั้งนี้ รูปแบบ หมายถึง วิธีการจำลองการบริหารของผู้บริหารท้องถิ่นตามขอบข่ายอำนาจหน้าที่และภารกิจการบริหาร เพื่ออธิบายให้เป็นรูปธรรมง่ายต่อความทำความเข้าใจ กระทั่งถูกต้องสามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ สามารถสื่อสารเข้าใจได้ชัดเจน ซึ่งจะแสดงในรูปของแผนภาพในรูปของข้อความต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างละเอียดจนทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยง่าย

2.1.2 ประเภทของตัวแบบหรือรูปแบบ

ตัวแบบมีหลายประเภทในแต่ละสาขามีการจัดแบ่งประเภทของรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ มีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ รูปแบบเชิงคุณลักษณะรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์

ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น ขึ้นอยู่กับนักวิชาการด้านต่าง ๆ จะแบ่งประเภทของรูปแบบต่างกันออกไป ซึ่งมีนักวิชาการได้แบ่งประเภทของรูปแบบ ไว้ดังนี้

Joyce and Weil (1985, p. 74) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Model รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคคลเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

3. Social Interaction Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบจุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

Keeves (1988, p. 178) ได้จำแนกออกได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือ เป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพ มักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริงแบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

2. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือ เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ

3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิแบบแผน หรือโครงการ (Semantic Models)

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือ เป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือ เป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล

มีการทดสอบสมมติฐานผลของรูปแบบจากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่หนึ่งนั้นบอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบตามลักษณะ

กล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบมีหลากหลายประเภทที่ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นของแต่ละสาขาวิชาที่ถูกออกแบบแตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบการก่อสร้าง วิศวกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์ และรูปแบบการศึกษา เป็นต้น

2.1.3 องค์ประกอบของตัวแบบหรือรูปแบบ

Brown and Moberg (1980, pp. 16-17) ได้ให้ความหลักสำคัญของการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 2 หลักขององค์ประกอบ คือ

1. สถาบัน (Institution) เป็นระบบ (System) ของสังคมนิยมที่ได้มีการกำหนดหลักแนวคิด และการปฏิบัติไว้เป็นแนวทาง และมีการนำแนวความคิด แผนงาน มาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ หน่วยงานของสถาบันถูกแบ่งออกตามบทบาท (Role) และความคิดหลัง (Expectation) บทบาทนั้นเป็นลักษณะของตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นตัวกำหนด การแสดงออกของวิสัยทัศน์ (Vision) และพฤติกรรมของผู้ได้รับบทบาทในส่วนของความคาดหวังเป็นเรื่องของเกณฑ์มาตรฐานของสังคม ซึ่งแนวคิดนี้จะทำให้การกำหนดงานในแต่ละหน้าที่เป็นไปในรูปของการจัดลำดับชั้น โดยจำกำหนดให้บทบาทหนึ่งนั้นมีบทบาทต่อเนื่องไปกับอีกบทบาทหนึ่งไปเรื่อย ๆ ส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บุคคล (Individual) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบย่อยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงาน 2 ประการ คือ บุคลิกภาพ (Personality) และความต้องการ (Want) บุคลิกภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อการวางตัว การสวมบทบาทและความต้องการในการทำงาน และในส่วนของความต้องการเป็นแนวโน้มในการพยายามทำตัวให้เหมาะสมและปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่งของแต่ละคน

Brown and Moberg (1980, pp. 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) จึงเสนอว่า องค์ประกอบของรูปแบบควรประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ

Bardo and Hardman (1982, p. 70) รูปแบบไม่มีปรากฏหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้น ต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้างขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา

Ivancevich (1989, อ้างถึงใน พิสิฐ เทพไกรวัล, 2554, น. 16) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบเชิงระบบว่า ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อม การพิจารณารูปแบบในลักษณะนี้ถือว่า ผลผลิตของระบบเกิดจากการที่มีปัจจัยนำเข้าส่งเข้าไปผ่านกระบวนการที่จะทำให้เกิดผลผลิตขึ้น และให้ความสนใจกับข้อมูลป้อนกลับจากสภาพแวดล้อมภายนอก

Husen and Postlethwaite (1994, p. 368, อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2550, น. 220) ได้อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมาสามารถทดสอบ/สังเกตได้
2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏการณ์เชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา

3. รูปแบบช่วยจิตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา /ช่วยสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

2.1.4 ลักษณะของตัวแบบหรือรูปแบบ

ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและได้อธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ ไว้ดังนี้

Eisner (1976, pp. 192-193) ได้นำเสนอการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณโดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ไว้ดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้มีได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือกระบวนการวิเคราะห์วิจารณ์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่างๆ เข้าด้วยกันตามวิถึการญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพประสิทธิภาพหรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริงต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้นในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริงๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ศึกษาเรื่องนั้นจริงๆ จึงทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3. เป็นรูปแบบที่ใช้บุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีคุณพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอทั้งนี้ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ

Keeves (1988, p. 560) ได้กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วย ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)

2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้ โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา
5. การตรวจสอบรูปแบบ

2.1.5 การตรวจสอบรูปแบบ

การตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ 1) การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง เหตุผลระหว่างตัวแปร 2) การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยสามารถประมาณค่าข้ามกาลเวลากลุ่มตัวอย่างหรือสถานที่ได้ (Across Time, Samples Sites) หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรได้ โดยผลการตรวจสอบนำไปสู่คำตอบได้ 2 ข้อ คือ การสร้างรูปแบบ และการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบเดิม (อุทุมพร จามรมาน, 2541, น. 22-26) ทางด้าน (Eisner) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบรูปแบบในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณ คือ การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีความเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ไว้ดังนี้

2.1.5.1 การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบ การประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal-Based Model) การตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive Model) หรือกระบวนการตัดสินใจ (Decisions Making Model) ใดๆอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิถึการญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

2.1.5.2 เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้และต้องใช้ความรู้ ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริงต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้นในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล จึงจะทราบ และเข้าใจลึกซึ้งจริง ๆ

2.1.5.3 เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง

2.1.5.4 เป็นรูปแบบที่ให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะพิจารณา การบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผลการวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ Eisner (1975, อ้างถึงใน พิสิฐ เทพไกรวัล, 2554) กล่าวได้ว่า หลักการตรวจสอบรูปแบบจะเน้นไปที่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้นมาช่วยในการพิจารณาหาความชัดเจนในสิ่งที่ผู้วิจัยกำหนดมา

เพื่อการพัฒนาสมรรถนะพยาบาลที่ดีจึงจะสามารถมองเห็นแนวทางการพัฒนาที่มี ผู้แนะนำ หรือรูปแบบ ที่ได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งอาจจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหา หรือรูปแบบ เพื่อความสอดคล้องกับปัจจุบันมากที่สุด กล่าวโดยสรุปแล้วสำหรับการตรวจสอบรูปแบบของการวิจัย ครั้งนี้ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้จากการสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงวุฒิ จากนั้นนำรูปแบบที่ได้มาสร้างเป็น แบบสอบถามเพื่อนำมาสอบถามกับผู้ปฏิบัติงานหรือเป็นผู้ให้บริการโดยตรงกับผู้มารับบริการ จากนั้น นำมาสังเคราะห์บูรณาการรวมกับรูปแบบเดิมที่ได้จากสังเคราะห์จากการสัมภาษณ์ ซึ่งจะเป็รูปแบบ ที่สมบูรณ์มากขึ้นเพื่อเป็นการยืนยัน หรือตรวจสอบรูปแบบที่ได้แล้วอีกครั้ง โดยการนำรูปแบบมานำเสนอ ต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ได้จริงเพื่อทำให้บุคลากรในองค์กร ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพบริการมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป สำหรับการวิจัยครั้งนี้ การตรวจสอบรูปแบบ หมายถึง การตรวจสอบความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องเหตุผลระหว่างตัวแปร โดยอาศัยการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางหรือผู้บริหาร ที่มีผลงานโดดเด่นที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้น ๆ มาช่วยในการพิจารณาหาความชัดเจนในรูปแบบ ที่ได้มา

2.1.6 การสร้าง และการพัฒนาตัวแบบ หรือรูปแบบ

การสร้างตัวแบบหรือรูปแบบ มีนักวิชาการหลายท่าน กล่าวถึง การสร้างตัวแบบ หรือรูปแบบ (Make Model) ไว้ดังนี้

บุญส่ง หาญพานิช (2546, น. 26) ได้กล่าวถึง การสร้างรูปแบบว่า รูปแบบที่จะนำไปใช้ ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างสามารถ ทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ สำหรับการ พัฒารูปแบบนี้ ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บ มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบกำหนดโครงสร้าง และข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปและเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและปรับปรุงแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง มีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบ ไปใช้งานจริงสอดคล้องกับ อำนวนย เกาตระกุล (2550, น. 117) ได้กล่าวถึง การสร้างรูปแบบว่า การสร้างรูปแบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ คือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง ทำนาย และขยายผลได้นำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น สรุปการสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดนั้น รูปแบบต้องมีลักษณะที่สำคัญ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้างสามารถทำนาย และขยายผลได้อย่างกว้างขวาง และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ นอกจากนี้จากการศึกษาการสร้างรูปแบบจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ

2.1.7 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

คุณลักษณะของการสร้างรูปแบบที่ดี นอกจากจะต้องมองถึงบริบทขององค์ประกอบหลายส่วน ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์ควมมองถึงคุณลักษณะ ที่ต้องประกอบด้วย คุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

2.1.7.1 รูปแบบ ควรประกอบด้วย ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)

2.1.7.2 รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

2.1.7.3 รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

2.1.7.4 รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

สำหรับประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากรรูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้น มีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่า มีลักษณะเช่นไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis Model เป็นต้น

สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบาย คุณลักษณะของประชากรเมืองนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model เป็นต้น Schwirian (1987, อ้างถึงใน Bardo and Hartman, 1982, pp. 70-72)

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้าและปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ

3. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น

Keeves (1988, pp. 561-565) กล่าวได้ว่า จากแนวคิดหลักที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีของนักวิชาการต่าง ๆ เห็นว่า ควรที่จะมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างสามารถจะพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา และเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ที่เกิดจากการอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ การใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏ มีสมการทางคณิตศาสตร์และการพัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะจะต้องอยู่ภายใต้กรอบของการใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายและอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี หมายถึง สามารถที่จะอธิบายถึงคุณลักษณะความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างการบริหารและสามารถพยากรณ์ผลที่จะเกิดจากการบริหารที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้ และสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมที่เกิดขึ้นได้ด้วยการใช้ความสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผล ด้วยวิธีการเชิงอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ต่าง ๆ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัด

2.2.1 ประวัติการสร้างวัดในประเทศไทย

วัดที่สร้างขึ้นในประเทศไทยในขั้นแรกสมัยทวารวดีนั้น มีเพียงสถูปเจดีย์ มีพระปรารักษ์และมณฑปที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและพระโพธิสัตว์ ดังปรากฏที่ พิมาย ลพบุรี และไชยา เป็นต้น ต่อมาในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีมีการสร้างโบสถ์ใหญ่ขึ้น และถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในวัด ซึ่งในยุคนี้เกิดมิตินิยมฝ่ายคฤหัสถ์ว่าที่บรรจ้อัฐิธาตุของวงศ์สกุลนั้นควรสร้างเป็นเจดีย์อุทิศต่อพระศาสนา เมื่อผู้เป็นต้นตระกูลมรณภาพจึงมักสร้างเป็นพระสถูปเจดีย์บรรจุพระธาตุหรือพระพุทธรูปไว้เบื้องบนไต้นั้นบรรจ้อัฐิ ช่างหน้าสร้างวิหารไว้สำหรับเป็นที่ทำบุญเป็นวัดประเภทอนุสาวรีย์เกิดขึ้นมาและวัดประเภทนี้ไม่มีพระอุโบสถและกุฏิสงฆ์สำหรับเป็นที่อยู่ ดังเช่น วัดในเมืองสวรรคโลก และสุโขทัย เป็นต้น พระประยูรค์ ปยุตโต ในสมัยกรุงศรีอยุธยา การสร้างวัดต่างไปจากสมัยสุโขทัยเพราะมีการสร้างอุโบสถอันเนื่องมาจากในสมัยนั้นถือว่าผู้ชายทุกคนควรบวชแม้พระมหากษัตริย์เจ้าพระบรมไตรโลกนาถก็ทรงผนวชที่วัดจุฬามณี ถึง 7 เดือน ใน พ.ศ.1998 จนเป็นประเพณีว่าผู้ที่จะเป็นขุนนางมียศศักดิ์ต้องเป็นผู้ได้บวชเรียนมาแล้ว ประกอบกับในสมัยนั้นวัดกลายเป็นสถานศึกษาที่สำคัญด้วยเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้พระสงฆ์เพิ่มขึ้นมากมาย ความจำเป็นในการสร้างกุฏิเป็นที่พักสงฆ์และการสร้างอุโบสถสำหรับทำสังฆกรรม จึงมีเพิ่มมากขึ้นด้วยในสมัยธนบุรีเป็นระยะที่เริ่มก่อสร้างตัวใหม่ หลังจากการทำลายของพม่า พระเจ้าธนบุรีทรงสร้างวัดใหม่เพียงวัดเดียว คือ วัดบางยี่เรือ (วัดราชคฤห์) จึงทำให้สังฆการณ์เปลี่ยนแปลงได้ยาก ส่วนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ก็ยังมีการปฏิบัติสืบต่อกันมา คือวัดเจดีย์อย่างหนึ่งและวัดอนุสาวรีย์อย่างหนึ่งนอกจากนี้การสร้างก็เปลี่ยนแปลงไป โดยปกติย่อมมีพระสงฆ์อยู่ทุกวัดเว้นแต่ในพระบรมหาราชวัง วัดที่ราษฎรร่วมกันสร้างก็มักอาราธนาพระภิกษุมาเป็นผู้อำนวยการสร้างจึงมักสร้างกุฏิที่พักสงฆ์ขึ้นก่อนแล้วจึงสร้างสิ่งอื่น ๆ ต่อมาส่วนพระสถูปเจดีย์และวิหาร ซึ่งตามแบบโบราณถือว่าเป็นหลักของการสร้างวัดนั้น ครั้นหลังมาถือว่าไม่จำเป็นจะต้องสร้างน่าจะเป็นเพราะคิดเห็นว่าพระสถูปเจดีย์สร้างไว้แต่โบราณก็มีอยู่มากมายหลายแห่งก็แทบเหลือกำลังที่จะรักษาอยู่แล้วส่วนวิหารแบบเดิมเป็นที่สำหรับประชุมทำบุญก็มาใช้ศาลาเปรียญแทน จึงไม่จำเป็นต้องสร้างวิหารอีกแต่กิจที่จะสร้างพระสถูปเจดีย์สำหรับบรรจ้อัฐิบุคคลที่ตายยังมีอยู่ จึงมักสร้างแต่พระเจดีย์ถึงกระนั้นก็สร้างน้อยลงด้วยมักรักษาอัฐิไว้ที่บ้านเรือน (กรมการศาสนา, 2525, น. 48)

2.2.2 ความหมายของวัด

ความหมายของวัดตามความเข้าใจและความเชื่อของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปมีความเชื่อว่า วัดหมายถึง สถานที่อันเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณรตลอดทั้งเป็นสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในสังคมพุทธศาสนาของไทย ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่ยอมรับนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและวัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา นอกจากจะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสามเณรแล้ว

ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจ ศูนย์กลางของชุมชน วัดเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันศาสนา ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์แล้วยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน การศึกษาความหมายของวัด อาจจะช่วยทำความเข้าใจสาระสำคัญและทำให้มองเห็นชัดยิ่งขึ้น จากการสำรวจการให้ความหมายของ “วัด” ของนักวิชาการต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายของวัด ไว้ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา (2540, น. 223) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนามีเสนาสนะและอาคารวัดต่างๆ เป็นที่พำนักอยู่อาศัยปฏิบัติพระธรรมวินัยและประกอบศาสนกิจของพระภิกษุสงฆ์ ตลอดจนเป็นที่บำเพ็ญกุศลต่าง ๆ ของพุทธบริษัทโดยทั่วไป

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 1059) ได้ให้ความหมายของคำว่า วัด ไว้ว่า หมายถึง สถานที่ทางศาสนา โดยปกติมีโบสถ์ วิหาร และที่อยู่ของสงฆ์หรือนักบวช

พลสัมพันธ์ โพธิ์ศรีทอง (2548, น. 197) กล่าวว่า วัด หมายถึง ศาสนสถานประกอบกิจกรรมของชาวพุทธเป็นที่อยู่ของบรรพชิต (พระสงฆ์และสามเณร) และฆราวาสที่เกี่ยวข้องเป็นที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม ตลอดจนการเผยแผ่ศาสนาธรรมของชาวพุทธ

พระมหาธชชัย บูรณพิสุทธิ (2550, น. 18) ได้กล่าวความหมายของวัดไว้ว่า หมายถึง ที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อเข้าถึงทิวธรรมสุขวิหารธรรม จึงเรียกว่า “วิหาร” เป็นสถานที่ที่มีความสงบ ร่มรื่น ร่มเย็นทั้งกายและใจเหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรมให้ก้าวหน้า จึงเรียกว่า “อาราม” ส่วนคนไทยเรียกสถานที่ของนักบวชหรือผู้บำเพ็ญพรหมจรรย์เช่นนั้นว่า “วัด” เพราะสถานที่ดังกล่าวใช้เป็นวัดภูมิธรรมของปัญญาของศาสนิกชนผู้มาวัดว่าสามารถประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าได้มากน้อยแค่ไหน โดยนัยนี้ วัด จึงหมายถึง สถานที่สำหรับพัดให้เย็นหรือทำให้ห่างไกลออกไป กล่าวคือ พัดให้ความร่าร้อนที่เกิดจากกิเลส คือ ราคะ คิ โทสะ คิ และโมหะ คิ อันได้แก่ ไฟ คือ ราคะ ไฟ คือ โมหะ ไฟ คือ โลภะ ให้หมดไป หรือห่างไกลออกไปจากจิตใจก่อให้เกิดความร่มรื่นทั้งกาย วาจา และใจ เพราะเป็นที่พำนักของผู้มีบาปกรรมอันสงบระงับแล้ว เรียกว่า “สมณะ” เป็นที่อยู่ของผู้เห็นภัยในวิภวัญและปัญหาที่เป็นภัยต่อสังคมที่เรียกว่า “ภิกษุ” เป็นผู้ละเว้นห่างไกลจากความชั่วทุกรูปแบบที่เรียกว่า “บรรพชิต” ดังนั้น วัด จึงเป็นคำที่มีความหมายและความสำคัญที่ผูกพันอย่างลึกซึ้งอยู่ในวิถีชีวิตและจิตวิญญาณของชนชาติไทย ดังจะเห็นได้จากเมื่อมีชุมชน หมู่บ้านเกิดขึ้น ชาวไทยมักจะสร้างวัดขึ้นด้วยเสมอ โดยนัยนี้อาจกล่าวได้ว่าวัดเป็นสถาบันอุดมการณ์อันชอบธรรมและทรงพลังของชุมชนในอันที่จะเชื่อมโยงผู้คนให้มีความรัก ความผูกพัน ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม มีความเมตตาต่อกัน รวมทั้งประสานศรัทธาหรือความเชื่อตลอดอุดมคติในโลกนี้และโลกหน้าของผู้คนในสังคม ชุมชน ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันได้อย่างเป็นเอกภาพ อันเป็นการควบคุมและจัดระเบียบสังคมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยอีกประการหนึ่ง

สุนทร สุภูตะโยธิน (2550, น. 42) กล่าวว่า วัด หมายถึง ที่พำนักสงฆ์ เป็นที่ประกอบศาสนกิจและบำเพ็ญกุศล เป็นสถานการศึกษาอบรมของพระสงฆ์และเยาวชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา เป็นศูนย์กลางของการสมาคมพบปะสังสรรค์ ปรึกษาหารือ และบริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชน

สรุปได้ว่า วัด หมายถึง สถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรในการศึกษาพระปริยัติธรรมปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลาย เป็นสถานที่พักผ่อนทางด้านจิตใจและเป็นสถานที่

ในการให้การศึกษอบรมชัตเกล้าบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

2.2.3 ประเภทของวัด

เมื่อทำความเข้าใจกับความหมายของวัดแล้ว ก็ต้องมีรู้จักกับประเภทของวัดเพราะวัดเป็นสถานที่ทางพระพุทธศาสนา เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณรในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและประกอบกิจของสงฆ์ เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมและบำเพ็ญกุศลของพุทธบริษัททั้งหลายและเป็นสถานที่ในการให้การศึกษอบรมชัตเกล้าบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประเภทของวัดนั้นขึ้นอยู่กับการแบ่งผู้วิจัยขอเสนอ 5 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

2.2.3.1 แบ่งประเภทวัดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2552, น. 8) ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 ได้แบ่ง วัดออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ได้แก่ “อาราม” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 5 แห่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 และวัดที่เลื่อนฐานะมาจากสำนักสงฆ์โดยได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังฆกรรมตามพระธรรมวินัยสำหรับพระสงฆ์ นับว่าเป็นวัดที่สมบูรณ์ทั้งทางกฎหมายและทางพระวินัยทุกประการ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป
2. สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศตั้งวัดแล้ว แต่ยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา รวมถึงวัดที่ได้รับพระบรมราชานุญาตให้สร้างขึ้นตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 และวัดที่สร้างขึ้นก่อน ร.ศ. 121 ซึ่งยังมีได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาด้วย

2.2.3.2 แบ่งประเภทวัดตามกรมการศาสนา

กรมการศาสนา (2550, น. 226) ได้แบ่งประเภทของวัดตามสถานภาพออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ดี พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวงรวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วยใน พ.ศ. 2447 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ได้ทรงวางระเบียบให้วัดหลวงทั้งปวงมีเกียรติยศใช้คำว่า “พระ” นำหน้าวัดและปูชนียสถานต่าง ๆ จึงเป็นว่าพระอาราม พระอุโบสถ พระวิหาร พระเจดีย์ พระปราสาท และพระมณฑป เป็นต้น อีกทั้งทรงแบ่งชั้นพระอารามหลวงตามลำดับความสำคัญออกเป็น 3 ชั้น ดังนี้

- 1.1 พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ ทั้งเป็นพระอารามใหญ่โตและมีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ วัดที่บรรจุบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง เช่น มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นผู้ใหญ่ขึ้นไปส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญหรือวัดมีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป พระอารามหลวง

ชั้นเอก ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ 1) ราชวรมหาวิหาร 2) ราชวรวิหาร 3) วรมหาวิหาร

1.2 พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์แต่ไม่เป็นพระอารามใหญ่โตและไม่มีสิ่งก่อสร้างใหญ่โต มีเจดีย์สถานสำคัญหรือที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะชั้นสามัญขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไปก็พระอารามหลวงชั้นโท ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 4 ระดับ จากสูงไปต่ำ คือ 1) ราชวรมหาวิหาร 2) ราชวรวิหาร 3) วรมหาวิหาร 4) วรวิหาร

1.3 พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่ พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีหรือสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่งหรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพารผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้นหรือทรงปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวง มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วนต่างจังหวัดผ่อนปรนลงมาเป็นวัดที่มีเกียรติ วัดประจำหัวเมือง หรือวัดสามัญ เจ้าอาวาส เป็นพระครูชั้นต่ำขึ้นไป พระอารามหลวงชั้นตรี ยังแบ่งย่อยต่อไปอีก 3 ระดับจากสูงไปต่ำ คือ 1) ราชวรวิหาร 2) วรวิหาร 3) สามัญไม่มีสร้อยต่อคำท้ายคงใช้เฉพาะชื่อวัดเท่านั้น

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้รับอนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัดโดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้วและช่วยกันทำนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับวัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ทั้งชนิดได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ที่มีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้าง วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระสงฆ์ พ.ศ. 2514

2.2.3.3 แบ่งประเภทตามจุดมุ่งเน้นของวัด

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2549, น. 78) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “จารึกไว้ในพระพุทธศาสนา จารึกในการศึกษา” ว่า วัดสามารถจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

1. วัดที่มุ่งพัฒนาถาวรวัตถุให้มีความโอ่อ่า มีเสนาสนะใหญ่โต วัดประเภทนี้ใช้ทุนรอนมาก มีผู้อุปถัมภ์เป็นพิเศษหรือเจ้าอาวาสมีคุณลักษณะพิเศษหารายได้เข้าวัดได้มาก เงินที่ได้มาส่วนใหญ่จากคนทั่วไปไม่ใช่คนในท้องถิ่น

2. วัดที่มุ่งเน้นปริยัติ มุ่งให้ประชาชน พระเณรได้ศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ วัดประเภทนี้ ใช้ทุนรอนไม่มากนักแต่มีกิจกรรมเพื่อการศึกษาในวัดสม่ำเสมอ

3. วัดที่มุ่งการปฏิบัติ เช่น วิปัสสนาธุระ เน้นการสร้าง ความสงบในจิตใจวัดประเภทนี้ มักทำให้วัดคล้ายธรรมชาติ มักลงทุนในสิ่งก่อสร้างน้อย

2.2.4 แบ่งตามนิกายของพระสงฆ์

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2552, น. 70) กล่าวว่า ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 พ.ศ. 2541 ข้อ 4 กำหนดให้การปกครองคณะสงฆ์ทุกส่วนทุกชั้น ให้มีเจ้าคณะมหานิกาย และเจ้าคณะธรรมยุตปกครองบังคับบัญชาวัดและพระภิกษุสามเณรในนิกายนั้น ดังนั้นจึงแบ่งประเภท วัดตามสังกัดนิกายได้ 2 ประเภท

1. วัดมหานิกาย เป็นวัดที่สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของมหานิกาย
2. วัดธรรมยุต เป็นวัดสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ขึ้นสังกัดการปกครองกับเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค และเจ้าคณะใหญ่ของคณะธรรมยุต

2.2.5 แบ่งตามจำนวนบุคลากรในวัด

พระมหาสิทธิการ (2553, น. 130) ได้ให้ทัศนะว่า วัดที่มีขนาดใหญ่ มีพระภิกษุสามเณร เกิน 20 รูปขึ้นไป ส่วนจำนวนของพระภิกษุเกี่ยวข้องกับการทำสังฆกรรมของพระสงฆ์ตามพระวินัย ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า สงฆ์จตุรวรรค (4 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่าง ยกเว้นปวารณาให้ผ้ากฐิน อุปสมบท และอัฏฐานสงฆ์ปีญจวรรค (5 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ คือ ปวารณา ให้ผ้ากฐินอุปสมบท ในปัจฉิมตชนบท สงฆ์ทศวรรค (10 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้คืออุปสมบทในมัธยมประเทศ และสังฆกรรมอื่น ๆ ยกเว้นอัฏฐานสงฆ์วิสตี้วรรค (20 รูป) สามารถทำสังฆกรรมได้ทุกอย่างจากหลักเกณฑ์นี้สามารถแบ่งขนาดของวัดโดยใช้บุคลากรภายในวัดโดยอนุโลม และให้มีความสัมพันธ์กับภารกิจของวัดทั้ง 6 ด้าน ได้ดังนี้

1. วัดขนาดเล็ก ได้แก่ วัดที่มีบุคลากรในวัดน้อยกว่า 10 รูป/คน
2. วัดขนาดกลาง ได้แก่ วัดที่มีบุคลากรในวัด 10-19 รูป/คน
3. วัดขนาดใหญ่ ได้แก่ วัดที่มีบุคลากรในวัด 20 รูป/คนขึ้นไป

จากประเภทของวัดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ว่า วัดตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ มีอยู่ 2 อย่าง คือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและวัดที่เป็นสำนักสงฆ์แต่สามารถแบ่งวัดตามสภาพของวัดได้ 3 ประเภท คือ

1. พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ที่ พระราชทานเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือแก่วัดเองก็ดี มีอยู่จำนวนหนึ่งที่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ทรงสร้างหรือสร้างขึ้น หรือทรงโปรดให้ปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นแล้วน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายเป็นพระอารามหลวง รวมทั้งวัดที่ประชาชนสร้างหรือปฏิสังขรณ์และทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวงด้วย

2. วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนทั่วไปสร้างหรือปฏิสังขรณ์ ซึ่งได้อนุญาตให้สร้างวัดและประกาศตั้งวัด โดยถูกต้องตามกฎหมายจากทางราชการแล้วและช่วยกันทะนุบำรุงวัดสืบต่อกันมาตามลำดับ วัดราษฎร์ หมายถึง วัดทั้งหมดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาและสำนักสงฆ์ ซึ่งมีได้นับเข้าเป็นพระอารามหลวง

3. วัดร้าง ได้แก่ วัดที่ไม่มีพระภิกษุสงฆ์พำนักอาศัยประจำ ซึ่งทางราชการจะขึ้นทะเบียนเป็นวัดร้างได้ วัดร้างโดยสภาพยังเป็นนิติบุคคลอยู่โดยสมบูรณ์และมีโอกาสที่จะเป็นวัดมีพระสงฆ์ได้อีก โดยดำเนินการตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการยกวัดร้างเป็นวัดมีพระสงฆ์ พ.ศ. 2514

ส่วนวัดร้าง แม้มีสถานภาพเป็นวัดแต่ไม่มีการดำเนินการตามภารกิจของวัด แบ่งตามจุดมุ่งเน้นของวัด จัดได้เป็น 3 ประเภท คือ เน้นการก่อสร้าง เน้นการศึกษา และเน้นการปฏิบัติ ถ้าแบ่งตามสังกัดนิกาย แบ่งได้ 2 ประเภท คือ วัดสังกัดมหานิกายและวัดสังกัดธรรมยุต ซึ่งวัดสังกัดมหานิกายกับวัดธรรมยุตนั้นมีสภาพเหมือนกันโดยกฎหมายและบริหารวัดในรูปแบบเดียวกันแต่วัดธรรมยุตมีจำนวนน้อยกว่า และเขตการปกครองไม่ตรงตามเขตการปกครองของทางอาณาจักร ถ้าแบ่งตามบุคลากรในวัดอาจแบ่งได้หลายขนาดตามความเหมาะสม

2.2.6 บทบาทของวัด

จากการที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทย มากกว่าร้อยละ 95 เคารพนับถือและเป็นรากฐานที่สำคัญของวัฒนธรรมไทย กล่าวได้ว่า วิถีชีวิตของคนไทยกับพุทธศาสนาผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแน่นแฟ้น พุทธศาสนาจึงเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย (กรมการศาสนา, 2543) วัดนับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของชุมชนของประเทศไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน วัดจึงเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาของประชาชนและทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักในการฝึกอบรมพระสงฆ์ที่จะสืบต่อพระศาสนาและพลเมืองที่จะรับผิดชอบสังคมและวัดยังมีฐานะเป็นโรงเรียนอีกด้วยแม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางในบางเรื่องจะลดลงแต่ความสำคัญก็ยังคงอยู่ โดยเฉพาะวัดในเขตเมืองกรุงเทพมหานครและปริมณฑล บทบาทของวัดยังคงมีความเข้มข้นอยู่ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่องของการพัฒนาชุมชนการพัฒนาอาชีพ หรือหน่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน การรวมกลุ่มการเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจยังคงอยู่มีสื่อมวลชนแต่อย่างไรก็ตามวัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงบทบาทของวัดจากนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาหลายท่าน อันประกอบไปด้วย

กรมการศาสนา (2543, น. 7) ได้สรุปบทบาทของวัดเอาไว้ดังต่อไปนี้

1. วัดเป็นสถานที่ ที่ชาวบ้านส่งกุลบุตรมาอยู่รับใช้พระสงฆ์และรับการฝึกอบรมทางศีลธรรมและเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ตามที่มีสอนอยู่ในสมัยนั้น
2. วัดเป็นสถานที่ ที่พ่อแม่ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าและสตรีมารับความรู้ด้วยการสดับพระธรรมเทศนา
3. วัดเป็นสถานพยาบาลที่รักษาผู้เจ็บป่วยตามภูมิความรู้ของคนสมัยก่อนโดยวัดเป็นแหล่งตำราแพทย์และพระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นหมอรักษาพยาบาลคนเจ็บทั่วไป
4. วัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่บุตรหลานชาวบ้านที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีวิตและศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนถึงผู้ใหญ่ที่ยากจนได้มาอาศัยเลี้ยงชีพ
5. วัดเป็นสถานที่พักอาศัยของคนเดินทาง ซึ่งวัดบางวัดได้สร้างศาลาเอาไว้วางขวางใหญ่โตเพื่อรองรับกิจการนี้โดยเฉพาะ
6. วัดเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์และพักผ่อนหย่อนใจวัดได้จัดสถานที่ต่าง ๆ ในบริเวณวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด และร่มรื่น
7. วัดเป็นสถานที่รื่นเริงที่จัดเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด เช่น งานก่อพระเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ บุญมหาชาติ เป็นต้น และยังเป็นสถานที่พบปะของคนหนุ่มสาวด้วย
8. วัดเป็นบ่อเกิดและเป็นศูนย์กลางของศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม

9. วัดเป็นที่ไกลไกลซื้อพิพาท เป็นที่ปรึกษาแก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน

10. วัดเป็นสถานที่สำหรับชาวบ้านรอบวัดมาทำบุญและบำเพ็ญกุศลตลอดจนประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา

11. วัดเป็นคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านจะได้ใช้ร่วมกันเมื่อมีงานที่วัดหรือขอยืมไปใช้เมื่อคราวมีงาน

12. วัดเป็นศูนย์กลางการบริหาร หรือการปกครองท้องถิ่น กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุมกันเพื่อบอกแจ้งกิจการต่าง ๆ กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา (2540, น. 9) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของวัดในชุมชน ดังต่อไปนี้

12.1 เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการจัดกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

12.2 เผยแผ่หลักธรรมศาสนาทางศาสนา

12.3 เป็นผู้นำในการพัฒนาท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง

12.4 เป็นที่พึ่งของประชาชนทั้งด้านจิตใจและการให้การสงเคราะห์ยามเดือดร้อน

พิน ดอกบัว (2550, น. 3-4) ได้กล่าวถึง บทบาทและความสำคัญของวัด ไว้ดังนี้

1. วัดเป็นสถานที่อยู่ของผู้ทรงศีลทรงธรรม

2. วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล

3. วัดเป็นสถานที่ศึกษาวิชาต่าง ๆ

4. วัดเป็นสถานสังคมสงเคราะห์

5. วัดเป็นรมณีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

6. วัดเป็นสถานที่พักผ่อนของคนเดินทาง

7. วัดเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรม

8. วัดเป็นสถานที่ฝึกอาชีพ

9. วัดเป็นสถานที่บันเทิงของชาวบ้าน

10. วัดเป็นสถานที่เลือกคู่

11. วัดเป็นสโมสรของชาวบ้าน

12. วัดเป็นศาลของชาวบ้าน

13. วัดเป็นคลังพัสดุของชาวบ้าน

เมื่อประเทศไทยมีการพัฒนาประเทศ มีการรับเอาแนวคิด และวัฒนธรรมตะวันตก ตลอดจนนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการพัฒนาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนในสังคมหลาย ๆ ด้านความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคม บทบาทของวัดเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดสถาบันต่าง ๆ ที่เข้ามาแทนที่บทบาทเดิมของวัด อาทิเช่น โรงเรียน โรงพยาบาล แหล่งบันเทิงต่าง ๆ วัดมิได้เป็นศูนย์กลางของชุมชน อีกต่อไป

มูลเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการสูญสลายบทบาทของวัดว่าเกิดจากมูลเหตุ 3 ประการ คือ ประการแรก ได้แก่ ความเจริญแบบตะวันตกที่นำสถาบันต่าง ๆ แบบใหม่เข้ามารับเอาบทบาทเดิมของวัดไปดำเนินการเสียหมด เช่น มีโรงเรียนตามระบบการศึกษาของชาติ มีกิจการ

สงเคราะห์ของรัฐบาล มีโรงพยาบาลโรดมหารสพ สถานเจริญรมย์ ระบบการศาล สถาบันได้แยกกระจาย บทบาททางสังคมของวัดแต่เดิมออกไปหมด ประการที่สอง ได้แก่ การไม่เข้าไปพิจารณาต้อนรับความเจริญอย่างใหม่ร่วมกัน เมื่ออารยธรรมแบบตะวันตกเข้ามา พระสงฆ์กับประชาชนซึ่งสัมพันธ์กันอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาผละออกจากกันเสีย พระสงฆ์ไม่ยอมรับรู้และเกี่ยวข้องกับผู้มาใหม่พยายามยึดถือและฝืนเอาสภาพเดิมให้คงอยู่ในท่ามกลางสังคมที่เปลี่ยนแปลงนั้น ปล่อยให้ประชาชนไปสัมพันธ์กับผู้มาใหม่โดยลำพังทำให้ขาดการเหนี่ยวรั้งจากพระสงฆ์ ซึ่งเคยเป็นผู้แนะนำแนวทางมาแต่เดิม ประการสุดท้าย คือ การสูญเสียภาวะผู้นำทางปัญญาของพระสงฆ์ พระสงฆ์ไม่ยอมรับรู้ ไม่ยอมเกี่ยวข้องกับวิชาการที่มากับความเจริญแบบใหม่ สังคมที่นับถือว่า วิชาการแผนใหม่เป็นความรู้ของผู้เจริญแล้วจึงมองว่า พระสงฆ์เป็นคนคร่ำครึเป็นผู้ด้อยทางสติปัญญา

แม้วัดจะสูญเสียบทบาทบางประการ แต่วัดในประเทศไทยยังคงมีความหมายและความสำคัญต่อพุทธศาสนิกชนอย่างน้อยที่สุด วัดก็ยังคงมีฐานะเป็นที่พำนักของพระภิกษุสงฆ์ ผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่ในการประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน นอกเหนือจากนี้วัดยังคงมีบทบาทอื่น ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละวัดว่าจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด อาทิเช่น บทบาทด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแพร่ศาสนธรรม การสาธารณสงเคราะห์ การสาธารณูปการ การปกครอง อันนับเป็นภารกิจ 6 ด้าน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่กำหนดไว้ เพื่อปกครองดูแลให้พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทภารกิจไปในทิศทางเดียวกัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับพระสังฆาธิการและบทบาทของพระสงฆ์

2.3.1 ความหมายของพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ เป็นหัวหน้าของพระภิกษุสามเณรและผู้ที่อยู่อาศัยวัด การที่วัดจะเจริญหรือเสื่อมจึงอยู่ที่ผู้ปกครอง มีผู้ให้ความหมายของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

กรมการศาสนา (2542, น. 2) ได้นิยามความหมายพระสังฆาธิการ หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำและมีหน้าที่บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด ดังนั้น เจ้าอาวาส จึงมีความสำคัญต่อความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงของวัด

บุญช่วย จันทร์เข้า (2544, น. 19) ได้นิยามความหมายของตำแหน่ง พระสังฆาธิการ หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัดขึ้นไป มีหน้าที่เป็นผู้นำ ผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับดูแลแนะนำสั่งสอน พระภิกษุ สามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัดให้อยู่ในศีลธรรมอันดีมีความสมัครสมานสามัคคีปรองดองกัน และร่วมกันปฏิบัติศาสนกิจ ดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในการให้การศึกษา อบรมศีลธรรม จริยธรรม ภาวนาธรรม คือ วิปัสสนากรรมฐานแก่ชุมชนและสาธุชนอย่างแท้จริง

ไพบุลย์ เสียงก้อง (2544, น. 17) ได้ให้ความหมายของพระสังฆาธิการไว้ว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระสังฆาธิการระดับวัด เป็นผู้นำของพระภิกษุและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่ในวัด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, น. 325) ได้ให้ความหมายของเจ้าอาวาสไว้ว่า เจ้าอาวาส หมายถึง พระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ปกครองวัด

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดอำนาจเจริญ (2547) ให้นิยามคำว่า พระสังฆาธิการ มาจากคำว่า “สังฆะ” และ “อธิการ” เป็นพระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า ภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิ

ขาดในทางคณะสงฆ์หรือพระภิกษุผู้ทำงานในคณะสงฆ์โดยมีอำนาจเต็มตามตำแหน่ง จึงหมายถึง พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ จากความหมายข้างต้น พระสังฆาธิการ จึงเป็นพระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ โดยกำหนดตำแหน่งพระภิกษุดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ตามลำดับชั้นไว้ ได้แก่ ระดับเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอรองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว จะมีอำนาจเต็มตามกฎหมายคณะสงฆ์ กฎ มติ คำสั่งของมหาเถรสมาคมครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัดพระสงฆ์จึงมีลักษณะความเป็นผู้นำในการพัฒนาพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่อยู่ในวัดในหมู่บ้านและในชุมชนโดยใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนา

น้อย ปลายคราม และสุบรรณ จันทบุตร (2549, น. 166) ได้ให้ความหมายของ พระสังฆาธิการไว้ว่า หมายถึง ผู้นำ ของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่มีที่อยู่ในวัด โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการของวัดและปกครองบังคับบัญชาให้ผู้อยู่ในวัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

พระมหาพนงชัย บูรณพิสุทธิ์ (2550, น. 4) กล่าวถึง ความหมายของเจ้าอาวาสในพระไตรปิฎก คอมพิวเตอร์ (Bud Sir) ว่าเป็นคำที่แปลมาจากภาษาบาลีว่า “อาวาสโก” แปลว่าภิกษุอยู่ในอาวาสหรือภิกษุเจ้าถิ่น ซึ่งหมายถึง ภิกษุที่อยู่ในวัดนั้น ๆ แต่จะแปลว่า เจ้าอาวาส ก็ได้แต่แม้ว่าจะแปลเช่นนั้น ก็มีความหมายเดียวกันนี้ ดังนั้น คำว่า เจ้าอาวาสที่ปรากฏในพระไตรปิฎก จึงหมายถึง ภิกษุอยู่ในอาวาสหรือภิกษุผู้เป็นเจ้าของที่อาศัยอยู่ในวัดนั้น ๆ ซึ่งแตกต่างจากความหมายในปัจจุบันที่ หมายถึง พระภิกษุที่ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ซึ่งได้รับแต่งตั้งโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎมหาเถรสมาคม

สรุปว่า พระสังฆาธิการ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ผู้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส มีคุณสมบัติและความสามารถในการปกครองคณะสงฆ์ กำกับ ดูแล แนะนำ สั่งสอนบุคคลากรภายในวัดและเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติศาสนกิจเพื่อให้วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

2.3.2 ความสำคัญของเจ้าพระสังฆาธิการ

พระสังฆาธิการ เป็นผู้ปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองและวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายและกฎมหาเถรสมาคม พระสังฆาธิการเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลพระภิกษุ สามเณร ดูแลวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ให้พระภิกษุ สามเณร มีจริยวัตรตรงงามประพฤติปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการโดยเฉพาะ เจ้าอาวาส จะต้องบำรุงรักษาจัดการวัดและสมบัติของวัดให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่พำนักอยู่ในวัดปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด มีผู้ให้ความหมายความสำคัญของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

ไพบูลย์ เสียงก้อง (2544, น. 17) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของพระสังฆาธิการไว้ว่าเป็นผู้มีความสำคัญต่อวัดที่สุด ทั้งต่อความเจริญรุ่งเรือง สันติสุข และความมั่นคง โดยทำหน้าที่เป็นผู้บริหารกิจการต่าง ๆ ของวัด เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชา กำกับ ดูแล แนะนำ สั่งสอนพระภิกษุ สามเณร และฆราวาสผู้อยู่ในวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยดีงามให้อยู่ในศีลธรรมอันดีดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้มีความเจริญรุ่งเรืองมั่นคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการศึกษาอบรมศีลธรรม จริยธรรม และภาวนาธรรม

กรมการศาสนา (2549, น. 1) กล่าวถึง ความสำคัญของพระสังฆาธิการว่า พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติจะเจริญรุ่งเรืองถาวรสืบต่อไป ก็ด้วยจะต้องอาศัยพระสังฆาธิการเป็นสำคัญ เนื่องจากพระสังฆาธิการเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพ เลื่อมใสศรัทธาของประชาชนตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เจ้าอาวาสจึงมีอำนาจหน้าที่ในการบริหาร และจัดการวัดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

น้อย ปลายคราม และสุบรรณ จันทบุตร (2549, น. 166) กล่าวถึง ความสำคัญของเจ้าอาวาสว่า เป็นผู้บริหารกิจการวัด เป็นผู้ปกครองดูแล และนำเสนอพระภิกษุสามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัด ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้อยู่ในศีลธรรมอันดีดำเนินกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของวัดให้สำเร็จไปด้วยดี มีประสิทธิภาพสูง และทำให้วัดเจริญรุ่งเรือง

สรุปได้ว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาและนำเสนอ ส่งสอน พระภิกษุ สามเณร และฆราวาส ผู้อยู่ในวัดและปฏิบัติภารกิจของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนาและสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

2.3.3 คุณสมบัติของเจ้าอาวาส

สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม (2552) กล่าวว่า คุณสมบัติของเจ้าอาวาสได้กำหนดเอาไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการได้กำหนด คุณสมบัติของพระสังฆาธิการและของเจ้าอาวาส ไว้ดังนี้

1. ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ดังต่อไปนี้
 - 1.1 มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่ง
 - 1.2 มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
 - 1.3 มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
 - 1.4 เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
 - 1.5 ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
 - 1.6 ไม่เคยต้องคำ วินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
 - 1.7 ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใดเพราะความผิดมาก่อน
2. ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะ คือ
 - 2.1 มีพรรษาพ้น 5 และ
 - 2.2 เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น
3. พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้
 - 3.1 มีพรรษาพ้น 10
 - 3.2 เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์
 - 3.3 มีสมณศักดิ์
 - 3.3.1 ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราชสำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก
 - 3.3.2 ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นโท

3.3.3 ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

3.4 พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง ดังนี้

3.4.1 มีพรรษาพัน 10

3.4.2 เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์

3.4.3 มีสมณศักดิ์

3.4.3.1 ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญสำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก

3.4.3.2 ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอกสำหรับพระอาราม

หลวงชั้นโท

3.4.3.3 ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตร ที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทสำหรับพระอารามหลวงชั้นตรี

สรุปได้ว่า เจ้าอาวาสจะต้องเป็นผู้ที่มีพรรษาสมควรแก่ตำแหน่งและเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ในวัดนั้น ถ้าเป็นวัดพระอารามหลวงจะต้องมีสมณศักดิ์ที่สมควรแก่ตำแหน่งด้วย

2.3.4 การแต่งตั้งเจ้าอาวาส

2.3.4.1 การแต่งตั้งเจ้าอาวาส ตามกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) มีดังนี้

1) การแต่งตั้งตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่พระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ ต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษาพัน 30 และมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่า รองสมเด็จพระราชาคณะสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติให้ดำรงตำแหน่ง เจ้าคณะใหญ่ โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม

2) การแต่งตั้งตำแหน่ง เจ้าคณะภาคพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะภาค ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน 20 และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือเป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม 9 ประโยคในการแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่ พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติ เสนอมหาเถรสมาคมพิจารณา เพื่อมีพระบัญชาแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมเจ้าคณะภาคจะอยู่ในตำแหน่ง คราวละ 4 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ ในกรณีที่รองเจ้าคณะภาคพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ ให้รองเจ้าคณะภาค ซึ่งได้รับแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

3) การแต่งตั้งตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะ จังหวัดต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน 10 กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและกำลังดำรง ตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้น มาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่า พระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์ โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรม ไม่ต่ำกว่า 6 ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะจังหวัดในภาคใดให้เจ้า คณะภาคนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติตามเกณฑ์เสนอเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเพื่อมีพระบัญชา แต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคม

4) การแต่งตั้งตำแหน่ง เจ้าคณะอำเภอพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพัน 10 กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้นและกำลังดำรง

ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอ นั้นมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้น มาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัตร หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือ เป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 4 ประโยค ในการแต่งตั้งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดใด ให้เจ้าคณะจังหวัดนั้น คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อพิจารณาแต่งตั้งโดยอนุมัติของเจ้าคณะใหญ่

5) การแต่งตั้งตำแหน่ง เจ้าคณะตำบลพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น 5 กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่ง รองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบลนั้นมาแล้ว ไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือ เป็นนักธรรมชั้นเอก ในการแต่งตั้งเจ้าคณะตำบลในอำเภอใดให้เจ้าคณะอำเภอนั้น คัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวเสนอเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง เมื่อได้แต่งตั้งแล้วให้แจ้งกรมการศาสนา และรายงานเจ้าคณะภาคเพื่อทราบ

6) การแต่งตั้งตำแหน่ง เจ้าอาวาสพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส พระอารามราษฎร์ ต้องมีคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีพรรษาพ้น 5 และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพ นับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น ในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสนอกจากพระอารามหลวง ในตำบลใด ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบลเจ้าสังกัด ถ้าไม่มีรองเจ้าคณะอำเภอ ไม่มีรองเจ้าคณะตำบล ให้เจ้าคณะอำเภอเลือกเจ้าอาวาส ในตำบลนั้น รวมกันทั้งหมด ไม่น้อยกว่า 3 รูป ร่วมกันพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วให้เจ้า คณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาแต่งตั้งถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดนั้น ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วยให้เจ้าคณะอำเภอรายงานเสนอเจ้าคณะจังหวัด เพื่อเจ้าคณะภาค พิจารณาแต่งตั้งในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส นอกจากพระอารามหลวงให้เจ้าอาวาส วัดนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติและระบุน้ำที่ที่ตนจะมอบหมายให้ปฏิบัติแล้วเสนอ ผู้บังคับบัญชาตามลำดับเพื่อเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาแต่งตั้ง

7) การแต่งตั้งตำแหน่ง เจ้าอาวาสพระอารามหลวงพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสพระอารามหลวงในกรุงเทพมหานคร ต้องมีคุณสมบัติโดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษา พ้น 10 เป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์และมีสมณศักดิ์ ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นราช สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอาราม หลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นตรีส่วนพระภิกษุ ผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในจังหวัดอื่น นอกจากกรุงเทพมหานครต้องมีคุณสมบัติ โดยเฉพาะอีกส่วนหนึ่ง คือ มีพรรษาพ้น 10 เป็นผู้ทรงเกียรติคุณ เป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิต และคฤหัสถ์ และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ สำหรับพระอารามหลวงชั้นเอก ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นเอก สำหรับพระอารามหลวงชั้นโท ไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาส ชั้นโท หรือพระครูสัญญาบัตรที่มีนิตยภัตไม่ต่ำกว่าพระครูผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทสำหรับพระอาราม หลวงชั้นตรีในการแต่งตั้งเจ้าอาวาสพระอารามหลวงให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัดพิจารณาคัดเลือก พระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่กรณีเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับ เพื่อให้มหาเถรสมาคมพิจารณา ถ้าพระภิกษุผู้จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสพระอารามหลวง ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอยู่ด้วย ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะภาคดำเนินการในการแต่งตั้งรองเจ้าอาวาสหรือผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวง

ให้เจ้าอาวาสพระอารามหลวงนั้น พิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้มีคุณสมบัติดังกล่าวและระบุหน้าที่ที่ตน จะมอบหมายให้ปฏิบัติแล้วรายงานเจ้าคณะจังหวัด เพื่อพิจารณาเสนอตามลำดับจนถึงมหาเถรสมาคม สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงตามมติ มหาเถรสมาคม

2.3.4.2 การพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ของเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส ย่อมพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ ต่อเมื่อ

- 1) ถึงมรณภาพ
- 2) พ้นจากความเป็นพระภิกษุ
- 3) ลาออก
- 4) ย้ายสำนักที่อยู่ออกไปนอกเขตอำนาจหน้าที่
- 5) ยกเป็นกิตติมศักดิ์
- 6) รับตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น หรือเป็นที่ปรึกษา
- 7) ให้ออกจากตำแหน่งหน้าที่
- 8) ถูกปลดจากตำแหน่งหน้าที่
- 9) ถูกถอดถอนจากตำแหน่งหน้าที่

2.3.4.3 หน้าที่ของเจ้าอาวาส

พระสังฆาธิการ เป็นนามบัญญัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดบทบาทอำนาจหน้าที่การปกครอง คณะสงฆ์ ในเขตปกครองของตน ได้แก่ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์และการสาธารณสุขสงเคราะห์ รวมทั้งการนิคหกรรม หรือการวินิจฉัย อธิกรณ์ หรือความผิดทางพระธรรมวินัยของพระภิกษุ กุฎุมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ ได้กำหนดจริยาพระสังฆาธิการซึ่งพระสังฆาธิการ ต้องปฏิบัติตามบทบาทของพระสังฆาธิการ ดังต่อไปนี้

2.3.4.4 หน้าที่ของเจ้าอาวาส

1) ต้องเคารพเอื้อเฟื้อต่อกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กุฎุมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชและปฏิบัติตาม พระธรรมวินัยโดยเคร่งครัด

2) ต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งโดยชอบด้วยอำนาจ หน้าที่ ถ้าไม่เห็นพ้องด้วยคำสั่งนั้น ให้เสนอความเห็นคัดค้านเป็นลายลักษณ์อักษรภายใน 15 วัน นับแต่วัน ที่ได้รับทราบคำสั่ง และเมื่อได้คัดค้านดังกล่าวมานั้นแล้ว แต่ผู้สั่งมิได้ถอน หรือแก้คำสั่งนั้น ถ้าคำสั่งนั้น ไม่ผิดพระวินัยต้องปฏิบัติตามต้องรายงานจนถึงผู้สั่งในกรณีการคัดค้านคำสั่งให้ผู้ส่งรายงานเรื่องทั้งหมด ไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนเพื่อพิจารณาสั่งการต่อไปในการปฏิบัติหน้าที่ห้ามทำข้ามผู้บังคับบัญชา เหนือตน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตพิเศษเป็นครั้งคราว

3) ต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้เกิดความเสียหายแก่ การคณะสงฆ์และการพระศาสนาและห้ามมิให้ละทิ้งหน้าที่โดยไม่มีเหตุอันควร

- 4) ต้องปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ และห้ามมิให้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ไม่สมควร
- 5) ต้องสุภาพเรียบร้อยต่อผู้บังคับบัญชาเหนือตนและผู้อยู่ในปกครอง
- 6) ต้องรักษาส่งเสริมสามัคคีในหมู่คณะและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางที่ชอบ
- 7) ต้องอำนวยความสะดวกในหน้าที่การคณะสงฆ์และการพระศาสนา
- 8) ต้องรักษาข้อความอันเกี่ยวกับการคณะสงฆ์ที่ยังไม่ควรเปิดเผยทั้ง 8 ข้อนี้เป็นจรรยาอันพระสังฆาธิการต้องถือปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด เพราะละเมิดแล้วย่อมได้รับโทษฐานละเมิดจรรยา

2.3.4.5 อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะใหญ่

เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตहनของตน ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี
- 3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นภาค หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
- 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะภาคให้เป็นไปโดยชอบ
- 5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
- 6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

2.3.4.6 อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะภาค

เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยกฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี
- 3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด หรือมีอำนาจหน้าที่ในกรณีที่ได้รับมอบหมายอย่างอื่นจากมหาเถรสมาคม
- 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
- 5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
- 6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

2.3.4.7 อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะจังหวัด

เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตน ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย มหาเถร

สมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัย การลงนิคหกรรม วินิจฉัย ข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือ คำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

2.3.4.8 อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะอำเภอ

เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย

6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

2.3.4.9 อำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะตำบล

เจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายกฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่ง หรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าอาวาส

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมและบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชา

หรืออยู่ในเขตปกครองของตนและชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชาให้เป็นไป โดยความเรียบร้อย

6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

2.3.4.10 อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส

เจ้าอาวาส ผู้มีอำนาจสูงสุดภายในวัด คือ เจ้าอาวาสวัดซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ 9 ตามกฎหมายเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่เพราะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัด และเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 45 กล่าวว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา” ตำแหน่งเจ้าอาวาสจึงเป็นตำแหน่งสำคัญยิ่งและนอกจากนั้น เจ้าอาวาสยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชนมากที่สุดที่จะช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนาปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่ประชาชน

พระพุทธรญาณ (2548, น. 75) กล่าวว่า พระสังฆาธิการ คือ ผู้ปกครองสงฆ์ ซึ่งตามกฎหมายเถรสมาคมกำหนดให้ มีจำนวน 11 อันดับ โดยมีเจ้าคณะภาคเป็นอันดับที่ 1 มีผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นอันดับที่ 11 นั้น พระสังฆาธิการอันดับที่ 9 คือ เจ้าอาวาสนับเป็นพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญมากที่สุดมีความรับผิดชอบสูงสุดด้วยเหตุผล

1. เจ้าอาวาสเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ประชาชน และเด็กเล็กรู้จักพื้นฐานของบุคคลเหล่านั้นดีกว่าใคร ๆ อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์ทาง พระศาสนาทั้งดี และร้ายยอมเข้าใจปัญหาต่าง ๆ และหาทางคลี่คลายปัญหาได้ง่าย

2. ตำแหน่งเจ้าอาวาสจัดเป็นพื้นฐานที่สำคัญของตำแหน่งผู้ปกครองสงฆ์ ทุกตำแหน่งเป็นเครื่องพิสูจน์และรับรองความสามารถของตำแหน่งปกครองสงฆ์ทั้งหลายได้อย่างดี คือ ถ้าเป็นเจ้าอาวาสได้ก็จะมีหวังที่จะเป็นเจ้าคณะตำบลหรือเจ้าคณะต่าง ๆ ได้ดี

พระเทพปริยัติสุธี (2540, น. 33-34) กล่าวถึง เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรม และศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัย อยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

2.3.4.11 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของ มหาเถรสมาคม

3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอน พระธรรมวินัย แก่บรรพชิต และคฤหัสถ์

4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่เจ้าอาวาสดังกล่าวในมาตรา 37 นี้ เป็นหน้าที่โดยภาพรวมลักษณะงานอย่างกว้าง ๆ มิได้ชี้ชัดถึงวิธีปฏิบัติแต่อย่างใดเพราะวิธีปฏิบัตินั้น ได้กำหนดโดยลักษณะงานเป็น 4 ดังนี้

1. หน้าที่ต้องปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม ได้แก่

1.1 การบำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณะปฏิสังขรณ์ การปรับปรุงตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำ ด้วยแรงเงินแรงงาน และแรงความคิด อันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ศาสนสถาน และศาสนวัตถุของวัดวาอารามต่าง ๆ จักได้รับการปรับปรุงพัฒนาให้เป็นไปด้วยดีด้วยหน้าที่เจ้าอาวาสข้อนี้

1.2 การจัดการกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การจัดการกิจการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัดและหน้าที่จัดการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล เช่น การรับทรัพย์สินการอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปโดยถูกต้องตามระเบียบแบบแผน หรือจารีตว่าด้วยการนั้น

1.3 การจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี หมายถึง การดูแลรักษา การใช้จ่ายการจัดทรัพย์สินของวัด ตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาสให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

2. หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด ได้แก่

2.1 การปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษา ให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ผู้มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุกให้ความอนุเคราะห์ ในส่วนที่อยู่อาศัยและปัจจัยตามสมควรหรือกล่าวอีกในหนึ่งว่าช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ดังกล่าวด้วยพรหมวิหารธรรมตามควรแก่เหตุ

2.2 การสอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแล การประพฤติปฏิบัติตนของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม และรวมถึงการว่ากล่าวแนะนำ ชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งวัดและพระศาสนาอันเป็นส่วนรวม

3. หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

3.1 การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่ง ซึ่งยึดแบบแผนตามจารีตประเพณีที่โดยปฏิบัติสืบมาโดยตรง ได้แก่ การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม หรือการให้พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียงซึ่งมีสำนักศาสนศึกษาดังกล่าว

3.2 การอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. 2528 และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจ

ของพระสงฆ์ เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ ฝึกซ้อม เรื่อง สังฆกรรมและพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ประจำวันพระ การสมาทานอุโบสถศีล และปฏิบัติศาสนพิธีอื่น ๆ

4. หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในส่วนวัดและนอกวัดและเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งพอแยกได้โดยลักษณะ คือ

4.1 การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศล ทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

4.2 การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง ทั้งที่เป็นการประจำ และเป็นการจร

4.3 การอำนวยความสะดวก แก่ประชาชนผู้จะบำเพ็ญกุศลนอกวัดแต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

4.4 การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาเผาศพ ศาลาพักรักษาหรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น

2.3.4.12 อำนาจของเจ้าอาวาส

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ในบังคับบัญชาโดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นดังที่ท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ ดังนี้

พระเทพปริยัติสุธี (2540, น. 36-37) ได้กล่าวถึง อำนาจเจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งมีได้รับอนุญาตจากเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัดทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้น ประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่ง ของมหาเถรสมาคม ต้องมีบรรยากาศแห่งศาสนกิจอยู่ตลอดเวลา เช่น มีการไหว้พระ มีการสวดมนต์ มีการทำสังฆกรรมเป็นประจำตามพระวินัย

พระธรรมญาณมุนี (2548, น. 52) ได้กล่าวถึง บทบาทความรับผิดชอบของพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาสว่าต้องช่วยพัฒนาท้องถิ่นในด้านการเสริมสร้างคุณธรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนด้วย ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นก็ต้องเริ่มที่เจ้าอาวาสต้องคุมบรรยากาศในวัดให้หอมด้วยเมตตา สัจจะ สามัคคี คนในวัดรักกัน ซื่อสัตย์ ประหยัด

พระธรรมญาณมุนี (2548, น. 33) ได้กล่าวไว้ว่า ในส่วนสภาพเจ้าอาวาสก็ต้องจัดวัดให้เป็นศาสนสถาน คือ เป็นที่บำเพ็ญกิจทางศาสนา เป็นบุญสถาน คือ เป็นสถานที่ในการบำเพ็ญกุศล เป็นศึกษาสถาน คือ เป็นที่ให้การศึกษาเล่าเรียน อบรม เป็นธรรมสถาน คือ เป็นสถานที่ในทางประสิทธิ์ประสาทคุณงามความดี

สรุปได้ว่า พระภิกษุผู้มีอายุพรรษาและเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารอันเป็นความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ จนได้รับการยอมรับเชื่อถือจากคณะสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาทั่วไป ให้เป็นผู้รับผิดชอบงานคณะสงฆ์ในด้านต่าง ๆ อันเหมาะสมต่อความรู้ความสามารถของพระภิกษุสงฆ์รูปนั้น ๆ โดยมีการพิจารณาถ้อยแถลงด้วยระบบแห่งพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายเถรสมาคม ซึ่งถือว่าเป็นการกลั่นกรองที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุม ซึ่งเป็นการพิจารณาอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในวงการคณะสงฆ์และเจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษได้เฉพาะกรณีที่ประพฤติดี คำสั่งเจ้าอาวาสและคำสั่งนั้นชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม ถ้าคำสั่ง เจ้าอาวาสไม่ชอบด้วยหลักดังกล่าวเจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษมิได้เลย ถ้าขึ้นสั่งลงโทษยอมเป็น การใช้อำนาจโดยมิชอบและอาจต้องรับผิดชอบในฐานะเจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นข้อที่ควรระวังอย่างยิ่ง

2.3.4.13 พรรษาและสมณศักดิ์ของพระสังฆาธิการ

ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน พระสังฆาธิการ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2542, น. 84) ได้กำหนดคุณสมบัติของพระสังฆาธิการเอาไว้ ในส่วนของพรรษาสมควรแก่ตำแหน่งและนอกจากนี้พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ยังกำหนดสมณศักดิ์เอาไว้แตกต่างกันออกไป ซึ่งเจ้าอาวาสนั้นสามารถดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการทำหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ที่สูงขึ้นไปในขณะเดียวกันได้ด้วยมีรายละเอียดเกี่ยวกับพรรษาและสมณศักดิ์ ดังต่อไปนี้

1) พรรษา

พรรษา คือ ระยะเวลา นับตั้งแต่อุปสมบทมาจนถึงปัจจุบันของพระสงฆ์ (พระมหาสิทธิการ, 2545, น. 200-202) ตามหลักของพระวินัยได้แบ่งพรรษาออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.1) พระนวกะ คือ ผู้บวชใหม่ มีระยะเวลานับตั้งแต่อุปสมบทมาไม่เกิน 5 พรรษา ต้องถือนิสัยกับอุปัชฌาย์หรืออาจารย์ ห้ามมิให้ปกครองหมู่คณะไม่สามารถดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดได้

1.2) พระมัชฌิมะ คือ ผู้บวชปานกลาง มีระยะเวลานับตั้งแต่อุปสมบทมาไม่เกิน 10 พรรษา ไม่ต้องถือนิสัยกับอุปัชฌาย์หรืออาจารย์สามารถดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดราษฎร์และเจ้าคณะตำบลได้

1.3) พระเถระ คือ ผู้บวชมานาน มีระยะเวลานับตั้งแต่อุปสมบทมาครบ 10 พรรษา สามารถดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวงหรือได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ได้

ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน พระสังฆาธิการ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2552, น. 83-90) ได้กำหนดพรรษาเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเอาไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าคณะใหญ่ ต้องมีพรรษา 30 พรรษาขึ้นไป
- 2) เจ้าคณะภาค ต้องมีพรรษา 20 พรรษาขึ้นไป
- 3) เจ้าคณะจังหวัด ต้องมีพรรษา 10 พรรษาขึ้นไป
- 4) เจ้าคณะอำเภอ ต้องมีพรรษา 10 พรรษาขึ้นไป
- 5) เจ้าคณะตำบล ต้องมีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป

6) เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ ต้องมีพรรษา 5 พรรษาขึ้นไป

7) เจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวง ต้องมีพรรษา 10 พรรษาขึ้นไป

2) สมณศักดิ์

สมณศักดิ์เป็นยศที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งโดยตรงและพระราชทานให้คณะสงฆ์แต่งตั้งกันเอง (สุนทร สุภูตะโยธิน, 2550, น. 17-43) แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

2.1) สมเด็จพระราชาคณะ เป็นสมณศักดิ์ของพระมหาเถระผู้ใหญ่ ปัจจุบัน มีอยู่ 8 ตำแหน่ง

2.2) พระราชาคณะ เป็นสมณศักดิ์ของพระเถระแบ่งออกเป็น 6 ชั้น ปัจจุบัน มีอยู่ 650 ตำแหน่ง ได้แก่

2.2.1) พระราชาคณะชั้นรองสมเด็จพระ 18 ตำแหน่ง

2.2.2) พระราชาคณะชั้นธรรม 33 ตำแหน่ง

2.2.3) พระราชาคณะชั้นเทพ 61 ตำแหน่ง

2.2.4) พระราชาคณะชั้นราช 140 ตำแหน่ง

2.2.5) พระราชาคณะชั้นสามัญ 398 ตำแหน่ง

2.3) พระครูสัญญาบัตร เป็นเป็นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ทั่วไปที่เป็น พระสังฆาธิการ แบ่งออกเป็น 1-4 ชั้น ตามตำแหน่ง ไม่จำกัดจำนวน ได้แก่

2.3.1) พระครูสัญญาบัตรวัดราษฎร์ มี 10 อันดับ

2.3.2) พระครูสัญญาบัตรพระอารามหลวง มี 12 อันดับ

2.3.3) พระครูสัญญาบัตรเจ้าคณะตำบล มี 4 อันดับ

2.3.4) พระครูสัญญาบัตรระดับอำเภอ มี 6 อันดับ

2.3.5) พระครูสัญญาบัตรระดับจังหวัด มี 3 อันดับ

2.4) พระเปรียญ เป็นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ที่สอบไล่ผ่านบาลีสนามหลวง มี 7 ชั้น ตั้งแต่เปรียญธรรม 3 ประโยคถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค

2.5) พระฐานานุกรม เป็นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้ง จากพระราชาคณะหรือเจ้าคณะผู้ปกครองตามสิทธิ์ที่ได้รับพระบรมราชานุญาต ให้ตั้งได้ตามสมณศักดิ์นั้น ๆ จำนวนแตกต่างกันออกไป

2.6) พระพิธีธรรม เป็นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ประจำวัดที่เป็นพระอารามหลวงบางแห่งมีจำนวนไม่มากนัก

ในกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 24 (พ.ศ. 2541) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอน พระสังฆาธิการ (สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม, 2552, น. 83-90) ได้กำหนดสมณศักดิ์เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการเอาไว้ ดังต่อไปนี้

2.6.1) เจ้าคณะใหญ่ มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ

2.6.2) เจ้าคณะภาค มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือพระคณาจารย์เอกหรือเป็นเปรียญธรรม 9 ประโยค

2.6.3) เจ้าคณะจังหวัด มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชอาณัติชั้นสามัญหรือพระคณาจารย์โท หรือเป็นเปรียญธรรม 6 ประโยค

2.6.4) เจ้าคณะอำเภอ มีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระครูสัญญาบัตรหรือพระคณาจารย์ตรีหรือเป็นเปรียญธรรม 4 ประโยค

2.6.5) เจ้าคณะตำบล มีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์หรือเป็นเปรียญธรรมหรือนักธรรมเอก

2.6.6) เจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวงต้องมีสมณศักดิ์ตามที่กำหนดเอาไว้ในคุณสมบัติของเจ้าอาวาสพระอารามหลวง

สรุปได้ว่า พรรษาเกี่ยวข้องกับเจ้าอาวาสในการเข้าสู่ตำแหน่งเจ้าอาวาสและตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และสมณศักดิ์จะเกี่ยวข้องกับเจ้าอาวาส เมื่อดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้นไปหากเป็นเพียงเจ้าอาวาสวัดโดยทั่วไปจะมีสมณศักดิ์พระครูสัญญาบัตรเจ้าอาวาสวัดราษฎร์กับเจ้าอาวาสพระอารามหลวงในชั้นต่าง ๆ เท่านั้น และหากไม่มีสมณศักดิ์ใด ๆ เลยก็ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระอารามหลวงได้ ส่วนเจ้าอาวาสวัดราษฎร์นั้นแม้ไม่มีสมณศักดิ์ก็ดำรงตำแหน่งได้และเรียกค่านำหน้าว่า พระอธิการ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษา สมณศักดิ์และพรรษาของเจ้าอาวาส โดยแบ่งสมณศักดิ์ออกเป็นสัญญาบัตร ได้แก่ พระราชาคณะกับพระครูสัญญาบัตร และไม่มีสัญญาบัตร ทั้งนี้เพราะสมณศักดิ์ในชั้นสัญญาบัตรทั้งหมดเป็นสมณศักดิ์ที่ได้จากการมีผลงานในการพัฒนาวัด ส่วนสมณศักดิ์อื่นนั้นได้มาจากการแต่งตั้งสอบไล่ได้ ไม่เกี่ยวข้องกับผลงานการพัฒนาวัดโดยตรง ส่วนพรรษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ น้อย (มีพรรษาน้อยกว่า 10 พรรษา) ปานกลาง (มีพรรษา 10-19 พรรษา) และมาก (มีพรรษามากกว่า 20 พรรษาขึ้นไป) โดยอนุโลมตามการแบ่งพรรษตามหลักของพระธรรมวินัยและการแต่งตั้งพระสังฆาธิการตามกฎหมายอาณัติมาตรา

2.3.4.14 บทบาทของพระสงฆ์

พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ (มานพ นักการศึกษา, 2546, น. 2-3)

1) อริยสงฆ์ หมายถึง สาวกของพุทธเจ้าผู้บรรลุมรรคผลตั้งแต่ระดับต้นจนถึงสูงสุด แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1.1) พระโสดาบัน หมายถึง ผู้ละกิเลส 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ (ความเห็นเป็นเหตุถือตัวตน) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) สีลัพพตปรามาส (การยึดถือศีลและวัตรอย่างงมงายหรือไม่เข้าใจความมุ่งหมายที่แท้จริง) พร้อมทั้งมีศีลบริบูรณ์ สมาธิ และปัญญาพอประมาณ

1.2) พระสกทาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลส 3 อย่างข้างต้นได้ พร้อมทั้งมีศีลบริบูรณ์สมาธิและปัญญาพอประมาณ และยังมิระคะ โทสะ โมหะให้เบาบางลงได้ด้วย

1.3) พระอนาคามี หมายถึง ผู้ละกิเลสเพิ่มขึ้นอีก 2 อย่าง คือ กามราคะ (ความกามยินดีในกามารมณ์) และปฏิฆะ (ความกระทบกระทั่งแห่งจิตใจ ความโกรธ) พร้อมทั้งมีศีลและสมาธิบริบูรณ์ ปัญญาพอประมาณ

1.4) พระอรหันต์ หมายถึง ผู้ละกิเลสที่ละเอียดได้อีก 5 อย่าง คือ รูปราคะ (ความคิดใจในรูปธรรม) อรูปราคะ (ความติดใจในอรูปธรรม) มานะ (ความถือตัวหรือสำคัญตนว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้) อุทธัจจะ (ความฟุ้งซ่าน) อวิชชา (ความไม่รู้จริง) พร้อมทั้งมีศีล สมาธิและปัญญาบริบูรณ์

2) สมมติสงฆ์ หมายถึง กุลบุตรผู้บวชเข้ามาเป็นภิกษุ ยังเป็นปุถุชนอยู่ เช่น สามัญชนทั่วไปแต่อบรมบ่มนิสัย พัฒนาฝึกฝนตนเอง ปฏิบัติเพื่อความสะอาด สว่าง สงบ แห่งจิตใจ สมมติสงฆ์นี้จะต้องมีภิกษุตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป ในการประกอบสังฆกรรมในแต่ละประเภท

3) บทบาทของพระสงฆ์ในระยะแรก ๆ มีหน้าที่หลักจะต้องทำ คือ การศึกษาในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อบรรลุมรรคผลในทางพระพุทธศาสนา การบรรลุมรรคผลของท่านเหล่านั้นในตอนแรกเกิดจากการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า เมื่อพระอรหันต์สาวกเกิดขึ้นชุดแรก 60 รูป งานอันเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ คือ “สั่งสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยด้วย” ก็เกิดขึ้นโดยพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับสั่งให้ท่านเหล่านั้นมาประชุมกัน ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แล้วรับสั่งแก่ท่านเหล่านั้นว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราและเธอทั้งหลายพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทเวตาและมนุษย์ทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น ท่ามกลางและที่ สุด จงประกาศพรหมจรรย์อันสมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ สัตว์ที่มีจิตใจในจักขุอันน้อยมีอยู่หากไม่ได้ฟังธรรมจักเสื่อมจากธรรม ผู้ที่อาจจรรู้ทั่วถึงธรรมจักมีดูกรภิกษุทั้งหลายแม้เราเองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

4) นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา งานเผยแผ่ศาสนาได้กระจายไปสู่กลุ่มบุคคล ทั้งจำนวนคนที่ทำงานและคนที่ห็นมานับถือพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่เรียกว่าบริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในช่วงตอนต้นสมัยพุทธกาลจากทรงเริ่มปฐมเทศนาไม่ถึงปี เฉพาะพระพุทธองค์เพียงองค์เดียว ทรงแสดงธรรมให้คนสำเร็จอริยผลเป็นพระอริยบุคคลเข้ามาบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากตามหลักการทางพระพุทธศาสนาได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ออกเป็น 2 ส่วน (พระเทพเวที ป.อ. ปยุตโต, 2531, น. 194-195) คือ

4.1) ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับสังคมสงฆ์ระหว่างพระสงฆ์ด้วยกันเอง จะเห็นได้ชัดเจนจากบทบัญญัติต่าง ๆ ในวินัยของสงฆ์ มีการอยู่ร่วมกันเป็นวัด การกำหนดเขตสีมาอุโบสถ การปวารณา การกรรณการฐิน พุทธบัญญัติที่ให้สงฆ์เป็นใหญ่ในกิจการต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า สังฆกรรม มีการอุปสมบท การระงับอธิการณ์ ตลอดจนข้อกำหนดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการเคารพกันตามอาวุโส เป็นต้น

4.2) ความสัมพันธ์ในสังคมส่วนรวมระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ คือว่า พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตไว้กับคฤหัสถ์ เริ่มแต่อาหารซึ่งพระสงฆ์เป็นอยู่ด้วยบิณฑบาตคืออาหารที่คฤหัสถ์ถวาย ตลอดจนปัจจัย 4 อย่างอื่น ๆ และความเป็นอยู่ที่ต้องอาศัยคฤหัสถ์เป็นประจำเป็นข้อบังคับอยู่ในตัวให้ชีวิตของพระสงฆ์ผูกพันกับสังคมของคฤหัสถ์พระสงฆ์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยการอาศัยคฤหัสถ์ ซึ่งมีส่วนกำหนดหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์เมื่อกล่าวถึงในแง่คุณธรรม พระสงฆ์ก็ย่อมมีหน้าที่จะต้องช่วยเหลือผู้อื่นให้รอดพ้นจากความทุกข์ด้วยอาศัยเมตตาและกรุณาธรรมของตน พุทธพจน์ที่ตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของพระสงฆ์มีอยู่มาก เช่น ในพุทธกาลสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงการพึ่งพากันระหว่างบรรพชิตกับคฤหัสถ์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย เป็นผู้ทรงอุปการะมากแก่เธอทั้งหลายบำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัช บริหาร แม้เธอทั้งหลาย ก็จงเป็นผู้อุปการะมากแก่พรหมณ์และคฤหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศแบบการครองชีวิตอันประเสริฐพร้อมอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ

บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิงแก่พราหมณ์และคฤหบดีเหล่านั้นเถิด ภิกษุทั้งหลาย คุณุสฺสและบรรพชิตทั้งหลายต่างอาศัยกันและกันด้วยอามิสทานและธรรมทาน อยู่ประพาศพรหมจรรย์นี้ เพื่อต้องการสลัดโอชะเพื่อหาที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยอาการอย่างนี้” นั่นเป็นลักษณะของบทบาทหน้าที่ที่พระพุทธเจ้าได้มอบไว้ให้แก่พระสงฆ์

พุทธทาสภิกขุ (2527) ได้กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์เกี่ยวกับการศึกษาไว้ว่า “เดิมนั้นการศึกษาของไทยมีพระสงฆ์เป็นผู้จัดการศึกษาและอาศัยเป็นสถานศึกษา ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตก แบ่งออกเป็นจริยศึกษา พุทธิศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษา ในส่วนของจริยธรรมศึกษานั้น ราชการไม่ได้เน้นในการนำมาสอนนักเรียน แต่จะเน้นพุทธิศึกษา พลศึกษา และหัตถศึกษา จนกระทั่งถึงปัจจุบันในส่วนของจริยศึกษาที่ว่านั้น หลักสูตรก็เกินไปเพื่อการท่องจำไม่ได้ฝึกให้ผู้ศึกษานาไปปฏิบัติเพื่อขัดเกลาความประพฤติและจิตใจของตน

พระราชาวรมณี (ประยูรค์ ปยุตโต, 2527) ได้กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์ไว้ว่า “การที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้นคงอยู่ที่หลักการอันมีอยู่ในคาสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือ ในฝ่ายตนเองก็มีหน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือ ศึกษาเพื่อให้ตนปฏิบัติได้ถูกต้องและพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายความสัมพันธ์กับสังคมคุณุสฺส ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ พร้อมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติ และความบริสุทธิ์ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย

พินิจ ลาภานานนท์ (2529) ได้แบ่งบทบาทพระสงฆ์ ดังนี้

1. บทบาทในการให้ความรู้และพัฒนาจิตใจแก่คนในชุมชนพระสงฆ์ในชนบทมีพื้นฐานความศรัทธาเคารพของชาวบ้าน เป็นแกนนำในการเข้าไปมีบทบาทการพัฒนา ซึ่งเมื่อพระสงฆ์นำพาชาวบ้านพัฒนาจิตใจหรือวัตถุในกิจกรรมใดกิจกรรมนั้น มักจะได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากชาวบ้านอย่างมีจิตศรัทธา และสามารถประสบความสำเร็จในการดำเนินงานโดยง่ายและเสียค่าใช้จ่ายน้อย แต่บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นี้ ยังจำกัดอยู่ในแวดวงเฉพาะพระสงฆ์ในบางพื้นที่ ยังไม่กว้างขวางนัก และยังมีกิจกรรมในลักษณะต่างคนต่างทำไม่ประสานกันอย่างเป็นขบวนการหรือองค์การ แนวทางการดำเนินการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์จึงยังไม่เด่นชัดนัก แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราจะมองบทบาทพัฒนาของพระสงฆ์ในพื้นฐานโครงสร้างสังคมแบบใด ถ้าเป็นเมืองพระสงฆ์ควรจะมุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญ เพราะในสังคมเมืองนั้นมีเหตุปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โน้มแนวโน้มในการชักนาประชาชนไปสู่ความเสื่อมในทางศีลธรรมจรรยาได้มาก การที่พยายามพัฒนาจิตใจในสังคมเมืองจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมในด้านการยกระดับศีลธรรม จรรยา การลดปัญหาอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่นๆ ส่วนในชนบทนั้นปัญหาที่ชุมชนประสบ คือ ปัญหาชีวิตความเป็นอยู่หรือปัญหาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจอย่างเดียวจะไม่เกิดประโยชน์อย่างไรในชุมชน หากแต่พระสงฆ์ต้องมีการพัฒนาความรู้สร้างความเข้าใจในชุมชนพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น โดยต้องพัฒนาควบคู่ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจแต่จะเน้นในด้านใดมากกว่ากันควรพิจารณาให้เหมาะสมตามสภาพพื้นฐานของโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ

2. บทบาทในการส่งเสริมการศึกษาในสมัยที่การศึกษายังไม่แพร่หลาย การศึกษามีอยู่แต่ในวังกับในวัดเท่านั้น แต่วัดกับพระสงฆ์เป็นฝ่ายที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากกว่า จึงสามารถให้การศึกษามากกว่าทั้งด้านความรู้ เช่น การอ่านเขียน การดำเนินชีวิต การครองเรือน เป็นต้น และด้านวิชาชีพ เช่น วิชาช่างต่าง ๆ และวิชาการต่อสู้มีวิชาดาบ เป็นต้น ถึงสมัยที่มีการปฏิรูปการศึกษา

ตามแบบชาติตะวันตก วัดและพระสงฆ์ก็เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นจำนวนมากเพราะมีความพร้อมทางด้านทรัพยากรที่ตกทอดมาพระสงฆ์จึงยังเป็นผู้ให้การศึกษแก่สังคม ตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปจนถึงเจ้านายและพระมหากษัตริย์

3. บทบาทในการช่วยพัฒนาชุมชนในท้องถิ่น พระสงฆ์เป็นสมาชิกของสังคมและอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนจากชาวบ้าน หากชาวบ้านลาบากพระองค์ก็ลาบากเช่นกัน เพราะฉะนั้นการที่พระสงฆ์ดำเนินบทบาทในการพัฒนาชุมชน จึงเป็นบทบาทหนึ่งของพระสงฆ์ในการช่วยชาวบ้านเป็นการนำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ พระสงฆ์เองก็ผูกพันกับชุมชนจึงไม่สามารถเพิกเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดำเนินการไปตามวิจรรย์ญาณที่สามารถทำได้ตามพระธรรมวินัยและความต้องการของชุมชน

4. บทบาททางการเผยแผ่ธรรม จากการศึกษาพระสงฆ์เป็นผู้งามด้วยศีลาจารวัตรทำให้เป็นแบบอย่างแก่คนทั่วไปในการดำเนินชีวิตด้วยการยอมรับเช่นนั้น บทบาทในการเผยแผ่ธรรมจึงเป็นไปได้โดยง่าย บางครั้งก็ผ่านทางระบบการศึกษาที่ให้ผู้เข้าศึกษาในวัดโดยตรง บางครั้งก็ผ่านทางประเพณีและกิจกรรมทางศาสนาที่ประชาชนเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ จนถึงผ่านการพูดคุยและสนทนา เช่น ในโอกาสทำบุญตักบาตรตอนเช้า เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปบทบาทด้านนี้ก็ยังคงมีอยู่แต่อาจเปลี่ยนไปหรือเพิ่มขึ้นตามวิธีการ เช่น การใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย เป็นต้น

5. บทบาทการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้าน การส่งเสริมความสามัคคีในหมู่บ้านโดยช่วยขจัดความขัดแย้งของประชาชนในหมู่บ้านได้ เพราะคนโดยส่วนมากเชื่อฟังผู้ทรงศีลหรือพระอยู่แล้ว เพราะพุทธศาสนิกชนชาวไทยนับถือพระสงฆ์เป็นอย่างสูง ชาวบ้านมองพระสงฆ์เป็นบุคคลตัวอย่างชาวบ้านจึงเต็มใจที่จะกราบไหว้พระ หากมีปัญหาเกิดขึ้นในชุมชนหรือหมู่บ้านพระก็เป็นผู้ประสานความเข้าใจให้กับชุมชนได้

6. บทบาทที่เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ในชุมชนหรือหมู่บ้าน พระก็ทำหน้าที่ช่วยแนะนำสั่งสอนและสนับสนุนของชาวบ้าน โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในเมืองไทยที่สำเร็จไปได้นั้นส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลขอความร่วมมือจากชาวบ้าน โดยผ่านพระสงฆ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554) กล่าวว่า การพัฒนาวัดที่สมบูรณ์ครบถ้วนจะต้องพัฒนาวัดแบบบูรณาการโดยการเชื่อมโยงกิจกรรมของวัดให้สอดคล้องกับการบริหารงานคณะสงฆ์และให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ดังนี้

1. ภารกิจด้านการปกครอง หมายถึง การจัดระบบความเป็นอยู่ภายในวัดโดยการดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้ภิกษุสงฆ์ สามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ประกาศ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การอบรมศีลาจารวัตรภิกษุสงฆ์สามเณร รวมถึงการจัดระเบียบการปฏิบัติและการดูแลทุกข์สุขของคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัด

2. ภารกิจด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

3. ภารกิจด้านการศาสนศึกษา หมายถึง การดำเนินการจัดและส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งแผนกธรรมบาลี แผนกสามัญศึกษา รวมทั้งการส่งเสริมภิกษุสงฆ์ สามเณรศึกษาพระปริยัติธรรมทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

4. ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการจัดและส่งเสริมการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งการจัดการศึกษาแก่ผู้สนใจ

5. ภารกิจด้านการสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม การปรับปรุงและการจัดให้มีระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในวัด เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่น ๆ

6. ภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ปวงชน และสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ อำนาจความสะดวกแก่ประชาชนในการใช้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศล การจัดพระสงฆ์ไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับนิมนต์ จัดสรรบริเวณวัดให้มีห้องสมุดบริการประชาชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ หมายถึง หน้าที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติโดยมีหลัก ๆ อยู่ด้วยกัน คือ การทำกิจของตนให้ถึงที่สุดโดยการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนเพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้แจ้งและนำความรู้แจ้งนั้นไปเผยแผ่แก่ประชาชนและบทบาทหน้าที่ทางสังคมของพระสงฆ์มีส่วนร่วมพัฒนาจิตใจ คุณภาพชีวิต ตลอดจนความเป็นอยู่ของคนให้เจริญยิ่งขึ้น โดยสังเคราะห์ ได้ดังนี้ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาจิตใจ

2.3.4.15 อำนาจและหน้าที่ของเจ้าอาวาส

อำนาจเจ้าอาวาส หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี เป็นสิ่งที่คู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา โดยเฉพาะเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น (สำนักเลขานุการมหาเถรสมาคม, 2542, น. 10)

อำนาจของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในมาตรา 38 (พระวิสุทธวิภังคกถา, 2547, น. 84) ดังนี้ ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัดสั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

1. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทาทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส ซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม มนัส ภาคภูมิ (2544, น. 95) สรุปอำนาจของเจ้าอาวาสตามมาตรา 38 ว่าเป็นอำนาจเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือผู้จะเข้ามาอยู่ในปกครองและผู้ได้ปกครองเท่านั้น

อำนาจของเจ้าอาวาสตามมาตรา 38 นี้ เป็นอำนาจเกี่ยวกับบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือผู้จะเข้ามาอยู่ในปกครองและผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา (กรมการศาสนา, กองพุทธศาสนสถาน, 2544, น. 95) แยกพิจารณาได้ 3 อย่าง คือ

1. อำนาจรับคนเข้า
2. อำนาจเอาคนออก

3. อำนาจสั่งลงโทษ

อำนาจ 1 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสต้องใช้ดุลยพินิจในการรับคนเข้าอยู่ในวัด ทั้งที่จะมาอยู่ประจำหรือชั่วคราว ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. ห้ามมิให้บรรพชิตและคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัด
2. อนุญาตให้บรรพชิตและคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัด

การห้ามและการอนุญาตดังกล่าวเป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาสจึงถือว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้คัดเลือกคนเข้าวัดคู่กับตำแหน่งพระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นตำแหน่งรับคนเป็นพระภิกษุสามเณร อันเป็นสมาชิกชั้นในพระพุทธศาสนา การรับหรือไม่รับบรรพชิตและคฤหัสถ์เข้าไปอยู่ในวัดเป็นอำนาจโดยตรงของเจ้าอาวาส ส่วนการรับหรือไม่รับคนเข้าเป็นบรรพชิตเป็นภาระโดยตรงของพระอุปัชฌาย์ การที่สังฆมณฑลจะได้คนดีเข้าอยู่ในวัดหรือจะได้คนไม่ดีเข้าเป็นสมาชิกชั้นในพระพุทธศาสนาเป็นอำนาจและภาระของเจ้าอาวาสและพระอุปัชฌาย์โดยแท้

อำนาจ 2 หมายถึง อำนาจที่เจ้าอาวาสต้องใช้ดุลยพินิจในการคัดคนไว้ในวัด หรือออกไปจากวัด แบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ

1. ให้คนตีอยู่ในวัด
2. ให้คนไม่ตีออกจากวัด

การให้คนตีอยู่ในวัด เป็นอำนาจโดยตรงอีกอันหนึ่งของเจ้าอาวาส อำนาจนี้ย่อมมีองค์ประกอบอย่างชัดเจน คือ จะได้สั่งเฉพาะผู้ที่ไม่ตั้งอยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสและโอวาทนั้นเป็นโอวาทโดยชอบด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามความในข้อ 37 ถ้าโอวาทเป็นโอวาทโดยชอบด้วยหน้าที่แล้ว ผู้ถูกสั่งขังขังย่อมเป็นความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมาย

อาญาตามมาตรา 45 แต่ถ้าโอวาทหรือคำสั่งไม่ชอบด้วยหน้าที่เจ้าอาวาส โอวาทหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่มีผลให้ผู้ถูกสั่งหรือผู้รับโอวาทต้องปฏิบัติตามกลับจะเป็นการใช้อำนาจในทางมิชอบ เป็นเหตุให้เจ้าอาวาสต้องรับผิดในฐานะเจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญาได้

อำนาจ 3 หมายถึง อำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสจะพึงสั่งลงโทษแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัดผู้ประพฤติดัดคำสั่งของเจ้าอาวาส ซึ่งเป็นโทษที่เบาและประมวลลงได้เป็น 3 สถาน คือ

1. ให้ทำงานภายในวัด
2. ให้ทำทัณฑ์บน
3. ให้ขอขมาโทษ

การลงโทษทั้ง 3 สถานนี้ เจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษได้เฉพาะในกรณีที่ประพฤติดัดคำสั่งเจ้าอาวาสและคำสั่งนั้นชอบด้วยพระธรรมวินัย กฎหมาย มหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคมถ้าคำสั่งเจ้าอาวาสไม่ชอบด้วยหลักดังกล่าวเจ้าอาวาสจะสั่งลงโทษเลย ถ้าขึ้นสั่งลงโทษย่อมเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบและอาจต้องรับผิดในฐานะเจ้าพนักงานกระทำความผิดต่อตำแหน่ง

1. หน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา

อำนาจของเจ้าอาวาส จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า อำนาจเป็นสิ่งที่เป็นการอุปการะแก่การปฏิบัติงานของเจ้าอาวาสเพื่อให้งานที่ปฏิบัติเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่คู่กับหน้าที่เจ้าอาวาส มีไว้เพื่อใช้บังคับบัญชาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาโดยเฉพาะกับบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยในวัดนั้นให้ปฏิบัติตนอยู่ในความดีงาม

หน้าที่ของเจ้าอาวาส ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กล่าวไว้ในมาตรา 37 ว่าด้วยหน้าที่ของเจ้าอาวาส มี 4 ด้าน (พระวิสุทธิ ภัทรธาดา, 2547, น. 84) ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
3. เป็นธุระในการศึกษา อบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่ของเจ้าอาวาสในมาตรา 37 นี้ กำหนดโดยลักษณะงานได้เป็น 4 ด้าน (กรมการศาสนา, กองพุทธศาสนสถาน, 2544, น. 91-98) ดังนี้

1. หน้าที่ต้องปฏิบัติเป็นรูปธรรม
 - 1.1 บำรุงรักษาวัดให้เป็นไปด้วยดี
 - 1.2 จัดกิจการของวัดให้เป็นไปด้วยดี
 - 1.3 จัดศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

การบำรุงรักษาวัด หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ การปรับปรุง ตกแต่ง การกำหนดแบบแปลนแผนผัง ซึ่งล้วนแต่เป็นงานที่ต้องทำด้วยแรงงาน และแรงความคิดอันเป็นส่วนสร้างสรรค์และเสริมสร้างส่วนที่เป็นวัตถุ

การจัดกิจการของวัด หมายถึง การจัดการของวัดตามหน้าที่ผู้ปกครองวัด และหน้าที่จัดการแทนวัดในฐานะผู้แทนนิติบุคคล กิจการของวัดซึ่งมีการสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนกิจการที่ต้องจัดการแทนวัดในฐานะผู้แทน เช่น การรับทรัพย์สิน การอรรถคดี กิจการเหล่านี้ เจ้าอาวาสจะต้องจัดการให้เป็นไปด้วยดี คือ เป็นไปด้วยความถูกต้องตามระเบียบแบบแผนหรือจารีตว่าด้วยการนั้น

การจัดศาสนสมบัติของวัด หมายถึง การดูแลและรักษาการใช้จ่ายการจัดหาทรัพย์สินของวัดตลอดจนการบัญชี ทั้งส่วนที่เป็นศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนสมบัติของวัดที่ตนเป็นเจ้าอาวาสให้เป็นไปด้วยดี คือ ให้เป็นไปตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

2. หน้าที่ในการปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด

- 2.1 ปกครองบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด
- 2.2 สอดส่องบรรพชิตและคฤหัสถ์ในวัด

ปกครอง หมายถึง การคุ้มครองปกป้องรักษาให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ได้เป็นอยู่ด้วยความผาสุกให้ความอนุเคราะห์ในส่วนที่อาศัยและปัจจัยตามสมควร สอดส่อง หมายถึง การตรวจตราและเอาใจใส่ดูแลการประพฤติและปฏิบัติของบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีถิ่นที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม รวมถึงการควบคุมและบังคับบัญชาบรรพชิตและคฤหัสถ์ดังกล่าวให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งมหาเถรสมาคม และรวมถึงว่ากล่าว แนะนำชี้แจง เกี่ยวกับการปฏิบัติดังกล่าวด้วย

3. หน้าที่เป็นธุระจัดการศึกษาและอบรม

3.1 ในการจัดการศาสนศึกษา

3.2 ในการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย

การจัดการศาสนศึกษา หมายถึง การจัดให้มีการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งแผนกบาลีและนักธรรม (รวมถึงธรรมศึกษาอยู่ด้วย) หรือเฉพาะแผนกใดแผนกหนึ่งซึ่งยึดแบบแผนตามจารีตประเพณี โดยปฏิบัติสืบกันมาโดยตรง ได้แก่ การจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาแผนกบาลีและนักธรรมหรือการที่พระภิกษุสามเณรไปเรียนที่วัดใกล้เคียง ซึ่งมีสำนักศึกษาดังกล่าวการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัย หมายถึง การจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตตามวิธีการที่กำหนดในคำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้พระภิกษุสามเณรเรียนวินัย พ.ศ. 2528 และการจัดให้มีการอบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่คฤหัสถ์ในรูปแบบอื่น ๆ รวมถึงการฝึกอบรมระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและการปฏิบัติศาสนกิจของสงฆ์ เช่น การทำกิจวัตรประจำวัน การฝึกซ้อมสวดมนต์ ฝึกซ้อมเรื่องสังฆกรรม และพิธีกรรมทางพระศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมการปฏิบัติศาสนกิจของคฤหัสถ์ เช่น การทาวัดสวดมนต์ประจำวัดพระ งานการสมาทาน อุโบสถศีล และปฏิบัติศาสนพิธีอื่น ๆ

4. หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล

หน้าที่อำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลนั้น เป็นหน้าที่เชื่อมโยงผูกพันกับสังคมทั้งในส่วนวัดและนอกวัดและเป็นหน้าที่อันเกี่ยวกับผลประโยชน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนี้

4.1 การอำนวยความสะดวกแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่ขอใช้วัดเป็นที่จัดบำเพ็ญกุศลทั้งที่เป็นส่วนตัวและส่วนรวม

4.2 การอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลของวัดเอง

4.3 การอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้บำเพ็ญกุศลนอกวัดแต่ขอรับคำปรึกษาและความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสหรือจากวัด

4.4 การสร้างสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศล เช่น การสร้างฌาปนสถาน มีเมรุเผาศพ ศาลาพักรอกหรือศาลาบำเพ็ญกุศลและที่เก็บศพ เป็นต้น หน้าที่ของเจ้าอาวาสข้อนี้ต้องให้การบำเพ็ญกุศลที่เกิดจากการอำนวยความสะดวกนั้นเป็นไปตามระเบียบแบบแผนไม่มีสิ่งที่เป็นพิษภัย เช่น อบายมุขแฝงอยู่กล่าวโดยสรุปแล้วหน้าที่ของเจ้าอาวาส คือ เป็นการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ตามกฎหมายในด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มี 4 ด้าน คือ

4.4.1 บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็น

ไปด้วยดี

4.4.2 ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

4.4.3 เป็นธุระในการศึกษา อบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

4.4.4 ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสาธารณสุขสงเคราะห์

กรมการศาสนา (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชา พระสงฆ์สามเณรภาคฤดูร้อน โครงการสงเคราะห์พระสงฆ์สามเณรที่วัดประสบภัยขาดแคลนวัด และเจ้าอาวาสพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น ให้ใช้สถานที่เป็นที่จัดประชุมอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้านการออมทรัพย์ ให้สถานที่เป็นแหล่งประปาหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ระบุว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นแกนนำ ได้แก่ โครงการอุปสมบทและบรรพชาพระภิกษุสามเณรภาคฤดูร้อนโครงการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรและวัดที่ประสบภัยขาดแคลน วัดและเจ้าอาวาส พระภิกษุเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น สถานที่จัดอบรมเยาวชนและประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสร้างถนนเข้าหมู่บ้านการสนับสนุนทุนการศึกษาเด็กนักเรียน การช่วยเหลือผู้ป่วย ผู้ยากไร้ ฯลฯ

ข้าราชการ และคณะ (2544) ได้กล่าวถึง การสาธารณสุขสงเคราะห์ว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่คอยควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนาศึกษาการศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ในเขตการปกครองของตนให้ดำเนินไปด้วยดี

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2545, น. 15) กล่าวว่า กฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 15 (พ.ศ. 2535) ข้อ 5 ได้กล่าวถึง กิจการที่คณะสงฆ์จะต้องปฏิบัติซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ 6 ด้าน ดังนี้

1. การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครอง
2. การศาสนศึกษา
3. การศึกษาสงเคราะห์
4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
5. การสาธารณูปการ
6. การสาธารณสุขสงเคราะห์

วิธีดำเนินงานทั้ง 6 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตที่มีอยู่

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม) (2548) ได้ให้ความหมาย การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนน การทำสะพาน งานนี้จะมีเจ้าหน้าที่ อบต. เข้ามาทำหน้าที่ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถือไฟไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการบริหารให้ฟรีในงานพิธีงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำ ค่าไฟ ไม่เก็บค่าเช่าพนักงานหากพวกเขาศรัทธาก็จะทำบุญเอง ส่วนนี้ก็ช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนได้ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและภายนอกวัด ภายในวัด เช่น อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวกสบาย ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างหนึ่งดูตาย

สรุปได้ว่า สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับพัฒนาชุมชนและสังคมโดยมีวัดและพระภิกษุสงฆ์เป็นแกนนำเป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือ พัฒนา สังคม ยามเกิดปัญหาภัยธรรมชาติ อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย และปัญหาสังคมชาติที่พึง

2.4.1 องค์ประกอบของภารกิจ 6 ด้าน ของคณะสงฆ์

2.4.1.1 การปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหารความสำคัญ การปกครองของคณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกทรงเป็นประธานและมีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 ได้ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ ไว้ดังนี้

มาตรา 20 คณะสงฆ์ ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายมหาเถรสมาคมหลักการปกครองเป็นภารกิจที่วัดโดยพระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะปกครองดำเนินการสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อย ดึงงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าคณะปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการอุปสมบทกุลบุตร

2.4.1.2 การศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรมความสำคัญ การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลี นอกจากนี้จะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลี เพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้วพระพุทธศาสนาก็ต้องเสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำการทำนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและทรงยกย่อง พระภิกษุสามเณรที่เรียนรู้พระพุทธรวจนะให้มีฐานันดรพระราชทานราชูปการต่าง ๆ มีนิตยภัต เป็นต้น หลักการศาสนศึกษา เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญศึกษา การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมบาลี

สนามหลวงเป็นเลขานุการสอบธรรม-บาลีสสนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือเป็นประธานจัดสอบธรรม-บาลี สนามหลวง และเป็นเจ้าสำนักเรียนในฐานะที่เป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

2.4.1.3 การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยายกว้างขวางออกไปมีความสำคัญ การเผยแผ่ คือ การทำให้แพร่หลายในลักษณะติดแน่น กระจายไปเช่น เผยแผ่ศาสนา เผยแผ่ธรรม องค์การเผยแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ ใช้ในความหมายว่า ประกาศ โฆษณา ทำให้แพร่หลาย ในลักษณะกระจายให้เป็นรูปธรรมหรือให้สัมผัสได้ทางตา หู เป็นต้น หลักการเผยแผ่ เป็นภารกิจด้านการดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธี ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือพระภิกษุจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในวัด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนเข้าวัด ปฏิบัติธรรมหรือมุ่งเน้นสืบสานวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา เช่น การจัดงานเทศน์มหาชาติ การจัดงานในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การจัดงานในวันที่กำหนดเป็นวันสำคัญของไทย (วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น) การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การจัดโครงการบวชนกขัมมจาริณี (ชีพราหมณ์) การจัดอุปสมบทหมู่หรือจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ การจัดพิธีแสดงตนเป็น พุทธมามกะ การจัดให้มีการแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ (วันพระ) การจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเผยแผ่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจัดให้ดำเนินการในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.), การอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน การส่งเสริมหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมและการส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ เช่น โครงการอุทยานการศึกษาในวัด โครงการสวนสมุนไพรในวัด โครงการวัดพัฒนาตัวอย่าง เป็นต้น กล่าวโดยสรุป การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่าภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น ปัจจุบันการเผยแผ่ต้องดำเนินงานตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. 2550

2.4.1.4 การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัด ความสำคัญ การสาธารณูปการโดยรวม หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่างไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวก สบาย การทำถนนทางเดินในวัดและการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามสบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้ และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัดในการนี้ให้รวมถึงการดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะมีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของของสงฆ์ ซึ่งเรียกว่า “ภิกขาจาริก” โดยเฉพาะศาสนสมบัติ แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ

ศาสนสมบัติวัด คือ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เป็นหน้าที่ของสงฆ์ในวัดนั้น ซึ่งมีเจ้าอาวาส เป็นต้น ช่วยกันดูแล รักษา ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัยศาสนสมบัติกลาง คือ ทรัพย์สินอันมิใช่เป็นศาสนสมบัติวัด แต่เป็นของสงฆ์ส่วนกลาง เช่น ที่ดิน และผลประโยชน์วัดร้าง ทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้สงฆ์ส่วนกลาง ศาสนสมบัติกลาง เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูงสุดแลรักษา ทั้งนี้การจัดการศาสนสมบัติภายในวัด จะต้องยึดหลักให้ถูกต้องตามกฎหมาย พระธรรมวินัย มติมหาเถรสมาคมและจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไป หากไม่จำเป็นหลักการดำเนินการสาธารณูปการ เป็นภารกิจที่วัด หรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ ในเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ ภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือศาสนสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคาร เรือน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมารุ การจัดการศาสนสมบัติให้เป็นไปด้วยดี การจัดทำบัญชีเสนาสนะ และศาสนสมบัติของวัด เป็นต้น

2.4.1.5 การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรม แก่ประชาชนความสำคัญ การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้น เพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษาหลักการศึกษสงเคราะห์เป็นภารกิจด้านการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็ก และเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสามารถดำรงตนและดำเนินชีวิต ในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองที่มีความรู้คู่คุณธรรมของประเทศ โดยมีความมุ่งหมาย 4 ลักษณะ คือ

1) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้พระภิกษุ สามเณร นักเรียนได้ศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ได้แก่ โรงเรียนราษฎร์การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เต็มหรือวันหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ในวัด วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยสงฆ์

2) การสงเคราะห์ให้เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ หรือเอกชน ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่น การเป็นผู้นำในการตั้งโรงเรียนในชนบทที่ตั้งวัด การให้สร้างสถานศึกษาในบริเวณวัด การให้ใช้หรือให้เช่าที่ดินวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ในการสร้างสถานศึกษาของรัฐ หรือท้องถิ่น การเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ การให้ความอุปถัมภ์แก่เด็กวัด

3) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียน นักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาชาติ เช่น การสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรม หน่วยงานพระธรรมทูต และหน่วยอบรมประชาชนประจำ ตำบลในการเผยแผ่ศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาต่าง ๆ

4) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษา เช่น มอบทุนการศึกษา มอบอุปกรณ์การศึกษาฯ ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุผู้เป็น เจ้าอาวาสได้บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการศึกษาแก่เด็กในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน สร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา หรือการดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุที่มีความสามารถโดยไม่ขัด ต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

2.4.1.6 การสาธารณสุขสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไปความสำคัญ การสาธารณสุขสงเคราะห์นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้และประสพภัยแล้วยังหมายรวมถึง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การฝึกอาชีพแก่ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหลักการสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสพภัยและขาดแคลนการให้วัดเป็นสถานที่ประกอบการกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพการทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์สินส่วนตัวหรือซีกชนวนญาติโยมบริจาคทรัพย์สินจัดสร้างโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุขมูลฐาน การปกครอง การช่วยเหลือผู้ประสพภัยหรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น (กองทุนศาสนาสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น. 4-8)

2.4.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสงเคราะห์

ทฤษฎีการสงเคราะห์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานการสงเคราะห์นั้น ได้มีนักทฤษฎีนำเสนอไว้หลากหลาย แต่สามารถสรุปได้โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

2.4.2.1 กลุ่มที่ 1 ทฤษฎีสำหรับปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ที่มีจุดกำเนิดจากสาขาวิชาอื่น นอกวงการสังคมสงเคราะห์ และนักสังคมสงเคราะห์ได้นำมาใช้ในการทำงานสังคมสงเคราะห์ต่าง ๆ โดยใช้วิเคราะห์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์และสังคมสภาพปัญหา สถานการณ์ทางสังคมและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีบุคลิกภาพ ทฤษฎีบทบาท เป็นต้น

2.4.2.2 กลุ่มที่ 2 ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ เป็นทฤษฎีที่มีจุดกำเนิดภายในแวดวงของการสังคมสงเคราะห์โดยตรง แม้ว่าจะมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีในกลุ่มแรกก็ตามแต่ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ก็มีวิวัฒนาการในด้านเนื้อหาสาระและแนวความคิดที่เป็นของนักสังคมสงเคราะห์โดยตรง ซึ่งทฤษฎีในกลุ่มนี้สามารถแยกเป็นรายย่อย ได้ดังนี้

1) กลุ่มทฤษฎีให้แนวคิดในการปฏิบัติงาน เป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

1.1) ทฤษฎีระบบในงานสังคมสงเคราะห์ โดยต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้เกิดจากนักชีวเคมี เมื่อประมาณ ค.ศ. 1950 โดยมีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1) ระบบ คือ หน่วยที่ประกอบด้วยระบบย่อยอย่างน้อยสองระบบ โดยระบบย่อยต้องปฏิสัมพันธ์กัน

1.1.2) สามารถแยกระบบออกเป็นระบบย่อยได้แต่การพิจารณาระบบต้องพิจารณาถึงผลรวมของทั้งระบบ

1.1.3) ระบบแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ระบบเปิด เป็นระบบที่สามารถมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารพลังหรือองค์ประกอบจากระบบอื่นได้และระบบปิด ซึ่งก็จะมีลักษณะตรงข้ามกัน

1.1.4) ระบบมีขอบเขต ซึ่งจะสามารถแยกออกได้อย่างเห็นได้ชัดเจนจากระบบอื่น โดยเฉพาะจากระบบสถานะแวดล้อม

1.1.5) ระบบเปิดจะมีรูปแบบของการแปลงรูป วัตถุประสงค์ ออกมาเป็นวัตถุประสงค์สำเร็จภายใต้ระบบสถานะแวดล้อม

1.1.6) โดยปกติทุกระบบจะพยายามรักษาคุณภาพของระบบเสมอ

1.1.7) ทุกระบบดำเนินไปสู่สภาพเสื่อมสลาย ซึ่งสภาพนี้เกิดขึ้นเมื่อโครงสร้างของระบบนั้นมีความไม่เป็นระเบียบและเมื่อไม่มีการปรับปรุงบำรุงรักษาก็จะไปสู่สภาพเสื่อมสลาย แม้ระบบพยายามรักษาคุณภาพเพียงใดแต่ก็มีข้อจำกัดและเหตุผลมากมายที่จะทำให้ระบบไปสู่สภาพเสื่อมสลาย

1.1.8) ในธรรมชาติของระบบจะต้องมีการสะท้อนกลับ ซึ่งมีทั้งทางบวกและลบว่าต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเช่นไรจึงจะสามารถดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของระบบได้นานที่สุด

1.2) ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแผน คือ กระบวนการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งอาจจะเป็นการปรับปรุง การพัฒนา หรือการเปลี่ยนแปลงแบบถอนรากถอนโคนก็ได้ กระบวนการดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

1.2.1) การพัฒนาความคิดจะเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้ที่จะต้องชี้หรือกระตุ้นให้ผู้ใช้บริการเกิดความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง

1.2.2) สร้างความสัมพันธ์ที่จะเป็นประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์ต้องสร้างความสัมพันธ์ทางวิชาชีพที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

1.2.3) การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้ต้องการเปลี่ยนแปลง นักสังคมสงเคราะห์ต้องมีข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผู้ใช้บริการ หรือผู้ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างละเอียด ถูกต้องและใช้วิจารณญาณในการวิเคราะห์ที่ตรง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ใช้บริการเป็นหลัก

1.2.4) การตรวจสอบทางเลือกในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของผู้ใช้บริการ

1.2.5) การดำเนินการตามทางเลือกที่กำหนด

1.2.6) การสร้างความมั่นใจให้แก่กระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การดำเนินงานตามทางเลือกที่กำหนดได้รับผลที่พึงประสงค์

1.2.7) การยุติกระบวนการเปลี่ยนแปลง

2) กลุ่มทฤษฎีที่อธิบายกรรมวิธีในการทำงานเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ ใน 3 วิธีการ ได้แก่

2.1) การสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย มีทฤษฎีหลักที่ใช้ 4 ทฤษฎี คือ

2.1.1) ทฤษฎีจิตสังคม มีความเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์เป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจ พยากรณ์ และปรับเปลี่ยนได้ โดยศึกษาจากอดีตของเขา

2.1.2) ทฤษฎีการหน้าที่ มีแนวคิดว่างานสังคมสงเคราะห์มีพื้นฐานความเชื่อ ถือว่าจุดศูนย์กลางการเปลี่ยนแปลงได้แก่ผู้ใช้บริการเอง

2.1.3) ทฤษฎีการแก้ปัญหา มีแนวคิดว่าคุณทุกคนจะต้องมีการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันแต่การที่คนเราไม่สามารถเผชิญกับปัญหาได้นั้นเกิดจากความบกพร่อง 3 ประการคือ แรงจูงใจ สมรรถภาพ และโอกาส

2.1.4) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม มีความเชื่อพื้นฐานมาจากจิตวิทยาการเรียนรู้ในกลุ่มทฤษฎีการวางเงื่อนไข

2.2) การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน มีทฤษฎีที่ใช้ 3 ทฤษฎี คือ

2.2.1) ทฤษฎีพัฒนาการ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางสังคมและปรัชญาสังคมร่วมสมัยที่ผสมผสานกัน

2.2.2) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ มีพื้นฐานความเชื่อว่า ผู้ใช้บริการมีความตระหนักเข้าใจตนเอง มีพลังในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้คนในกลุ่มสามารถสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

2.2.3) ทฤษฎีการป้องกันและการฟื้นฟูสภาพ

นอกจากนี้ ทฤษฎีสังคมสงเคราะห์ยังแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.2.3.1) สังคมสงเคราะห์เฉพาะราย ประกอบด้วย

(1) ทฤษฎีจิตสังคม เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพของคนและการปรับตัวของคนกับสิ่งแวดล้อม

(2) ทฤษฎีการหน้าที่เน้นการทำหน้าที่ของหน่วยงานและการมองคุณค่าของมนุษย์

(3) ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา นำทัศนะแบบมานุษยนิยมมาผสมผสานกับเหตุผลในการแก้ไขปัญหา

(4) ทฤษฎีการปรับพฤติกรรมเป็นเทคนิคการทำงานที่ซับซ้อน

2.2.3.2) การสังคมสงเคราะห์กลุ่มชน ประกอบด้วย

(1) ทฤษฎีพัฒนาการ มุ่งสร้างบุคคลให้เข้มแข็งในการเผชิญปัญหา

(2) ทฤษฎีการปะทะรังสรรค์ ทำให้สัมพันธ์ภาพของแต่ละส่วนส่งผลกระทบต่อถึงกันหมด

(3) ทฤษฎีการป้องกันและฟื้นฟูเน้นการทำงานกับกลุ่มที่บำบัดรักษา

2.2.3.3) การสังคมสงเคราะห์ชุมชน ประกอบด้วย

(1) การพัฒนาชุมชน เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดซึ่งสามารถจัดปัญหาของตนได้

(2) การวางแผนทางสังคม

(3) การปฏิบัติทางสังคม เป็นการจัดระเบียบชุมชน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการสังคมสงเคราะห์ ก็คือ ทฤษฎีในการสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น แม้จะมีมากมายหลายทฤษฎี ซึ่งเป็นทฤษฎีทางสังคมศาสตร์หรือทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์แต่ก็จำเป็นอย่างหนึ่งที่ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ที่ต้องเข้าไปปฏิบัติหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์แก่บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน และสังคม ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในทฤษฎีดังกล่าวอันเป็นพื้นฐานถึงจะสามารถช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้อื่นเพื่อจะได้ดำเนินการงานสังคมสงเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี ระบอบการปกครองสมัยพุทธกาลตามหลักพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงปกครอง คณะสงฆ์โดยยึดหลักธรรมาธิปไตยในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ พระพุทธองค์เป็นผู้จัดตั้งรูปแบบการพัฒนาเป็นสังคมต้นแบบ จัดระเบียบการอยู่ร่วมกันภายในสังคมสงฆ์ด้วยระบบคุณธรรม (Merit System) อุปถัมภ์อนุเคราะห์เกื้อกูลกันเอื้อต่อการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรมพระพุทธองค์ได้ทรงมอบให้คณะสงฆ์เป็นใหญ่ด้วยการปกครองใช้อำนาจการตัดสินใจในการดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยหลักธรรมาธิปไตยในการบริหารกิจการงานพระศาสนายึดการประพฤติปฏิบัติบริหารการปกครองด้วยคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสแสดงธรรมจำนวนมากเพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการใช้อำนาจของผู้ปกครองคณะสงฆ์ภายใต้กรอบพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความถูกต้องดีงามยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขที่ยิ่งใหญ่กว่าตามหลักธรรมคำสอนของพระองค์มากยิ่งขึ้นให้แก่เหล่าสาวกที่เรียกว่า “พระสงฆ์” สาวกของพระพุทธองค์ ตลอดเรื่อยมาจนพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานและในที่สุดจึงยึดมาเป็นรูปแบบการปกครองจนถึงปัจจุบัน

2.4.3 หลักธรรมเพื่อการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์แนวพระพุทธศาสนา

เมื่อพิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้าในภาพกว้างที่สุด สามารถกล่าวได้ว่าเป็นคำสอนที่มุ่งให้สัตว์โลกทั้งหลายพ้นทุกข์ถือว่าเป็นการแสดงออกซึ่งการสงเคราะห์/อนุเคราะห์อันสูงสุดของพระองค์ ส่วนคำสอนที่ว่าด้วยการสงเคราะห์หรืออนุเคราะห์สังคมเป็นกรณีเฉพาะปรากฏอยู่ตามที่ต่าง ๆ ในคัมภีร์พระไตรปิฎก มีทั้งเรื่องที่ทรงแสดงแก่ภิกษุสงฆ์ นักบวช และคฤหัสถ์ในที่ต่างกรรมต่างวาระ อย่างไรก็ตามกรอบความคิดหลักที่สามารถประยุกต์ได้กับงานสังคมสงเคราะห์ในปัจจุบันน่าจะเริ่มจากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่าด้วยการอนุเคราะห์ชาวโลก การทำเพื่อประโยชน์สุขและการเอื้อเพื่อเกื้อกูลแก่มหาชน คำสอนที่มีใจความตรงกันในเรื่องนี้ปรากฏในพระไตรปิฎกหลายที่ ตัวอย่างเช่น เมื่อครั้งที่ตรัสแต่พระอรหันต์ที่ออกไปประกาศพระศาสนาใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์...”

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ทั้งพระไตรปิฎกและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องช่วยในการพัฒนางานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า คำสอนในพระพุทธศาสนามีหลายข้อที่กล่าวถึงเรื่องนี้ งานสาธารณสุขสงเคราะห์อันเป็นคุณธรรมสำคัญของการให้บริการเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือผู้อื่นและหลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในเรื่องนี้มีพระมหาเถระผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการผู้ชำนาญการหลายท่านได้ให้หลักการและอธิบาย ไว้ดังนี้

พรหมวิหาร 4 ประการ เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องให้มีอยู่ประจำในจิตใจ และเป็นท่าทีของจิตใจที่จะทำให้แสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้ง 4 ที่ประสบ กล่าวคือ

1. ในสถานการณ์ที่เขาอยู่เป็นปกติ เขาก็มีเมตตา คือ ความเป็นมิตรไมตรี ความมีน้ำใจ ประารถนาดีต้องการให้เขามีความสุข ซึ่งหมายถึง ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นตั้งแต่ละคน ๆ ที่เรากี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือต่อสังคมทั้งหมดทั่วทั้งโลก เมตตาเป็นคุณธรรม พื้นใจประการแรกที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือ เมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติเราก็มีเมตตาปรารถนาดี คิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาเรื่อยไป

2. ในสถานการณ์ที่เขาตกต่ำเดือดร้อน เขาก็มีกรุณา คือ ความพลอยรู้สึกไหว ตามความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหาของเขา และต้องการช่วยเหลือปลดปล่อยให้เขาพ้นจาก ความทุกข์ ความเดือดร้อนนั้น กรุณานี้ต่างไปจากเมตตา คือ เมตตาใช้ในยามปกติแต่เมื่อเขาตกต่ำลง ไปกลายเป็นเดือดร้อนเป็นทุกข์ เขาก็มีกรุณา ใฝ่ใจช่วยบำบัดทุกข์ให้

3. ในสถานการณ์ที่เขาขยับสูงขึ้นไปในความดีงาม ความสุขความสำเร็จ เขาก็มีมุทิตา หมายความว่า เมื่อเขาเปลี่ยนไปในทางขึ้นสูง ได้ดีมีสุข ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ประสบความสำเร็จ เขาก็ย้ายไปเป็นมุทิตา คือ พลอยยินดีด้วย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนในวงการทำงานตลอดจนการเป็นผู้นำ ทั่วไบนั้น เรื่องที่สำคัญมาก ก็คือ เมื่อคนมีปัญหา มีทุกข์เดือดร้อน เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย หรือยากไร้ขาดแคลน ก็ต้องมีกรุณาที่จะเอาใจใส่แก้ปัญหาเมื่อมีคนประสบผลสำเร็จในการทำสิ่งดีงามทำให้อะไรต่ออะไรพัฒนา ก้าวหน้าไป ก็ต้องมีมุทิตาช่วยส่งเสริมสนับสนุนแต่ในยามปกติก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลยต้องเอาใจใส่ ต่อการที่จะให้เขาอยู่ดีมีสุข เช่น มีสุขภาพดี อยู่ในวิถีทางของความสุขความเจริญและการพัฒนาสืบต่อไป คือ ต้องมีเมตตาปรารถนาดีถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ก็จะทำให้กิจการงานและประโยชน์สุขที่มุ่งหมายพร้อม ที่จะสำเร็จผลหนึ่งก็จะเกิดขึ้นในตัวผู้นำ คือ “ปิโย” แปลว่า “ผู้เป็นที่รัก” กล่าวคือผู้ร่วมงานหรือผู้ร่วม ไปด้วยกันหรือจะเรียกผู้ตามก็แล้วแต่สะดวก ก็จะมีความรัก มีความรู้สึกสนิทสนม สบายใจต่อผู้นำนั้น เสริมความรู้สึกอยากร่วมไปด้วยให้หนักแน่นมากขึ้น ทั้งร่วมใจและร่วมมืออย่างไรก็ตาม ปิโยเท่านั้นไม่พอ ปิโยนั้นได้มาจากเมตตา กรุณา มุทิตา แต่ยังต้องมีอีกข้อหนึ่ง คือ อุเบกขา

4. ในสถานการณ์ที่เขาทำผิดหลักหรือละเมิดธรรม เขาก็มีอุเบกขา หมายความว่า เมื่อใดเขาทำอะไรไม่ถูกต้องโดยละเมิดธรรม คือ ละเมิดต่อหลักการหรือละเมิดต่อความถูกต้องทำให้ เสียหลัก เสียกฎเกณฑ์ เสียความเป็นธรรม เสียความชอบธรรม ทำลายกติกา เป็นต้น ผู้นำจะต้องอยู่ในหลักที่เรียกว่า อุเบกขา อุเบกขา ก็คือ รักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างหยุดการขวนขวาย ไม่ให้เกินขอบเขตไปจนกลายเป็นเสียธรรม คือ การปฏิบัติต่อคน หรือช่วยเหลือคนจะต้องไม่ให้เสีย ความเป็นธรรม ไม่ให้เป็นการทำลายหลักการ ไม่ให้เป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์กติกาที่ชอบธรรม สอดคล้อง กับพุทธทาสภิกขุได้เสนอหลักคำสอนที่ถือเป็นหลักพื้นฐานสำหรับงานสังคมสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

4.1 พรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่นักสังคมสงเคราะห์ต้องยึดเป็นหลักใจในการ ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย

4.1.1 เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้รับบริการเป็นสุข โดยนักสังคมสงเคราะห์ พยายามแผ่เมตตาให้แก่ตนเองและผู้รับบริการ การแผ่เมตตานี้ประยุกต์เข้ากับหลักการของงานสังคม สงเคราะห์ คำนิยม จรรยาบรรณของงานสังคมสงเคราะห์ด้วยการเข้าใจ ยอมรับ ยินดีที่จะช่วยเหลือ ให้ความเห็นใจต่อปัญหาและความทุกข์ของเขา

4.1.2 กรุณา คือ นักสังคมสงเคราะห์ปรารถนาจะช่วยให้ผู้รับบริการพ้นจากสภาพปัญหา ความเดือดร้อน เมื่อเห็นเขามีความเดือดร้อน ให้พิจารณาว่า เขาเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เหมือนกับเรา

4.1.3 มุทิตา คือ นักสังคมสงเคราะห์พลอยยินดีเมื่อผู้รับบริการสามารถแก้ปัญหาได้และยินดีกับเพื่อนร่วมงานเมื่อเขาปฏิบัติงานได้ดี

4.1.4 อุเบกขา คือ นักสังคมสงเคราะห์วางใจเป็นกลางในการให้บริการ ด้วยความเป็นธรรม ไม่อคติ และเมื่อช่วยเหลือผู้รับบริการอย่างเต็มความสามารถแล้ว ผู้รับบริการยังคงอยู่ในความเดือดร้อนก็ไม่ควรวิตกกังวลหรือเป็นทุกข์ให้มากเกินไป เพื่อสุขภาพจิตที่ดีของนักสังคมสงเคราะห์ในหลักธรรมอุเบกขานี้จะให้นักสังคมสงเคราะห์ปฏิบัติตนได้ถูกต้องอยู่ในขอบเขตของวิชาชีพ รู้จักประมาณตน มีความตระหนักในตนเอง คือ รู้ว่าตนเองเป็นใคร กำลังทำอะไร มีขอบเขตแค่ไหน เพียงไร

4.2 สังคหัตถุ 4 ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมของการให้บริการ เพราะเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการช่วยเหลือผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่น ก็คือ การบริการอย่างหนึ่ง เช่น ลูกช่วยแม่ทำงานบ้าน ก็เป็นการช่วยเหลือ/บริการแม่ทางหนึ่ง เป็นต้น อันประกอบด้วย

4.2.1 ทาน คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ เสียสละ หรือการช่วยเหลือ อาจจะเป็นการให้ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ หรือการให้ทุนทรัพย์ก็ได้ นอกจากนั้น การให้วิชาความรู้ ก็ถือได้ว่าเป็นการให้ทานอย่างหนึ่งด้วย

4.2.2 ปิยวาจา คือ การพูดด้วยวาจาอันไพเราะ สุภาพ อ่อนโยน น่าฟัง และเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียนกันด้วยคำพูด เป็นคำพูดที่น่าพาไปสู่ความดีงาม เป็นการช่วยเหลือด้วยคำพูด เช่น คำแนะนำตักเตือน เป็นต้น

4.2.3 อตถจริยา คือ การทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการช่วยเหลือด้วยแรงกาย เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น

4.2.4 สมานัตตตา คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถเข้าหากันได้ง่าย คบหากันได้อย่างสบายใจ ไม่เย่อหยิ่ง ไม่ทะนงตัว ไม่เอาเปรียบคนอื่น อันก่อให้เกิดความสามัคคี และประโยชน์สุขร่วมกัน

4.3 ราชสังคหัตถุ คือ การทำนุบำรุงทวยราษฎร์ให้ประชาชาติดำรงอยู่ในเอกภาพ และสามัคคีด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า ราชสังคหัตถุ มี 4 ประการ คือ

4.3.1 สัสสมณะ คือ ฉลาดบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร รู้จักส่งเสริมการเกษตรกรรม ให้อุดมสมบูรณ์ โดยเข้าไปศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการของราษฎร เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมและดำเนินการสงเคราะห์หรือช่วยเหลือให้ผลต่อไป

4.3.2 ปุริสมณะ คือ ฉลาดบำรุงข้าราชการ ให้กำลังใจเจ้าหน้าที่ข้าราชการ ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมคนดีมีความสามารถและจัดสวัสดิการที่ดี

4.3.3 สัมมาปาสะ คือ ผูกประสานปวงประชา คือ ฉลาดในการแก้ปัญหาสังคม รู้จักผูกน้ำใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น การจัดกองทุนให้กู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น เพื่อนำไปประกอบอาชีพต่าง ๆ ทั้งในด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม เป็นต้น

4.3.4 วาขเปยยะ คือ ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ รู้จักพูดจาปราศรัยยกย่องเชิดชู ชี้แจงแนะนำ รู้จักถามทุกข์สุขของราชราษฎรทุกชั้น แม้ปราศรัยก็ไพเราะน่าฟัง ทั้งประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน มีประโยชน์เป็นทางแห่งความสามัคคีทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

4.4 พละ 4 คำสอนเรื่องพละ 4 ปรากฏในพลสูตร มีเนื้อความเดียวกับสังคหวัตถุ 4 ที่มุ่งสอนผู้ครองเรือนเป็นหลัก พลสูตร กล่าวถึง พละ 4 ประการ ได้แก่ ปัญญาพละ (กำลัง คือ ปัญญา) วิริยพละ (กำลัง คือ ความเพียร) อนวัชชะพละ (กำลัง คือ กรรมที่ไม่มีโทษ) และสังคหพละ (กำลัง คือ การสงเคราะห์) พลสูตรเป็นคำสอนสำหรับภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อความในหัวข้อสังคหพละ กล่าวถึง การสงเคราะห์สาธารณชนในสวนที่ภิกษุสงฆ์สามารถทำได้ด้วยการชักชวนให้คนปฏิบัติในสิ่งที่ถูกที่ควร เช่น การให้ทานสำหรับภิกษุสงฆ์ คือ ให้ธรรม ได้แก่ การแสดงธรรม อบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน จาคะ คือ การชักชวนคนตระหนี่ให้เห็นประโยชน์ของการบริจาค อตถจริยา คือ ประพฤติประโยชน์ด้วยการชักชวนคนให้รักษาศีล เป็นต้น การสงเคราะห์ทางธรรมของภิกษุสงฆ์ทั้ง 4 ข้อถือว่าเป็นเลิศกว่าการสงเคราะห์อื่นใด

4.5 สังคหพละ เป็นอย่างไร คือ สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้ ได้แก่ 1) ทาน (การให้) 2) เพียรวิชชะ (วาจาเป็นที่รัก) 3) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) 4) สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย การให้ธรรมเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อย ๆ แก่บุคคลผู้ต้องการจะฟัง เจริญไสยลงลำดับเลิศกว่าวาจาเป็นที่รักทั้งหลาย การชักชวนคนที่ไม่มีความศรัทธาให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในสัทธาสัมปทา ชักชวนคนที่ไม่มีความศรัทธาให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในศีลสัมปทา ชักชวนคนที่มีความตระหนี่ให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในจาคสัมปทา ชักชวนคนที่มีปัญญาทรมานให้ตั้งมั่น ดำรงมั่นในปัญญาสัมปทา เลิศกว่าการประพฤติประโยชน์ทั้งหลาย การที่พระโสดาบันมีตนเสมอกับ พระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับพระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับพระอรหันต์ เลิศกว่าการมีตนเสมอกันทั้งหลาย นี้เรียกว่า สังคหพละ

4.6 จักรวรรดิวัตร คือ หลักปฏิบัติหน้าที่ของนักปกครองนักสงเคราะห์ผู้ยิ่งใหญ่ ที่เรียกว่า จักรวรรดิวัตร (ธรรมเนียมหรือหน้าที่ประจำจักรพรรดิ) มี 5 ประการ คือ

4.6.1 ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล หลักการ กฎกติกาที่ชอบธรรม เป็นบรรทัดฐาน เคารพธรรม เชิดชูธรรม นิยมธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง

4.6.2 ธรรมมิการักษา ให้ความคุ้มครองโดยธรรม คือ จัดอำนวยการรักษา คุ้มครองป้องกันอันชอบธรรมแก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน คือ คนภายในข้าราชการฝ่ายทหาร ฝ่ายปกครอง ฝ่ายพลเรือน นักวิชาการ และคนต่างอาชีพ เช่น พ่อค้า และเกษตรกร ชาวนิคมนชนบท ชายแดน พระสงฆ์และบรรพชิตผู้ทรงศีลทรงคุณธรรม ตลอดจนสัตว์เท้าสัตว์ปีก อันควรสงวนพันธ์ทั้งหลาย

4.6.3 มาอธรรมการ ห้ามกั้นการอาธรรม คือ จัดการป้องกันแก้ไข มิให้กระทำการที่ไม่เป็นธรรม การเบียดเบียนข่มเหง และความคิดชั่วร้าย เตือดร้อนมิให้เกิดขึ้นในบ้านเมือง ชักนำประชาชนให้ตั้งมั่นในสุจริตและนิยมธรรม ทั้งจัดวางระบบที่กันคนร้ายให้โอกาสคนดี

4.6.4 ธนานุประทาน ปันทรัพย์แก่ชนผู้ยากไร้ มิให้มีคนขัดสนยากไร้ ในแผ่นดิน เช่น จัดให้ราษฎรทั้งปวงมีทางหาเลี้ยงชีพ ทำมาหากินได้โดยสุจริต

4.6.5 ปริปัญญา ไม่ขาดการสอบถามปัญหา แสวงปัญหา และความดีงาม ยิ่งขึ้นไป โดยมีที่ปรึกษาที่ทรงวิชาการ ทรงคุณธรรม หมั่นพบปะพระสงฆ์และนักปราชญ์ ได้ถามหาความรู้ หาความดีงามหาความจริง และถกข้อปัญหาต่าง ๆ อยู่โดยสม่ำเสมอตามกาลอันควร เพื่อชักจูงมตรวสอบตนให้เจริญก้าวหน้าและดำเนินการในทางที่ถูกต้องและชอบธรรม เพื่อประโยชน์สุขอย่างแท้จริง

4.7 ในสังคาลสูตร มีใจความตอนหนึ่ง กล่าวถึง บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ ต่อการสงเคราะห์ประชาชน ไว้ดังนี้ พระสงฆ์สอนประชาชนให้เว้นจากการกระทำความชั่ว แนะนำให้ทำความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม สอนในสิ่งที่ยังไม่ได้สดับเล่าเรียนให้ได้สดับเล่าเรียน ชี้แจงให้เข้าใจในสิ่งที่ได้เล่าเรียนและบอกทางสวรรค์

4.8 ทิศ 6 คำสอนเรื่องทิศ 6 มุ่งสอนผู้ครองเรือนที่มีความสัมพันธ์กันให้ปฏิบัติตนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสำคัญแต่ในทิศเบื้องบนที่เป็นคู่ความสัมพันธ์ระหว่างคฤหัสถ์กับนักบวช เมื่อคฤหัสถ์บำรุงพระสงฆ์ 5 ประการแล้ว พระสงฆ์ย่อมอนุเคราะห์บุคคลทั่วไป ประการ ส่วนนี้ถือว่าเป็นคำสอนสำหรับบรรพชิตที่พึงปฏิบัติต่อคฤหัสถ์โดยตรง ถ้าพิจารณาจากเนื้อความ การอนุเคราะห์ใน ทุกข้อ เข้าข่ายการสงเคราะห์ทางธรรมมากกว่าวัตถุสิ่งของ ยกเว้นข้อ 3 การอนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันดีงาม ใจความบอกเพียงจิตใจของผู้ให้การสงเคราะห์แต่ไม่ได้บอกชัดเจนเรื่องสิ่งที่ต้องการสงเคราะห์ จึงอาจเป็นการสงเคราะห์ได้ทั้งทางธรรมและทางโลก

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างในพระไตรปิฎกที่แสดงให้เห็นว่านักบวชสามารถช่วยเหลือคฤหัสถ์ทางโลกได้ เช่น ในตริฎีกาวัจจชาดกและโสณนันทชาดก ใจความในชาดกทั้งสองกล่าวไว้ตรงกันว่า แม้เป็นนักบวชเมื่อพบคนมีทุกข์หรือตกอยู่ในอันตรายต้องให้การช่วยเหลือ ในโสณนันทชาดกมีใจความกล่าวถึงพระเจ้ามโนชะที่ได้รับการช่วยเหลือจากนันทบัณฑิตตาบอดในกิจการต่าง ๆ ทำให้แคว้นของพระองค์เจริญรุ่งเรือง

4.9 สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะ เป็นในครอบครัว หรือในสังคมก็ตาม หลักการอยู่ร่วมกันโดยทั่วไปแล้ว การอยู่ร่วมกันต้องมีความเคารพ ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย

4.9.1 เมตตากายกรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลังให้ความช่วยเหลือกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน

4.9.2 เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปราณีต่อกันทางวาจา การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

4.9.3 เมตตามโนกรรม คือ การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคมหมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มองกันแต่ในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัยในกันและกัน

4.9.4 สาธารณโภคี คือ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกันและกัน การแสดงความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารีด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน

4.9.5 สีสสามัญญา คือ ความเป็นผู้มีศีล ความประพฤติเสมอเหมือนกัน กับบุคคลอื่น การประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม เคารพกติกา ระเบียบของสังคม ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

4.9.6 ทิฏฐิสามัญญา คือ ความเป็นผู้มีทิฏฐิหรือความเห็นเสมอกัน การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น กล่าวคือ ยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มาก แม้จะไม่ถูกใจก็ตามยึดถือหลักอุดมคติแห่งความดีงามหรือมีจุดมุ่งหมายสูงสุด อันเดียวกัน

4.10 สัปปุริสธรรม เป็นหลักพุทธธรรมของผู้ทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ อีกส่วน คือ สัปปุริสธรรม ในสัปปุริสสูตร อุปริปัญญาสก์ มัชฌิมนิกาย ปราภุพฺพธโรวาทเรื่องธรรม ของคนดี (สัตบุรุษ) คนที่สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าที่แท้จริง ของมนุษยชาติ มีธรรมะหรือคุณสมบัติที่เรียกว่า สัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ

4.10.1 ฉัมมัญญา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลัก รัฐศาสตร์ และรู้กฏกติกาของรัฐ คือ กฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการตั้งตน อยู่ในหลักการให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัดแล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

4.10.2 อตถัญญา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและ กิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้วจะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึง จุดหมายด้วย ข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมายแม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่ หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทางก็ไม่มัววุ่นวาย ใครจะพูดว่าค่าเหนื่อยแบม เมื่อไม่ตรง เรื่อง ก็ไม่มีว้อถ้อสา ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่องเอาแต่เรื่องที่เขาเข้าแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมายอย่างชัดเจนและมุ่งมั่นแน่วแน่

4.10.3 อัตถัญญา รู้จักตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใดมีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเองให้มีคุณสมบัติความสามารถยิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้ว จะเป็นคน สมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้ไปได้ดียิ่งขึ้นไป

4.10.4 มัตถัญญา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่า ต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่าง ๆ ท่านยกตัวอย่าง เช่น ผู้ปกครองบ้านเมือง รู้จักประมาณในการลงทุนท่าอาญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจและต้องรู้จักว่า ในการกระทำนั้น ๆ หรือในเรื่องรานั้น ๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหน องค์กรประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่าง ๆ ทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่พอดี ก็พลาดความดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้นจะต้องรู้องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

4.10.5 กาลัญญา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะเวลา จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะสมของเวลาว่าเรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำอะไรอย่างไร จึงจะเหมาะสม

ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่น วางแผนว่าสังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างไรในเวลาข้างหน้าเท่านั้นและเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

4.10.6 **ปรีศัญญาตา รู้จักชุมชน** คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหาความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อย ๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราต้องรู้ความต้องการของเขาเพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้องหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

4.10.7 **บุคคลัญญาตา รู้จักบุคคล** คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผล ตลอดจนสามารถให้บริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไร เพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้เพราะว่าในการทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานได้แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่าเขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญงอกงามแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย ที่กล่าวมานี้ คือ หลักธรรมที่เรียกว่า สัปปุริสธรรม 7 ประการ ถ้ามีคุณธรรม 7 ประการนี้ แม้จะไม่มีคุณสมบัติข้ออื่นก็เป็นผู้นำได้เพราะรู้องค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอที่จะจัดการให้ได้ผลสามารถจัดวางวิธีปฏิบัติการที่เหมาะสมให้บรรลุผลสำเร็จได้ส่วนคุณสมบัติอย่างอื่นก็มาเสริม

4.11 **อปริหานิยธรรม** คือ หลักธรรมที่ป้องกันความเสื่อม ไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 ประการ คือ

4.11.1 **หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์** การประชุมพบปะปรึกษาหารือมีความจำเป็นที่จะช่วยระดมความคิดเห็น หาข้อยุติร่วมกัน การวางระเบียบกติกาทิศทางสังคมหรือแม้กระทั่งการปรับความเข้าใจระหว่างกัน ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบการปกครองและงานสาธารณสงเคราะห์

4.11.2 **พร้อมเพียงกันในการเข้าประชุม** เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพียงกัน เลิกประชุม ตลอดถึงความพร้อมเพียงในการทำกิจการงานทุกอย่างที่ทำร่วมกัน อันจะเป็นผลให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ ไม่แบ่งแยกเป็นฝักฝ่าย

4.11.3 **ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้** การให้ความเคารพยึดถือปฏิบัติในกฎระเบียบ กติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด ที่สมาชิกในสังคมได้ร่วมกันบัญญัติหรือตกลงกันไว้ เป็นการชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพในกฎเกณฑ์ที่ได้บัญญัติเอาไว้ หากเพิกถอนสิ่งที่ตั้งตามเหล่านั้น ก็จะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความเคารพ ยำเกรงในสิ่งที่ตั้งมานั้น อันอาจจะส่งผลไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมในภายหลังได้

4.11.4 **การให้ความเคารพ ยำเกรง** นับถือ ให้เกียรติผู้ใหญ่ของบ้านเมือง และยอมรับฟังข้อคิดเห็นไม่ละเลยต่อคำแนะนำตักเตือนของท่าน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์อันยาวนาน ข้อนี้จึงมีลักษณะคล้ายกับข้อ 3 ต่างกันแต่ ข้อนี้เน้นที่ตัวบุคคล ส่วนข้อที่ 3 เน้นที่หลักการ

4.11.5 **การให้เกียรติ** คุ้มครอง ป้องกันสตรีมิให้ถูกข่มเหงรังแก หลักการข้อนี้มุ่งถึงการป้องกันละเมิดสิทธิสตรีซึ่งสังคมดั้งเดิมถือว่าสตรีนั้นไม่ค่อยมีปากมีเสียงหรือมีบทบาทในสังคม

แต่อย่างไรก็ตาม สตรีก็มีบทบาทในครอบครัว หากสตรีมิได้รับการคุ้มครองก็อาจจะกระทบกระเทือนถึงความดีงามภายในสังคมได้

4.11.6 การให้ความเคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ อนุสาวรีย์ประจำชาติ อันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เราใจให้ทำความดีเป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ไม่ปล่อยให้ประเพณีหรือการบูชาต่าง ๆ ที่เคยกระทำต่อปูชนียสถานเหล่านั้นสูญหายไป

4.11.7 การให้การอารักขา บำรุง คุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ นักบวช ผู้ทรงศีลธรรมอันบริสุทธิ์ ผู้เป็นตัวอย่างที่ดีทางศีลธรรมและขอให้ตั้งใจไว้ว่าท่านที่ทรงคุณธรรมเหล่านั้นที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข ข้อนี้เป็นการศึกษาให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของสถาบันศาสนา อันเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนหากผู้ปกครองหรือผู้บริหารบ้านเมืองไม่ให้ความสำคัญถือว่าขาดสรรพกำลังในการช่วยบริหารบ้านเมืองให้เกิดสันติสุขร่มเย็น

4.12 ทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชาหรือคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมืองจำนวน 10 ประการ ผู้ปกครองในฐานะผู้ครองเรือนพึงประพฤติตนตามหลักทศพิธราชธรรมทุกประการ ในมหาสังฆชาตก กล่าวไว้ดังนี้ “เราพิจารณาเห็นอนาคตอันยาวนานก็หาไม่ พญาหงส์เราดำรงอยู่ในธรรม 10 ประการ จึงไม่สะดุ้งกลัวปรโลก คือ ทาน ศีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน ความไม่คลาดธรรม (ความไม่ซัดเคือง)”

หลักธรรมข้อนี้ นับว่าเป็นคุณธรรมประจำจิตใจของพระราชาและผู้บริหารหรือผู้ปกครองรัฐหรือประเทศชาติ รวมถึงผู้นำผู้ปกครองผู้ส่งเคราะห์ทุกระดับชั้นในสังคม มีอยู่ 10 ประการคือ

4.12.1 ทาน การให้ปัน การช่วยเหลือ เกื้อกูล อนุเคราะห์ให้ผู้ใต้ปกครองของตนให้มีการดำรงชีวิตที่ดี ไม่อดอยาก รวมถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงการเผื่อแผ่แบ่งปันแก่บุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมอีกด้วย

4.12.2 ศีล การประพฤติปฏิบัติตนให้ดีงาม ประกอบด้วย ความสุจริตทางกาย วาจา และใจให้ดีงาม เรียบร้อย ถูกต้องตามกฎระเบียบวินัยของสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนหรือผู้อยู่ใต้ปกครอง

4.12.3 ปริจจาคะ การเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขของส่วนรวม ยอมเสียสละความสุขส่วนตนเข้าไปรับภาระหน้าที่ดำเนินงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนหมู่คณะหรือประเทศชาติ ข้อนี้เป็นการศึกษาถึงความเสียสละไม่เห็นแก่ตัวนั่นเอง

4.12.4 อาชวชะ ความซื่อตรง การกระทำในสิ่งที่เป็นภาระหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซื่อตรง จริ่งใจต่อประชาชน หลักธรรมนี้มุ่งถึงความซื่อตรงต่อตนเองและบุคคลอื่นตลอดถึงหน้าที่การทำงานด้วยความสุจริตจริงใจทั้งต่อหน้าและลับหลังไม่หลอกลวงประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง มีความจงรักภักดีต่อสถาบันและประเทศชาติ

4.12.5 มัททวะ ความอ่อนโยน การปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนไม่ถือตัว เย่อหยิ่ง มีอัธยาศัยไมตรีที่ดีงามพร้อมที่จะรับฟังคำแนะนำตักเตือนจากผู้อื่น อันจะส่งผลให้ได้รับความจงรักภักดีจากประชาชนและผู้ใต้บังคับบัญชา

4.12.6 ตปะ ความทรงไว้ซึ่งอำนาจ เดช หรือธรรมอยู่ในตัวที่คอยกำกับ ยับยั้งซึ่งใจไม่ปล่อยให้ความชั่วอกุศลกำเริบ เป็นอำนาจที่ปราบจิตใจของผู้ปกครองให้ดำรงอยู่ในทำนองคลองธรรม ไม่หลงไหล หมกมุ่นอยู่ในกามคุณ จนหลงลืมความมุ่งมั่นในการกระทำภารกิจของตนให้สมบูรณ์

4.12.7 อักโกระ ความไม่ถือโกรธ ความมีเมตตาธรรมประจำจิตใจ กระทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยยึดหลักเหตุผลเพื่อระงับความโกรธ ความชุ่นเคือง มีความรักปรารถนาดีต่อประชาชน หรือผู้ใต้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ

4.12.8 อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับ กดขี่ข่มเหง ให้ประชาชน ผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนได้รับความเดือดร้อนโดยปราศจากเหตุผล ตลอดถึงการบริหารกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เช่น ไม่เก็บภาษีทุจริต ไม่ใช้แรงงานจนเกินขนาด ไม่หลงระเหิง ในอำนาจขาดความเมตตากรุณาในทางกลับกันจะต้องมีความกรุณาช่วยเหลือให้ประชาชน ผู้อยู่ใต้ปกครอง ให้พ้นจากทุกข์และมีความสุขความเจริญ

4.12.9 ชั้นติ ความอดทน อดกลั้น รู้จักข่มใจตนเอง ไม่ท้อแท้เหนื่อยหน่ายกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่มากระทบกระทั่งกับการปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของตน มีสติคอยควบคุมจิตใจ ให้คงที่อยู่ตามปกติไม่ให้อำนาจกำเริบอ่อนไหวเมื่อเผชิญกับปัญหา แม้จะหนักขนาดไหนก็ต้องอดทนเพื่อให้สำเร็จ ลุล่วงได้ด้วยดี หลักธรรมข้อนี้เป็นแสดงออกถึงความเข้มแข็งกล้าหาญและอดทนต่อทุกสถานการณ์

4.12.10 อวิโรธนะ คือ ความไม่ผิดไปจากธรรม ความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม ไม่หวั่นไหวไปตามลาภสักการะและถ้อยคำดี ร้าย มีความเที่ยงธรรม และรักษาระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนประเพณีอันดีงามไว้ มั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามก็ดี มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวด้วยอำนาจของอคติ

ในหลักธรรม 10 ประการนี้ วัตรปฏิบัติที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนโดยตรง ได้แก่ ทาน และการบริจาค (จาคะ) ซึ่งทั้งสองข้อปรากฏอยู่ในขรรยาวาสธรรม 4 หรือธรรมสำหรับผู้ครองเรือนทั่วไป คือ หลักจาคะหรือการบริจาคซึ่งเป็นคำสอนสำหรับคฤหัสถ์ที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์สังคมโดยตรง ซึ่งจาคะ หมายถึง ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว หลักธรรมที่ว่าด้วยการบริจาคเป็นคำสอนให้ขรรยาวาสละความตระหนี่ ละของของตน รู้จักการเสียสละ กล้าบริจาค โดยคิดถึงประโยชน์ของผู้อื่น ในพระไตรปิฎก มีคำสอนสำหรับผู้ครองเรือนที่สัมพันธ์กับการบริจาค นั่นคือ คำสอนเรื่อง การหาทรัพย์และการใช้ทรัพย์ พระพุทธเจ้ามิได้ทรงสอนให้ละทิ้งการแสวงหาทรัพย์อย่างสิ้นเชิง เพราะยังทรงคำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือนแต่ทรงสอนให้ผู้ครองเรือนประกอบอาชีพที่ถูกต้องเหมาะสม มีหลักในการหาทรัพย์ รู้จักใช้ทรัพย์ แบ่งปันทรัพย์ และบริจาคทรัพย์ ผู้ครองเรือนต้องรู้ตระหนักรู้ด้วยว่าการมีทรัพย์มิใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงอุปกรณ์สำหรับสนับสนุนการทำความดีที่ดำรงเพื่อชีวิตและผู้อื่นแล้วพึงทราบขอบเขตแห่งคุณค่าของทรัพย์สมบัติและการที่จะต้องแสวงหาสิ่งอื่นที่มีคุณค่าสูงยิ่งขึ้นต่อไปด้วย

จะเห็นได้ว่า การนำเอาหลักพระพุทธธรรมมาปรับประยุกต์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ก็จะช่วยพัฒนาในการปฏิบัติงาน ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เท่ากับเป็นการพัฒนาจิตใจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสูงยิ่งขึ้น นับว่าเป็นการดำเนินงาน

สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพราะงานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นงานที่แสดงถึงความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่โลภในตัวเองคนนั้น ๆ พระสงฆ์ทุกรูปต้องทำหน้าที่ต้องมีความพร้อมที่จะสละเวลาหรือทรัพย์เงินส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อสังคมต่อไป ดังนั้นหลักพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมีส่วนสำคัญในการอุปการะ สนับสนุน ส่งเสริม งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นอย่างมากโดยเฉพาะในภาวะการณ์ในปัจจุบัน

2.4.4 ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

สาธารณสงเคราะห์เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของหน่วยงานบุคคลหรือคณะบุคคลเว้นแต่การนั้นอยู่ในขอบข่ายแห่งการสงเคราะห์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลอุดหนุน จุนเจือกิจการของรัฐหรือของเอกชนที่ดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่ซึ่งจะเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไปและการเกื้อกูลทำประโยชน์ร่วมกันทั้งให้คำแนะนำ คำสอน ความคิด และวัตถุสิ่งของตามแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาถือว่าการให้ธรรมเป็นทานย่อมชนะการให้ทานทั้งปวง ฉะนั้นการสอนหนังสือก็ดี การแนะนำที่เกี่ยวกับความรู้ก็ดี จัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนี้ มีนักวิชาการมากมายได้ให้ความหมายของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ ไว้ดังนี้

2.4.4.1 ความหมายการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

ราชบัณฑิตยสถาน (2556) กล่าวว่า สภาพ คือ ความเป็นอยู่ตามธรรมดาหรือตามธรรมชาติ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ คือ การดำเนินการจัดการ หมายถึง การช่วยเหลือสงเคราะห์จัดการสภาพความเป็นอยู่ของผู้ที่ได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ ขาดอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรคให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น พ้นจากการทุกข์ทรมานจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และความหิวโหยเป็นสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน อยากเห็นความสุขความสบายและปรารถนาจะเห็นกิจกรรมการช่วยเหลือผู้ที่ถูกภัยพิบัติเบียดเบียนและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมที่เป็นส่วนรวม ดังนั้นสภาพการบริหารสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การจัดการอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์หรือวัดต่าง ๆ จัดทำอยู่ในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 4 แนวทาง ดังนี้

1. การเข้าไปบริหารจัดการ เป็นกิจการที่ดำเนินการหรือจัดทำโครงการขึ้นมาเองในลักษณะที่ทำเป็นกิจการประจำหรือชั่วคราว เช่น กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิ การตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือคนยากจนหรือช่วยเหลือคราวประสบภัยพิบัติ การกำหนดเขตอภัยทาน หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น ซึ่งพระเข้าไปดำเนินการเอง

2. การเข้าไปสนับสนุน เช่น การพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน การจัดหาทุนเพื่อกาสงเคราะห์ การช่วยเหลือทางราชการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เป็นต้น อาจเป็นการเกื้อกูลกิจการของภาครัฐหรือของภาคเอกชนในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นต้น ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมส่งเสริมหน่วยงานอื่นที่ทำอยู่ก่อนแล้ว

3. การเข้าไปแสวงหาการมีส่วนร่วม เป็นการช่วยเกื้อกูลในส่วนของสาธารณสมบัติ โดยมุ่งเอาผลเพื่อส่วนรวมที่เป็นสาธารณที่เป็นวัตถุ เช่น การสร้างถนนหนทาง การขุดลอกคูคลอง การสร้างฌาปนสถาน การสร้างระบบประปาและระบบไฟฟ้าหรือเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งเน้นที่สาธารณสมบัติส่วนรวมเป็นหลัก

4. การเข้าไปแบบให้เปล่า เช่น การช่วยผู้ประสบภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็น อุทกภัยวาตภัย อัคคีภัย การประสบอุบัติเหตุ การประสบภัยธรรมชาติ การสงเคราะห์คนชรา คนพิการ

คนผู้ด้อยโอกาส หรือการสงเคราะห์โดยประการอื่น ๆ ทั้งในยามปกติและตามโอกาสที่มาถึง เป็นต้น ซึ่งเป็นความเมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

พินิจ ลภธนานนท์ และคณะ (2563, ก) ได้เสนอว่า การศึกษานี้ พิจารณางานด้านสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของพุทธศาสนาเชิงรุก กล่าวคือ เป็นแนวทางที่วัดและพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสถาบันพุทธศาสนามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้การช่วยเหลือแก่ผู้ประสบทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ ผู้ประสบอุบัติเหตุหรือสาธารณภัย เป็นต้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น การสร้างโรงพยาบาล การสร้างถนน การสร้างศาลาประชาคม การสร้างอาคารเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจเป็นการจัดหาสิ่งของหรือวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ในกิจการสาธารณะ เช่น อุปกรณ์การศึกษา อุปกรณ์การรักษาพยาบาล เป็นต้น ดังนั้นการสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ จึงอาจให้คำจำกัดความในเชิงกว้างได้ว่าหมายถึงการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์หรือวัดควรจะมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมหรือบริการในเชิงการช่วยเหลือให้แก่ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนหรือประสบภัยในเงื่อนไขหรือรูปแบบต่าง ๆ เพราะแม้ว่าสังคมไทยจะพัฒนาก้าวหน้าขึ้นแต่คนยากจนและผู้ประสบความทุกข์ยากเดือดร้อนก็ยังปรากฏชัดมากขึ้นอย่างไม่เคยพบเห็นมาก่อนในอดีต จึงกล่าวได้ว่า งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเป็นทั้งเครื่องมือและแนวทางพุทธศาสนาเชิงรุกขององค์กรคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพสูงและสามารถใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้าต่อไปได้ ภายใต้เงื่อนไขสร้างความร่วมมือกันระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะช่วยเหลือสงเคราะห์ประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยากและเดือดร้อนแล้วยังสามารถใช้เป็นสื่อหรือเครื่องมือในการชักนำประชาชนกลับเข้าหาธรรมและพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามการจะดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้ประสบผลสำเร็จในแนวทางพุทธศาสนาเชิงรุก พระสงฆ์ควรจะศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมกับหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้เป็นเข็มทิศชี้้นำการจัดทุกข์แก่ผู้เดือดร้อนหรือประสบภัยบนพื้นฐานการใช้ปัญญาและศีลธรรม จริยธรรมเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพึ่งตนเองได้

ทั้งนี้ การแสดงบทบาทสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในสังคมไทยมีประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงกันมากพอสมควร เพราะในอดีตคนไทยมักเข้าใจกันว่าหน้าที่ของพระสงฆ์และสถาบันทางพระพุทธศาสนา คือ การสงเคราะห์ประชาชนด้านการสอนธรรมเป็นหลักหรือเป็นการเน้นบทบาทหน้าที่ในเชิงการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนและมีประเด็นวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่บ่อยครั้งว่าพระสงฆ์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางโลก รวมถึงกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ อันเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์พระสังฆาธิการนักวิชาการด้านพุทธศาสนาและประชาชน ดังนี้

1. พระสังฆาธิการและนักวิชาการด้านพุทธศาสนา สนับสนุนการทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์และวัดในฐานะที่เป็นสถาบันทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นบทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธองค์ที่แนะนำให้พระสงฆ์ทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนหรือคนหมู่มากในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือแก่ผู้ประสบทุกข์ยาก หรืออยู่ในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึงที่สำคัญ คือ การรักษาสมดุลระหว่างการทำงานสาธารณสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนี้พระสงฆ์ต้องยึดถือหลักธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัด ควรระมัดระวัง

ด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะปฏิบัติภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์

2. ประชาชนที่ไม่ได้อยู่ใกล้วัด ส่วนมากมักมีทัศนคติว่างานสาธารณสงเคราะห์ มีค่าใช้จ่ายของสงฆ์ ควรจะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานและองค์กรภาคราชการมากกว่าแต่ไม่ได้คัดค้านหรือต่อต้านพระสงฆ์ที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์ เพราะยังคงเห็นด้วยว่าจากศรัทธาที่พุทธศาสนิกชนมีต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์จะสามารถเป็นสื่อกลางการขอรับบริจาคเงินและสิ่งของหรือขอรับความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ได้มาก รวมทั้งผู้บริจาคหรือผู้ให้การสนับสนุนมักจะรู้สึกมั่นใจว่าการให้การช่วยเหลือผ่านพระสงฆ์เป็นช่องทางที่จะไปถึงผู้ได้รับความทุกข์ยากเดือดร้อนมากกว่าผ่านทางราชการหรือหน่วยงานอื่นพระสงฆ์และวัดจึงเป็นสื่อสาธารณสงเคราะห์ที่มีความน่าเชื่อถือได้มาก

3. ทุกฝ่ายมองสอดคล้องกันว่า การทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธจะเป็นการทำงานเชิงรุกของคณะสงฆ์ เป็นการออกไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือเกื้อกูลสังคม ไม่ใช่รออยู่ในวัดให้ชาวบ้านญาติโยมที่เดือดร้อนเข้าวัดมาขอความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ ในยามปกติชาวบ้านญาติโยมให้ความเกื้อกูลสนับสนุนพระสงฆ์ ดังนั้นเมื่อถึงคราวที่ชาวบ้านญาติโยมเดือดร้อนหรือตกทุกข์ได้ยากพระสงฆ์ จึงไม่ควรนิ่งเฉยดูตายหรือปล่อยให้ชาวบ้านต้องเผชิญกับทุกข์และปัญหาเพียงลำพังเมื่อพระสงฆ์มีหนทางที่จะสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลได้ ก็ไม่ควรจะนิ่งเฉย แต่ควรออกไปช่วยเหลือชาวบ้านญาติโยมตามโอกาสและศักยภาพของวัดและพระสงฆ์เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับญาติโยมเน้นเชิงการพึ่งพาอาศัยกันมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

4. การทำงานสาธารณสงเคราะห์ไม่ควรจะกำหนดขอบเขตให้แคบเฉพาะระหว่างวัดกับชุมชนแต่ควรขยายกิจกรรมออกสู่สังคม โดยวัดและพระสงฆ์ควรสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชน หรือองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบูรณาการเชิงเครือข่ายการทำงานสาธารณสงเคราะห์ที่สามารถช่วยเหลือผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนได้อย่างครอบคลุมทุกความต้องการของประชาชน ครอบคลุมทุกกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์และครอบคลุมทุกกลุ่มประชากรอย่างเสมอภาคเท่าเทียม การทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ ควรจะเป็นการบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนในสังคมอย่างเหมาะสมและสมดุ

พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ (2563, ข, 17-20) กล่าวว่า การดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ ยังอาจจำแนกได้เป็น 4 หลักการ ประกอบด้วย

1. การสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือ การอุดหนุน หรือกล่าวในเชิงรูปธรรมได้ว่าเป็นการให้ความช่วยเหลือที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนด้วยความเมตตากรุณา โดยอาจเป็นทั้งการช่วยเหลือสงเคราะห์ในยามปกติ คือ เป็นการช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต อาจเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคมหรือได้รับความเดือดร้อนที่ไม่ได้รับการเหลียวแลจากหน่วยงานใดหรือขาดการดูแลอย่างเหมาะสมจากญาติพี่น้อง เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น และเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ตามโอกาสการเกิดภัยพิบัติที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน เช่น อุบัติเหตุ อุทกภัย วาตภัย หรืออัคคีภัย เป็นต้น อันเป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์แบบเฉพาะหน้าเร่งด่วนให้แก่ผู้ที่ประสบภัย สามารถรอดพ้นจากสถานการณ์ยากลำบากหรือมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระยะสั้น เช่น การแจกถุงยังชีพให้กับผู้ประสบภัยธรรมชาติการดำเนินกิจกรรม

เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์เช่นนี้มักจะไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า เพราะเป็นการดำเนินงานที่เกิดจากสถานการณ์เฉพาะหน้าเร่งด่วนหรือมีความเดือดร้อนจำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นกรณีเฉพาะ อย่างไรก็ตามงานสงเคราะห์เช่นนี้ยังมีความจำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อจัดเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การสงเคราะห์ของพระสงฆ์สามารถดำเนินการได้ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงควรมีการกำหนดขอบเขตการดำเนินงานสงเคราะห์ของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติขององค์กรปกครองคณะสงฆ์และไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย

2. การเกื้อกูล หมายถึง การสนับสนุน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หลักการนี้เป็นบทบาทที่พระสงฆ์และวัดให้การสนับสนุนแก่ชุมชนหรือองค์กรสาธารณะสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของวัดหรือองค์กรคณะสงฆ์เพื่อเกื้อกูลแก่ผู้ต้องการความช่วยเหลือได้ โดยมีเป้าหมายตอบสนองความต้องการจำเป็นหรือการแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชนหรือในพื้นที่รับบริการของวัดหรือการที่คณะสงฆ์เอื้อเฟื้อให้องค์กรอื่นเข้ามาดำเนินกิจกรรมเพื่อยกระดับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน กล่าวได้ว่า แนวทางเกื้อกูลนี้เป็นการสนับสนุนหรืออำนวยความสะดวกให้หน่วยงานอื่นที่มีการดำเนินงานหรือกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์อยู่ก่อนแล้ว ใช้สถานที่ของวัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดตั้งมูลนิธิหรือกองทุนเพื่อการกุศล การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอาชีพของประชาชน การให้ความร่วมมือกับทางราชการ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งการดำเนินงานในลักษณะนี้เป็นแนวทางการสนับสนุนให้หน่วยงานอื่นเข้ามาทำกิจกรรมช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนและชุมชน อย่างไรก็ตามการสนับสนุนกิจกรรมควรมีการวางแผนการทำงานร่วมกันระยะยาว เพื่อยกระดับการทำงานให้เป็นกิจกรรมสำคัญของคณะสงฆ์ได้ในแต่ละระดับการปกครองให้สามารถประสานงานหรือสนับสนุนหน่วยงานอื่นมาร่วมงานสาธารณสงเคราะห์ในแนวทางเดียวกัน เช่น การร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของประชาชนและชุมชน เป็นต้น

3. การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น เจริญขึ้น บทบาทด้านการพัฒนาของพระสงฆ์นั้น เป็นไปในแนวทางที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยเน้นให้วัดเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เป็นแนวทางส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมหรือกระตุ้นให้พระสงฆ์และประชาชนได้ร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกันปรึกษาวางแผนงานเพื่อการแก้ไขปัญหา ร่วมกันแสวงหาทรัพยากรการจัดการ ร่วมดำเนินการหรือบริหารจัดการโครงการให้เกิดประโยชน์ในเชิงการพัฒนา ตลอดจนร่วมกันติดตามผลงาน การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในแนวทางนี้เป็นการช่วยเหลือให้ประชาชนร่วมกันพัฒนาชุมชน โดยมุ่งให้เกิดสาธารณประโยชน์ รวมถึงการที่วัดและคณะสงฆ์เข้าไปร่วมมือบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินงานเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของทุกคน โดยเน้นการร่วมมือกันตามแนวทาง “บวร” (เป็นความร่วมมือระหว่างบ้าน/ชุมชน วัด โรงเรียน หรือระหว่างบ้าน/ชุมชน วัด ราชการ) โดยที่พระสงฆ์นักพัฒนาจะเข้าไปมีบทบาทกระตุ้นให้ประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาของตนเองในทุกสถานการณ์ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและส่งเสริมการประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ทั้งการพัฒนาทางวัตถุและจิตใจแต่ในปัจจุบันการดำเนินงานกิจกรรมการพัฒนาของพระสงฆ์ส่วนมากเป็นการทำงานเชิงปัจเจกบุคคลอยู่ในระดับพื้นที่ขาดการจัดตั้งเป็นองค์กรหรือภาคีเครือข่าย

เพื่อการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ศูนย์การเรียนรู้สุขภาวะพระสงฆ์ เป็นต้น

4. การบูรณาการ หมายถึง การรวมหรือผสานเชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่าย การดำเนินกิจกรรมแนวท่างนี้ มักจะเกิดจากการที่พระสงฆ์และวัดมีการดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากหน่วยงานหรือองค์กรจากภาคส่วนต่าง ๆ และสามารถขยายเป็นความร่วมมือทั้งในเชิงนโยบายและปฏิบัติด้วยการสร้างภาคีเครือข่ายขึ้นมาเป็นสื่อกลางที่ทุกฝ่ายมาร่วมกันรับผิดชอบและผลักดันการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อการส่งเสริมหรือสนับสนุนทั้งในการดำเนินกิจกรรม บุคลากรและเทคโนโลยีหรืองบประมาณ รวมถึงเพื่อเป้าหมายการประยุกต์แนวทางพุทธศาสนา เพื่อสังคมในการสงเคราะห์ เกื้อกูลและพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ความร่วมมือกันของคณะสงฆ์ ประชาชนภาคประชาสังคม หน่วยงานราชการ หรือองค์กรสาธารณประโยชน์ ตัวอย่างสิ่งแวดล้อม กิจกรรมส่งเสริมการเกษตร กิจกรรมส่งเสริมสัมมาชีพ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนและชุมชน เป็นต้นการดำเนินงานเชิงบูรณาการ เช่น เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา การขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ การดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น การสร้างเครือข่ายงานสาธารณสงเคราะห์ยังมุ่งหวังประโยชน์อีกประการหนึ่งคือ วัดสามารถส่งเสริมให้มีจิตอาสาทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสเพื่อร่วมกันเผยแผ่หรือสอดส่องดูแลและพิทักษ์พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการสร้างแนวร่วมของอาสาสมัครและผู้มีจิตอาสา โดยพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการประสานงาน หรือบริหารจัดการกิจกรรมหรือโครงการในลักษณะที่ทําเป็นประจำหรือชั่วคราวร่วมกับภาคีเครือข่าย คณะสงฆ์ ประชาชนหน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรเอกชน โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ความพยายามส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2.4.5 ความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์

2.4.5.1 การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ มีความสำคัญยิ่งต่อการจัดระเบียบ ในการทำงานการบริหาร จัดการเป็นกระบวนการของการแสวงหาและการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ 3 ประเภท คือ มนุษย์ การเงินและทรัพยากรด้านกายภาพเพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์กร ในการผลิตสินค้าหรือบริการ กล่าวคือ

1) การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียว ไม่ใช่การบริหาร หรือการจัดการ การบริหาร หรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่มโดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมี จำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2) กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกันและผู้จัดการ จะมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่มหรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมาย ของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอกหรือจากหน่วยงานระดับเหนือ ขึ้นไป

3) การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจ เพื่อสร้างเงื่อนไขและรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

2.4.5.2 การบริหาร อาจกล่าวได้ว่าเป็นทั้งศิลป์ ศาสตร์ และอาชีพ กล่าวคือ กรณีที่เป็นศิลป์ หมายถึง บุคคลได้ใช้ทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นของแต่ละบุคคลเพื่อให้บรรลุจุดหมายใด จุดหมายหนึ่งกรณีที่เป็นศาสตร์เป็นองค์ความรู้ในสิ่งที่เกิดจากการสืบค้นหาความรู้ใหม่ด้วยวิธีเชิงวิทยาศาสตร์

มีการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ การประมวลผลข้อมูล การตั้งสมมุติฐานและการทดสอบสมมุติฐาน กรณีที่เป็นอาชีพนั่น อาชีพเกิดจากความเป็นศิลปะและความเป็นศาสตร์โดยพิจารณาจากเกณฑ์ที่แสดงถึงความเป็นอาชีพใด ๆ

2.4.5.3 การบริหาร คือ ภาระหน้าที่ของบุคคลใด ๆ ที่ปฏิบัติตนเป็นผู้บริหารที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่จัดระเบียบและดำรงไว้ซึ่งสภาพภายใน (ทั้งที่เป็นคน วัสดุ เงินทุน ฯลฯ) ของกลุ่มหรือหน่วยงานเพื่อให้กลุ่มดังกล่าวสามารถทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพหรืออาจกล่าวได้ว่า การบริหาร เป็นการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Material) และวิธีการปฏิบัติงาน (Method) เป็นอุปกรณ์ในการดำเนินงาน

2.4.5.4 การปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ตามที่คณะของพระพุทธศาสนาว่า การปกครองตามความหมายในพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษา การปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้น มิใช่เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นเพียงปัจจัยคือสภาพเอื้อเพื่อช่วยให้แต่ละบุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าไม่ปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิปักษ์ที่เอียงไปในทางที่จะขัดแย้งกัน ด้วยเหตุนี้การปกครองแบบใช้อำนาจจึงก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่เกิดความขัดแย้งในจิตใจเป็นต้นไปทำให้ยิ่งต้องเพิ่มการใช้อำนาจ ใช้อำนาจ และจะเน้นการลงโทษมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ไม่ใช่การปกครองแบบพยายามสร้างคนดี แต่เป็นการปกครองแบบพยายามกำจัดคนเลวนั่นเอง

อย่างไรก็ดี ความสำคัญของการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้น เป็นภารกิจของคณะสงฆ์ คือ กิจธุระที่คณะสงฆ์จะต้องทำถือว่าเป็นภาระหน้าที่เพราะเป็นเรื่องของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาโดยตรง มี 6 ด้าน คือ การเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ ดังที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและได้กล่าวไว้ในเบื้องต้น

สรุปได้ว่า สาธารณสงเคราะห์ หมายถึง แนวทางที่วัดและพระสงฆ์มีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่พระสงฆ์ หรือวัดควรจะมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมหรือบริการในเชิงการช่วยเหลือให้แก่ผู้ทุกข์ยากเดือดร้อนหรือประสบภัยในเงื่อนไขหรือรูปแบบต่าง ๆ สามารถใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมให้ก้าวหน้า โดยร่วมมือกันหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และมีวิธีการต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. ด้านการสงเคราะห์ หมายถึง มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างอาคารเรียน และวัสดุการเรียน การสอนแก่นักเรียน การสร้างตึกโรงพยาบาลและจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ การสงเคราะห์ที่พักอาศัยแก่ผู้เดินทางไกล ได้รับความเดือดร้อน บริการห้องน้ำ ห้องสุขา น้ำดื่ม มอบทุนแก่พระภิกษุ สามเณรผู้เรียนธรรม-บาลี การสงเคราะห์ที่สิ่งของในการดำรงชีพแก่ผู้ประสบภัยที่ได้รับความเดือดร้อน

2. ด้านการเกื้อกูล หมายถึง การให้การสนับสนุนบริจาคทุนทรัพย์สมทบทุนพัฒนาโครงการร่วมกับภาครัฐ ให้สถานที่ในการใช้ประโยชน์แก่ชุมชน เช่น ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของทางราชการร่วมกับ

ชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน แหล่งน้ำ อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ

3. ด้านการพัฒนา หมายถึง การบูรณะสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น พัฒนาโบสถ์ ศาลา สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ทำความสะอาด ถนนในบริเวณหมู่บ้านร่วมกับชุมชน ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาความสะอาดสวนสาธารณะ ลานกีฬา ลานอเนกประสงค์ในชุมชน มีส่วนร่วมในการสอนธรรมะในสถานศึกษา

4. ด้านการบูรณาการ หมายถึง มีการสร้างเครือข่ายในการทำงาน เช่น เครือข่าย ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา การดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านรักษาศีล 5 ระดมทุนทรัพย์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนมีการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกเยี่ยมบ้านและให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุในชุมชน มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน

2.5 ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์

ผู้วิจัย ได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ และสรุปได้ดังนี้

2.5.1 ด้านการบริหาร

พระราชสุทธินิยามมงคล (2551, น. 4) วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี ได้กล่าวว่าเป้าหมายสำคัญ ซึ่งเป็นนโยบายของกรมการศาสนา คือ การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งการพัฒนา จะบรรลุสู่เป้าหมายได้นั้น วัดควรจะดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้ โดยลำดับ

1. จัดและพัฒนากิจกรรมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนหรือชาวบ้านโดยรอบวัด ให้มากที่สุด

2. จัดการปกครองพระภิกษุ สามเณรในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมคนรอบวัด หรือคนในชุมชนนั้น ให้มาบวชเรียนศึกษาพระธรรมวินัยที่วัดนั้นกันให้มากที่สุด

3. จัดการพัฒนาบริเวณอาคารสถานที่ เสนาสนะของวัดให้สะอาดเรียบร้อย รมรื่น เหมาะสมกับสภาพความต้องการและความจำเป็นให้มากที่สุด

พระครูไพโรจน์ภัทรคุณ (วิโรจน์ ภัททปญโญ) (2555, น. 153-154) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำ ของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า

1. ด้านคุณลักษณะของภาวะผู้นำ เจ้าอาวาสควรที่จะให้ความสำคัญกับการเข้าร่วม ประชุมตามมติมหาเถรสมาคมทุกครั้ง เมื่อมีการจัดประชุมขึ้น เจ้าอาวาสก็ควรที่จะจัดประชุมเพื่อชี้แจง ข่าวสารการประชุมหรือเพื่อชี้แจงกฎระเบียบภายในวัดและใช้พระธรรมวินัยในการดูแลควบคุมพระภิกษุ สามเณรเพื่อความเรียบร้อยดีงามของหมู่คณะทุกเดือน

2. ด้านศาสนวัตถุ เจ้าอาวาสควรวางแผนในการใช้พื้นที่เพื่อในอนาคตข้างหน้าอาจจะมี การขยายหรือใช้พื้นที่เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ และไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรื้อถอน ขยาย ขยาย ในภายหลัง

3. ด้านศาสนบุคคล เจ้าอาวาสควรที่จะเข้มงวดกวดขันในการรับบุคคลที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบท รวมไปถึงลูกศิษย์วัดเพื่อป้องกันบุคคลที่หนีความผิดทางกฎหมายหรืออาจเป็นบุคคลอันตรายต่อพระพุทธศาสนาได้พร้อมทั้งสอดส่องดูแลความประพฤติและควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรประพฤติตามอย่างเคร่งครัด

4. ด้านศาสนพิธี เจ้าอาวาสควรคำนึงถึงความถูกต้องและเหมาะสมกับกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้นตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาบ้างหรือเทศกาลตามประเพณีต่าง ๆ และเจ้าอาวาสควรที่จะกวดขันในเรื่องของมินิมาและอบายมุขทั้งหลายทั้งปวง เพราะพื้นที่วัดเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ปลูกฝังพระธรรมคำสั่งสอนเพื่อให้ประชาชนเป็นคนมีศีลธรรม

5. ด้านการศึกษาอบรม เจ้าอาวาสควรจะกระตือรือร้นในเรื่องของการสนับสนุนพระภิกษุสามเณรเรียนพระปริยัติสายสามัญ รวมไปถึงการศึกษานักธรรมและจะต้องให้พระภิกษุสามเณร เข้าใจอย่างแท้จริงและนำไปปฏิบัติอย่างไม่ละเลย เมื่อในวัดมีความเข้มแข็งแล้วจะได้กระจายไปสู่ประชาชนจะทำให้สังคมไม่เสื่อมไปมากกว่านี้

6. ด้านปัจจัยการบริหารงานของเจ้าอาวาส เจ้าอาวาสจะต้องเป็นหลักสำคัญในการประสานงานหรือดำเนินงานภายในวัด ทั้งในการชี้แจงแนวทางและจัดตั้งหน่วยงานให้กับบุคคลที่มีความสามารถเพื่อเตรียมพร้อมและลดปัญหาในงานนั้น ๆ

7. ด้านการบริหารงานบุคคล เจ้าอาวาส ควรมีการคัดกรองบุคคลที่มีความสามารถในการทำงานให้ตรงกับความสามารถของบุคคลกร เจ้าอาวาสจะต้องให้พระภิกษุ สามเณรในวัดมีส่วนร่วมในการทำงานและควรมีการจัดประชุมชี้แจงงานทั้งพระภิกษุและคณะกรรมการให้เข้าใจและให้ทำงานร่วมกันเพื่อยังความสามัคคีวัดกับประชาชน พร้อมทั้งหน่วยงานและองค์กรอื่น ๆ ให้มีส่วนร่วมด้วย

พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (2558) ได้กล่าวว่า ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ในทศวรรษหน้า ควรประกอบด้วย 1) ระบบการบริหารจัดการที่ดีที่จะนำไปดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ 1.1) การวางแผน (Planning: P) 1.2) การจัดองค์กร (Organizing: O) 1.3) การอำนวยการ (Directing: D) 1.4) การควบคุม (Controlling: C) 1.5) การจัดการบุคลากร (Staffing: S) 2) การจัดการกิจการคณะสงฆ์ที่ครอบคลุมทุกงานสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ 2.1) งานการปกครอง 2.2) งานการศึกษา 2.3) งานการศึกษา สงเคราะห์ 2.4) งานการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2.5) งานสาธารณูปการ 2.6) งานการสาธารณสงเคราะห์ เมื่อนำมาผสมผสานกับวิถีวิถีการจัดการสมัยใหม่ให้กิจการคณะสงฆ์มีความทันสมัย สมสมัย และนำสมัย สามารถเป็นแกนนำคน นำชุมชน นำองค์กร นำสังคมได้อย่างเข้มแข็งด้วยหลักการ ดังนี้ 2.6.1) ดำรงความเป็นอัตลักษณ์ของรูปแบบแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 2.6.2) สร้างเสริมนวัตกรรมจัดการเชิงระบบสู่การจัดการสมัยใหม่ และ 2.6.3) มุ่งเน้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบมีคุณค่ามีคุณภาพและมีคุณธรรมสาระสำคัญที่ควรมุ่งเน้นต่อการพัฒนาสู่ความสมสมัย และนำสมัย เช่น 2.6.3.1) จากองค์กรคณะสงฆ์สู่องค์กรประสิทธิภาพสูง: HPO 2.6.3.2) จากบุคลากรคณะสงฆ์สู่บุคลากรประสิทธิภาพสูง: HPP 2.6.3.3) จากวัฒนธรรมคณะสงฆ์สู่วัฒนธรรมองค์กรสมรรถนะสูง 2.6.3.4) จากระบบงานกิจการคณะสงฆ์สู่ระบบงานคุณภาพทั่วทั้งองค์กรคณะสงฆ์ และ 2.6.3.5) จากการจัดการคณะสงฆ์เชิงขนบธรรมเนียมสู่การสร้างเสริมการจัดการความรู้กิจการคณะสงฆ์แนวทางการพัฒนาต้องมี Road Map ก้าวเดินที่ชัดเจนตามหลักการ “เดินที่ละก้าว ทานข้าวที่ละคำสู่ความสำเร็จอย่างสง่างามและยั่งยืน” นอกเหนือจากเจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารวัดเป็นผู้บริหาร

การให้บริการกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน แล้วยังต้องเป็นผู้บริหารเส้นทางการเจริญเติบโตขององค์กร ในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Ways) ของความเป็นวัดสมัยใหม่ที่มีทั้งความขลัง ความเรียบง่าย ความสงบสุข และความศักดิ์สิทธิ์จากวัตรธรรมาสู่ความเป็นวัด ประสิทธิภาพสูงเชิงประจักษ์ ผ่านกระบวนการบริหารงาน (PODCS) และหน้าที่กิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ประการ Planning Organizing Directing Controlling Staffing

พระทีฆทัสสีมุนีวงศ์ (วิรัช วสสิริ) (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคนมีการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำบุคลากรทางพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นการบริหารงานมีการออกกฎระเบียบในการปกครองคณะสงฆ์

2. ประสิทธิภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ในการบริหารคนมีการดำเนินไปอย่างรวดเร็วสนองต่องานที่มอบหมายให้ทำการบริหารภาระงาน มุ่งบริหารที่สนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อและการบริหารองค์กรได้เน้นในเรื่องสร้างศรัทธาเข้าวัดและปฏิบัติธรรมมากขึ้น

3. ศักยภาพการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 การบริหารคนมีการนำจุดเด่นของบุคลากรมาใช้ในการบริหารงาน การบริหารภาระงานมีการประยุกต์เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงาน และการบริหารองค์กรมีการจัดทำแผนงานหรือโครงการเพื่อพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยด้านสาธารณสุขเคราะห์มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ร้อยละ 70.3

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้านอาศัยหลักพระธรรมวินัยปกครองคณะสงฆ์ ปฏิบัติตามนโยบายของมหาเถรสมาคม จัดตั้งกองทุนการศึกษา ทำงานร่วมกับชุมชนเป็นกลุ่มบวรบ้าน วัด และโรงเรียน สร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดหาทุนทรัพย์ในการสนับสนุนสาธารณูปการ ร่วมมือกับชุมชนจัดสาธารณสงเคราะห์

Gulick and Urwick (1937) ได้นำหลักการบริหารจัดการของ ฟาโยล มาปรับปรุงประยุกต์กับการบริหารราชการ ในที่สุดได้คำตอบสั้น ๆ คือ POSDCORB ซึ่งหมายถึง กระบวนการบริหาร 7 ประการ คือ

P = Planning หมายถึง การวางแผนเป็นการกำหนดโครงการอย่างกว้าง ๆ ว่าจะทำอะไรบ้าง เพื่ออะไร มีแนวทางปฏิบัติอย่างไร การวางแผนจะต้องทำก่อนการลงมือปฏิบัติ

O = Organizing หมายถึง การจัดการองค์กร กล่าวคือ เป็นการจัดสายงานแบ่งแยกอำนาจการบริหารให้ผู้ปฏิบัติงานทราบบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนเพื่อจะได้ทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์

S = Staffing หมายถึง การจัดหาบุคคล เป็นการบริหารงานทางด้านบุคคล ได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีการประเมินผลการทำงานและการให้พ้นจากงาน

D = Directing หมายถึง การวินิจฉัยสั่งการบอกทิศทางการทำงานเสนอแนะวิธีการทำงานหลังจากที่ได้วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้วว่า ควรจะทำอะไรบ้าง อย่างไร ไปในทิศทางใด

Co = Coordinating หมายถึง การประสานงาน อันได้แก่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยและบุคคลในตำแหน่งต่าง ๆ ให้สามารถทำงานร่วมกันได้ซึ่งอาจจะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสื่อสารการกำหนดระเบียบแผนในการทำงาน เป็นต้น

R = Reporting หมายถึง การรายงาน การทำงานทุกอย่างจะมีการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเหนือตนขึ้นไปว่าตนเองได้ทำอะไรบ้าง อย่างไร ได้ผลประการใด

B = Budgeting หมายถึง การจัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายให้ถูกต้องเหมาะสมกับกิจกรรม Fayol (1949) เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ถึงองค์ประกอบมูลฐานของการจัดการปัจจุบันเรียกว่า กระบวนการบริหารจัดการ มี 5 ประการ (POCCC) ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) คือ การศึกษาข้อมูลในปัจจุบันและคาดการณ์ในอนาคตแล้ววางแผนเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติไว้

2. การจัดองค์การ (Organizing) คือ การจัดโครงสร้างของหน่วยงานหรือองค์การออกเป็นหน่วยงานย่อย ๆ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงาน การจัดสรรคนเข้าทำงานในตำแหน่งงานต่าง ๆ

3. การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) คือ การสั่งให้คนทำงานตามที่มอบหมายงานให้ทำผู้บังคับบัญชาให้พนักงานทำงานตามภารกิจของหน่วยงาน

4. การประสานงาน (Coordination) คือ การดูแลควบคุมและอำนวยความสะดวกให้ผู้ทำงานสามารถได้โดยสะดวกเต็มความสามารถ

5. การควบคุม (Controlling) คือ การควบคุมให้งานดำเนินไปตามแผนที่วางเอาไว้ตรวจสอบให้ผลการปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

สรุปได้ว่า ด้านการบริหาร หมายถึง การจัดบุคลากรในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพุทธ มีการจัดทรัพยากรหรือวัสดุต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพุทธ มีการศึกษาปรับปรุงระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพุทธ มีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล จัดงบประมาณอย่างเพียงพอ ตลอดจนมีการสื่อสารแลกเปลี่ยนทั้งในและนอกองค์กร

2.5.2 ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2549) ได้กล่าวถึง การปรับระบบบริหารองค์การชาวพุทธไว้ในหนังสือเรื่องพระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ว่า การบริหารองค์การชาวพุทธควรจะกระจายอำนาจให้มากขึ้นแม้แต่การปกครองคณะสงฆ์ก็ไม่จำเป็นต้องเลียนแบบระบบราชการที่ซึกซำไม่ทันการณ์และคณะสงฆ์อาจจะคิดระบบการปกครองให้มุ่งพัฒนาให้วัดแต่ละวัดให้เข้มแข็งเป็นที่พึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง จากนั้นวัดทั้งหลายก็ต้องสร้างเครือข่ายโยงใยร่วมกันทำงานทั่วประเทศ ทั้งพยายามลดขั้นตอนสายบังคับบัญชาที่ซ้ำซ้อนไม่ทันการ โดยปรับปรุงระบบพระสังฆาธิการหรือทำรีเอนจิเนียริงให้กับการบริหารกิจการคณะสงฆ์

พระดาวเหนือ บุตรสีทา (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพชรธรรมนาสุข อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุโขทัย ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบเครือข่ายของชุมชนบ้านพชรธรรมนาสุข มี 2 รูปแบบ คือ 1) เครือข่ายระดับชุมชน/เครือข่ายเชิงพื้นที่ และเครือข่ายระดับบุคคล โดยมีการรวมกลุ่มกันของบุคคลกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจมาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกัน

และเสริมสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนแนวทางการจัดการเครือข่ายมีการจัดการใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การสร้างความเป็นองค์กรเครือข่ายและการทำให้เกิดความมั่นคง ประกอบด้วย 1.1) จัดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่าย 1.2) สร้างความรู้สึกร่วมในการทำงานร่วมกัน 1.3) จัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 1.4) จัดระบบข้อมูลข่าวสารในการติดต่อข่าวสาร และขั้นที่ 2 การรักษาความต่อเนื่องของการเป็นองค์กรเครือข่าย ประกอบด้วย 2.1) มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 2.2) สร้างความเสมอภาคและเท่าเทียม 2.3) รักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน 2.4) การให้ความช่วยเหลือกันระหว่างเพื่อนสมาชิก สำหรับปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการจัดการเครือข่าย ประกอบด้วย การขาดแคลนบุคลากรในการทำงาน สิ่งปลูกสร้างที่ใช้ในการฝึกอบรมไม่มีความมั่นคง งบประมาณในการสนับสนุนไม่เพียงพอ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของหน่วยงานภาครัฐ และน้ำท่วมสถานที่ทำกิจกรรม

พระปลัดวรญาณ อัครวิโร (ยอดเพชร) (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนต้นแบบ พบว่า ด้านบุคลากร อดีตเจ้าอาวาสเป็นผู้นำเชิงปัจเจกชนสั่งการเพียงรูปเดียวและมีภาวะผู้นำสูง สร้างอัตลักษณ์ให้กับวัดโดยดำเนินโครงการตามทักษะความสามารถเพียงด้านเดียวจนปรากฏผลชัดเจน เจ้าอาวาสรูปใหม่ ซึ่งบริหารจัดการวัดต่อมาไม่สามารถสืบสานอัตลักษณ์เดิมไว้ได้และพระภิกษุผู้อุปสมบทใหม่ขาดระเบียบวินัยของพระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งการขาดแคลนศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธานุศาสนและกิจการคณะสงฆ์ พระภิกษุสงฆ์ขาดทักษะการศึกษา ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาดำเนินการอย่างตั้งรับ ด้านการร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน ขาดการประสานความเข้าใจสำหรับแต่ละโครงการที่วัดดำเนินการ 2) หลักการบริหารตามแนวพุทธศาสนาสามารถสรุปได้ 3 ประการ คือ หลักการครองตน ครองคน และครองงาน รวมทั้งหลักพระวินัยช่วยให้การบริหารวัดดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและควรส่งเสริมอาชาเรียนัยกรอบควบคุมวิถีชีวิตแนวทางประพฤติปฏิบัติสำหรับคฤหัสถ์ให้เกิดขึ้นในชุมชนและทฤษฎีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการบริหารจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์คือทฤษฎี POLC ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การชี้แจงใจ และการควบคุม สำหรับวิธีการและแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย การทบทวนพันธกิจ การวางแผน การดำเนินการพัฒนา การติดตามและการประเมินผล 3) ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสำหรับแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ประกอบด้วย รูปแบบ GT Model ที่เกี่ยวเนื่องกัน 5 ส่วน ประกอบด้วย 1) ขยับปัญญาก่อนจึงย่อนเขยื้อนกาย คือ การสำรวจรวบรวมความคิดเห็นและข้อมูลเพื่อประเมินสภาพของวัดและชุมชนก่อนเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม 2) ยิ่งให้ยิ่งได้ คือ การประกาศเจตนารมณ์ของวัดที่จะดำเนินการเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชน 3) ฝนตกใส่ตุ่ม คือ การสำรวจความรู้พื้นฐานของชุมชน การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดเก็บบันทึกความรู้ที่จัดตั้งแหล่งเรียนรู้หรือพิพิธภัณฑ์ 4) กลุ่มกัลยาณมิตรคิดถูก คือ การสร้างภาคีเครือข่ายในการทำงานให้เหมาะสมและเอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างวัดกับชุมชนและระหว่างวัดกับองค์กรต่าง ๆ

5) ต้องสุขก่อนจึงสำเร็จ คือ การส่งเสริมพฤติกรรมทางด้านจิตใจให้บุคคลมีปัญญา คิดเป็นแก้ปัญหา เป็นไม่เสพบริโภควัตถุเกินสมควรและมีความภาคภูมิใจในพื้นฐานความเป็นมาของชุมชนตนเอง

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน อาศัยหลักพระธรรมวินัยปกครองคณะสงฆ์ ปฏิบัติตามนโยบายของมหาเถรสมาคม จัดตั้งกองทุนการศึกษา ทำงานร่วมกับชุมชนเป็นกลุ่มบวรบ้าน วัด และโรงเรียน สร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดหาทุนทรัพย์ในการสนับสนุนสาธารณูปการร่วมมือกับชุมชนจัดสาธารณสงเคราะห์

พระมหาไพฑูลย์ ปภสฺสโร (ไชยกุล) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบเครือข่ายองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพทั่วไปของเครือข่ายองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย พบว่า เครือข่ายองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยรวมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสร้างความรู้สึกร่วม พบว่าอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านจุดหมายร่วมกัน และมีอันดับต่ำที่สุดคือ ด้านการพัฒนาระบบที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า เครือข่ายในการเผยแผ่ถือว่าอย่างน้อยมาก เป็นลักษณะต่างคนต่างทำให้ความสำคัญต่อตัวบุคคลมากกว่าหลักธรรมะ การดำเนินงานเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการดำเนินการ คือ สอนนันทกรรม สอนธรรมศึกษา เทศน์ทุกวันพระอบรมกรรมฐาน และอบรมธรรมะให้กับหน่วยงานต่าง ๆ แต่มีข้อจำกัดด้านเวลาด้านสถานที่ด้านผู้เข้าอบรม และด้านงบประมาณ 2) การพัฒนารูปแบบของเครือข่ายองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย รูปแบบเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะเครือข่าย ควรเริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายเพื่อต้องการให้ประชาชนทั้งหลายได้เข้าวัดมาถือศีล ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม วิปัสสนามาก ๆ เพื่อความสุขความสงบของครอบครัวและสังคม โดยมีด้านกระบวนการบริหารจัดการ คือ จัดสถานที่พร้อม บุคลากรพร้อม ปัจจัยพร้อม วิชาการเชิงพุทธพร้อมโดยความร่วมมือของทุกฝ่าย

พระมหาชุตินิธ อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของพระสังฆาธิการที่มีต่อการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านการเสริมสร้างซึ่งกันและกันที่มีคะแนนในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ด้านการพึ่งพิงอิงร่วมกัน ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ด้านการเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ด้านการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างกว้างขวาง และด้านการรับรู้มุมมองร่วมกัน ตามลำดับ 2) แบบจำลองการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม นอกจากจะประกอบด้วย 7 มิติสำคัญข้างต้นแล้วยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนพิธี และความเป็นพุทธบริษัท 4 ที่สะท้อนผ่านการบริหารจัดการเรื่องระบบและโครงสร้างองค์กร แผนยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์องค์กร การแสวงหาความร่วมมือ การมีส่วนร่วมหรือทีมงาน การเสริมสร้างแรงจูงใจ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับชุมชน 3) การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์ จังหวัด

นครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียนจะต้องมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น อริยมรรค สังกหัตถุธรรม สาราณียธรรม ทุติยาปานิกรธรรม สัปปริสธรรม อัปรีหานิยธรรม อิทธิบาทธรรม พรหมวิหารธรรม คารวะธรรม กัลยาณมิตรธรรม และหลักธรรมอื่น ๆ เพื่อให้การบริหารจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเกิดความราบรื่นและยั่งยืน ต่อไป

พระมหาวิวัฒน์ ฌานเสโก (ศิริรัตน์) และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ประกอบด้วย 1) หลักการ คือ 1.1) พัฒนาระบบการสื่อสารระหว่างสมาชิกให้มีความสะดวก รวดเร็ว มีความถูกต้องแม่นยำ 1.2) พัฒนาการมีส่วนร่วมให้เกิดความเข้มแข็งทั้งระหว่างสมาชิกภายในและภายนอกองค์กร 1.3) พัฒนาความมั่นคง ให้คณะสงฆ์ไทยดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน 1.4) ยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของสหภาพยุโรป 2) เป้าหมายสร้างความ เป็นเอกภาพของคณะสงฆ์ไทยตามคติที่ว่าพุทธบุตรต้องเป็นหนึ่งเดียวกันเหมือนตะวันที่มีดวงเดียว ไม่แบ่งแยกนิกาย ยึดหลักการเป็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน 3) จุดมุ่งหมาย มุ่งสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ประกอบด้วย เครือข่ายด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ 4) การเตรียมการพัฒนา การเตรียมการก่อนการพัฒนา ระหว่างการพัฒนา และหลังการพัฒนา 5) กระบวนการพัฒนา 5.1) หลักพุทธธรรม 5.2) แนวทางการจัดการเครือข่าย 5.3) องค์กรประกอบการพัฒนา 5.4) บริบทคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป และ 6) การประเมินผลการพัฒนา การประเมินเชิงพุทธิพิสัย การประเมินเชิงทักษะพิสัย และการประเมินเชิงจิตพิสัย

สรุปได้ว่า ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย หมายถึง การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งมั่น ร่วมแรง ร่วมใจ บรรลุเป้าหมายให้ได้ต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ มีระบบการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่ ปฏิบัติภาระกิจให้ดีที่สุดต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือเกื้อกูล ผลักดันกันและกันต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน ชื่นชมความสำเร็จร่วมกัน ร่วมภาคภูมิใจด้วยกันต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระหว่างเครือข่าย

2.5.3 ประสิทธิภาพการประสานงาน

เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2546, น. 8) กล่าวว่า การจัดการสมัยใหม่ตามแนวคิดทางการบริหารของ เฮนรีฟาโย ผู้เป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการปฏิบัติการ (Operational Management Theory) หรือบางทีก็ถือกันว่าเป็นบิดาของการบริหารจัดการสมัยใหม่ เชื่อว่าการบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะและสนใจศึกษาองค์การ โดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Organizing) ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรม 5 อย่าง คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) หรือ POCCC พบว่า พนักงานมีผลผลิตเพิ่มขึ้นเนื่องมาจากการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน การตระหนักในมิตรภาพและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นวิถีทางที่ทำให้ประสบความสำเร็จในองค์การ

มหาวิทยาลัยรามคำแหง (2549, น. 9) ได้กล่าวถึงแนวคิดของ Fayol นักวิชาการเหมืองแร่ชาวฝรั่งเศสผู้เป็นต้นกำเนิดในการเสนอองค์ประกอบมูลฐานของการบริหาร แบบกระบวนการ 5 ประการที่เรียกว่า POCCC ไว้ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การสร้างทางเลือกหรือแนวทางดำเนินการไว้ล่วงหน้าเพื่อใช้ในการตัดสินใจในอนาคต

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและระบุนหน้าที่ โดยการผสมผสานระหว่างวัตถุดิบและเงิน

3. การบังคับบัญชา (Commanding) หมายถึง การทำให้เกิดการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้ซึ่งการบังคับบัญชาที่ดีนั้นจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง กล่าวคือ การยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้

4. การประสานงาน (Coordinating) หมายถึง การรวมความพยายามของผู้ปฏิบัติงานและช่วยสนับสนุนให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเพื่อให้การทำงานสำเร็จ

5. การควบคุม (Controlling) หมายถึง การติดตามการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ Fayol (1930, pp. 17-18) ได้สรุปสาระสำคัญของหลักการบริหาร ไว้ดังนี้

1. หน้าที่ทางการบริหาร (Management Function) ซึ่งประกอบด้วย หน้าที่ทางการบริหาร 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

2. ผู้บริหารจะต้องมีลักษณะพร้อมด้วยความสามารถทางร่างกายจิตใจ ไหวพริบ การศึกษาหาความรู้ เทคนิคการทำงาน และประสบการณ์ต่าง ๆ

3. หลักการบริหาร ซึ่งมีหลักทั่วไปที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร 14 ข้อ

3.1 หลักการเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility)

3.2 หลักของการมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว (Unity of Command)

3.3 หลักการมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (Unity of Direction)

3.4 หลักการจรรงไว้ซึ่งสายงาน (Scalar of Chain)

3.5 หลักการแบ่งงานกันทำ (Division of work, or Specialization)

3.6 หลักเกี่ยวกับระเบียบวินัย (Discipline)

3.7 หลักของการถือประโยชน์ส่วนบุคคลรองจากประโยชน์ส่วนร่วม (Subordination of Individual to General Interest)

3.8 หลักของการให้ผลประโยชน์ตอบแทน (Remuneration)

3.9 หลักของการรวมอำนาจไว้ส่วนกลาง (Centralization)

3.10 หลักของการมีระเบียบเรียบร้อย (Order)

3.11 หลักของความเสมอภาค (Equity)

3.12 หลักของการมีเสถียรภาพของการว่าจ้างทำงาน (Stability of Tenure)

3.13 หลักของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative)

3.14 หลักของความสามัคคี (Esprit de Corps)

Mintzberg (1983, p. 74) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติงานในบทบาท 10 บทบาทด้วยกัน ซึ่งสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Roles) ได้แก่ บทบาทของความเป็นหัวหน้าในเชิงสัญลักษณ์ (Figurehead Role) เช่น ประธานในงานพิธีการต่าง ๆ บทบาท

การแสดงออกในฐานะผู้นำ (Leader) ได้แก่ การจ้างงาน การอบรม การกระตุ้นจิตใจ และการรักษาระเบียบวินัยของผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนบทบาทสุดท้าย คือ บทบาทการประสานงานในกลุ่ม (Liaison Role) ได้แก่ การกระทำกิจกรรมซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มที่อยู่ภายในและภายนอกองค์กร เช่น ผู้จัดการฝ่ายการตลาดขอข้อมูลด้านกำลังคนจากผู้จัดการฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคลถือเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในองค์กรแต่หากผู้จัดการฝ่ายการตลาดติดต่อสื่อสารกับพนักงานของบริษัทอื่นก็ถือเป็นการประสานงานกันนอกองค์กร เป็นต้น

2. บทบาทด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Roles) ผู้บริหารมีหน้าที่หรือบทบาทในการรับและเก็บรวบรวมข่าวสารจากในและนอกองค์กรของตน กระทำได้โดยการอ่านวารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แล้วนำมาพูดคุยกับผู้บริหารคนอื่น ๆ เช่น องค์กร คู่แข่งขันมีการวางแผนอะไรในช่วงนี้ รัฐออกกฎหมายใหม่มีผลกระทบต่อบริษัทหรือไม่ เป็นต้น มินต์ซเบิร์ก (Mintzberg) เรียกบทบาทนี้ว่า บทบาทการตรวจสอบ (Monitor Role) ส่วนบทบาทแพร่กระจายข่าวสาร (Disseminator Role) ก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของผู้บริหารในการรายงานเปรียบเสมือนช่องทางที่ส่งต่อข่าวสารต่าง ๆ ไปยังสมาชิกในองค์กร และเมื่อถูกเชิญไปเป็นตัวแทนขององค์กรหรือสถาบันอื่น ๆ ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะบทบาทโฆษก (Spoken Role) ขององค์กรด้วย

Lick and Urwick (1973, pp. 18-19) ระบุว่าการบริหารนั้น ต้องประกอบด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ หรือที่เรียกกันย่อ ๆ ว่า “POSDCORB Model” ซึ่งอธิบายตามความหมาย ได้ดังนี้

1. การวางแผน (P = Planning) หมายถึง การจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร
2. การจัดการองค์กร (O = Organizing) หมายถึง การจัดหน่วยงานกำหนดโครงสร้างของหน่วยงานการจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน
3. การจัดหาบุคคล (S = Staffing) หมายถึง การจัดหาบุคคลเป็นการบริหารงานทางด้านบุคคลอื่น ได้แก่ การจัดอัตรากำลังการสรรหาการพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงานและการให้พินิจจากงาน
4. การอำนวยการ (D = Directing) หมายถึง การตัดสินใจการวินิจฉัยสั่งการหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
5. การประสานงาน (Co = Coordinating) หมายถึง การประสานงานกิจการ ด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน
6. การรายงาน (R = Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้ทราบความเคลื่อนไหว ของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าเพียงใด
7. การงบประมาณ (B = Budgeting) หมายถึง การงบประมาณการจัดทำงบประมาณบัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและการตรวจสอบด้านการเงิน

การจัดองค์กรเป็นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ คือ ตัวบุคคลและหน้าที่การทำงานเพื่อรวมกันเข้าเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพ สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้ (Filippo, 1970, p. 129) เห็นว่ากระบวนการจัดการ ประกอบด้วย การวางแผน (Planning), การจัดการองค์กร (Organizing), การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing), การอำนวยการ (Directing), การประสานงาน (Coordinating), การรายงานผล (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ซึ่งนิยมเรียกว่า POSDCORB และ

มีความคิดเห็นว่าหน้าที่ทางการจัดการ คือ POSDC ได้แก่ (Koontz, 1972, p. 58) การวางแผน (Planning), การจัดองค์การ (Organizing), การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing), การอำนวยการ (Directing), และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเป็นแนวคิดของเขาเปลี่ยนแปลงไปชัดเจน

สรุปได้ว่า ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน หมายถึง มีการติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ และชุมชน การปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และสร้างแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสาร มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์ สื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ

2.5.4 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

กิตติศักดิ์ ปลาทอง และวิภาวี กลุณณะภูติ (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554: เรียนรู้จากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 มี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ด้านเครื่องอุปโภคบริโภค ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านอาชญากรรม และด้านการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้าน สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการด้านอาคารสถานที่อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการด้านการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและด้านอาชญากรรม อยู่ในระดับปานกลาง 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แต่เมื่อพิจารณาการมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 เป็นรายด้าน พบว่า มีเพียงด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เท่านั้นที่เพศหญิงและชาย มีความแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 3) การถอดบทเรียนความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554 พบว่า ปัจจัยที่นำมาสู่ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการในภาวะวิกฤติดังกล่าว ได้แก่ ผู้นำ (นายกเทศมนตรีเทศบาลนครปากเกร็ด ผู้นำชุมชน/ประธานชุมชน และพระภิกษุสงฆ์) ความสามัคคีของคนในชุมชน ความเสียสละ การติดต่อสื่อสาร และการประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ

ลักษณะ ทองทศ (2555, น. 127) ได้ศึกษาทัศนคติ เรื่องการให้ทานของชาวบ้านดอนกลาง ตำบลธาตุ อำเภวารินชาราบ จังหวัดอุบลราชธานี กับหลักการให้ทานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ให้ความหมายของทาน คือ การให้สิ่งของปัจจัยสี่ และการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ด้วยความรัก เอื้ออาทรความเต็มใจบริสุทธิ์ใจและปรารถนาดีต่อกันเป็นการให้ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนแต่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับคนอื่นมากที่สุด นอกจากนี้ยังหมายถึง การเสียสละ การแบ่งปัน และการเผื่อแผ่เป็นต้นเหตุ ผลหลัก ๆ ของการให้ทาน กล่าวคือ เพื่ออุทิศกุศลผลบุญแก่เจ้ากรรมนายเวร ช่วยเหลือคนอื่น และเพื่อความสบายใจเป็นทัศนะที่คล้ายกันกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

ดำรงศักดิ์ มีสุนทร (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน กรณีศึกษา วัดนามสมมุติกับชุมชน นามสมมุติ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนโดยภาพรวมยังถือว่ายังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันด้วยตัวชุมชนเองเป็นชุมชนชนบทขนาดเล็กที่ยังไม่เข้าถึงต่อวัฒนธรรมเมืองมากนัก ชุมชนจึงมีระบบการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบเครือญาติค่อนข้างสูง รวมทั้งยังมีปัจจัยอื่นที่เข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนเกิดความสามัคคีต่อกัน เช่น ระบบความเชื่อ, ลักษณะนิสัยชุมชน, บทบาทของสงฆ์-วัด, นโยบายพัฒนาชุมชนของวัดและโรงเรียน ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัดและชุมชนเงื่อนไขความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนในมิติการพัฒนา จากการวิจัยพบว่า พฤติกรรมเอื้อเพื่อแผ้วถางของชาวบ้านที่การยึดถือผ่านลักษณะนิสัยชุมชน ความเชื่อ และการคาดหวังผลประโยชน์ทางสังคม ได้หลอมรวมชุมชนเข้าด้วยกันให้มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันส่งผลให้ทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือได้ง่ายปัญหาอุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต 2 สาเหตุ ได้แก่ 1) ผลพวงของการพัฒนาชุมชน คาดว่าอนาคตทั้งชุมชนและวัดจะมีการพัฒนาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อาจทำให้บริบทและวิถีชีวิตของชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงไป เหมือนดังที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีตซึ่งอาจจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนจำต้องห่างเหินกันมากยิ่งขึ้น 2) บทบาทของพระสงฆ์จากงานวิจัยมองว่า ถ้าชุมชนและวัดไม่เตรียมแผนการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนอาจประสบกับปัญหาขึ้นซ้ำรอยเดิมดัง ในอดีตแนวทางส่งเสริมความสัมพันธ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตสำหรับวัด จำต้องใช้หลักธรรมมาภิบาลขึ้นมาให้อยู่ภายใต้การบริหารจัดการทั้ง 6 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักความรับผิดชอบ 6) หลักความคุ้มค่า ซึ่งมันจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่วัด การศึกษาครั้งนี้นำมาว่าในอนาคตข้างหน้าวัดจะมีการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น อาทิ อาคารสถานที่บุคลากรของวัดที่เพิ่มขึ้น ถ้าทางวัดไม่ปรับแผนการบริหารองค์กรและบุคลากรให้สอดคล้องกับยุคสมัย วัดจะเกิดปัญหาต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนได้ในอนาคต

พระไพฑูริย์ อาร์มภรณ์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนากรณีศึกษาเขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า คือ 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา ในภาพรวม ทั้ง 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมดำเนินงาน การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมตรวจสอบอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ ปัจจัยด้านสังคม คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และระยะเวลาพักอาศัยในชุมชน 3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมทางพุทธศาสนา คือ ควรมีการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาเนื่องในวันสำคัญ ๆ และประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งการจัดบรรยายธรรมะโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนาและเห็นควรให้ทำการประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพุทธศาสนาผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนในวันสำคัญต่าง ๆ และการจัดทำ CD กิจกรรมทางพุทธศาสนาเพื่อเผยแพร่ เป็นต้น

พระมหาเสกสรรค์ อุดคจारी (แก้วทรัพย์) (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้าจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็น

ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้/เดือน ที่แตกต่างกัน ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านเพศ ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านรายได้/เดือน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ข้อเสนอแนะเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัด ในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ คือ 1) วัดควรให้มีการจัดการประชุมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในวัดด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการตรวจสอบ และด้านการแก้ไขปัญหาให้บ่อยขึ้นอย่างน้อยเดือนละสองครั้ง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) วัดควรมีการบันทึกรายการต่าง ๆ ของวัด เช่น การใช้จ่าย การจัดกิจกรรม เป็นต้น ให้เป็นลายลักษณ์อักษรมากยิ่งขึ้นและชี้แจงให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอเพื่อง่ายต่อการตรวจสอบ 3) หน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานสำคัญที่จะผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับวัดเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนเข้าวัดเพื่อจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนและทั้งนี้ก็จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

พระเริ่ม ไชตะขบ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชน ในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วม กับชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและเพื่อประเมินแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน การมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระยะที่ 2 การร่างแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ระยะที่ 3 ตรวจสอบร่างแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และระยะที่ 4 การนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่อสาธารณะ ประชากรในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ พุทธศาสนิกชนที่เข้าร่วมกิจกรรม วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณได้เท่ากับ 386 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตรวจสอบค่าความเที่ยงรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการริเริ่มการดำเนินการ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน การดำเนินการ และด้านการประเมินผล ส่วนความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับการเข้าร่วมดำเนินงาน 2) แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ คือ พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดี พระสงฆ์ต้องสร้างเครือข่ายทางชุมชนใช้ช่องทางการสื่อสาร โดยวิธีการประชาสัมพันธ์โดยเลือกใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ขั้นตอนที่ 2 การริเริ่ม คือ

วัดและชุมชนต้องจัดตั้งทีมงานจากอาสาสมัครที่มีความศรัทธาและการสรรหา ขั้นตอนที่ 3 การวางแผน คือ มีการประชุมวางแผนงาน ทำหนังสืออย่างเป็นทางการ และประชาสัมพันธ์ ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการ คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ และควรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเก็บรายละเอียดการดำเนินงานเพื่อเตรียมการประเมินผลการดำเนินงาน ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผล คือ การพัฒนาจุดเด่นและแก้ไขจุดบกพร่องในครั้งต่อไป และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมในการนำแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุปว่า ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง การให้ความร่วมมือในการส่งเสริมสาธารณะเชิงพุทธจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์กรสงฆ์ หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน มูลนิธิ หรือผู้มีจิตศรัทธา พระสงฆ์ในพื้นที่ ตลอดจนประชาชนในพื้นที่

2.5.5 ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา

ราชกิจจานุเบกษา (2559, น. 17-19) คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 49/2559 เรื่อง มาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย

ข้อ 1 การอุปถัมภ์และคุ้มครองทุกศาสนาอันเป็นที่ยอมรับของทางราชการและประชาชนชาวไทยและการส่งเสริมศาสนิกชนทั้งหลายให้มีบทบาทในการพัฒนาประเทศ การสร้างความสามัคคีปรองดองและการปฏิรูปประเทศโดยไม่ขัดต่อกฎหมายและหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงานของรัฐ

ข้อ 2 ในการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา โดยที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนาตามแบบเถรวาทมาช้านานดังที่วัดวาอาราม พระภิกษุ การประกอบพิธีของทางราชการบทธวดมนต์ การศึกษา การเผยแพร่ ตลอดจนการจัดการปกครองคณะสงฆ์ล้วนเป็นไปตามแบบเถรวาทมานานหลายศตวรรษ จึงให้หน่วยงานของรัฐส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาและการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนที่ถูกต้องตามแนวทางดังกล่าวเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา สอดคล้องกับความเลื่อมใสศรัทธาของผู้ที่นับถือศาสนาตามแบบนั้น ๆ โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกรมการศาสนารายงานความก้าวหน้าในการดำเนินการตามคำสั่งนี้ พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไขให้นายกรัฐมนตรีทราบทุกสามเดือน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2560) ได้เสนอแผนการอุปถัมภ์คุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ภายใต้คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 49/2559 ไว้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทมาช้านาน ในขณะเดียวกันก็ยังเปิดกว้างในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการนับถือและปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของแต่ละศาสนาตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุดังกล่าวประเทศไทยจึงมีสถาบันทางศาสนาเป็นสถาบันหลักโดยมีประชาชนที่นับถือด้วยความเชื่อมั่นว่า หลักธรรมคำสอนของทุกศาสนานั้นมีขึ้นเพื่อมุ่งมุ่งหวังซึ่งศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมอันดี รวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งระเบียบแบบแผนแห่งสังคมอันดีงามและการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขร่มเย็นในสังคมไทยและได้มีการบัญญัติไว้เป็นตัวบทกฎหมายที่สำคัญของประเทศไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับที่มีมาในอดีตและฉบับที่ได้รับความเห็นชอบในการออกเสียงประชามติ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมาในหมวดพระมหากษัตริย์ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ

และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกและในหมวดแนวนโยบายแห่งรัฐว่า รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น อย่างไรก็ตามปัจจุบันในสังคมไทยเกิดปัญหาการนำความแตกต่างอันเป็นปกติของสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาขยายความหรือบิดเบือนให้เป็นความขัดแย้งในหมู่ศาสนิกชน ทั้งที่ศาสนาเป็นเรื่องละเอียดอ่อนเพราะเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชนในชาติ แม้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานด้านศาสนา อาทิ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมการศาสนา รวมทั้งองค์การทางศาสนาต่าง ๆ ได้ร่วมกันดำเนินการเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ด้วยความเข้มแข็งแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงมีปัญหาเกิดขึ้นจากข้อจำกัดในการดำเนินงานหลายประการ ซึ่งทางคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาลก็ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ ดังนั้นคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติและรัฐบาล โดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ จึงได้มีคำสั่งหัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 49/2559 เรื่อง มาตรการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวและให้ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์การทางศาสนาต่าง ๆ ที่ทางราชการรับรองร่วมกันกำหนดมาตรการและกลไกในการคุ้มครองศาสนาขึ้น โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายสุวัจน์ ตันยวรรณนะ) กำกับดูแล หน่วยงานภาครัฐที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่งดังกล่าวและประสานงานกับสำนักเลขาธิการคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อดำเนินการในเรื่องนี้ให้เป็นรูปธรรมตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด จึงได้จัดประชุมร่วม 5 องค์การทางศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559 และที่ประชุมได้กำหนดแนวทางการดำเนินการ 5 แนวทางขึ้น ได้แก่ 1) แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา 2) แนวทางส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแผ่หลักธรรมที่ถูกต้อง 3) แนวทางการอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนา 4) แนวทางการส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความร่วมมือระหว่างศาสนา และ 5) แนวทางสร้างการรับรู้และความเข้าใจในกิจการศาสนา

พจนารถ สุพรรณกุล และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของกษัตริย์ในการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) พุทธศาสนาในประเทศไทยคือพุทธศาสนาเถรวาทของเชื้อสายศรีลังกาซึ่งได้รับการปฏิบัติตามเป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทยตามลำดับตั้งแต่สมัยสุโขทัยอยุธยาธนบุรีและรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน 2) พุทธศาสนาในรัชสมัยของรัชกาลที่ 3 เป็นพระพุทธศาสนาตั้งเดิมหรือพระพุทธศาสนาตั้งเดิมซึ่งยึดถือโดยประชากรส่วนใหญ่ในขณะที่ศาสนาพุทธในรัชสมัยของสมเด็จพระจอมเกล้าผ่านการปฏิรูปครั้งใหญ่ การปฏิรูปศาสนาพุทธครอบคลุมทั้งการศึกษาและการปฏิบัติของชาวพุทธ การปฏิรูปในแง่มุมต่าง ๆ มุมมองของการศึกษาการศึกษาและการปฏิบัติของชาวพุทธในชุดของตำราพระไตรปิฎกจนเสร็จสมบูรณ์ในการสอนพระพุทธศาสนาทั้งพระและฆราวาสได้รับความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาและผลิตบุคลากรทางศาสนา 3) การบูรณาการของสมเด็จพระมงกุฎกับการพัฒนาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมี 4 มิติ คือ ข้อความการศึกษาความเชื่อและการปฏิบัติสิ่งนี้จะเป็นการเพิ่มพูนความรู้ใหม่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และการพัฒนาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยใน 3 ด้าน คือ ความรู้ความรู้นิยมและการทำสมาธิ หมายถึงความรู้ในระดับของกระบวนการพัฒนาขั้นต้นเราจะต้องพัฒนาความรู้ในด้านความรู้ความรู้อย่างถูกต้องและกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ การลงโทษทางวินัยหมายถึงการลงโทษทางวินัยและปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัดตามหลักคำสอนและวินัย นอกจากนี้ต้องมีการแยกแยะและเชื่อที่เหมาะสมซึ่งจะต้องเป็นไปตามมุมมองที่ถูกต้อง การทำสมาธิ หมายถึง การใส่ใจในการฝึกสมาธิในกรณีของพระสงฆ์พวก

เขาจะต้องคำนึงถึงการปฏิบัติของสมาธิ Samtha และวิปัสสนา ในกรณีของคนธรรมดาพวกเขาต้องคำนึงถึงการปฏิบัติธรรมเช่นรักษาศีลและพัฒนาสมาธิ ผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องนี้คือผู้ที่ได้รับการพิจารณาให้เป็นผู้ปฏิบัติธรรมหรือยึดถือหลักธรรมที่ถูกต้องซึ่งระบุว่าเป็นธรรมกาย

4) ความรู้ใหม่ที่เรารับจากการบูรณาการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย คือ แบบจำลอง KDM

พระกิตติพันธ์ กิตติพิโล และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทในการบำรุงพระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกา: กรณีศึกษา ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทของอุบาสก อุบาสิกาในการบำรุงพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลมีอุบาสกอุบาสิกาหลายคนได้รับการยกย่องเป็นเอตทัคคะในด้านการบำรุงพระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ เช่น อุปถัมภ์ด้วยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภคและยารักษาโรคในการดำรงรักษาพระพุทธศาสนา ช่วยส่งเสริมและรักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงยิ่งขึ้นและในด้านช่วยเหลือสังคมเป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรง เช่น การตั้งโรงงาน การทำสาธารณสงเคราะห์ ส่วนบทบาททางอ้อม คือ การอุปถัมภ์พระสงฆ์ในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาและทำประโยชน์เพื่อสังคม 2) อุบาสก อุบาสิกาในตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีแนวทางในการทำกิจกรรมเพื่อการบำรุงพระพุทธศาสนา โดยให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ในกิจกรรมการปฏิบัติธรรม การแสดงธรรม การปกป้องพระพุทธศาสนา และให้การช่วยเหลือสังคมที่ไม่น้อยกว่าในสมัยพุทธกาล เช่น การจัดตั้งองค์กร มูลนิธิ ชมรม และศูนย์ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ เป็นต้น 3) เมื่อวิเคราะห์บทบาทดังกล่าว ย่อมชี้ให้เห็นว่า อุบาสก อุบาสิกา ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา ในปัจจุบัน ได้ให้การช่วยเหลือสังคมเพิ่มมากขึ้นให้การอุปถัมภ์และช่วยธำรงพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง โดยการช่วยเหลือคำสอน ชักนำคนได้เข้าวัดฟังธรรม และทำกิจกรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา หมายถึง การได้รับการอุปถัมภ์ปัจจัยจากพุทธศาสนิกชน ได้รับสิ่งของจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านการจัดหาสถานที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุน เช่น การจัดทำโครงการผ้าป่าสมทบ กิจกรรมรับบริจาค เป็นต้น มีการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในการดำเนินการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธ ประชาชนในพื้นที่มีจิตศรัทธาและให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์เชิงพุทธเป็นอย่างดี

2.5.6 ด้านการประชาสัมพันธ์

พระพิรพงษ์ พิรสกโก (ศรีฟ้า) (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดด้านการประชาสัมพันธ์และแนวคิดทฤษฎีด้านการสื่อสาร 2) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของยุวพุทธิกสมาคมซึ่งเกิดจากคนรุ่นใหม่ผู้มีอุดมการณ์ที่มุ่งมั่นเพื่อให้เป็นสถานที่ศึกษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนากับคนวัยหนุ่มสาวให้มาสนใจในพระพุทธศาสนา 3) รูปแบบและวิธีการการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคม ผลการวิจัย พบว่า ยุวพุทธิกสมาคมมีการประชาสัมพันธ์โดยการใช้สื่อหลากหลายประเภทผู้ก่อตั้ง ประกอบด้วย นายเสถียร โปธินันทะ นายบุญยง ว่องวานิช และนายสุพจน์ แสงสมบูรณ์ ได้จัดตั้งยุวพุทธิกสมาคมขึ้น เมื่อวันที่ 15 มกราคม

พ.ศ. 2492 และได้รับการโปรดเกล้าฯ วันที่ 17 มีนาคม 2503 ส่วนรูปแบบและวิธีการประชาสัมพันธ์ของยุวพุทธิกสมาคม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ วิทยุโทรทัศน์ Internet และสื่อบุคคล เป็นต้น โดยมีวิธีการทั้งสื่อเชิงรับ คือ ให้ประชาชนผู้สนใจ ค้นหาแหล่งข้อมูลข่าวสารจาก Internet และใช้สื่อเชิงรุก ได้แก่ โครงการประกวดหนังสือสั้น นิทรรศการงานศิลปะเพื่อพระธรรมทางสื่อสมัยใหม่

วรวេช ศิริประเสริฐศรี (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการสื่อสารประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดมหาสารคามนั้น เกิดจากโฆษณักจัดรายการวิทยุ (Radio Broadcasters) บางคนหรือบางสถานี ไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักการสื่อสารประชาสัมพันธ์และขาดประสบการณ์ ไม่มีทักษะความชำนาญในการจัดรายการวิทยุ สภาพปัญหา คือ 1) การโฆษณาเกินความเป็นจริง 2) การใช้คำพูดที่อาจสร้างความแตกแยก 3) การใช้คำพูดไม่สุภาพ 4) การใช้คำพูดที่ไม่มีกรอบรูปแบบรายการไม่มีเนื้อหาสาระและการใช้คำพูดที่ไม่ถูกอักขรพยางค์ เป็นมีจฉวาวจาหรือวจีทุจริต คือ 1) พูดโกหกหลอกลวง 2) พูดทำลายความสามัคคี 3) พูดคำหยาบ 4) พูดเพื่อเจ้าไร้สาระ จึงทำให้การสื่อสารนั้นมีปัญหาไม่สมบูรณ์และขาดประสิทธิภาพในการสื่อสารประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุ หลักการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงพุทธ และพุทธวิธีการสื่อสาร คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และวิธีการสื่อสารของพระพุทธเจ้า มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินรายการวิทยุ ซึ่งในการดำเนินรายการวิทยุนั้น ต้องมีหลักสัมมาวาจา 5 ประการ คือ 1) พูดคำจริง 2) พูดคำอ่อนหวาน 3) พูดคำ ประกอบด้วยประโยชน์ 4) พูดด้วยเมตตาจิต 5) พูดถูกกาลเวลาเมื่อมีหลักสัมมาวาจา 5 ประการนี้จะทำให้ไม่เกิดปัญหา 4 ประการ คือ 1) ไม่โฆษณาเกินความเป็นจริง 2) ไม่ใช้คำพูดที่สร้างความแตกแยก 3) ใช้คำพูดสุภาพ นุ่มนวล ไม่หยาบคาย 4) ไม่ใช้คำพูดไร้สาระและไม่ใช้คำพูดที่ผิดอักขรพยางค์ตามหลักพุทธวิธีการสื่อสาร ส่วนรูปแบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์เชิงพุทธนั้น เป็นรูปแบบโฆษณากวิทยุแนวพุทธที่พึงประสงค์ รูปแบบรายการวิทยุแนวพุทธที่พึงประสงค์ รูปแบบผู้ฟังรายการวิทยุแนวพุทธที่พึงประสงค์และรูปแบบลักษณะการสื่อสารประชาสัมพันธ์ที่เป็นสัมมาวาจา ซึ่งสามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับโฆษณากวิทยุ ก็จะทำให้การสื่อสารประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดมหาสารคาม มีความสมบูรณ์และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลทำให้ประชาชนมีความศรัทธาเชื่อถือต่อโฆษณักจัดรายการวิทยุและสามารถนำไปเป็นรูปแบบการสื่อสารประชาสัมพันธ์สืบไป

สุภารักษ์ จุตระกุล (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้โซเชียลมีเดียในการเผยแผ่พุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การใช้โซเชียลมีเดียในการเผยแผ่พุทธศาสนาเชิงรุกของพระสงฆ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากพระสงฆ์ ทั้งหมด 10 รูป และการวิเคราะห์ตัวบทจากภาพและข้อความที่โพสต์ในสื่อของพระสงฆ์ ผลการวิจัย พบว่า Facebook เป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่พระสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่พุทธศาสนาเชิงรุกมากที่สุด จากการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กสามารถแบ่งพระสงฆ์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ใช้เฟซบุ๊กเป็นประจำจะโพสต์ วันละ 3-7 ครั้ง/วัน เพื่อ "สร้างต้นบุญ ต้นแบบของความคิด" โดยการหาคอนเทนต์ในการโพสต์รูปด้วยตัวเอง เช่น สื่อธรรมะ การนั่งสมาธิ ข้อคิดในการดำเนินชีวิต กิจกรรมบุญที่ทำในแต่ละวันผ่านรูปภาพที่สวยงาม ดึงดูดความสนใจ 2) กลุ่มที่ใช้เฟซบุ๊กเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ติดต่อสื่อสารเป็นส่วนใหญ่จะแชร์ข้อคิดเกี่ยวกับธรรมะ วันละ 1-2 ครั้ง นอกจากนี้งานวิจัยยัง พบว่า พระสงฆ์รุ่นใหม่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ส่งสารที่ทาหน้าที่ผลักดันและขับเคลื่อนพุทธศาสนาเชิงรุกให้เข้าถึง

ตัวบุคคลและสังคมในยุคของ “สื่อบุคคล” ที่ทุกคนสามารถเป็นสื่อและสามารถสร้างสรรค์สื่อด้วยตัวเอง โดยกระจายข่าวสารผ่านสื่อที่เราเป็นเจ้าของผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มีอิทธิพลอย่างมากในการนำพุทธศาสนิกชนเข้าหาธรรม โดยผ่านมงคลที่ 29 “การได้เห็นสมณะ”

สรุปได้ว่า ด้านการประชาสัมพันธ์ หมายถึง มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ในพื้นที่ มีการสร้างเพจ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ในจุดสำคัญ ประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของผู้นำชุมชน ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านช่องทาง Line

2.5.7 ด้านสมรรถนะทั่วไป

สุวัฒน์ รักขันโท (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของพระสังฆาธิการ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) การวิเคราะห์สถานการณ์ และการคาดการณ์อนาคต 4) การจัดสรรและการรู้จักใช้สอยทรัพยากร และ 5) การควบคุมและการประเมินผล พบรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านงาน 2) ด้านภาวะผู้นำ 3) ด้านส่วนตัว และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของพระสังฆาธิการ 4 วิธี ได้แก่ 1) การศึกษา 2) การสัมมนา 3) การฝึกอบรม และ 4) การดูงาน

พระราชารัตนเวที (ประเสริฐ โชติธมโม) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มีการบริหารจัดการตามกรอบสายงานการบังคับบัญชาและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมบนพื้นฐานการสรวมระว่างทางกาย วาจา ใจ พร้อมยึดถือกฎ ระเบียบ และหลักพระธรรมวินัย มีความสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปัน ไว้วางใจกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา มีการปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์เพื่อก่อให้เกิดสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะในการบริหารจัดการ 2) แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 เชิงพุทธบูรณาการด้านกลยุทธ์ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักทศุติยาปาปณิกธรรมโดยเฉพาะด้านการพัฒนาให้เป็นผู้มีจักขุมาหรือมีวิสัยทัศน์ ด้านโครงสร้าง ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิยธรรมด้วยการเคารพหลักการที่ดีที่เคยวางเอาไว้แต่เดิม ด้านระบบการปฏิบัติงาน ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จด้านบุคลากร ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหัตถุธรรมเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านทักษะ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ที่จะต้องพัฒนาทั้งทางกาย ศีล จิต และปัญญา อยู่เสมอ ด้านรูปแบบทางการบริหารจัดการ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิยธรรมด้วยการยึดมั่นในความสามัคคี ความพร้อมเพรียงทำพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน และด้านค่านิยมร่วม ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสราณิยธรรมหรือหลักแห่งสามัคคีธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาธรรม 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ด้านกลยุทธ์ สิ่งที่สำคัญที่พระสังฆาธิการจะพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลคือ 1) จะต้องยึดถือกรอบการบริหารจัดการและการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการบริหารจัดการ และ 3) จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตที่มีมาตรฐาน ด้านโครงสร้าง 1) จะต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) หากบริหารจัดการตามแนวทาง

ก็ขอให้ลดระเบียบ ขั้นตอนให้สั้นลง และ 3) บริหารจัดการแบบผสมผสานตามความเหมาะสมของปัญหา และสถานการณ์ ด้านระบบการปฏิบัติงาน 1) ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจ และ 3) ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ด้านบุคลากร 1) บริหารจัดการงานด้วยหลักสราณียธรรม หรือด้วยความรัก ความเมตตา 2) บริหารจัดการด้วยหลักอภิปรายธรรมหรือหลักความสมัครสมานสามัคคี และ 3) บริหารจัดการด้วยหลักสังคหวัตถุหรือหลักการเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูล ด้านทักษะ 1) พัฒนาทักษะทางการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ 2) พัฒนาทักษะในการสร้างทีมและการทำงานระบบทีม และ 3) พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะตนเพื่อความเป็นเลิศ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ 1) บริหารจัดการงานบนพื้นฐานของหลักอภิปรายธรรม 2) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสราณียธรรม 3) บริหารจัดการตามหลักพระธรรมวินัย ด้านค่านิยมร่วม 1) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักอภิปรายธรรม 2) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักพรหมวิหารธรรม 3) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสัมมาทิฎฐิ

ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน และคณะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์การโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 พบว่า ด้านเมตตา ผู้บริหารมีความปรารถนาให้ครูทุกคนมีความสามัคคีกันในการทำงานโดยการให้ทำกิจกรรมร่วมกัน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถให้ตรงกับบุคคล รับฟังความคิดเห็นของครู สนับสนุนครูให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป และการวางตัวให้เหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้านกรรณา เจ้าอาวาสมีความปรารถนาให้คนในวัดมีความสามัคคีกัน มีการวางตัวให้เหมาะสมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

อุบล อุดร (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสด้านการบริหารการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันปัญหาการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ด้านการบริหารการศึกษา ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงาน ขาดทรัพยากรบุคคล เช่น ครูผู้สอน หรือครูพระ ขาดความรู้การเรียนการสอนการบริหารหลักสูตร การวัดและประเมินผลส่งผลกระทบต่อผู้เรียนในการศึกษา 2) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ด้านการบริหารการศึกษา มีส่วนประกอบของรูปแบบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) สภาพแวดล้อม 3) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 กระบวนการ ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบสมรรถนะ 2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะ 3) หลักการบริหารการศึกษา และส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) การเตรียมการเรียนการสอน 2) การติดตามการดำเนินการ 3) การประเมินผล 3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ด้านการบริหารการศึกษา ความเหมาะสมของรูปแบบ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ควรนำ CPEA MODEL มาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะบริหารการศึกษา

พระมหาวิศิต ธีรวิโส (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ และศึกษาสมรรถนะและตัวชี้วัดสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นต้นแบบที่ดีจำนวน 4 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูล นำเสนอเชิงพรรณนาความ ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์

มีดังนี้ ด้านการปกครองด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย การจัดระเบียบแนวปฏิบัติการอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาภายในวัดและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนและประชาชนทั่วไป จัดบริการทางวิชาการ ด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ชุมชน มีการสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ การสงเคราะห์ทุนการสร้างโรงพยาบาล ตึกสงฆ์อาพาธ การสงเคราะห์ที่พักอาศัย ผู้ได้รับความเดือดร้อน และการบริการแก่ประชาชนทั่วไป 2) สมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย สมรรถนะ 9 คือ 2.1) สมรรถนะทั่วไป ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 2.1.1) คุณธรรม จริยธรรม 2.1.2) การสื่อสารที่ดี และ 2.1.3) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2.2) สมรรถนะตนเอง ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 2.2.1) ภาวะผู้นำตนเอง 2.2.2) การมีสติปัญญา และ 2.2.3) การพัฒนา บุคลิกภาพตนเอง และ 3) สมรรถนะการทำงานกับคนอื่น ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 2.3.1) การทำงานเป็นทีม 2.3.2) การช่วยเหลือผู้อื่น และ 3) ความเชื่อถือไว้วางใจได้และแต่ละ สมรรถนะย่อย มี 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะ เจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสมรรถนะเจ้าอาวาส ศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส และเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี พบว่า สมรรถนะของเจ้าอาวาส คือ มีความสามารถในการจัดระบบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ภายในวัด สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและธรรมศึกษา เผยแผ่เชิงรุก จัดตั้งกองทุน มอบทุนการศึกษา จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การสอน จัดตั้งกองทุนสังฆะประชาชนุเคราะห์ กองทุนสัจจะสะสมทรัพย์และจัดตั้งกองทุนกองทุนสุขภาพ องค์ประกอบของสมรรถนะเจ้าอาวาส ประกอบด้วย 1) มุ่งผลสัมฤทธิ์เจ้าอาวาส 2) บริการที่ดี ใส่ใจ ในการให้ความสะดวก 3) ศึกษาหาความรู้เพื่อให้สามารถมาประยุกต์ใช้ได้ 4) ทำงานเป็นทีม 5) ยึดมั่น ในความชอบธรรมและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสใช้วิธีอบรมสัมมนาสร้างระบบและหลักเกณฑ์ ด้านการบริการที่ดี พัฒนาโดยการจัดประชุมสัมมนาเพื่อให้สามารถให้การสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชน อย่างเหมาะสม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ นำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ได้มากขึ้น สร้างบรรยากาศ ในการทำงานที่ดี จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน พัฒนาโดยส่งเสริมให้เจ้าอาวาสตระหนักและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์ เพื่อเป็นการเสริมสร้าง และพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ด้านสมรรถนะทั่วไป หมายถึง การมีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์ สามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ดำเนินการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ มีศิลปะในการสื่อสาร มีศิลปะในการ โน้มน้าวใจ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ประพฤติตนเป็นเป็นที่น่าเลื่อมใสทำให้ ประชาชนเกิดศรัทธานำสิ่ง ปัจจัยและสิ่งของมาบริจาคสมทบ เป็นผู้มีความรู้ จริยธรรม มุ่งสร้างสาธารณะ กุศลช่วยเหลือผู้อื่น

2.5.8 ด้านสมรรถนะทั่วไป

สุวัฒน์ รักขันโท (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของพระสังฆาธิการ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ 2) การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) การวิเคราะห์สถานการณ์ และการคาดการณ์อนาคต 4) การจัดสรรและการรู้จักใช้สอยทรัพยากร และ 5) การควบคุมและการประเมินผล พบรูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อนำไปใช้ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 3 ด้าน ได้แก่ 5.1) ด้านงาน 5.2) ด้านภาวะผู้นำ 5.3) ด้านส่วนตัว และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของพระสังฆาธิการ 4 วิธี ได้แก่ 1) การศึกษา 2) การสัมมนา 3) การฝึกอบรม และ 4) การดูงาน

พระราชรัตนเวที (ประเสริฐ โชติธมฺโม) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 มีการบริหารจัดการตามกรอบสายงานการบังคับบัญชาและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม บนพื้นฐานการสำรวมระวังทางกาย วาจา ใจ พร้อมยึดถือกฎ ระเบียบ และหลักพระธรรมวินัย มีความสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปันไว้วางใจกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา มีการปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์เพื่อก่อให้เกิดสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะในการบริหารจัดการ 2) แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เชิงพุทธบูรณาการด้านกลยุทธ์ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักทศตปิณฑกรรมโดยเฉพาะด้านการพัฒนาให้เป็นผู้มีจักษุมาหรือมีวิสัยทัศน์ ด้านโครงสร้าง ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรมด้วยการเคารพหลักการที่ดีที่เคยวางเอาไว้แต่เดิม ด้านระบบการปฏิบัติงาน ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จด้านบุคลากร ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านทักษะ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ที่จะต้องพัฒนาทั้งทางกาย ศีล จิต และปัญญาอยู่เสมอ ด้านรูปแบบทางการบริหารจัดการ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรมด้วยการยึดมั่นในความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ทำพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน และด้านค่านิยมร่วมควรมีการประยุกต์ใช้หลักสาราณิธรรมหรือหลักแห่งสามัคคีธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาธรรม 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ด้านกลยุทธ์ สิ่งที่สำคัญที่พระสังฆาธิการจะพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ 1) จะต้องยึดถือกรอบการบริหารจัดการและการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในบริหารจัดการ และ 3) จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตที่มีมาตรฐาน ด้านโครงสร้าง 1) จะต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) หากบริหารจัดการตามแนวดิ่งก็ขอให้ลดระเบียบ ขั้นตอนให้สั้นลง และ 3) บริหารจัดการแบบผสมผสานตามความเหมาะสมของปัญหาและสถานการณ์ ด้านระบบการปฏิบัติงาน 1) ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสำรวมระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ และ 3) ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ด้านบุคลากร 1) บริหารจัดการงานด้วยหลักสาราณิธรรมหรือด้วยความรัก ความเมตตา 2) บริหารจัดการด้วยหลักอภิธานิธรรมหรือหลักความสมัครสมานสามัคคี และ 3) บริหารจัดการด้วยหลักสังคหวัตถุหรือหลักการเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูล ด้านทักษะ 1) พัฒนาทักษะทางการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ 2) พัฒนาทักษะในการสร้างทีม

และการทำงานระบบทีม และ 3) พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะตนเพื่อความเป็นเลิศ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ 1) บริหารจัดการงานบนพื้นฐานของหลักการบริหารนิยธรรม 2) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสราณียธรรม 3) บริหารจัดการตามหลักพระธรรมวินัย ด้านค่านิยมร่วม 1) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักการบริหารนิยธรรม 2) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักพรหมวิหารธรรม 3) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสัมมาทิฐิ

ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน และคณะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์การ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 พบว่า ด้านเมตตา ผู้บริหารมีความปรารถนาให้ครูทุกคนมีความสามัคคีกัน ในที่ทำงานโดยการให้ทำกิจกรรมร่วมกัน มอบหมายงานตามความรู้ความสามารถให้ตรงกับบุคคล รับฟังความคิดเห็นของครู สนับสนุนครูให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป และการวางตัวให้เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีทำให้เกิดความรู้สึที่ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้านกรุณา เจ้าอาวาสมีความปรารถนาให้คนในวัดมีความสามัคคีกัน มีการวางตัวให้เหมาะสมเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

อุบล อุดร (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสด้านการบริหารการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันปัญหาการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ด้านการบริหารการศึกษา ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินงาน ขาดทรัพยากรบุคคล เช่น ครูผู้สอน หรือครูพระ ขาดความรู้การเรียนการสอนการบริหารหลักสูตร การวัดและประเมินผลส่งผลกระทบต่อผู้เรียนในการศึกษา 2) การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ด้านการบริหารการศึกษา มีส่วนประกอบของรูปแบบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนนำ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) สภาพแวดล้อม 3) วัตถุประสงค์ ส่วนที่ 2 กระบวนการ ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบสมรรถนะ 2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะ 3) หลักการบริหารการศึกษา และส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) การเตรียมการเรียนการสอน 2) การติดตามการดำเนินการ 3) การประเมินผล 3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ด้านการบริหารการศึกษา ความเหมาะสมของรูปแบบภาพรวมอยู่ในระดับมาก ควรนำ CPEA MODEL มาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะบริหารการศึกษา

พระมหาวิศิต ธีรวโส (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ และศึกษาสมรรถนะและตัวชี้วัดสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นต้นแบบที่ดี จำนวน 4 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจำแนกและจัดระบบข้อมูลนำเสนอเชิงพรรณนาความ ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้ ด้านการปกครองด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย การจัดระเบียบแนวปฏิบัติการอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาภายในวัดและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนและประชาชนทั่วไป จัดบริการทางวิชาการด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ชุมชนมีการสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ การสงเคราะห์ทุนการสร้างโรงพยาบาลตึกสงฆ์อาพาธ การสงเคราะห์ที่พักอาศัย ผู้ได้รับความเดือดร้อนและการบริการแก่ประชาชนทั่วไป 2) สมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย สมรรถนะ 9 คือ 2.1) สมรรถนะทั่วไป ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 2.1.1) คุณธรรมจริยธรรม

2.1.2) การสื่อสารที่ดี และ 2.1.3) การเป็นแบบอย่างที่ดี 3) สมรรถนะตนเอง ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 3.1) ภาวะผู้นำตนเอง 3.2) การมีสติปัญญา และ 3.3) การพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง และ 4) สมรรถนะการทำงานกับคนอื่น ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 4.1) การทำงานเป็นทีม 4.2) การช่วยเหลือผู้อื่น และ 4.3) ความเชื่อถือว่าไว้วางใจได้และแต่ละสมรรถนะย่อย มี 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะเจ้าอาวาส ศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสและเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี พบว่า สมรรถนะของเจ้าอาวาส คือ มีความสามารถในการจัดระบบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ภายในวัด สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และธรรมศึกษา เผยแผ่เชิงรุก จัดตั้งกองทุน มอบทุนการศึกษา จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอน จัดตั้งกองทุนสังฆะประชาชนเคราะห์ กองทุนสังฆะสหกรณ์ และจัดตั้งกองทุนกองทุนสุขภาพ องค์ประกอบของสมรรถนะเจ้าอาวาส ประกอบด้วย 1) มุ่งผลสัมฤทธิ์เจ้าอาวาส 2) บริการที่ดี ใส่ใจในการให้ความสะดวก 3) ศึกษาหาความรู้เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ 4) ทำงานเป็นทีม 5) ยึดมั่นในความชอบธรรม และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสใช้วิธีอบรมสัมมนาสร้างระบบและหลักเกณฑ์ ด้านการบริการที่ดี พัฒนาโดยการจัดประชุมสัมมนาเพื่อให้สามารถให้การสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนอย่างเหมาะสม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ได้มากขึ้น สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดีจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานพัฒนาโดยส่งเสริมให้เจ้าอาวาสตระหนักและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์เพื่อเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ด้านสมรรถนะทั่วไป หมายถึง การมีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจดำเนินการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา อบรม และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสมอ ขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์ มีมิตรไมตรีให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระลูกวัดและมีทักษะในการจูงใจ

2.5.9 ด้านสมรรถนะการทำงานร่วมกับผู้อื่น

พระราชรัตนเวที (ประเสริฐ โชติธมโม) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 มีการบริหารจัดการตามกรอบสายงานการบังคับบัญชาและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมบนพื้นฐานการสรวมระว่างทางกาย วาจา ใจ พร้อมยึดถือกฎ ระเบียบ และหลักพระธรรมวินัย มีความสมัครสมานสามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันไว้วางใจกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา มีการปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์เพื่อก่อให้เกิดสัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะในการบริหารจัดการ 2) แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 เชิงพุทธบูรณาการ ด้านกลยุทธ์ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีปาลนิภกรรม โดยเฉพาะด้านการพัฒนาให้เป็นผู้มีจักษุมาหรือมีวิสัยทัศน์ ด้านโครงสร้าง ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิยธรรมด้วยการเคารพหลักการที่ดีที่เคยวางเอาไว้แต่เดิม ด้านระบบการปฏิบัติงาน ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม

เพื่อนามาซึ่งความสำเร็จด้านบุคลากร ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้านทักษะ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ที่จะต้องพัฒนาทั้งทางกาย ศีล จิต และปัญญาอยู่เสมอ ด้านรูปแบบทางการบริหารจัดการ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม ด้วยการยึดมั่นในความสามัคคี ความพร้อมเพรียง ทำพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน และด้านค่านิยมร่วม ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสราณียธรรมหรือหลักแห่งสามัคคีธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาธรรม

3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ด้านกลยุทธ์สิ่งสำคัญที่พระสังฆาธิการจะพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล คือ 1) จะต้องยึดถือกรอบการบริหารจัดการและการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในบริหารจัดการ และ 3) จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตที่มีมาตรฐาน ด้านโครงสร้าง 1) จะต้องบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) หากบริหารจัดการตามแนวคิดก็ขอให้ลดระเบียบ ขั้นตอนให้สั้นลง และ 3) บริหารจัดการแบบผสมผสานตามความเหมาะสมของปัญหาและสถานการณ์ ด้านระบบการปฏิบัติงาน 1) ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว 2) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทั้งทางกาย วาจา ใจ และ 3) ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักธรรมาภิบาล มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ ด้านบุคลากร 1) บริหารจัดการงานด้วยหลักสราณียธรรมหรือด้วยความรัก ความเมตตา 2) บริหารจัดการด้วยหลักอปริหานิยธรรมหรือหลักความสามัคคี สมานสามัคคี และ 3) บริหารจัดการด้วยหลักสังคหวัตถุหรือหลักการเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูล ด้านทักษะ 1) พัฒนาทักษะทางการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ 2) พัฒนาทักษะในการสร้างทีมและการทำงานระบบทีม และ 3) พัฒนาทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะตนเพื่อความเป็นเลิศ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการ 1) บริหารจัดการงานบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม 2) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสราณียธรรม 3) บริหารจัดการตามหลักพระธรรมวินัย ด้านค่านิยมร่วม 1) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักอปริหานิยธรรม 2) บริหารจัดการบนพื้นฐานของหลักพรหมวิหารธรรม 3) การบริหารจัดการบนพื้นฐานหลักสัมมาทิฐิ

พระปลัดบรรจง มหานาค (โทสันเทียะ) (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา ในภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านสาธารณูปการ รองลงมา ได้แก่ ด้านศาสนาสงเคราะห์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านศาสนศึกษา และร่างรูปแบบการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา (ด้านศาสนศึกษา) ประกอบด้วย 5 มิติ 1) ด้านความรู้ 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ 3) คติวิเคราะห์แยกแยะ 4) การสื่อสารอย่างสร้างสรรค์และ 5) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2) รูปแบบการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมาที่สร้างขึ้น คือ คู่มือการพัฒนาการบริหารกิจการสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านศาสนศึกษา (แนวทางสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม) รายละเอียดดังนี้ส่วนที่ 1 หลักสูตรการฝึกอบรมพระภิกษุระดับสังฆาธิการเพื่อพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการด้านศาสนศึกษา ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) โครงสร้างของหลักสูตร 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) กระบวนการฝึกอบรม 6) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม ส่วนที่ 2 คู่มือการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของ

พระสังฆาธิการด้านศาสนศึกษาแนวทางสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คำชี้แจงเกี่ยวกับการใช้คู่มือ ส่วนที่ 2 กิจกรรมการฝึกอบรม ส่วนที่ 3 การวัดและการประเมินผล 3) ผลจากการประเมินความเหมาะสมและการตรวจสอบความเป็นไปได้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบพัฒนาการพัฒนากิจการคณะกรรมการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาส ในจังหวัดนครราชสีมา ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและผลการประเมินรูปแบบโดยทดลองใช้กับพระสงฆ์ระดับสังฆาธิการ จำนวน 30 รูป พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนากิจการคณะกรรมการคณะสงฆ์ ด้านศาสนศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กลุ่มตัวอย่างมีเจตคติต่อการพัฒนากิจการคณะกรรมการคณะสงฆ์ด้านศาสนศึกษาอยู่ในระดับมากและมีความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก

พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะเจ้าอาวาส ศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส และเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาส เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี พบว่า สมรรถนะของเจ้าอาวาส คือ มีความสามารถในการจัดระบบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ภายในวัด สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และธรรมศึกษา เผยแผ่เชิงรุก จัดตั้งกองทุน มอบทุนการศึกษา จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอน จัดตั้งกองทุนสังฆะประชาชนเคราะห์ กองทุนสังฆะสมถะทรัพย์ และจัดตั้งกองทุนกองทุนสุขภาพองค์ประกอบของสมรรถนะเจ้าอาวาส ประกอบด้วย 1) มุ่งผลสัมฤทธิ์เจ้าอาวาส 2) บริการที่ดี ใส่ใจในการให้ความสะดวก 3) ศึกษาหาความรู้เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ 4) ทำงานเป็นทีม 5) ยึดมั่นในความชอบธรรม และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสใช้วิธีอบรมสัมมนาสร้างระบบและหลักเกณฑ์ ด้านการบริการที่ดี พัฒนาโดยการจัดประชุมสัมมนาเพื่อให้สามารถให้การสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนอย่างเหมาะสมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ได้มากขึ้น สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน พัฒนาโดยส่งเสริมให้เจ้าอาวาสตระหนักและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์เพื่อเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

พระบุญทนต์ สีนวนนา (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระวินยาธิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9 ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการชั้นผู้ใหญ่ ปัจจัยด้านสถานการณ์ช่วยในการทำงาน ปัจจัยด้านการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมและปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ 2) ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระวินยาธิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9 ได้แนวทางการพัฒนาพระวินยาธิการ จำนวน 4 แนวทาง คือ แนวทางการพัฒนาแรงสนับสนุนจากพระสังฆาธิการชั้นผู้ใหญ่ แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในการทำงาน แนวทางการพัฒนาความเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมและแนวทางการพัฒนาความมีจิตสำนึกต่อบทบาทหน้าที่ 3) การยืนยันรูปแบบการพัฒนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระวินยาธิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

สรุปได้ว่า ด้านสมรรถนะการทำงานกับร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การมีทักษะการทำงานเป็นทีม ให้ความช่วยเหลือเพื่อร่วมงาน มอบหมายงานตรงกับความสามารถผู้ปฏิบัติงาน มีศิลปะในการสื่อสาร ภายในและภายนอกองค์กร มีทักษะการประสานงานกับหน่วยงานอื่นจนสำเร็จลุล่วง ให้ความไว้วางใจ เคารพในการตัดสินใจของทีมงาน เชื่อมั่นในศักยภาพของทีมงานและสามารถให้คำปรึกษาได้เสมอ

2.6 บริบททั่วไป

2.6.1 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1

2.6.1.1 ด้านกายภาพ

1) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์: กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จังหวัด นครราชสีมา ชัยภูมิบุรีรัมย์ และสุรินทร์ มีพื้นที่ประมาณ 51,720.19 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 32,323,535ไร่ ตั้งอยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 14 องศา 5 ลิปดาเหนือ ถึงเส้นละติจูดที่ 16 องศา 43 ลิปดาเหนือ และระหว่างเส้นลองจิจูดที่ 107 องศา 10 ลิปดาตะวันออก ถึงเส้นลองจิจูดที่ 110 องศา 7 ลิปดาตะวันออก ซึ่งจากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ดังกล่าวนี้ จะทำให้พื้นที่ตั้งอยู่ในโซนเวลามาตรฐานสากล ที่พิกัดลองจิจูด 105 องศาตะวันออก ซึ่งเป็นเวลาที่เร็วกว่ากรีนิช ประเทศอังกฤษ 7 ชั่วโมง และมีสภาวะ อากาศแบบสวันนา (Tropical Savanna Climate) ตามการจำแนกเขตภูมิอากาศแบบ Koppen ซึ่งจะมีอากาศร้อนอุณหภูมิสูงตลอดปี โดยมีฤดูฝนสลับกับฤดูแล้งอย่างเด่นชัด โดยฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม-เดือนตุลาคม และฤดูแล้งเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-เดือนเมษายน

2) ที่ตั้งสัมพันธ์: พื้นที่กลุ่มจังหวัด (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์) มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

2.1) ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด

2.2) ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ

2.3) ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว และราชอาณาจักรกัมพูชา

2.4) ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดเพชรบูรณ์ ลพบุรี สระบุรี และจังหวัด

นครนายก

3) ขนาดพื้นที่: จากการรวบรวมข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า พื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด มีพื้นที่รวมกันทั้งหมดประมาณ 51,720.192 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 32,323,870 ไร่ ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 30.63 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (168,854 ตารางกิโลเมตร) และคิดเป็นพื้นที่ ร้อยละ 10.08 ของพื้นที่ทั้งประเทศ (513,115 ตารางกิโลเมตร) โดยจังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์ ตามลำดับ

4) ลักษณะภูมิประเทศ

4.1) ลักษณะภูมิประเทศของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีลักษณะ ทั้งเป็นพื้นที่ราบสูงและภูเขา พื้นที่ราบลุ่ม และพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น และพื้นที่ลูกคลื่น ลอนลึก โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ

4.2) ลักษณะเทือกเขาสูงและที่ราบสูงมีความสูงจากระดับน้ำทะเลมากกว่า 250 เมตร อยู่บริเวณ อำเภอปากช่อง ปักธงชัย วังน้ำเขียว ครบุรี และเสิงสาง

4.3) เขตเทือกเขาตองพญาเย็น มีความสูงตั้งแต่ 500-มากกว่า 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง อยู่บริเวณทางตอนเหนือของเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ บางส่วนของอำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเทพสถิต อำเภอกอนสาร อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอหนองบัวแดง อำเภอภูเขียว อำเภอแก้งคร้อ อำเภอภักดีชุมพล อำเภอซับใหญ่ บริเวณเทือกเขาพนมดงรักมีความสูงตั้งแต่ 200 เมตร จากระดับน้ำทะเล บริเวณด้านตะวันตกของอำเภอหนองหงส์ ตอนใต้ของอำเภอโนนสุวรรณ อำเภอหนองกี่ อำเภอนางรอง อำเภอปะคำ อำเภอละหานทราย อำเภอบ้านกรวด อำเภอโนนแดงของจังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอบัวเชด อำเภอสังขะ อำเภอกาบเชิง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ที่ราบลุ่มแม่น้ำ เช่น บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำลำเชียงไกร ลำปลายมาศ ที่ราบลุ่มริมฝั่งลำสะเทต พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำชี ในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอกอนสวรรค์ อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ พื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูล บริเวณอำเภอพุทไธสง อำเภอคูเมือง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เขตอำเภอท่าตูม อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

4.4) พื้นที่ลูกคลื่น

มีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นที่สูงสลับที่นา สูงจากระดับน้ำทะเล ไม่เกิน 200 เมตร อยู่เขตอำเภอแก้งสนามนาง อำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอบัวใหญ่ อำเภอเสีตา อำเภอบัวลาย อำเภอโนนแดง อำเภอประทาย อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอเมืองยาง อำเภอชุมพวง อำเภอพิมาย อำเภอดง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ลูกคลื่นลอนตื้นมีความสูงประมาณ 300-500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ในพื้นที่บางส่วนของอำเภอเมืองชัยภูมิ อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอบ้านเขว้า อำเภอแก้งคร้อ อำเภอเทพสถิต อำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น ที่มีความสูงประมาณ 150-200 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง บริเวณอำเภอประโคนชัย อำเภอพลับพลาชัย อำเภอเมืองบุรีรัมย์ อำเภอห้วยราช อำเภอคูเมือง อำเภอลำปลายมาศ อำเภอกระสัง อำเภอบ้านด่าน บางส่วนของอำเภอนางรอง อำเภอหนองกี่ อำเภอหนองหงส์ อำเภอสตึก อำเภอพุทไธสง อำเภอนาโพธิ์ อำเภอบ้านใหม่ชัยพนธ์ อำเภอขาม อำเภอแคนดง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

5) ลักษณะทางธรณีวิทยา: พื้นที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบสูงโคราช หินที่รองรับส่วนใหญ่ ประกอบด้วย หินแข็ง (หินชุดโคราช) ประกอบด้วย ลักษณะโครงสร้างแบบรูปประทุนคว่ำ และรูปประทุนหงาย มีรอยแตกรอยแยกและรอยคดโค้งทั่วไป รวมทั้งโดมเกลือ ลักษณะภูมิประเทศ และภูมิสัณฐานของแอ่งย่อยบริเวณนี้ เรียกว่า แอ่งโคราช อุบล มีพื้นที่ประมาณ 33,000 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่บริเวณจังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด บุรีรัมย์ กาฬสินธุ์ ยโสธร สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และอำนาจเจริญ แม่น้ำในบริเวณนี้ส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาที่เป็นขอบแอ่งทางทิศเหนือและทิศตะวันตกที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำมูล มีต้นกำเนิดจากเขาวง และเขาสมิงของเทือกเขาสันกำแพง บริเวณอำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา แม่น้ำชี มีต้นกำเนิดจากสันปันน้ำของเทือกเขาเพชรบูรณ์ ในเขตจังหวัดชัยภูมิ แม่น้ำทั้งสองสายไหลผ่านที่ราบตอนกลางของแอ่งและบรรจบรวมกันเป็นแม่น้ำขนาดใหญ่ก่อนจะไหลลงสู่แม่น้ำโขงทางทิศตะวันออกบริเวณอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นต้น

6) ปฐพีวิทยา: มีการแทรกดันของเกลือหินกระจายอยู่ทั่วไปทำให้เกิดดินเค็มและน้ำเค็ม ลักษณะดิน เป็นดินที่มีศักยภาพปานกลางถึงต่ำ สำหรับทำการเกษตรดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวจะอยู่ใกล้ลุ่มน้ำและพื้นที่น้ำขังในฤดูฝน

6.1) กลุ่มจังหวัดมีกลุ่มแร่ธาตุที่สำคัญ โดยแบ่งเป็น 1) กลุ่มแร่เพื่อการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่ของรัฐมีกลุ่มย่อย คือ กลุ่มแร่เพื่อการก่อสร้าง เช่น หินปูน หินบะซอลต์ หินแกรนิต หินอ่อน หินทราย หินกาบ ดินลูกรัง กรวด ทรายก่อสร้าง กลุ่มแร่เพื่ออุตสาหกรรมซีเมนต์ เช่น หินปูน 2) กลุ่มแร่เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เช่น ดินเหนียวสี เกลือหิน หินทรายแกละสลัก และ 3) กลุ่มแร่เพื่อการเกษตร เช่น โพแทช โดโลไมต์ ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีแร่ธาตุที่สำคัญ

7) การใช้ประโยชน์ที่ดิน: กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน อันดับ 1 คือ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม จำนวน 22,304,142 ไร่ รองลงมา เป็นพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 6,046,827 ไร่ และพื้นที่ชุมชนและสิ่งก่อสร้าง จำนวน 1,908,860 ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำ จำนวน 942,430 ไร่

2.6.1.2 ด้านประชากร

1) สัดส่วน แนวโน้มประชากรและความหนาแน่น: จากข้อมูลของสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2561 ปรากฏว่ากลุ่มจังหวัด “นครชัยบุรีรินทร์” มีประชากร จำนวน 6,777,885 คน แบ่งเป็นเพศชาย 3,358,487 คน เพศหญิง 3,419,398 คน คิดเป็นร้อยละ 10.21 จากจำนวนประชากรทั้งประเทศ 66,413,979 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2560 จำนวน 10,218 คน คิดเป็นเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.15 เมื่อเทียบจากกลุ่มจังหวัด โดยมีความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่กลุ่มจังหวัด คิดเป็น 130 คน/ตารางกิโลเมตร และเมื่อเทียบความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่ประเทศ คิดเป็น 13 คน/ตารางกิโลเมตร

2.6.1.3 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ (ป่าไม้ ดิน น้ำ)

1) ด้านทรัพยากรป่าไม้
ในปี พ.ศ. 2560 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีเนื้อที่ป่า 6,188,083 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 19.13 ของเนื้อที่ทั้งกลุ่มจังหวัด โดยจังหวัดชัยภูมิมีเนื้อที่ป่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.81 ของเนื้อที่จังหวัด และเป็นร้อยละ 45.98 ของเนื้อที่ป่ากลุ่มจังหวัดฯ เมื่อเทียบกับเนื้อที่ป่าของกลุ่มจังหวัดฯ กับเนื้อที่ป่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มี จำนวน 18,467,743 ไร่ กลุ่มจังหวัดฯ มีเนื้อที่ป่า คิดเป็นร้อยละ 32.74 และเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อที่ป่าของกลุ่มจังหวัดฯ กับเนื้อที่ป่าทั้งประเทศที่มีทั้งสิ้น 105,846,356 ไร่ กลุ่มจังหวัดฯ มีเนื้อที่ป่าคิดเป็นร้อยละ 5.71

2) ด้านทรัพยากรน้ำ: กลุ่มจังหวัดตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำหลัก 3 ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำชี ลุ่มน้ำมูล และลุ่มน้ำป่าสัก

2.1) ลุ่มน้ำชี: มีพื้นที่รับน้ำ 49,477 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 20 ลุ่มน้ำสาขาพื้นที่โครงการที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำชี ได้แก่ พื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดชัยภูมิและพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนครราชสีมา รวมคิดเป็นร้อยละ 25.8 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชีทั้งหมด

2.2) ลุ่มน้ำมูล: มีพื้นที่รับน้ำ 69,700 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 31 ลุ่มน้ำสาขาพื้นที่โครงการที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ พื้นที่เกือบทั้งหมดของจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดสุรินทร์ รวมคิดเป็นร้อยละ 54.2 ของพื้นที่ลุ่มน้ำมูลทั้งหมด

2.3) ลุ่มน้ำป่าสัก: มีพื้นที่รับน้ำ 6,292 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 8 ลุ่มน้ำสาขาพื้นที่โครงการที่อยู่ในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของจังหวัดชัยภูมิและจังหวัดนครราชสีมา รวมคิดเป็นร้อยละ 2.4 ของพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำป่าสัก

3) ทรัพยากรดิน: ความเหมาะสมของที่ดินเพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจชั้นความเหมาะสมของที่ดินเพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ ข้าว พืชไร่ และไม้ผลไม้ยืนต้น สรุปได้ว่า มีชั้นความเหมาะสมของดินเพื่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ ทั้ง 3 กลุ่ม ในเกณฑ์เหมาะสมปานกลางถึงเหมาะสมดีมาก ดังนี้ (เกณฑ์การประเมินที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน และ FAO)

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของกลุ่มจังหวัดช่วงปี พ.ศ. 2554–2560 พื้นที่เกษตรกรรม มีจำนวนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 22.025 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2554 เพิ่มขึ้นเป็น 22.304 ล้านไร่ ในปี พ.ศ. 2560 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.26 โดยเฉพาะการทำพืชไร่ ไม้ยืนต้น และเลี้ยงสัตว์น้ำ มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น ร้อยละ 18.12 ร้อยละ 12.74 และร้อยละ 23.15 ตามลำดับ ทั้งนี้มีการปรับเปลี่ยนจากการทำนามาทำการเกษตรอื่น คือ การทำไร่ การปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา มีการเลี้ยงสัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงที่น่าสนใจ คือ การทำเกษตรผสมผสานที่มีเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงเพิ่มสูงมากในปี พ.ศ. 2558 แต่กลับลดลงไปมากในปี พ.ศ. 2560 และการทำเกษตรผสมผสาน นอกจากนี้มีการปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม โดยมีพื้นที่อุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2560 มีพื้นที่ 100,240 ไร่ จากเดิมมีพื้นที่ 73,117 ไร่ ในปี พ.ศ. 2554 คิดเป็นร้อยละ 37.10 พื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6.18 และพบว่าพื้นที่แหล่งน้ำมีจำนวนมากขึ้น จากการขยายพื้นที่ชลประทานและเกิดแหล่งน้ำธรรมชาติมากขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2554 คิดเป็นร้อยละ 8.87

4.1) ปริมาณน้ำต้นทุนต่อความต้องการใช้น้ำของประชากร จากข้อมูลของกรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และระบบฐานข้อมูลกระทรวงมหาดไทย กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 มีปริมาณน้ำต้นทุนต่อความต้องการใช้น้ำของประชากร เพิ่มขึ้นจากปีก่อน โดยในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 1,009 ล้านลูกบาศก์เมตร จากปีก่อนที่มีความต้องการจำนวน 729 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 38.41 โดยจังหวัดในกลุ่มจังหวัดมีความต้องการเพิ่มขึ้นทุกจังหวัด

2.6.2 สาธารณสงเคราะห์วิฤตของคณะสงฆ์ไทย

พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ (2563) ได้สรุปแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิฤตของคณะสงฆ์ไทยไว้ว่า หากจะกล่าวถึงงานสาธารณสงเคราะห์วิฤตที่ดำเนินการอยู่โดยพระสงฆ์ ผู้คนในสังคมอาจนึกถึงการสงเคราะห์แบบการบริจาคสิ่งของในยามที่ชาวบ้านทั่วไปเกิดน้ำท่วม ประสบปัญหาภัยหนาว หรือเกิดเหตุไฟไหม้ตามชุมชนทั่วไปในสังคม หรือหากจะจินตนาการให้มากขึ้นอาจนึกถึงการมอบทุนทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ ซึ่งถือเป็นรูปแบบการสงเคราะห์พื้นฐานที่คณะสงฆ์ทำมาอย่างต่อเนื่องและคงดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไป ภาพการทำงานลักษณะนี้เป็นที่คุ้นชินจน อาจกล่าวได้ว่าเป็น “กิจกรรมสงเคราะห์เฉพาะหน้า” ที่พระสงฆ์ ทำได้ดี ทำมาอย่างต่อเนื่อง และทำอย่างไม่เลือกถิ่นฐาน กำเนิดอย่างไรก็ตามการจะพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์วิฤตของคณะสงฆ์ไทยให้มีความยั่งยืน กล่าวคือ สามารถเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งมีการสร้างองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับและถ่ายทอดส่งต่อไปให้กับศาสนทายาทอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อป้องกันการผลัดใบ

ที่ไม่สามารถหาทายาทธรรมที่พร้อมทำงานสานต่องานสาธารณสงเคราะห์ได้ จำเป็นต้องอาศัยการจัดการความรู้ร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมหรือศูนย์ประสานงานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัด เป็นต้น กับเครือข่ายพระสังฆาธิการหรือพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ จึงจะสามารถเกิดการระดมความร่วมมือเพื่อสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนางานต่อไป จากการตระหนักถึงบทบาทการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม และเจ้าอาวาสวัดยานนาวาได้มอบนโยบายให้พระมงคลวรวิธานกรในฐานะเลขานุการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมและพระสุธีรัตน บัณฑิต รัช.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร ขับเคลื่อนการผลักดันงานวิชาการภายใต้การสนับสนุนของ 1) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ 2) สถาบันวิจัยพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 3) โครงการการศึกษาแนวทางสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำมาสู่การพัฒนาจนเกิดเป็นหนังสือชื่อ “ถอดบทเรียนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย” ซึ่งภายในหนังสือดังกล่าวจะนำเสนอรูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ 4 รูปแบบที่มีเอกลักษณ์ คุณค่า และเครือข่าย การทำงานที่มุ่งเน้นการสร้างคน สร้างธรรม และสร้างการพัฒนาตามแนวรูปแบบของตนเอง ดังนี้

1. รูปแบบการสงเคราะห์ ถูกเล่าผ่านเรื่องราวของคณะสงฆ์วัดยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานครที่มีพระครูปลัดสุวัฒนวิธาน (วีรพล วีรญาโณ) ในฐานะที่ท่านเป็นครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ได้ผลักดันให้กลุ่มนักเรียนโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย จัดตั้งกลุ่มการทำงานจิตอาสาในชุมชนรอบโรงเรียน ภายใต้กิจกรรมที่ดูเหมือนเพียงการมอบสิ่งของกลับนำมาสู่ การมอบธรรม และเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตต่อการใช้ชีวิตของผู้ให้และผู้รับได้สร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับงานจิตอาสา รวมทั้งเปิดพื้นที่ให้คณะสงฆ์ได้เข้าไปทำงานในชุมชนที่อุปถัมภ์เกื้อกูลพุทธศาสนาร่วมกันมาได้อย่างน่าสนใจ

2. รูปแบบการเกื้อกูล ผลงานชิ้นนี้จะนำผู้อ่านให้เห็นงานสร้างสุขภาวะองค์รวมที่ขับเคลื่อนงานโดย พระครูวิบูลสุตมิก (สวัสดิ์ จักกวโร) วัดโคศคาราม บ้านยอดแกง ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ท่านได้นำการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อการพัฒนาการทำงานที่รองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุให้กับคนในชุมชน ทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ การเปิดพื้นที่วัดให้เป็นลานธรรมะที่มีชีวิต และการสร้างระบบการดูแลรักษา สุขภาพแบบพึ่งตนเองให้ผู้สูงอายุที่มีการเตรียมการให้เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุขเข้ามาทำงานด้วยถือเป็นบทบาท การเกื้อกูลสังคมที่เหมาะสมกับยุคสมัยและสามารถนำไปสู่การเป็นกรณีศึกษาเพื่อต่อยอดการทำงานให้กับคณะสงฆ์ ต่อไป

3. รูปแบบการพัฒนา ได้นำเสนอผ่านผลงานธนาคารน้ำใต้ดินของพระนิเทศศาสนคุณ (สมาน สิริปัญญา) หรือหลวงพ่สมาน ท่านถือเป็นพระสงฆ์ที่เชื่อมั่นว่าน้ำ คือ หัวใจแห่งการพัฒนา ดังนั้นจึงเกิดความพยายามศึกษาแนวทางการแก้ไขวิกฤตน้ำ โดยอาศัยการเรียนรู้จากการเคยจำพรรษาอยู่ที่สหรัฐอเมริกาที่ประยุกต์เข้ากับบริบทสังคมไทย ปัจจุบันองค์ความรู้ที่ท่านได้สั่งสมและพัฒนาไปสู่การจัดตั้งสถาบันวิจัยนิเทศศาสนคุณ โดยมีเป้าหมายเพื่อการ พัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำภายใต้แนวคิดการพัฒนาธนาคารน้ำใต้ดินในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศให้ดียิ่งขึ้น

4. รูปแบบการบูรณาการ เป็นเรื่องเล่าและงานสังเคราะห์การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มศิลาธรรม กลุ่มพระสงฆ์จิตอาสาภายใต้การนำของพระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ ที่เห็นความสำคัญของการดูแลผู้ป่วยด้วยหลักพุทธจิตวิทยาการดำเนินงานของกลุ่มศิลาธรรมได้อาศัยความร่วมมือ

กับโรงพยาบาลบุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งจำเป็นต้องพัฒนาให้หลักพุทธธรรมค้ำจุนกำลังใจให้กับผู้ป่วยและเครือญาติ จึงจะเห็นความอดทนในการยืนหยัดที่จะทำงานจิตอาสาและความพยายามผลักดันให้กลุ่มพระสงฆ์ศิลาธรรมพัฒนาองค์ความรู้ให้พร้อมกับการออกไป ทำงานจิตอาสาเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและเครือญาติได้

สถาบันวิจัยสังคมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2564) ปัจจุบันการดำเนินงานของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ที่นอกเหนือไปจากการสงเคราะห์ประชาชนเมื่อครั้งที่มิวิฤติดังที่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โรคโควิด-19) สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีพระประสงค์ขอความร่วมมือไปยังวัดที่มีศักยภาพทั่วประเทศ จัดตั้งโรงงานเพื่อช่วยประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการระบาดของโรคโควิด-19 วัด เมื่อพิจารณาถึงบทบาทการเป็นศูนย์กลางของชุมชนและพระสงฆ์ในฐานะของผู้นำทางจิตวิญญาณ ยังให้ความอนุเคราะห์สงเคราะห์ประชาชนในมิติอื่น ๆ เพิ่มเติม อาทิ การเกื้อกูลเอื้อพื้นที่ให้ประชาชนโดยรอบวัดเข้ามาใช้ประโยชน์ การมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรทั้งที่เป็นบุคคลหรือสภาพแวดล้อมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือการทำงานในลักษณะของการบูรณาการสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

การดำเนินโครงการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะในสังคมไทย โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สสส. ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของแนวทางการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ดังกล่าว จึงพัฒนาโครงการที่จะมีส่วนในการสนับสนุนการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ที่คณะสงฆ์ไทยกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบันในฐานะภาคีเครือข่ายด้านวิชาการ โดยในระยะเริ่มต้นของการดำเนินโครงการได้มุ่งเน้นไปที่การจัดการความรู้งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธในระดับภาคและจังหวัดผ่านการพัฒนาศูนย์เรียนรู้งานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อเป็นการสนับสนุนการทากิจกรรมของคณะสงฆ์ในพื้นที่ ตลอดจนการถอดบทเรียนผลของการดำเนินกิจกรรมและการจัดทำชุดความรู้เพื่อใช้เป็นข้อมูลแบบอย่างการทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ การผลักดันให้เกิดศูนย์เรียนรู้สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดให้มีลักษณะเป็นศูนย์เรียนรู้เฉพาะด้านหรือเฉพาะกิจกรรมที่มีความโดดเด่นตามบริบทของสภาพสังคมและสภาพปัญหาของชุมชน ซึ่งอาจเอื้อให้คณะสงฆ์หรือประชาชนในใกล้เคียงที่มีบริบททางสังคมหรือสภาพปัญหาไม่แตกต่างกันมากนักสามารถไปศึกษาเรียนรู้จากศูนย์เรียนรู้ดังกล่าวภายใต้แนวคิดที่ว่า การได้รับประโยชน์จากศูนย์เรียนรู้ ควรจะมีบริบทเชิงปัญหาและบริบทเชิงพื้นที่ไม่แตกต่างกันจึงจะสามารถนำบทเรียนหรือองค์

ความรู้ไปประยุกต์ใช้เพื่อการปฏิบัติ และมีโอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จได้สูงกว่าการไปศึกษาเรียนรู้จากวัดและชุมชนในพื้นที่ที่มีบริบทแตกต่างกัน โดยในช่วงระยะเวลา 2 ปี ของการดำเนินโครงการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะในสังคมไทย โครงการมีเป้าหมายในการผลักดันให้เกิดศูนย์เรียนรู้สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธให้ครอบคลุมทุกภาคการปกครองคณะสงฆ์ที่สามารถผลักดันกิจกรรมโดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ประชาชนในพื้นที่และภาคีเครือข่ายจากภาคส่วนต่าง ๆ นอกเหนือจากการขับเคลื่อนให้เกิดการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนาแนวทางการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์เชิงจิตอาสาเพื่อสร้างจิตสำนึกที่ดีในการมีส่วนร่วมทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ ค้นหากระบวนการที่จะช่วยสร้าง

กำลังคนหรือทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรม ทั้งส่วนที่เกิดจากการเรียนรู้แนวคิดและกระบวนการทำงานของพระสงฆ์ที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์เป็นทุนเดิมอยู่แล้วในพื้นที่หรือการพัฒนาแนวทางการสร้างพระสงฆ์จิตอาสา ร่วมกับฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม สาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการสร้างจิตอาสา คือ ความต้องการขยายขอบเขตการทำงานสาธารณสงเคราะห์เชิงจิตอาสา จากคนหนึ่งไปสู่ผู้คนอีกส่วนในสังคม เพื่อสร้างให้เกิดพลังในการทำงานสาธารณประโยชน์ โดยอ้างอิงวิธีการหรือแนวคิดเชิงพุทธศาสนาเป็นองค์ประกอบ

ท้ายที่สุด สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะภาคีภาควิชาการ ยังมุ่งเน้นการผลิตชุดความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย และสนับสนุนการดำเนินงานของฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ทั้งในส่วนของ การถอดบทเรียนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธ แนวทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธหรือแนวทางการขับเคลื่อนงานจิตอาสาสาธารณสงเคราะห์เชิงบูรณาการ เพื่อให้เกิดการทำงานเชิงบูรณาการและเป็นการส่งเสริมภาคีเครือข่ายการทำงานร่วมกันต่อไป

2.6.3 แนวทางการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธและการส่งเสริมเครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนาด้านสาธารณสงเคราะห์ (พินิจ ลาภธนานนท์ และคณะ, 2563)

การดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์โดยมหาเถรสมาคมในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้แสดงให้เห็นว่าการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อการทำสาธารณประโยชน์บนหลักพุทธธรรม โดยเครือข่ายการทำงานจะต้องมาจากการร่วมตัวของบุคคลในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม จึงสามารถพิจารณาแนวทางการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยได้ 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

2.6.3.1 การสร้างศรัทธาเพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินกำหนดเป้าหมายของการบริจาคเพื่องานสาธารณสงเคราะห์เพียงเท่านั้น ไม่ควรดำเนินการรับบริจาคจนกลายเป็นพุทธพาณิชย์ หรือบุญพาณิชย์ โดยการนำความเชื่อมาผูกติดกับวัตถุนิยมเพื่อรับบริจาค การรับบริจาคเพื่องานสาธารณสงเคราะห์ จึงควรมีการบริหารจัดการการเงินที่ดี มีการใช้จ่ายเงินตามวัตถุประสงค์ของการบริจาค เนื่องจากการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์อาจนำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธาและการหันหลังให้กับกิจกรรมคณะสงฆ์ของพุทธศาสนิกชนและการนำประชาชนในชุมชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์เพื่อพัฒนาสังคมจะช่วยให้ชุมชนได้รู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ตลอดจนได้ช่วยเหลือประชาชนผู้ยากไร้ และแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกศรัทธาที่มีต่อพระสงฆ์มากขึ้น ดังนั้นควรมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างวัดและประชาชน

2.6.3.2 การสร้างองค์ความรู้เพื่อขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์ เป็นการมุ่งเน้นในการสร้างความตื่นตัวแก่ประชาชนในการร่วมทำงานเชิงจิตอาสา โดยจะต้องมีการถอดบทเรียนงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานและสร้างความรู้ความเข้าใจในการทำงาน ประกอบกับการจัดฝึกอบรมการทำงานจิตอาสาให้เกิดขึ้นในชุมชน ประกอบกับการนำนโยบายของมหาเถรสมาคมไปปฏิบัติและบริหารจัดการงานจิตอาสาสาธารณสงเคราะห์ผ่านพระสังฆาธิการระดับท้องถิ่นและระดับชุมชนมากขึ้น และการบริการจัดการจำเป็นต้องดึงเจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนและดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเชี่ยวชาญเฉพาะในการสนับสนุนงานสาธารณสงเคราะห์ โดยเป็นการช่วยให้ความรู้และคำแนะนำ

แก่พระสังฆาธิการในทุกๆระดับในการทำกิจกรรมสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือสังคม การสร้างความศรัทธา กำหนดวิสัยทัศน์เหมาะสมและทันสมัย และยึดมั่นในหลักธรรมคำสอน โดยเน้นการทำงานจิตอาสา มากกว่าการบังคับ

2.6.3.3 การบริหารจัดการคณะสงฆ์ในงานจิตอาสาสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินงาน จิตอาสาสาธารณสงเคราะห์ ไม่ควรทำงานแบบการบังคับบัญชาจนมากเกินไป และการทำงานจิตอาสา สาธารณสงเคราะห์จะต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนในชุมชนและสอดคล้องกับ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การประสานความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงาน ของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรสาธารณประโยชน์ ภาคประชาสังคม และอาสาสมัคร จะต้อง อาศัยการบริหารจัดการที่สนับสนุนการประสานงานเพื่อให้งานสาธารณสงเคราะห์เป็นการทำงาน เชิงบูรณาการจาก 3 ส่วนสำคัญ ประกอบด้วย 1) ปัจเจกบุคคล เป็นการทำงานจากสำนักจิตอาสา เพื่อผลประโยชน์สาธารณะ 2) การรวมกลุ่มการทำงาน เป็นการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นการรวมกลุ่มมาจากปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะร่วมกัน ซึ่งจะนำมาซึ่งการสร้างเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลและ 3) การเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการทำงานเชื่อมโยงเครือข่าย งานสาธารณสงเคราะห์ระดับจังหวัด ระดับภาค จนถึงระดับประเทศ เพื่อช่วยเหลือประชาชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา จึงเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนงาน สาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญด้วยการทำงานเชิงพื้นที่เป็นหลัก โดยเป็นการรวมตัวกันแบบหลวมตาม ความสนใจในการทำงาน เช่น เครือข่ายสัจจะออมทรัพย์ เครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่ายเศรษฐกิจ ชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายเชิงพื้นที่ เช่น กลุ่มฮักเมืองน่าน เครือข่ายพระสังฆพัฒนาโคราช เป็นต้น ซึ่งการทำงานของเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนามักมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เครือข่าย พระสงฆ์นักพัฒนาจึงกลายเป็นเครือข่ายหนึ่งที่มุ่งเสริมสร้างความเป็นธรรมทางสังคม พระสงฆ์นักพัฒนา เป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกคาดหวังว่าจะสามารถกระทำและชี้แนะสาธารณะประโยชน์ให้แก่ชาวบ้าน สะท้อน ให้กระบวนการพัฒนาสังคมบนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างพระสงฆ์และประชาชนที่แม้ จะมีความแตกต่างในทางสังคมและวัฒนธรรมแต่ก็อยู่บนแนวทางการพึ่งพาช่วยเหลือกัน ทั้งเพื่อประโยชน์สุข ที่จะได้รับในสังคม ซึ่งเป็นการนำพุทธธรรมขึ้นนำการฟื้นฟูสังคมของเครือข่าย โดยผู้เข้าร่วมในเครือข่าย ส่วนเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาจากเมืองและชนบท เนื่องจากการพัฒนาต้นแบบเชิงเครือข่ายของพระสงฆ์ นักพัฒนาจะช่วยให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินงานผ่านการขับเคลื่อนด้วยแนวทางของ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน โดยสามส่วนสำคัญจะต้องเป็นโครงสร้างสำคัญในการสร้างสังคมแห่ง ความเกื้อกูล ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาสังคม ตลอดจนการก้าวข้ามบทบาทการมีส่วนร่วม ของพระสงฆ์ที่ไม่ควรเข้ามายุ่งในเรื่องของทางโลก และพัฒนาสู่การเป็น “บวร” ที่เชื่อมโยงสู่พระพุทธ ศาสนาเพื่อสังคมโดยความร่วมมือของบ้าน วัด และราชการ เพื่อขับเคลื่อนงานดังกล่าวให้ประสบ ความสำเร็จราชการ จึงเป็นบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและต่อยอดผลผลิตของกิจกรรมที่เกิดขึ้น ให้กระจายตัวเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ พระสงฆ์จะต้องเรียนรู้และเข้าใจถึงสภาพปัญหา ที่เกิดขึ้นในบริบทชุมชนจนนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนภายใต้บริบท ของงานด้านสาธารณสงเคราะห์ การทำงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของพระสงฆ์ที่เชิงเครือข่าย จะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม โดยอาศัยกลยุทธ์ในการส่งเสริม การมีส่วนร่วม คือ 1) กลยุทธ์ด้านการสร้างความร่วมมือ โดยการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพระสงฆ์

และข้าราชการหรือบุคลากรในองค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย 2) กลยุทธ์ด้านการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสมัยใหม่ โดยการสนับสนุนของหน่วยงานราชการและองค์กรที่เข้าร่วมเป็นภาคีเครือข่าย และ 3) กลยุทธ์พัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองและความยั่งยืน ของการพัฒนาชุมชน โดยใช้การสร้างเครือข่ายเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานทั้งภายในและภายนอก ชุมชน กลยุทธ์เหล่านี้ได้รับการยอมรับจากเจ้าอาวาสและผู้นำชุมชนว่าเป็นส่วนสำคัญในการผลักดัน กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์เพื่อประโยชน์สาธารณะได้มากกว่าในอดีตและจะต้องเน้นให้ชุมชนสามารถ พึ่งพาตนเองได้

2.6.4 งานด้านสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยในสถานการณ์ New Normal

ปฏิรูปกิจการสงฆ์กระชั้นงานสงเคราะห์ ในสถานการณ์ New Normal ส่งเสริมภิกษุจาริกสร้างสุข ประชาชนด้วยธรรมสู่ความเจริญในอนาคตผลพวงปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา พระสงฆ์กับงาน การสงเคราะห์” เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล ดังจะพบเห็นได้จากพุทธพจน์ ที่ว่า “จรล ภิกขเว จาริกํ พุขชนหิตาย พุขชนสุขาย โลกานุกมปาย” อันมีความหมายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยว จาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมากเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2540) ได้กล่าวถึง การบริหารวัด บวรนิเวศวิหารด้านงานสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญ ๆ ดังนี้

1. ตั้งกรรมการสงฆ์ไว้เพื่อปรินิพพานวัด เลือกอภิปุทธิผู้ใหญ่ในวัดโดยอนุมัติแห่งสงฆ์
2. จัดให้พระผู้เป็นกรรมการสงฆ์เป็นเจ้าหน้าที่ทำการจัด แยกเป็นแผนก ดังจัดไว้แล้ว ครั้งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัด เต็มเจ้าหน้าที่รักษาปูชนียวัตถุ เจ้าหน้าที่รักษา พระอาม เจ้าหน้าที่ดูการนวรรรม เจ้าหน้าที่ดูการศึกษา
3. จัดหน้าที่อุปฐากวัด ให้ทำบัญชีคนเช่า และจำนวนคนเช่าให้เป็นหลักฐาน ค่าเช่าที่ เก็บได้ให้ลงในบัญชีรายได้ และให้เก็บรักษาไว้ที่วัด รายจ่ายก็ให้จดลงในบัญชีมิไวยาวัจกร ทำการตามแผนก

4. พระผู้ทำการสงฆ์ให้ได้รับบำรุงโดยชื่อว่า นิตยภัตต์ คฤหัสถ์ผู้ทำการวัดให้ได้รับ เกื้อกูล

5. ให้จดทะเบียนภิกษุสามเณร เต็มวัดอุปฐาก ภิกษุสามเณร ผู้อยู่ประจำและคน อาศัยชั่วคราว

6. สำรวจบัญชีเลขวัดให้ได้จริง ไม่มีตัวโดยประการไร ให้จำหน่ายโดยจะแจ้ง
7. มีการจัดทุกการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยการตั้งมหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย ดังคำตรัสที่ว่า

พระยงยุทธ ทิปโก (2563) กล่าวว่า มหาเถรสมาคม ได้เห็นชอบกรอบภารกิจงานคณะสงฆ์ ตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 6 ด้าน ดังที่ทราบแล้วนั้น ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ ของมหาเถรสมาคม มีหน้าที่ในการดำเนินการ กำกับ สนับสนุน และส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยจึงงามเกิดความเหมาะสมตามบริบทท้องถิ่นและก่อประโยชน์ต่อพระศาสนา และสังคมโดยรวมอันเป็นไปภายใต้พระธรรมวินัย โดยมีท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาธีรราชจารย์ กรรมการมหาเถรสมาคมและเจ้าอาวาสวัดยานนาวา เป็นประธานฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถร สมาคม

มหาเถรสมาคม มีมติที่ 685/2562 เรื่อง โครงการพระสงฆ์นักพัฒนาการสาธารณสุขสงเคราะห์ กับพื้นที่ต้นแบบการสร้างสังคมสุขภาวะ ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 29/2562 เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2562 เลขานุการมหาเถรสมาคมเสนอว่า สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า ประธานกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้มีลิขิต ที่ สธส. 013/2562 ลงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2562 แจ้งว่า ฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้จัดทำโครงการพระสงฆ์นักพัฒนาการสาธารณสุขสงเคราะห์กับพื้นที่ต้นแบบการสร้างสังคมสุขภาวะ โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนการดำเนินงานผ่านมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางสาธารณสุขสงเคราะห์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ชุมชนและสังคมพัฒนาขีดความสามารถพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ โดยทำงานร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น บนหลักการใช้ทางธรรมนำทางโลกและภายใต้พระธรรมวินัยบทบาทของพระสงฆ์ในการสร้างสังคมสุขภาวะโดยเฉพาะพระสงฆ์นักพัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่มุ่งเน้นการบรรลุเป้าหมายให้วัดเป็นศูนย์กลางในการสร้างสังคมสุขภาวะเชิงพุทธภายใต้หลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง ดังนั้นการเชื่อมโยงเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาการสาธารณสุขสงเคราะห์ จึงเป็นภารกิจสำคัญตามแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การสงเคราะห์ การเกื้อกูล การพัฒนา และการบูรณาการคณะทำงานเขตปกครองหนเหนือได้เข้าไปกราบสักการะและถวายรายงานด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์แด่เจ้าคณะจังหวัด 16 จังหวัดในเขตปกครองหนเหนือนอกจากถวายรายงานแล้วยังได้รับทราบงานนโยบาย/ยุทธศาสตร์งานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของแต่ละจังหวัดที่จะต้องถือปฏิบัติเป็นการเดินหน้าของคณะสงฆ์ภาคเหนือที่จะสร้างศาสนธรรมเผยแผ่แต่พุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปหลังการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกจากการระบาดของโควิด 19 สู่การปฏิบัติตัวแบบ New Normal ในมุมมองของพุทธศาสนา ต่อไปเพื่อเข้าสู่การพัฒนาใหม่ดังพุทธวจน เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป

“ในสมัยที่ข้าพเจ้าครองวัด การบำรุงรักษาของกลางรุ่งโรยลงพระภิกษุผู้มีดีเรกลาภน้อยลงจะฟื้นฟูการถวายของกลางขึ้นไม่สะดวก เมื่อจัดตั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยขึ้น คณะกรรมการฝ่ายคฤหัสถ์ได้บอกบุญชักชวนทายกทายิกาบริจาคทรัพย์ เพื่อบำรุงจัดรวบรวมเป็นสมบัติของวิทยาลัยขึ้นได้และจัดเป็นทุนนอนจำนวนหนึ่งด้วยสมบัติของวิทยาลัยที่มีทุนนอนมีคตอย่างของกลางจ่ายเป็นสาธารณแก่วัดทั้งหลายได้ มีทุนมากขึ้นโดยลำดับในเวลาการที่วิทยาลัยรุ่งโรยลง มีผู้บริจาคเกื้อกูลน้อยนอกจากของหลวงบริจาคประจำปี แม้เช่นนี้ยังบำรุงการเรียนพระศาสนาอยู่ได้ตลอดมาจนทุกวันนี้ที่ได้ขยายกว้างขวางออกไปอีกเพราะเหตุแห่งทุนน้อย”

2.6.5 หน้าที่ของพระสังฆาธิการ

การบริหารงานเป็นกิจการที่คณะสงฆ์จะต้องทำหรือจะต้องถือเป็นฐานะหน้าที่และเป็นภารกิจของพระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติ อันเป็นภารกิจของคณะสงฆ์และการศาสนา มี 6 ประการ ดังนี้

2.6.5.1 ด้านการปกครอง การปกครองดูแลพระภิกษุสามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยและตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปณฺโญ)) ผู้ปกครองวัด ก็คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการอันดับที่ 9 เป็นผู้มีควมรับผิดชอบต่อการพระศาสนาอย่างยิ่งใหญ่เพราะต้องปกครองวัด ทั้งนี้บทบาทของพระสังฆาธิการในด้านการปกครองนั้น ยังได้มีการตั้งความคาดหวังถึงการแสดงบทบาทที่พึงประสงค์

ของพระสังฆาธิการไว้ว่ารัฐและมหาเถรสมาคม ควรร่วมกันกำหนดนโยบายให้พุทธศาสนิกชนไปวัดในวันอาทิตย์เพื่อปลูกฝังให้คนไทยใกล้ชิดศาสนธรรมและสามารถนำหลักศาสนธรรมปรับใช้วิถีชีวิตตนได้ สถาบันผลิต พระสังฆาธิการ ควรกำหนดนโยบายแผนและมาตรการในการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ ให้เป็นผู้มีความพร้อมในด้านการบริหารวัดเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นแหล่งฟื้นฟูและพัฒนาจิตใจ และพัฒนาตนให้ถึงพร้อมในการปฏิบัติภารกิจ ทั้ง 6 ด้าน ของคณะสงฆ์ วัดควรปรับเปลี่ยนบทบาทให้ทันกับสังคมในเชิงรุก คือ จัดโครงการและกิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมและมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มหาเถรสมาคม ควรมีมาตรการให้ยุติพุทธพาณิชย์ อันเป็นการลดความศรัทธาของศาสนิกชน พระสงฆ์ ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านศีลธรรมและจรรยา เพื่อปลูกศรัทธาให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่น ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ทุกระดับ ควรให้ความสำคัญแก่วัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและพัฒนาเยาวชนและศาสนิกชน ในแต่ละบทบาทหน้าที่ตามภารกิจคณะสงฆ์ เช่น การพัฒนาศักยภาพและเชิดชูยกย่องให้เป็นที่ประจักษ์แก่หมู่คณะสงฆ์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

2.6.5.2 ด้านการศาสนศึกษา การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์ประการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม มาตรา 15 ตรี มีความตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา” ของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางของกฎหมายมหาเถรสมาคม ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุม และส่งเสริมการศาสนศึกษาว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาให้ดำเนินไปด้วยดี” การจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าว คณะสงฆ์ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจน ส่วนพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสไว้ในมาตรา 37 ว่า “เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์” จึงเห็นได้ว่า เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาและวัดเป็นสถานศึกษา คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่องให้ภิกษุสามเณรเรียนพระธรรมวินัย พ.ศ. 2528 ก็กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสโดยตรงและให้เจ้าคณะเจ้าสังฆกัตร่วมจัดด้วย ดังนี้ 1) เจ้าอาวาสเป็นผู้จัดการศาสนศึกษาในฐานะเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าสำนักศาสนศึกษา 2) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้จัดการในฐานะเจ้าสำนักเรียน คณะจังหวัด และ 3) ในบางกรณีให้เจ้าคณะเจ้าสังฆกัตร่วมจัดด้วยบทบาทที่วัดและพระสงฆ์ จะทำได้ซึ่งในส่วนของการศึกษานั้นเป็นการให้บริหารด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นับเป็นทางหนึ่งในการสร้างอุปาสกอุปาสิกา ให้ได้พุทธศาสนิกชนที่มีคุณภาพ และเป็นกำลังของศาสนา อีกประการหนึ่ง ก็คือ การไปสอนวิชาศีลธรรมตามโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการอนุเคราะห์สังคมด้วยธรรมทานการที่ให้พระสงฆ์ได้เข้าไปมีบทบาทในการศึกษาของชาติ ดังกล่าวนี้นี้ จะทำให้เยาวชนและสังคมเห็นความสำคัญของวัดและพระสงฆ์

2.6.5.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุน จุนเจือหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจุนเจือการศึกษาอื่น นอกจากการศาสนศึกษาหรือสถาบัน การศึกษาและบุคคลผู้กำลังศึกษาเล่าเรียน คณะสงฆ์ได้กำหนดการศึกษาสงเคราะห์เป็นกิจการอันหนึ่งของคณะสงฆ์การศึกษาสงเคราะห์นั้น ว่าโดยลักษณะ ควรแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ การศึกษานอกเหนือจากการศาสนศึกษาที่พระสงฆ์ดำเนินการเพื่อการสงเคราะห์ประชาชนหรือพระภิกษุสามเณรและการสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคคลผู้กำลังศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ที่พระสงฆ์ดำเนินการในลักษณะนี้เป็นการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ตามที่พระเทพ

ปริยัติสุธี กล่าวคือ 1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาและโรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์เพื่อสงเคราะห์เด็กและเยาวชนของชาติและพระภิกษุสามเณรส่วนหนึ่งเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนให้เข้าใกล้วัดและได้ศึกษาหลักธรรมทางศาสนา 2) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีความมุ่งหมายให้วัดและพระสงฆ์ให้การศึกษอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติด้วยหลักธรรมของพระศาสนา 3) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด มีความมุ่งหมายให้วัดได้ช่วยอบรมนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก ทั้งเป็นการให้วัดและพระสงฆ์ได้ร่วมพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติตั้งแต่วัยเด็กและ 4) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ (แผนกสามัญศึกษา) และมีการศึกษาวิชา พระปริยัติธรรมหมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัย และศาสนปฏิบัติอีกส่วนหนึ่ง

2.6.5.4 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินงานเพื่อให้หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น หัวใจสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาของพระพุทธศาสนาก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกโดยให้เกิดประโยชน์สุขตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ทิฐุธัมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) 2) สัมปรายิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) 3) ปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ นิพพาน) (สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มหาวชิราวุธราชูปถัมภ์ (ช่วง วรปุณฺเณ) (2550) หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเพื่อเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะจังหวัดจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนา ดังนี้ 1) อบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณะสัญญาและอบรมในเรื่องจรรยาบรรณตลอดถึงการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างต่าง ๆ 2) อบรมการทำวัตรสวดมนต์ให้เป็นไปโดยมีระเบียบเรียบร้อย 3) หาอุบายวิธีให้ได้ยิน ได้ฟังโอวาท คำสั่งสอนหรือแนะนำที่เป็นประโยชน์ 4) แนะนำสั่งสอนธรรมประชาชนให้เข้าใจศาสนพิธีและการปฏิบัติ 5) เทศนาสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและให้ได้ยินได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับพระศาสนาโดยถูกต้อง 6) หาอุบายวิธีสกัดกั้นสัทธิธรรมปฏิรูปมิให้เกิดขึ้นหรือบำบัดที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไปโดยที่ชอบ 7) ขวนขวายเพื่อให้ศิษย์วัดมีความรู้ในเรื่องพระศาสนาและอบรมในทางศีลธรรม มีการไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น 8) ขวนขวายจัดตั้งห้องสมุดเพื่อประโยชน์แก่การศึกษาธรรมบาลีหรือเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์บ้างที่เกี่ยวกับศีลธรรมบ้างเพื่อให้ผู้รักาศิลปวัฒนธรรมตามวัดต่าง ๆ ได้ท่อง ได้อ่านได้ ได้ฟังตามควรแก่สถานที่และโอกาส 9) ขวนขวายจัดหาเครื่องอุปกรณ์การเรียนภาษาไทยบางประเภทสำหรับชั้นประถมขึ้นไว้เพื่อให้เด็กขัดสนยืมใช้ในการเรียน

2.6.5.5 ด้านการสาธารณูปการ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวว่า เป็น “ค่านาม” หมายถึง “การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์” สำหรับสาธารณูปการที่จัดเป็นระเบียบบริหารการคณะสงฆ์ส่วนกลางและระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง เรียกว่า “การสาธารณูปการ” นั้น พระเทพปริยัติสุธี หมายถึง 1) การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ ศาสนวัตถุและศาสนสถาน 2) กิจการอันเกี่ยวกับวัด คือ การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับ

พระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดร้างเป็นวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา และการยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง 3) กิจการของวัดอื่น ๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร 4) การศาสนสมบัติของวัด การสาธารณูปการทั้ง 4 ความหมายนี้ ส่วนมากบัญญัติไว้ในหน้าที่ของเจ้าอาวาสตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 37(1) เจ้าอาวาสมีหน้าที่บำรุงรักษาวัด จัดกิจกรรมและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดีงานสาธารณูปการเป็นงานสำคัญ โดยเฉพาะเป็นงานระดับบารมีเจ้าอาวาสและเป็นงานละเอียดอ่อน เป็นงานระดับท้องถิ่นและการพระศาสนา เป็นงานที่ให้ความสำคัญแก่เจ้าอาวาสและเห็นผลงานเจ้าอาวาสได้เร็วกว่างานอื่น แต่ก็มักเป็นเหตุก่อปัญหา เช่น บางแห่งความขัดแย้งระหว่างวัดกับชาวบ้านจนถึงลูกกลามใหญ่โต ก็เพราะการสาธารณูปการเป็นเหตุ หากเจ้าคณะให้เห็นความสำคัญเร่งรัดตรวจตราชี้แจง แนะนำ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าอาวาสได้ดีแล้ว การขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้านจะลดน้อยลงตามลำดับ และความสมัครสมานสามัคคีระหว่างบ้านกับวัดจะมีมากขึ้นเป็นเหตุให้การคณะสงฆ์และการพระศาสนาดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม การควบคุมส่งเสริม การสาธารณูปการ จึงถือเป็นหน้าที่อันสำคัญของเจ้าคณะทุกระดับชั้น

2.6.5.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินกิจการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ของแก่หน่วยงาน หรือของบุคคล หรือการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือการอุดหนุนจุนเจือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติหรือประชาชนทั่วไป การสงเคราะห์ที่เป็นหลักของพระสงฆ์ คือ การสงเคราะห์ในด้านจิตใจกระทำได้โดยเป็นที่ปรึกษาแนะนำในปัญหาชีวิตและด้านอื่น ๆ เช่น ทางวิชาการบางอย่างและทำให้วัดร่มรื่น สมเป็นอารามให้ความร่มเย็นทางการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ดำเนินชีวิตอันประเสริฐเป็นที่ตั้งแห่งความเคารพศรัทธาเลื่อมใสและนับถือ สร้างความร่มเย็นเมื่อเห็นวัดและพระสงฆ์ ด้านวัตถุกระทำได้โดยแนะนำชักจูงให้ผู้อื่นกระทำ เช่น การสาธารณูปโภค จัดให้มีโรงเรียน โรงพยาบาล ถนนบ่อน้ำ เป็นต้น และนำสิ่งของหรือบริการที่รับจากผู้อื่นมาแบ่งปันให้มีประโยชน์กว้างขวางออกไป คือ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางนำไปบริการแก่สังคม การสาธารณสงเคราะห์แยกโดยลักษณะที่ควรจะมี 4 ประการคือ 1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชน การตั้งมูลนิธิเพื่อคนยากจนหรือกิจการอื่น ๆ กิจการเหล่านี้อาจเป็นกิจการที่ตัวเองหรือโครงการที่กำหนดเองทั้งที่เป็นกิจการประจำหรือกิจการชั่วคราวก็ได้ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่น ซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชน หรือผู้ใดผู้หนึ่งได้ดำเนินการ เพื่อประโยชน์แก่สังคม ชุมชน เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล การช่วยป้องกันยาเสพติดให้โทษ หรือการช่วยป้องกันการติดโรคเอดส์ เป็นต้น 3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ เช่น สร้างถนนหนทาง ขุดลอกคูคลอง สร้างฌาปนสถาน (นอกวัด) สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า และอื่น ๆ 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในกาลที่ควรช่วยเหลือ เช่น การประสพอุทกภัย การประสพอัคคีภัย การประสพวาตภัย หรือคราอากาศหนาวจัด หรือแม้ยามปกติตามโอกาส มีการจัดการช่วยเหลือด้วยการจัดการสงเคราะห์ เช่น สงเคราะห์คนชรา สงเคราะห์ คนพิการ และสงเคราะห์โดยประการอื่น

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

2.7.1 งานวิจัยในประเทศ

ประทุม อังกูโรหิต (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงาน สังคมสงเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงาน สังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังไม่ถึง 2) วัดทั้งห้าวัดและเสถียรธรรมสถานมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่เผชิญปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านเงินทุนและบุคลากร ขณะที่เสถียรธรรมสถานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศในระดับที่น่าพึงพอใจ ชาวบ้านมักมีทัศนคติว่างานสังคมสงเคราะห์ที่วัด ทั้งหลายถ้ามีใช้ “กิจของสงฆ์” 3) การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่า เชิงรับโดยการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชนและใช้สื่อช่วย ในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้นที่สำคัญ คือ การสร้างความสมดุลระหว่างการดำเนินงานสังคม สงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ต้องมีความระมัดระวังด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบ ของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะปฏิบัติภารกิจให้การสงเคราะห์ ประชาชนในภาพรวมช่วยเพิ่มพูน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาในสังคมพระพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาทและสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างสำหรับพระสงฆ์ และวัดอื่น ๆ ที่ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันได้

ไอศูรย์ อินทร์เพชร (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺโณโชโต) โดยสรุปว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการดำเนิน กิจกรรมเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไปแต่ถ้าหาก ชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเองถ้าพระเป็นผู้นำท้องถิ่น ก็ควรมีบทบาทด้วยการเสนอแนะให้ความคิด ริเริ่มว่าในชุมชนมีอะไรที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมทางวัดจะทำได้ก็โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำ ชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวาง ออกไป โดยการสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะด้วยการทำหน้าที่ให้เหมาะสม กับบทบาทเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย วัดถุญนิยมได้เข้ามามีบทบาทในสังคมหากพระสงฆ์ แสดงบทบาททันตามปรากฏการณ์ของสังคมปัจจุบันก็จะสามารถแก้สภาพปัญหาจะส่งผลให้สภาพสังคม และประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า

พระครูประภัสร์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภสฺสโร) (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาท ของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในด้านการอบรมคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ชุมชน นักเรียนนักศึกษา เผยแผ่ ธรรมะ สงเคราะห์ผู้ยากไร้ พัฒนาการวัดอุทิศให้กับชุมชนมีการรับเลี้ยงดูเด็กกำพร้า การเปิดโรงเรียนสอนเด็ก ก่อนเกณฑ์และโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีพร้อมกับพระปริยัติธรรมสามัญเป็นผู้ดำเนินงาน บทบาทนักสังคมสงเคราะห์และยังเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและผู้นำชาวบ้านทำให้เกิด

ความสามัคคีเป็นระเบียบเรียบร้อยแก่ชุมชนและสังคมในท้องถิ่น อีกทั้งจะต้องอาศัยพระสงฆ์เป็นสำคัญ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน โดยเฉพาะพระสงฆ์ทุกระดับเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของประชาชน และมีบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องปรับบทบาทในด้านต่าง ๆ ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมการศึกษากระบวนการทำงานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด พระสงฆ์มีการประยุกต์งานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยการช่วยเหลือสังคมอย่างต่อเนื่อง บทบาทการสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นงานเกี่ยวกับการใช้อาคารสถานที่ ภายในวัดใช้เป็นี่ประชุมของหน่วยงานราชการเป็นที่ประชุมของชุมชนหมู่บ้าน ตำบลในท้องถิ่น เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชนหรือจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การช่วยเหลือเด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กที่มาจากครอบครัวจากจน นอกจากนี้เจ้าอาวาสแบ่งที่วัดให้จัดตั้งสถานศึกษา สถานีนอนามัย หอสมุด พิพิธภัณฑ์ หรือที่ตั้งของหน่วยราชการ ประปาประจำหมู่บ้าน ตลอดจนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เช่น เกิดอุทกภัย พระสงฆ์จัดการรวบรวมเครื่องอุปโภคบริโภคจากผู้มีจิตศรัทธา นำไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยเพื่อให้สังคมได้ปฏิบัติตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนาส่วนผล การดำเนินงาน ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณประโยชน์ หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไป ได้แก่ ผลด้านสาธารณสุขประโยชน์ทำให้ได้สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เช่น สถานีนอนามัย หอสมุด ศาลาประชาคม ซึ่งส่งผลให้เกิดแหล่งรักษาโรคและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ด้านจิตใจทำให้ประชาชนทั่วไปเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่องานสาธารณสุขสงเคราะห์และเกิดศรัทธายิ่งขึ้น

พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการที่ศรัทธาพุทธ ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 22 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ 1) การสาธารณสุขสงเคราะห์ เป็นภารกิจสำคัญของพระสงฆ์ในการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคนส่วนมากหรือคนทั่วไป ซึ่งเป็นหน้าที่หลักของเจ้าอาวาสตามมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ข้อ 4 บัญญัติไว้ว่า “ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล” การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์นั้นหลักพุทธธรรมแห่งพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมและสนับสนุนการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นอย่างมาก การพัฒนารูปแบบการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการที่ศรัทธาพุทธของพระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมสำคัญ คือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร อปริหานิยธรรม ทศพิธราชธรรม สาราณียธรรม สปัปฺริสธรรมฯ โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 ส่วน คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุและสงเคราะห์ทางจิตใจไปพร้อม ๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวรต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการพัฒนาตามกระบวนการที่ศรัทธาพุทธเพื่อความหลุดพ้นจากหล่มแห่งความทุกข์ยอมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทย 2) ปัญหาด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ในปัจจุบันนี้มี 4 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล 2) ปัญหาด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ 3) ปัญหาด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติ

สถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติและ 4) ปัญหาด้านการก่อมลพิษหรือสรรพสัตว์ 3) งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ตามกระบวนการทัศน์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ภาค 15 นั้น เน้นการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบที่สามารถปฏิบัติงานออกมาแล้วเป็นสาธารณประโยชน์ จริงอย่างเป็นรูปธรรมและที่สำคัญต้องปรับประยุกต์หลักพุทธธรรมอันเหมาะสมมีหลักไตรสิกขา หลักพรหมวิหารธรรมและหลักสังคหวัตถุธรรมฯ มาใช้ในการปฏิบัติงานทั้งระบบอย่างเหมาะสมตีมาม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการเน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงานช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ การปฏิบัติงานด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ของคณะสงฆ์ภาค 15 จึงต้องเน้นหนักไปในทิศทางที่เกี่ยวกับการที่คณะสงฆ์ต้องให้ความสงเคราะห์ประชาชนในชุมชนและสังคม ยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วยที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย กฏระเบียบของบ้านเมืองเพื่อมุ่งพัฒนาทั้งทางคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุและจิตใจให้มีความสมดุลทั้งกาย วาจา และจิตใจ อันจะนำความสุขความเจริญพัฒนาไปสู่วัดและชุมชนสังคมประเทศชาติ โดยมีวัดและพระภิกษุสามเณรเป็นผู้นำที่สำคัญและเป็นการดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุและจิตใจ ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาจิตใจ ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ก็จะส่งผลให้เกิดความสุข สงบ สว่าง เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

กัลยลักษณ์ อยู่เย็น (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาคนและสังคม งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะของวัดป่า เป้าหมาย และความคาดหวังของชุมชนที่มีต่อวัดป่า 2) บทบาทของวัดป่ากับการพัฒนาคนและสังคม 3) กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า และ 4) ผลของการพัฒนาคนและสังคม โดยศึกษาจาก 4 พื้นที่ ได้แก่ วัดสวนโมกข์ วัดป่า ดาราภิรมย์ วัดสุนันทวนารามและวัดป่าบ้านตาด การศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะของวัดป่าทั้ง 4 แห่ง มีความร่มรื่น สงบ สะอาด พระภิกษุสงฆ์ฉันอาหารวันละครั้งและฉันในบาตร เป้าหมายของวัดป่า พระภิกษุสงฆ์จะเน้นการปฏิบัติจริงจังในเรื่องการปฏิบัติสมาธิภาวนา ขณะเดียวกันก็มุ่งพัฒนาคนในด้านจิตใจให้เข้าใจโลก รู้จักตัวเอง รู้จักความทุกข์ ยอมรับความจริงและปรับแนวทางการดำเนินชีวิตให้ได้อยู่อย่างมีความสุขด้วยการพัฒนาจิตใจของตนและก่อมลสังคม ความคาดหวังของชุมชน พบว่า ชุมชนต้องการให้วัดป่าเป็นที่พึ่งทางใจเป็นที่ฝึกปฏิบัติสมาธิภาวนาและเป็นที่ปฏิบัติศาสนกิจ 2) บทบาทของวัดป่าทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ศาสนา ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ พบว่า เป็นไปตามกฎของมหาเถรสมาคม พระธรรมวินัย และกฎของวัดแต่ละแห่ง 3) กระบวนการพัฒนาคนและสังคมของวัดป่า ได้แก่ การจัดค่ายอบรมสมาธิภาวนา การบรรพชาอุปสมบท การฝึกงานอาชีพเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชน การเผยแพร่ธรรมะ โดยมีป้ายคำสอนธรรมะภายในวัด การแจกหนังสือธรรมะ การสวดมนต์ การเทศนาฟังธรรม มีการจัดเตรียมอาหารและที่พักสำหรับผู้มาทำสมาธินอกจากนั้นยังมีการเผยแพร่ธรรมะทางวิทยุ โทรทัศน์ ทางเว็บไซต์ หนังสือธรรมะ และแผ่นซีดี 4) ผลการพัฒนาคนและสังคม พบว่า ผู้เข้าอบรมเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ทั้งในด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย การสำรวม มีความอ่อนน้อม มีวินัยมีความรับผิดชอบ และไม่เห็นแก่ตัว ด้านจิตใจ มีความเมตตา เอื้อเฟื้อ จิตใจดีมีความเกรงใจผู้อื่น ซื่อสัตย์ จริงใจ ใจเย็น มีสติ มรเมตผล อดทน กตัญญู

รู้คุณ และมีความเสียสละ ด้านปัญญา ความสามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง รู้เท่าทัน รู้เหตุผล รู้รู้ชั่ว สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขด้านสังคมผู้ที่ได้รับการขัดเกลาอย่างดีจะออกมา บำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยทุ่มเทได้ทั้งกำลังทรัพย์และกำลังกาย

ทวิณา ไชยยงยศ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการด้านการสนับสนุน การจัดการศึกษาของพระเทพศาสนาภิบาล ผลการวิจัย พบว่า พระเทพศาสนาภิบาล (แยม กิตติธโร) ท่านมีการวางระเบียบการปกครองชัดเจนในการปฏิบัติของ พระสงฆ์ สามเณร เจ้าหน้าที่ที่ด้อยอยู่ร่วมกัน อย่างสามัคคีและมีความสุขให้ความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนธรรมเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน โครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตรวจจับเยี่ยมโครงการทั่วประเทศอย่างไม่ย่อท้อใช้เทคนิควิชาการที่ทันสมัย เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงศีล 5 ได้ง่าย โดยมีสื่อกลางหลายรูปแบบ เช่น บทเพลง, ศิลปิน, วารสาร และรายการโทรทัศน์ เป็นต้น ส่งเสริมการสอนจริยธรรมในโรงเรียนและการสอบธรรมศึกษาของนักเรียน ในส่วนของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งแผนกนิกกรรมและบาลีให้การอนุเคราะห์ การจัดอบรมบาลี ก่อนสอบสนามหลวงในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ทุกปี ให้ขวัญกำลังใจกับพระภิกษุ สามเณร ประชาชน ทั่วไปที่สำเร็จการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ชุมชน สนับสนุนทุน การศึกษาแก่ผู้ขาดแคลนสร้างอาคารเรียน ศูนย์กิจกรรม แนะนำแนวทางการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษา สร้างแหล่งเรียนรู้ในวัดบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างในวัดปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามเป็นศูนย์รวมของ ทุกชาติ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนาและจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกของประชาชน เช่น องค์การขนส่งมวลชน กรุงเทพฯ สาย 84, 556, โรงพยาบาล, ศูนย์ปฏิบัติธรรมให้ความช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อนทั้งทางภยธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุจากความไม่สงบ ไม่ว่าจะเป็นที่ในประเทศหรือต่างประเทศ ทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชน และแก้ปัญหามลพิษและส่งเสริมรายได้ของคนในชุมชนโดยการสร้างอาชีพพัฒนาคนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ในการทำงานของท่าน คือ ท่านรับผิดชอบงานมากจึงมีเวลาน้อยที่จะดำเนินงานขณะทำงานยังไม่เพียงพอ ท่านคิดเร็ว ทำเร็ว ส่งผลให้บางครั้งต้องตัดสินใจเพียงคนเดียว ขาดการรับฟังข้อเสนอแนะส่งผล ให้การดำเนินงานไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ท่านมีภารกิจมากทั้งในประเทศ และต่างประเทศมากส่งผลให้มีความคลาดเคลื่อนในการพบปะปรึกษาหารือในบางครั้งและด้วยการทำงานที่มุ่งมั่น อาจมีบางครั้งที่ มีน้ำเสียงดุดัน จึงทำให้คณะทำงานขาดความกล้าในการปรึกษา

สุวิชา เป้าอารีย์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพระสงฆ์กับการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพปฎนาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาท ของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมแล้วพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทด้านการพัฒนาในท้องถิ่น เสมอมาด้วยการปรับใช้ภาระหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งได้แก่ 1) การปกครอง พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสยังคง ทำหน้าที่ดูแลกิจการในวัดเป็นสำคัญ 2) การศาสนศึกษาให้การส่งเสริมการศึกษาแก่พระสงฆ์สามเณรในวัด 3) การเผยแผ่ต่อบริบทนโยบายของมหาเถรสมาคมทั้งของรัฐและของท้องถิ่น 4) การสาธารณูปการ ดำเนินการก่อสร้างศาสนสถานให้เพียงพอต่อพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป 5) การศึกษาสงเคราะห์ พระสงฆ์ที่มีศักยภาพด้านสอนหลักธรรมมีบทบาทในการสอนจริยธรรมในสถานศึกษาและ 6) การสาธารณ สงเคราะห์มีส่วนร่วมในการร่วมก่อสร้างสาธารณประโยชน์ที่สำคัญในชุมชน อย่างไรก็ตามหากเป็นพระสงฆ์ ที่ไม่ใช่พระนักพัฒนาก็ดำเนินการพัฒนาไปตามบทบาทหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ บางรูปอยู่ในฐานะผู้ส่งเสริม บทบาท บางรูปอยู่ในฐานะผู้ปฏิบัติการแต่หากเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาท่านจะดำเนินการเอง โดยจัดทำ ในรูปโครงการส่งเสริมชุมชน มีทั้งมุ่งพัฒนารายได้ พัฒนาจริยธรรมและพัฒนาศึกษา ส่วนบทบาท

พระสงฆ์วัดเทพบูรณารามยังคงเป็นบทบาทตามลักษณะงานที่คณะสงฆ์กำหนดให้โดยความโดดเด่น คือ การส่งเสริมค่านิยมทางจริยธรรมด้วยกลวิธีเผยแพร่ต่าง ๆ แต่ที่น่าสนใจ คือ การยกระดับคุณธรรมด้วยวรรณกรรมพื้นบ้านการนี้ จึงส่งผลเชิงกระตุ้นเตือนวิธีใหม่ต่อทัศนคติของพุทธศาสนิกชน 2) องค์ประกอบที่ส่งผลต่อบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น มีผลมาจากพุทธดำรัสพระธรรมวินัยและวัดที่มีลักษณะเกี่ยวเนื่องสงเคราะห์พุทธศาสนิกชนในระบบความสัมพันธ์ผนวกกับกฎระเบียบทางคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ควบคุมดูแล ทั้งผู้ได้ปกครองและประชาชนตามความสามารถต่อบทบาทที่เป็นประโยชน์เกี่ยวเนื่องแก่ชุมชนมักมาจากความมุ่งมั่นเสียสละเฉพาะตัวของพระสงฆ์แต่ละรูป โดยมักมีแรงผลักดันมาจากสภาพปัญหาในชุมชนที่บางครั้งหน่วยงานท้องถิ่นก็ตอบสนองต่อรูปแบบการปฏิบัติของพระสงฆ์ 3) ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่นและแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาท้องถิ่น หากเป็นการดำเนินงานอย่างปกติปัญหาหลัก คือ ระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนภาระงาน ทั้งความสัมพันธ์ของพระสงฆ์แต่ละระดับและความสัมพันธ์กับประชาชนในแต่ละสถานะตำแหน่ง ทั้งนี้พระสงฆ์ระดับผู้ปกครองขาดการกำกับดูแลบริหารสั่งการและติดตามประเมินผล ผนวกกับขาดการกำหนดนโยบายเชิงพัฒนาอย่างสอดคล้องกับนโยบายท้องถิ่น แม้กระทั่งพระสงฆ์ก็ยังขาดทักษะเชิงลึกทั้งด้านหลักธรรมและศาสตร์สมัยใหม่ในการทำงานการพัฒนาหลาย ๆ รูปแบบสำหรับแนวทางส่งเสริมต้องเริ่มที่องค์กรสงฆ์ควรปรับรูปแบบวิธีการทำงานของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับลักษณะทางสังคมใหม่ โดยที่เจ้าคณะผู้ปกครองต้องควบคุมและแก้ไขปัญหากระตุ้นให้วัดโดยเจ้าอาวาสต้องจัดกิจกรรมให้เกิดสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนและผู้นำของแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้งโน้มน้าวชี้แจงบทบาทพระสงฆ์ต่อสังคมถึงการอิงอาศัยกันต่อการพัฒนาอย่างจริงจังด้วยการเปิดรับวิสัยทัศน์ระดับองค์กร ผู้นำ และชุมชน ให้เกิดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 1) การพัฒนาในปัจจุบันซึ่งมีหน่วยงานท้องถิ่นรับผิดชอบเป็นปัจจัยหนึ่งที่ลดบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนาหรือไม่ หรือเพราะพระสงฆ์ไม่มีรูปแบบและวิธีการพัฒนาที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบันและการพัฒนาโดยพระสงฆ์ที่เป็นรูปธรรมต้องดำเนินการภายใต้โครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมอาชีพเท่านั้นหรือไม่อย่างไร และ 2) วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งผสมผสานความเป็นไปในท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อความคิดของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นอย่างไร

สุริยนต์ น้อยสงวน (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติองค์การพระพุทธร่องค์ทรงบัญญัติพระธรรมวินัยเพื่อเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติและปกครองคณะสงฆ์ โดยการวางหลักการมอบหมายหน้าที่และความรับผิดชอบในองค์การไว้ พระพุทธร่องค์ทรงประทานหลักการที่เป็นระเบียบการเพื่อใช้ในการสรรหา การคัดเลือก และการดำเนินงานเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามหลักพระธรรมวินัย 3 ประการ กล่าวคือ 1) หลักพระวินัย คือ การแต่งตั้งสมมติด้วยการถือเอาอายุพรรษาเป็นเครื่องมือกำหนดเพื่อให้พระภิกษุผู้ได้รับการแต่งตั้งได้ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ตามหลักของพระวินัย 2) หลักพระธรรม คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเพื่อทำการแทนคณะสงฆ์โดยถือเอาความสามารถเป็นหลักในการแต่งตั้งมอบหมายหน้าที่ให้ดำเนินการในกิจนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะเหตุที่ว่า พระภิกษุบางรูปถึงจะมีพรรษาตามที่กำหนดแล้วแต่อาจจะเป็นผู้มีอุปนิสัยในด้านอื่นไม่ตรงกับหน้าที่นั้น ๆ จึงต้องอาศัยหลักความสามารถเป็นเครื่องกำหนดคุณสมบัติเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้ 3) หลักพระธรรมวินัยรวมกัน คือ การแต่งตั้งสมมติพระภิกษุเป็นเจ้าหน้าที่ทำการแทนสงฆ์โดยยึดหลัก

พระธรรมวินัยเป็นการถือเอาอายุพรรษาและความสามารถเป็นเครื่องในการกำหนดคุณสมบัติ ซึ่งผู้ที่รับการแต่งตั้งอาจจะเป็นผู้ที่มีพรรษามากหรือพรรษาน้อยก็ได้ตามความเหมาะสมตามหลักธรรมาธิปไตย สภาพการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน การปฏิบัติงานหรือการจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการปฏิบัติงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยมหรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไรและมีการแข่งขันเพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่งทั้งในเชิงปฏิบัติงานและการพัฒนาองค์กรให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการปฏิบัติสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ การปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ที่สำคัญอยู่ที่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ซึ่งมีความใกล้ชิดและกำกับ ดูแล รับผิดชอบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ โดยตรงซึ่งทั้งระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และวัด ต้องมีการจัดตั้งศูนย์กลางการทำงานขึ้นเพื่อใช้เป็นทั้งสถานที่ทำงานและรองรับงาน ตลอดทั้งให้การอำนวยความสะดวกโดยตรงต่องานการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ของตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ/ตำบล และวัด รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พระสงฆ์ต้องอาศัยหลักพุทธธรรมทางพุทธศาสนาที่สำคัญ คือ ไตรสิกขา พรหมวิหาร ราชสังคหวัตถุ อปริหานิยธรรม สาราณียธรรม สปัปฺริสธรรม เป็นต้น โดยพระสงฆ์ควรมีรูปแบบการพัฒนางานสังคมสงเคราะห์ในส่วนที่สังคมคาดหวังไว้ทั้ง 2 นัย คือ การสงเคราะห์ทางวัตถุ และสงเคราะห์ทางจิตใจ ไปพร้อม ๆ กัน โดยมีจุดมุ่งหมายอันจะนำไปสู่การพัฒนาและบูรณาการสังคมอย่างยั่งยืนถาวรต้องพัฒนาคุณภาพจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงยอมนำประโยชน์สุขอย่างสูงสุดมาสู่สังคมไทยสืบไป

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพิโล และพระมหากฤษณ์ธนนินต์ เสฏฐฐุณธี (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาการบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา สามารถแยกตามลักษณะสำคัญของภารกิจการสาธารณสงเคราะห์ 4 ประการ คือ 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ ดำเนินการเอง ซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่ง ดำเนินการและการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ 3) การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่ การช่วยเหลือสนับสนุนเกี่ยวกับสถานที่และวัตถุอันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ และ 4) การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือทั้งในภาวะปกติและภาวะประสบภัยต่าง ๆ อันเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ 2) กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้ 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล มีจุดแข็ง คือ วัดมีสถานที่รองรับการดำเนินงาน พระสังฆาธิการในพื้นที่เป็นผู้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแท้จริงและคณะสงฆ์ มีนโยบายส่งเสริมการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ มีจุดอ่อน คือ กิจการบางประเภทขาดงบประมาณสำหรับดำเนินการ โดยต่อเนื่องมีโอกาส คือ พุทธศาสนิกชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานกิจการของวัดและหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเต็มที่ในขอบเขตที่กระทำได้และมีอุปสรรค คือ สื่อมวลชน

ไม่ช่วยเผยแพร่ข่าวสาร ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์เท่าที่ควร 2) ด้านการช่วยเหลือกิจการของผู้อื่น เพื่อสาธารณประโยชน์ มีจุดแข็ง คือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนและพระสังฆาธิการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน มีจุดอ่อน คือ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างวัดและหน่วยงานรัฐหรือเอกชน มีโอกาส คือ กระแสนิยมแนวคิดจิตสาธารณะของคนในสังคมและมีอุปสรรค คือ วัด หรือคณะสงฆ์มีส่วนร่วมจำกัดอยู่ในขอบเขตของผู้ให้การสนับสนุน 3) ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ มีจุดแข็ง คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้นำที่ดี มีจุดอ่อน คือ ขาดการปลูกฝังเรื่องการดูแลรักษาสาธารณสมบัติแก่ประชาชนมีโอกาส คือ พุทธศาสนิกชนบริจาคเงินในการจัดสร้างสาธารณสมบัติที่ฝ่ายสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการและมีอุปสรรค คือ บุคคลหรือกลุ่มคนบุกรุกพื้นที่ที่เป็นสาธารณสมบัติเพื่อแสวงหาประโยชน์และ 4) ด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีจุดแข็ง คือ พระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกเพศทุกวัยและพื้นที่ของวัดเป็นเขตอภัยทาน มีจุดอ่อน คือ คณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานถาวรรองรับกรณีสงเคราะห์ประชาชนในภาวะประสบภัยพิบัติ มีโอกาส คือ ธรรมะเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบันและมีอุปสรรค คือ กฎหมายมิได้ เอื้อให้สงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท

3) เสนอกลยุทธ์รูปแบบการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ตามรายด้านของการวิจัย มีดังนี้ 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือถือกุศล ได้แก่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือ 3 ฝ่าย (บ้าน-วัด-รัฐ) โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง การขับเคลื่อนบนพื้นฐานของหลักสามัคคีธรรม คือ เมตตา สังคหวัตถุ และความเป็นธรรมพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงได้เน้นความเหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ 2) ด้านการช่วยเหลือถือกุศลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ คือ การส่งเสริมบทบาทพระสังฆาธิการในฐานะผู้นำกลุ่มจิตอาสาประจำชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการคุณลักษณะ ด้านบุคลิกภาพของพระสังฆาธิการ การบริหารจัดการคุณลักษณะด้านเทคนิคการสร้างแรงจูงใจและการบริหารจัดการคุณลักษณะทางด้านทักษะ ประสบการณ์ และความรู้ความสามารถที่สัมพันธ์กับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ 3) ด้านการถือกุศลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติคือการจัดตั้งกองทุนดูแลรักษาสาธารณสมบัติ โดยมีพระสังฆาธิการเป็นแกนนำในการรับบริจาคจากพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ การตั้งกองทุนให้เป็นไปในลักษณะทุนนิธิโดยมีผู้ดูแลในรูปแบบของคณะกรรมการที่ ประกอบด้วย ตัวแทนฝ่ายคณะสงฆ์ ฝ่ายบ้านเมืองและประชาชนในชุมชนนั้น ๆ โดยการนำเงินในกองทุนไปใช้เน้นการการซ่อมแซม หรือบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของชุมชนให้อยู่ในสภาพดี และการจัดกิจกรรมการอบรมเยาวชนให้มีจิตสำนึกรักและหวงแหนสาธารณสมบัติของชุมชนเป็นสำคัญ และ 4) ด้านการถือกุศลประชาชนหรือสรรพสัตว์ คือ การจัดตั้งศูนย์บำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติ โดยใช้พื้นที่ของวัดเป็นที่ตั้งศูนย์ฯ มีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีแผนปฏิบัติการรองรับกรณีเกิดภัยพิบัติกะทันหัน มีรูปแบบของการดำเนินงานหลัก คือ กิจกรรมการเยียวยาด้านจิตใจโดยให้พระสงฆ์ปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรจากกรมประชาสงเคราะห์และให้สามารถลงปฏิบัตินอกพื้นที่เพื่อบำบัดสภาพจิตใจแก่ผู้ยากไร้และผู้ประสบภัยพิบัติที่ไม่สามารถเดินทางเข้ารับบริการได้

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัย พบว่า บทบาทด้านสาธารณูปการและสาธารณสงเคราะห์ บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์ หากพูดไปแล้วนั้นว่ามีความสำคัญไม่น้อยเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นพระพุทธรศาสนา อยู่ในที่ด้วย เพราะการสร้างวัดสร้างศาสนวัตถุต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธค้ำว่า ความเป็นไทยนั้นหมายถึงสิ่งเดียวกันเพราะความเป็นไทยมาจากรากฐานของความเป็นพุทธมาจากรากฐาน แห่งความคิดอันเป็นพุทธพระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างในเชิงของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้เพราะ วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตบทบาทพระสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์สงเคราะห์เรายังได้เห็นชัดเจนว่าพระสงฆ์ ที่มีบารมีเป็นเอกลักษณ์มาก ๆ ท่านไม่ได้เก็บไว้เพียงท่านเอง หากแต่ได้ช่วยสร้างโรงพยาบาล ที่ว่าการอำเภอ ศาลาที่ประชุม ศาลาพักริมทาง ทำบ่อน้ำ ทำสะพาน ฯลฯ อาทิ เช่น หลวงพ่อคุณปริสุโท (พระเทพ วิชยาคม) วัดบ้านไร่, หลวงตามหาบัว ญาณสมปนโน (พระธรรมวิสุทธิมงคล) วัดป่าบ้านตาด ได้สร้าง โรงพยาบาล สร้างโรงเรียน และหลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2540 หลวงตา มหาบัวได้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในและนอกประเทศ จากการที่ท่านได้ดำเนินการทอดผ้าป่า ทองคำและเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐ ภายใต้ชื่อโครงการผ้าป่าช่วยชาติ โดยหลวงตามหาบัวญาณสัมปันโน เพื่อใช้เป็นทุนสำรองของประเทศไทย เป็นต้น

พระมหาสันติ ฐานวโร (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงาน สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักสาธารณสงเคราะห์ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับ งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Work) โดยการสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินงานในด้านสาธารณสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชน และสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่สำคัญ มีหลักสังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และพรหม วิหาร 4 เป็นต้น มาดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชน ชุมชน และสังคม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลัก ว่าให้คณะสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ ในการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคมควรให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะและยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านกายภาพ คือ วัตถุสิ่งของ เพื่อให้มีความสมดุลทั้งทางกาย วาจา และจิตใจโดยมีวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายนำไปสู่การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาชุมชนและสังคม และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญ ก้าวหน้า ต่อไป

พระพงษ์เล็ก ธมมทินโน (สาลาจันทร์) (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริม การศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ จังหวัดบึงกาฬ ผลการวิจัย พบว่า การสงเคราะห์เป็นงานที่พระสงฆ์ จะทำได้โดยตรง ก็คือ การให้คำแนะนำทางจิตใจเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาชีวิตต่าง ๆ สามารถเป็นที่พึ่ง ทางจิตใจด้วยการประพุดิตนเป็นแบบอย่างการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอเมืองบึงกาฬ เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นการสงเคราะห์

และสาธารณประโยชน์หรือสถานที่ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของประชาชนทั่วไปในด้านการศึกษาทั้งด้านจิตใจ และร่างกาย ทั้งด้านการศึกษาทางธรรมและทางโลกแต่ถ้าหากชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะช่วยตนเอง ถ้าพระเป็นผู้นำท้องถิ่นก็ควรมีบทบาทด้วยการเสนอแนะให้ความคิดริเริ่มว่าในชุมชนมีอะไรที่จะทำให้เกิดแก่ประโยชน์ส่วนรวมทางวัตถุจะทำได้ก็โดยทางอ้อมด้วยการแนะนำชักจูงผู้อื่นให้กระทำหรือนำสิ่งของหรือบริการที่ได้รับจากผู้อื่นมาเฉลี่ยแบ่งปันให้เป็นประโยชน์กว้างขวางออกไปโดยการศึกษาสงเคราะห์นั้นต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและกาลเทศะด้วยการทำหน้าที่ให้เหมาะสมกับบทบาทเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย วัตถุประสงค์ได้เข้ามามีบทบาทในสังคมหากพระสงฆ์แสดงบทบาททันตามปรากฏการณ์ของสังคมปัจจุบันก็จะสามารถแก้สภาพปัญหาจะส่งผลให้สภาพสังคมและประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้า

พระวรภพ คุณสมปโน (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี โดยในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรในการศึกษาโดยเลือกชมรมผู้สูงอายุ และประชากรทั่วไปที่มาบริจาคสิ่งของที่วัดพระบาทน้ำพุ จังหวัด จังหวัดลพบุรี จำนวน 100,000 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ สถิติที่ใช้วิเคราะห์กระบวนการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ใช้ข้อมูลหลักเพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงถึงผลการแก้ไขปัญหาของผู้บริหารวัดพระบาทน้ำพุ จากอดีตที่ชาวบ้านรังเกียจผู้ป่วยโรคเอดส์และขับไล่เจ้าอาวาสให้ย้ายวัด แจ้งความถึงผู้ว่าให้มาดำเนินการแต่ปัจจุบันนี้กลับพลิกสถานการณ์กลายเป็นความศรัทธาสูงทั้งในชุมชนจังหวัดลพบุรี และประชาชนทั่วไปที่มาบริจาคเงินและสิ่งของ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรต่อการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ มีความคิดเห็นต่อการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี ไม่แตกต่างกัน 3) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี คือ ได้สร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมแต่กลายเป็นที่เก็บของวัดขาดการสร้างบุคลากรพระภิกษุสงฆ์ในการเป็นผู้นำในการปฏิบัติธรรมและประชาสัมพันธ์ชักชวนประชาชนทั่วไป และจากข้อมูลที่รับมาเรื่องเพศสัมพันธ์กับโรคเอดส์ที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนและประชาชนทั่วไปว่าภัยของโรคเอดส์เพิ่มขึ้นทุกปีแสดงว่าการประชาสัมพันธ์ของภาครัฐไม่ให้ความสนใจในเรื่องนี้มากเท่าที่ควรและด้านการดำเนินงาน องค์การบริหารยังขาดการนำแผนด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ไปปฏิบัติอย่างจริงจังและโครงการการสร้างศูนย์บำบัดผู้เสพยาเสพติดเป็นโครงการใหม่ขาดบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญที่ต้องหาข้อมูลและปรึกษาหน่วยงานราชการและถึงแม้วัดจะทำประโยชน์ให้กับสังคมมากมายจนมีชื่อเสียงที่ดีแต่ก็มีผลกระทบการรับดูแลผู้ป่วยเอดส์เป็นจำนวนมากเป็นเรื่องละเอียดอ่อน โดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนกลัวตาย ไม่อยากติดต่อกับโรคใด ๆ จึงมีผลกระทบต่อ

การสร้างบุคลากรในวัดพระบาทน้ำพุจะหาบุคลากรที่มีใจเสียสละในงานสาธารณสงเคราะห์นั้นหายากมากกว่าวัดอื่น ๆ ต้องใช้แผน 1 แผน 2 และแผน 3 ในการสร้างบุคลากร

พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี การพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจทำให้สังคมไทยเปลี่ยนเป็นสังคมเมืองเป็นสังคมบริโภคนิยม ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม จริยธรรมมีมากขึ้น วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มห่างจากวัดมากขึ้นทุกทีที่เป็นปัญหาสังคมมากขึ้นเรื่อย ๆ ภาระหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย คือ ทำหน้าที่สงเคราะห์เป็นหลักงานสงเคราะห์นี้พระสงฆ์จะทำการสงเคราะห์โดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางด้านจิตใจ การสงเคราะห์บำรุงขวัญด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประโลมจิตใจแก่ประชาชน ส่วนการสงเคราะห์ด้านวัตถุนั้นก็มิได้อ้อม เช่น การขอความช่วยเหลือในการทำงานสาธารณประโยชน์ หรือเชิญชวนให้นำสิ่งของมาบริจาคแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นับว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ในเขตปกครองของตนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี สถาบันสงฆ์ไทยได้เล็งเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และภาระสำคัญที่ต้องเข้าไปมีบทบาท โดยให้การสงเคราะห์แก่อีกุศลแก่ประชาชน ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ ตลอดจนด้านต่าง ๆ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของคนในสังคมด้วยเหตุนี้สังคมไทย จึงตั้งความหวังไว้กับสถาบันสงฆ์ที่จะเข้ามาฟื้นฟูช่วยเหลือเยียวยาและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่สังคมไทย

พิรญาณ์ แสงปัญญา และพินิจ ลาภอนานนท์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทบาทพระสงฆ์ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ กรณีศึกษาพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาท แนวคิด และรูปแบบการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระราชธรรมนิเทศ วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ภายใต้กรอบการดำเนินงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคมและแนวทางการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธสู่ความยั่งยืน ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มประชากรเป้าหมาย จำนวน 5 คน ได้แก่ 1) พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กัลยาโณ) 2) สมพร (นามสมมติ) 3) สิรี (นามสมมติ) 4) วิไล (นามสมมติ) และ 5) เตชา (นามสมมติ) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงบรรยายและการวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทงานสาธารณสงเคราะห์ของพระราชธรรมนิเทศ มีทั้งรูปแบบการสงเคราะห์ แก้อุศล พัฒนาและบูรณาการ เพื่อเผยแผ่ศีลธรรมในศาสนา และส่งเสริมให้คนดีมีสมาธิ 2) แนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ภายใต้กรอบที่มหาเถรสมาคมกำหนดไว้ พบว่า การดำเนินงานของพระราชธรรมนิเทศมุ่งไปที่งานสาธารณสงเคราะห์ในเชิงการพัฒนาผ่านแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ การสร้างคน สร้างงาน และสร้างอาชีพเพื่อสร้างสังคม อยู่ดีมีสุข โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ผ่านกุศโลบายต่าง ๆ 3) แนวทางการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธสู่ความยั่งยืน พบว่า พระราชธรรมนิเทศมีจุดเด่นในการดำเนินงานด้านการพัฒนากิจกรรมด้วยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนากิจกรรมงานสาธารณสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อการแก้ปัญหาสังคม ข้อเสนอแนะในการวิจัย คือ

ควรพัฒนาระบบ การถ่ายโอนองค์ความรู้ ส่งเสริมให้พระสงฆ์สามเณรเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนงาน รวมทั้งเสริมสร้าง กระบวนการทำงานกลุ่มให้มากขึ้น

2.7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

พระครูบรรณานถเจติยาภิรักษ์ (สมพงษ์ ญาณธโร) (2019) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูต สายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาลตามหลักพุทธจิตวิทยา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาภาคสนามเพื่อสร้างรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกตามหลักพุทธจิตวิทยาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป ได้จากการเลือกแบบเจาะจง สำหรับในระยะที่ 2 ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล ตามหลักพุทธจิตวิทยาที่พัฒนาขึ้นจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 13 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล ในปัจจุบันใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เป็นกระบวนการมุ่งเข้าถึงชุมชนและบุคคล ใช้แนวทางตามพระพุทธเจ้าและพุทธสาวกเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการทางานพระธรรมทูต 2) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตไทยสายอินเดีย-เนปาล มีองค์ประกอบตามหลักพุทธจิตวิทยา ได้แก่ สังคหวัตถุ 4 เทศนาวิธี 4 และการเผยแผ่เชิงรุกของพระธรรมทูตที่ใช้กระบวนการ 1) การบรรยายธรรม 2) สื่อสารออนไลน์ 3) การสื่อสารสิ่งพิมพ์ 4) ธรรมภาคปฏิบัติ 5) สังคมสงเคราะห์ และ 6) งานศาสนสัมพันธ์และคุณสมบัติพระธรรมทูต ประกอบด้วย มีจริยวัตรตรงดงาม ภูมิฐานแน่วแน่ มีองค์แห่งพระธรรมกถึกและทักษะภาษาดี จะนำไปสู่ผล คือ เกิดการนำหลักไตรสิกขาไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต 3) รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของพระธรรมทูตสายอินเดีย-เนปาล ตามหลักพุทธจิตวิทยาสามารถสรุปเป็นแนวคิดได้ว่า 4S Model ได้แก่ เป้าหมายชัด (Set Goals) หลักการดี (Skillful) มีวิธีการเยี่ยม (Strategic) เปี่ยมด้วยคุณสมบัติพระธรรมทูต (Smart)

Bursara Pothisook (2022) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดียบทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย 2) เพื่อศึกษาหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย และ 3) เพื่อกำหนดแผนยุทธศาสตร์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของวัดไทยในประเทศอินเดีย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ปัจจุบันพระภิกษุที่เผยแผ่ศาสนามีจำนวนไม่เพียงพอ พระภิกษุบางรูปยังมีปัญหาในการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใช้รูปแบบการบริหารตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ไทย 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการปกครอง มีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครอง ด้านการเผยแผ่มีพระธรรมทูตทำหน้าที่ในการเผยแผ่ธรรมแก่ชาวอินเดีย ชาวต่างประเทศและชาวไทยพุทธที่ไปแสวงบุญสี่สังเวชนียสถาน ด้านการศาสนศึกษา มีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีการสอนภาษาไทยให้กับชาวอินเดีย ด้านสาธารณ

สงเคราะห์ มีการช่วยเหลือบริจาคสิ่งของให้แก่ผู้ยากไร้ ด้านสาธารณสุข มีการบูรณวัด ซ่อมแซมวัด และถนนสาธารณะกำหนดแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ควรประกอบด้วย 1) การสนับสนุนงานด้านพระธรรมทูต 2) การสนับสนุนงานด้านการศึกษาและเผยแผ่ 3) การสนับสนุนด้านการสงเคราะห์ 4) การสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ 5) การสนับสนุนด้านการก่อสร้างและบูรณะ 6) การสนับสนุนด้านการวางแผนจัดการและการบริหาร

Amaratunga (2003) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพในระดับหมู่บ้านในศรีลังกา: สรวโทยา ได้เสนอว่าขบวนการสรวโทยาเน้นให้ความสำคัญกับการทำค่ายกิจกรรมเชิงพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยแนวทางการพัฒนาที่ขบวนการดำเนินการจะเน้นให้คนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาสิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญต่อการยกระดับความต้องการขั้นพื้นฐานในชีวิตที่ต้องไม่สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่นช่วงระยะ 30 ปีแรกของการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ขบวนการสรวโทยาดำเนินการได้สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับหมู่บ้านชนบทไปกว่า 11,400 หมู่บ้าน ตลอดจนกระตุ้นการสร้างจิตสำนึกของการพัฒนาทางเลือกขึ้นในสังคมศรีลังกาอีกด้วย กิจกรรมเชิงพื้นที่ของขบวนการสรวโทยาจะให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากขบวนการเห็นว่าคนที่คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมวางแผน และทำกิจกรรมการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างขั้นพื้นฐานภายในชุมชนจะมีส่วนยกระดับอุดมการณ์การเสียสละ ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นต่อการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันอีกด้วยการพัฒนาเชิงพื้นที่ของขบวนการ สรวโทยาจะมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน ดังนั้นสิ่งปลูกสร้างที่จะได้รับการสร้างหรือปรับปรุงส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนระบบเก็บน้ำภายในหมู่บ้าน รวมทั้งถนนหนทางที่จะนำ การพัฒนาประเภทอื่นจากรัฐเข้าสู่หมู่บ้าน กลุ่มผู้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนานอกจากคน หมู่สาวที่เป็นสมาชิกของขบวนการสรวโทยา ผู้คนในพื้นที่ก็มีส่วนสำคัญต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน การศึกษาภาคสนามสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุในหมู่บ้านจะมาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ขณะที่คนแรงงานและคนหนุ่มสาวจะมีส่วนร่วมต่อการลงแรงงานเพื่อทำกิจกรรม การพัฒนาร่วมกัน

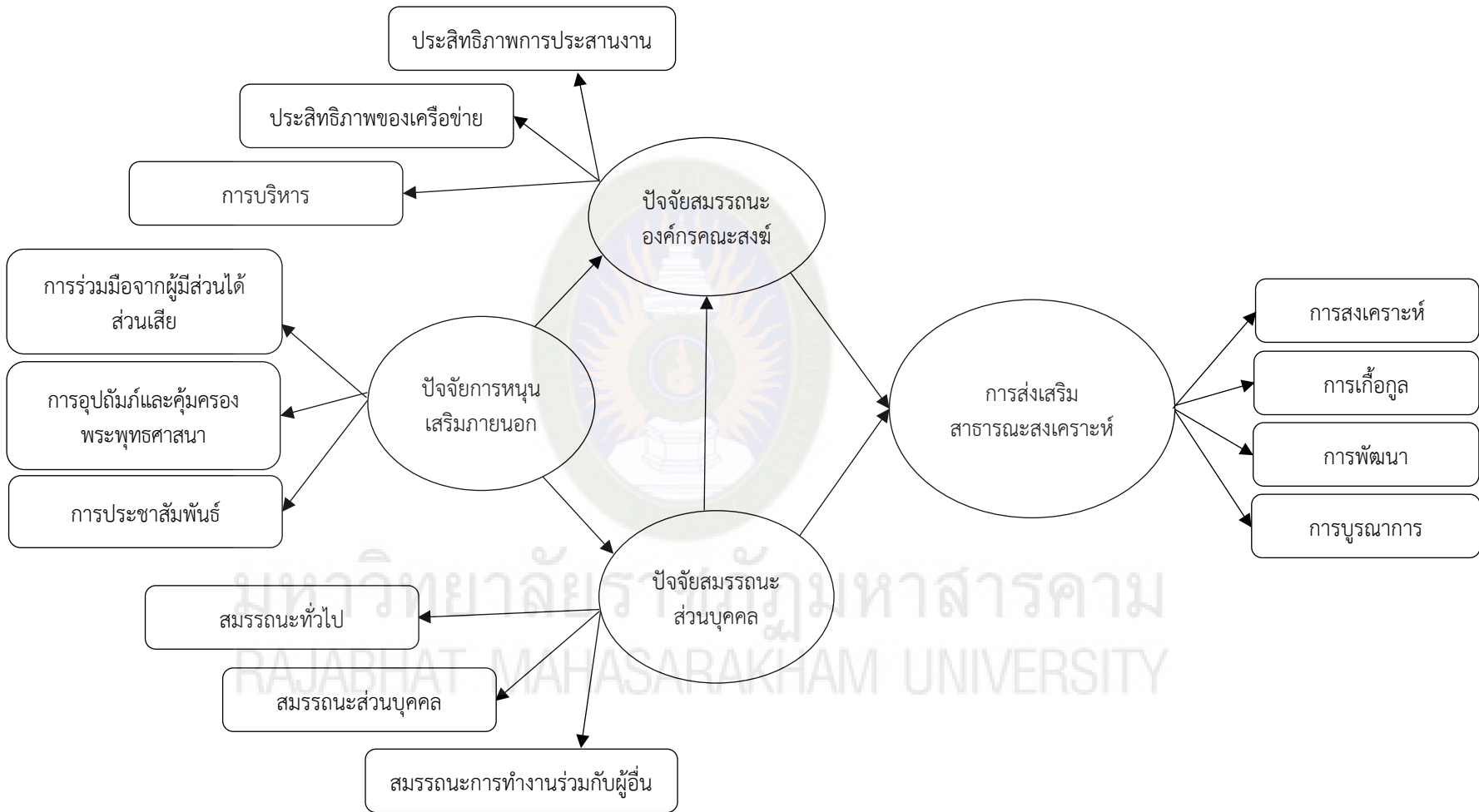
ธรรณปพร หงส์ทอง (2005) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ขบวนการสรวโทยาในศรีลังกา ศรีลังกาเป็นหนึ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่สผลสำเร็จอย่างสูงในเอเชีย จากจำนวนตัวบ่งชี้ตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่แม้ทศวรรษของการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเมืองสวัสดิการ ประเทศยังคงเผชิญปัญหาพัฒนาเศรษฐกิจสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทและปัญหาเพศและอำนาจบทความนี้เป็นการแปลจากต้นฉบับของแคทเทอรีน เรอด็อก จากมหาวิทยาลัยบอนด์นำเสนอที่คณะเกี่ยวกับการจัดการกับความยากจนของขบวนการสรวโทยาที่ใช้ระบบพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพการนำโครงการมาเป็นส่วนร่วมในการจัดการกับความยากจนในชุมชนและสุดท้ายเป็นบทสรุปที่ได้จากการศึกษาในภาพรวมทั้งหมดประเทศศรีลังกาแสดงบทบาทได้ค่อนข้างดีจากดัชนีชี้วัดต่างๆ ที่จัดทำโดยองค์ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้มีความโน้มเอียงไปที่การให้ความสำคัญกับปัจจัยที่อยู่บนพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ขณะที่ในความเป็นจริงนั้นชาวศรีลังกาส่วนใหญ่ซึ่งเป็นกลุ่มผู้หญิงต้องต่อสู้ในแต่ละวันเพื่อจัดหาสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานให้กับครอบครัวเป็นเวลาหลายปีมาแล้วที่โครงการซึ่งถูกควบคุมดูแลโดยผู้บริจาคเพื่อเพิ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้บ่งชี้ว่าไม่มีความสัมพันธ์อันจำเป็นใด ๆ ระหว่างการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและระดับการเพิ่มการเติบโต

ของเศรษฐกิจ การพัฒนา และการลดความยากจน ทั้งนี้ธรรมาภิบาลคือหนึ่งในคุณลักษณะสำคัญของโครงการเพื่อลดความยากจน เนื่องจากทรัพยากรเพื่อการพัฒนาสามารถที่จะถูกนำมาใช้ผิดวิธี และส่งผลให้ต่อโจทย์ความต้องการของประชาชนไม่ได้ นโยบายต้องดำเนินการให้ไปไกลเกินกว่าการมุ่งแต่เศรษฐกิจเพื่อให้ความสำคัญกับความต้องการของผู้ด้อยโอกาสด้วย ทั้งนี้สตรีชาวศรีลังกายังคงถูกทิ้งไว้ข้างหลังในด้านการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้กิจกรรมที่จะมีขึ้นในอนาคตก็ควรมุ่งเน้นกิจกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมที่สามารถช่วยให้ผู้หญิงสามารถเข้าถึงศักยภาพของพวกเธอได้อย่างเต็มที่

พระไพศาล วิสาโล (2007) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี ศึกษากรณีมูลนิธิพุทธฉือจี้ พบว่า อาสาสมัครฉือจี้ได้รับแรงบันดาลใจจากท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยน ซึ่งเน้นเสมอว่ามนุษย์ทุกคนมีภาวะโพธิสัตว์อยู่แล้วในตัว แนวความคิดดังกล่าวทำให้ชาวฉือจี้ มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีเมตตากรุณาและคุณงามความดีอยู่แล้วในจิตใจ เพียงแต่เราควรทำ อย่่างไรที่จะนำคุณธรรมดังกล่าวออกมาสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวมและสร้างเสริมให้เจริญงอกงามในวิถีของพระโพธิสัตว์ ประเด็นสำคัญ คือ ควรจะสร้างเงื่อนไขเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละคนได้ทำความดี เห็นและเข้าใจถึงความทุกข์ยากของคนอื่นเพื่อจะช่วยให้พวกเขาได้พ้นทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นคนป่วย คนชรา คนพิการ และผู้ประสบภัยพิบัติ อาสาสมัครเหล่านี้เริ่มต้นจากการบริจาคเงินไปจนถึงการเข้าไปเยี่ยมเยียน และช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากเหล่านั้นตามความต้องการจำเป็นหรือความเดือดร้อนที่ได้รับแนวทางการสอนของท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอี้ยนนับเป็นกระบวนการกลมกล่อมเกลาจิตอาสาของเหล่าอาสาสมัคร และสอนให้ชาวพุทธในไต้หวันก้าวพ้นออกมาจากศาสนาพุทธแบบดั้งเดิมที่เป็นความเชื่อพื้นบ้านแบบ มงายให้หันมาสนใจการปฏิบัติพุทธศาสนาที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์ ท่านธรรมาจารย์ เน้นให้นำหลักธรรมไปปฏิบัติและสามารถร่วมกันปกป้องพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไป

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดโดยกำหนดตัวแปรต้นจากนักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกรอบแนวคิดรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และกำหนดตัวแปรตามโดยใช้กรอบการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งจำแนกได้เป็น 4 หลักการ ด้านการสงเคราะห์ ด้านการเกื้อกูล ด้านการพัฒนาและ ด้านการบูรณาการ ประกอบด้วย (พินิจ ลาภานานนท์ และคณะ, 2563, น. 17-20) ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย เป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เพื่อให้มีความครอบคลุมถึงประเด็นรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 วิธีการ ดังนี้

1. การสร้างกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การสร้างกรอบแนวคิดเชิงสำรวจด้วยการศึกษานำร่อง (Pilot Study) โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 10,879 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสังฆาธิการในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 386 รูป โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ (Yamane, 1973, pp. 580-581)

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2} \quad (3-1)$$

เมื่อ n แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N แทน จำนวนประชากรทั้งหมด
 e แทน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกินได้ไม่เกิน .05

$$\text{แทนค่า } n = \frac{10,879}{1 + 10,879(.05)^2}$$

$n = 385.81$ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 รูป

เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 รูป ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552, น. 15-16) ดังตาราง 3.1

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับที่	จังหวัด	ประชากร (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
1	จังหวัดนครราชสีมา	4,065	144
2	จังหวัดชัยภูมิ	1,761	62
3	จังหวัดบุรีรัมย์	2,758	98
4	จังหวัดสุรินทร์	2,295	82
รวมทั้งสิ้น		10,879	386

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก ข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, โดย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2565. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

1.3 จากนั้น ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) ด้วยวิธีการจับฉลาก โดยจับฉลากตามรายชื่อทั้งหมดของพระสังฆาธิการแต่ละจังหวัด จนได้จำนวนครบ 386 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือมาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและนำเครื่องมือที่นำมาปรับข้อความ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการวิจัยในครั้งนี้ ภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีลักษณะ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นข้อความที่เกี่ยวกับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามปลายเปิดข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

3.1 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดที่ครอบคลุมกับปัญหาการวิจัย

3.2 ร่างแบบสอบถามในการวิจัย โดยพิจารณาถึงแนวคิดให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในลักษณะแบบสำรวจรายการ (Check List) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนคำตอบ จำนวน 5 ระดับ ตามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

3.3 นำร่างแบบสอบถามไปเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์การวิจัย

3.4 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม

3.5 นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล

4. ขั้นตอนการหาคุณภาพเครื่องมือ

4.1 การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิให้พิจารณา และทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และภาษาโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์การวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

-1 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาข้อคำถาม แล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การวิจัย และนิยามศัพท์

0 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์การวิจัย

+1 เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์การวิจัย

4.2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ดังต่อไปนี้

4.2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมย์ไธสง วุฒิการศึกษา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาบริหารการศึกษา ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ

4.2.2 พระมหาวิศิต ธีรวิโส, ผศ.ดร. วุฒิการศึกษา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ผู้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างและเนื้อหา

4.2.3 พระปลัดสุระ ญาณธโร, ผศ.ดร. วุฒิการศึกษา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างและเนื้อหา

4.2.4 พระครูสถิตพัฒนาทร, ดร. วุฒิกการศึกษา พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ตำแหน่ง รองเจ้าคณะตำบลธานี เจ้าอาวาสวัดบ้านเตื่อพัฒนา เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านโครงสร้างและเนื้อหา

4.2.5 พระครูสาธุกิจโกศล, ผศ.ดร. วุฒิกการศึกษา ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ค.ด.) สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคม เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา

4.3 การนำไปทดลองใช้ (Try Out) นำแบบสอบถามไปทดสอบกับพระสังฆาธิการในจังหวัดอื่น ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 42 รูป แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) ซึ่งมีค่าระหว่าง .248-.746 ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Item Total Correlation) โดยใช้การวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค Cronbrach's Alpha Coefficient (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, น. 100) แบบสอบถามนี้มาค่าความเชื่อมั่น .903

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

5.1 ผู้วิจัย ขออนุญาตส่งรายงานตัวจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามถึงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประสานขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การวิจัย แล้วผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายชื่อพระสังฆาธิการในพื้นที่เป้าหมาย

5.2 ทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนว่ามีความสมบูรณ์ กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบข้อคำถามครบถ้วนหรือไม่ โดยหากแบบสอบถามฉบับใดไม่สมบูรณ์ก็จะนำฉบับใหม่ไปแจกเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบให้สมบูรณ์ครบทุกข้อจนได้แบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูล ต่อไป

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย จะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

6.1 ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของการตอบแบบสอบถามปรากฏว่ามีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกฉบับ

6.2 บันทึกข้อมูลจากแบบสอบถามลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

6.3 การจัดกระทำข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ ดังนี้

6.3.1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทสำรวจรายการ (Check List) ทำการลงรหัสข้อมูลตามคุณลักษณะของข้อมูล

6.3.2 แบบสอบถาม ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งมีหลักเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดระดับความคิดเห็นมาตรวัดแบบ Likert Scale (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553, น. 85) แบ่งค่าของคำตอบเป็น 5 ระดับ ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 ระดับคะแนนความคิดเห็น

เกณฑ์ความคิดเห็น	ระดับคะแนน
เห็นด้วยมากที่สุด	5
เห็นด้วยมาก	4
เห็นด้วยปานกลาง	3
เห็นด้วยน้อย	2
เห็นด้วยน้อยที่สุด	1

จากนั้น ทำการแบ่งช่วงระดับคะแนนด้วยวิธีการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551, น. 335) ออกเป็น 5 ช่วง เพื่อแปลความหมายจากผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงที่ต้องการ}} \quad (3-2)$$

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21-5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.41-4.20 หมายถึง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.61-3.40 หมายถึง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.81-2.60 หมายถึง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.80 หมายถึง ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

7. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวนและค่าร้อยละ (Percentage)

7.2 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์
ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

7.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 เกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของสมการโครงสร้างความสัมพันธ์ตัวแบบ

ดัชนี	เกณฑ์
Chi-Square	$P > .05$
χ^2/df	น้อยกว่า 2 หรือน้อยกว่า 5 (ในกรณีที่โมเดลซับซ้อน)
CFI	≥ 0.90
TLI	≥ 0.90
SRMR	$< .05$
RMSEA	$< .05$

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยจากการวิจัยในระยะที่ 1 โดยจัดหมวดหมู่ใหม่ตามลำดับของการเกิด (Birth Order) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป

3. เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

จะใช้วิธีการวิเคราะห์ผลการวิจัยในระยะที่ 2 โดยมุ่งอธิบายกลไกรูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลการวิจัยระยะที่ผ่านมา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์แยกแยะผลการวิจัย แล้วจัดหมวดหมู่ใหม่ให้เห็นปัจจัยเหตุปัจจัยผลตามลำดับของการเกิด (Birth Order) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากนั้นผู้วิจัยก็จะทำการสร้างรูปแบบ การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบต่อไป

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ร่างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากผลการวิจัยจากระยะที่ 2

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ใช้วิธีการยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Expertise Verify) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ขั้นที่ 2 เพื่อยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

การยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อยืนยันตัวแบบจากผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Critical Incident Technique) โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

3. แหล่งข้อมูล

การวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

3.1 ร่างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากการวิจัยในระยะที่ 2

3.2 ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

4. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิพากษ์และยืนยันในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัดพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป จากระยะที่ 2

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการยืนยัน รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องตามเทคนิค CIT (Critical Incident Technique)

และแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมของตัวแบบ ซึ่งเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อประเมินตามความเหมาะสมของ รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

5.1 เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามเทคนิค CIT (Critical Incident Technique) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อมุ่งสอบถามความคิดเห็นของผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องในด้านรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยผู้วิจัยไม่มีการเผชิญหน้าโดยตรงกับกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้มีอิสระอย่างเต็มที่ในการแสดงความคิดเห็นและอธิบายในทุกประเด็นที่ต้องการ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของผู้อื่น

6. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามขั้นตอน ดังนี้

6.1 ประมวลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเหมาะสมของตัวแบบพัฒนา

6.2 กำหนดกรอบแนวคิดและนิยามเชิงปฏิบัติการ

6.3 เขียนข้อคำถามตามนิยามเชิงปฏิบัติการตามกรอบแนวคิด ได้แบบสอบถามเพื่อประเมินตามความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความเหมาะสมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด แล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจสอบประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนความถูกต้องด้านภาษาและนำมาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสอบถามเมื่อรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว จากนั้นจึงตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วนำไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 นำร่างตัวแบบที่สร้างขึ้นมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 20 คน/รูป ทำการยืนยันรูปแบบ การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากนั้นนำผลที่ได้มาปรับปรุงตัวแบบพัฒนาตัวแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Likert Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด แต่ละระดับกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนและการแปลผล เป็นดังนี้

คะแนน การแปลผล

5 คะแนน ระดับความสอดคล้องมากที่สุด

4 คะแนน ระดับความสอดคล้องมาก

3 คะแนน ระดับความสอดคล้องปานกลาง

2 คะแนน ระดับความสอดคล้องน้อย

1 คะแนน ระดับความสอดคล้องน้อยที่สุด

1. สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Med.) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและกำหนดเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

1.1 ค่ามัธยฐาน (Median) กำหนดเกณฑ์การแปลผลเป็น ดังนี้

คะแนน	การแปลผล
5 คะแนน	ระดับความสอดคล้องมากที่สุด
4 คะแนน	ระดับความสอดคล้องมาก
3 คะแนน	ระดับความสอดคล้องปานกลาง
2 คะแนน	ระดับความสอดคล้องน้อย
1 คะแนน	ระดับความสอดคล้องน้อยที่สุด

1.2 ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2553, น. 231)

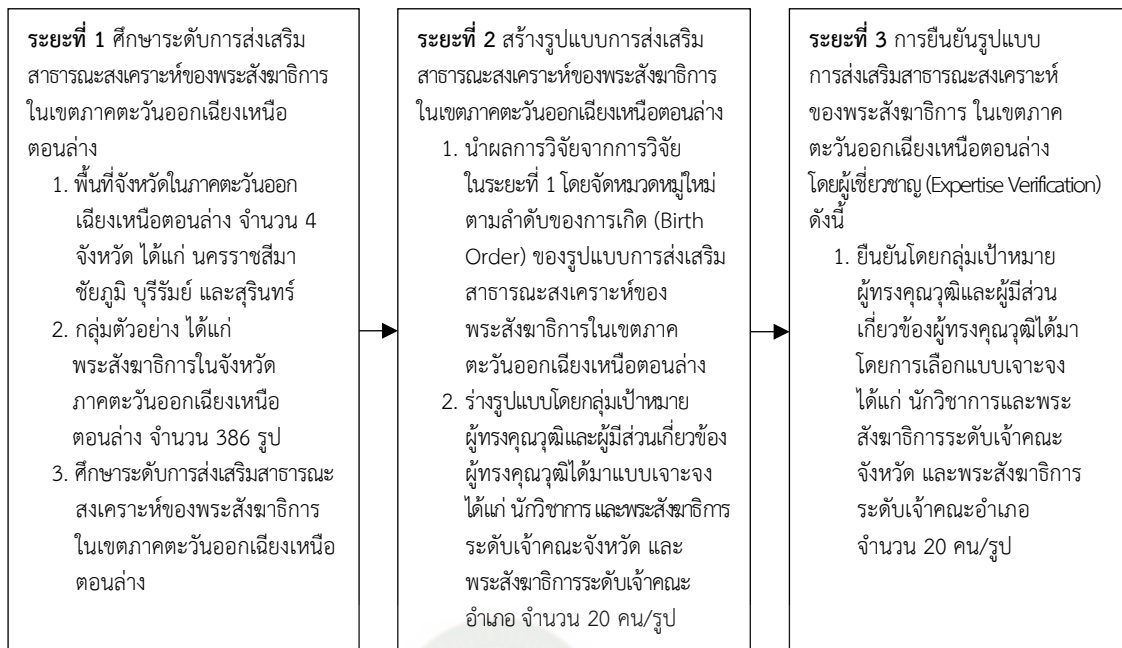
ค่ามัธยฐานเฉลี่ย	การแปลผล
4.21–5.00	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด
3.41–4.20	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันมาก
2.61–3.40	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง
1.81–2.60	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันน้อย
1.00–1.80	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันน้อยที่สุด

2. ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ที่ 3 หากพบว่าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.50 ถือเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (Consensus) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่า ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒินั้น ไม่สอดคล้องกันหรือความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งกลุ่มมีความแตกต่างกัน (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2544, น. 24)

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการยืนยันความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะเรื่องแต่ละคนเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 20 คน ว่าตนเองมีความคิดเห็นสอดคล้องกับความคิดเห็นของกลุ่มหรือไม่ เพื่อนำตัวแบบการพัฒนาแต่ละโครงการ กิจกรรม มาปรับปรุงรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Med) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) ส่วนค่าฐานนิยม (Mo) คือ ค่าของคะแนนที่ซ้ำกัน มากที่สุด หรือค่าคะแนนที่มีความถี่สูงที่สุดในข้อมูลชุดนั้น ๆ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2552, น. 134)

9. แผนการดำเนินการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผู้วิจัย นำผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งได้จากการยืนยันของผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องตามเทคนิค CIT (Critical Incident Technique) มาแก้ไขปรับปรุงและสรุปเพื่อสร้างเป็นรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่สมบูรณ์ ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 รูปแบบการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นไปตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย จึงขอเสนอขั้นตอนของการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย
2. ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย
3. ผลการวิจัย

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย ได้ทำการกำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. X1 แทน ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ประกอบด้วย
MA แทน ด้านการบริหาร
NET แทน ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย
CO แทน ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน
2. X2 แทน ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก ประกอบด้วย
SA แทน ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
FO แทน ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา
PR แทน ด้านการประชาสัมพันธ์
3. X3 แทน ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ประกอบด้วย
GA แทน ด้านสมรรถนะทั่วไป
PE แทน ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล
WO แทน ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับคนอื่น
4. Y แทน การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย
AS แทน ด้านการสงเคราะห์
SU แทน ด้านการเกื้อกูล
DE แทน ด้านการพัฒนา
IN แทน ด้านการบูรณาการ

5. สัญลักษณ์ที่ใช้แทนค่าสถิติ

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
f	แทน	ค่าความถี่ (Frequency)
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
R ²	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ หรือสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Prediction/Determination) ซึ่งแสดงถึงอำนาจการพยากรณ์ที่เกิดจากตัวแปร
DE	แทน	Direct Effect หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักอิทธิพลค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถทำนายการผันแปรของตัวแปรตามในทางตรง
IE	แทน	Indirect Effect หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักอิทธิพลค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถทำนายการผันแปรของตัวแปรตามในทางอ้อม
TE	แทน	Total Effect หรือค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักอิทธิพลค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรอิสระ ซึ่งสามารถทำนายการผันแปรของตัวแปรตามโดยรวม
χ^2	แทน	ค่าของการทดสอบแบบไค-สแควร์ (Chi-Square Test)
χ^2 / df	แทน	ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ของการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-Square Test)
df	แทน	Degree of Freedom หรือค่าของขั้นแห่งความเป็นอิสระ
S.E.	แทน	ค่าความคาดเคลื่อนมาตรฐานของการประมาณค่าพารามิเตอร์
CFI, TLI	แทน	ดัชนีความเหมาะสมของการเปรียบเทียบ หรือ Comparative Fit Index ซึ่งใช้ในการวัดดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) ของโมเดล
SRMR	แทน	ค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณในรูปของคะแนนมาตรฐาน หรือ Standardized Root Mean Square Residual ซึ่งใช้ในการวัดดัชนีวัดระดับความกลมกลืนแบบสมบูรณ์ที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) ของโมเดล
RMSEA	แทน	Root Mean Square Error of Approximation หรือค่ารากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณของโมเดลที่มีการประมาณเส้นทางอิทธิพล

4.2 ลำดับการนำเสนอผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยจำแนกตามระยะของการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยมีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามระยะของการวิจัย ทั้ง 3 ระยะ ดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยระยะที่ 1

เป็นลักษณะงานวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง แบ่งขั้นตอนการนำเสนอออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

4.2.2 ขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 2

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

4.2.3 ขั้นตอนนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 3

การวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเป็นการยืนยันตัวแบบ โดยการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนา โครงการกิจกรรมรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

4.3 ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัยจำนวน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List)

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 ชุด ผู้วิจัยนำข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 ชุด ดังกล่าว มาวิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามด้วยตารางแจกแจงความถี่ ตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อ	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (รูป)	ร้อยละ
1.	อายุเฉลี่ย 52 ปี		
2.	พรรษา เฉลี่ย 12 พรรษา		
3.	ตำแหน่ง		
3.1	เจ้าคณะจังหวัด	4	1
3.2	เจ้าคณะอำเภอ	34	8.8
3.3	รองเจ้าคณะอำเภอ	58	15
3.4	เจ้าคณะตำบล	61	15.8
3.5	รองเจ้าคณะตำบล	75	19.4
3.6	เจ้าอาวาส	85	22
3.7	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส	69	17.9
	รวม	386	100
4.	ระดับการศึกษา		
4.1	ต่ำกว่าปริญญาตรี	78	20.2
4.2	ปริญญาตรี	245	63.5
4.3	สูงกว่าปริญญาตรี	63	16.3
	รวม	386	100
5.	สมณศักดิ์		
5.1	พระราชาคณะ	12	3.1
5.2	พระครูสัญญาบัตร	245	63.5
5.3	พระครูฐานานุกรม	129	33.4
	รวม	386	100

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 386 รูป สามารถจำแนก ได้ดังนี้

1. ด้านอายุ พบว่า มีอายุเฉลี่ย 52 ปี
2. ด้านพรรษา พบว่า มีพรรษาเฉลี่ย 12 พรรษา
3. ด้านตำแหน่ง พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 85 รูป คิดเป็นร้อยละ 22 รองลงมา คือ ตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบล 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.4 ตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.9 ตำแหน่งเจ้าคณะตำบล 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.8 ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอ 58 รูป คิดเป็นร้อยละ 15 ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.8 ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1
4. ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 245 รูป คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 78 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.2 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.3
5. ด้านสมณศักดิ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร จำนวน 245 รูป คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมา คือ สมณศักดิ์พระครูฐานานุกรม จำนวน 129 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.4 และสมณศักดิ์พระราชคณะ จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.1

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยจำแนกทั้งรายข้อคำถามและจำแนกรายด้าน ดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ข้อ	ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	ด้านการบริหาร	3.60	0.76	มาก
2.	ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย	3.53	0.82	มาก
3.	ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน	3.57	0.81	มาก
4.	ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	3.57	0.84	มาก
5.	ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา	3.57	0.85	มาก
6.	ด้านการประชาสัมพันธ์	3.63	0.80	มาก
7.	ด้านสมรรถนะทั่วไป	3.57	0.60	มาก
8.	ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล	3.85	0.51	มาก
9.	ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับคนอื่น	3.94	0.48	มาก
รวม		3.59	3.65	มาก

จากตารางที่ 4.2 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับ คนอื่น ($\bar{X} = 3.94$) รองลงมาด้านสมรรถนะส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.85$) รองลงมา คือ ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการบริหาร ($\bar{X} = 3.60$) ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน ($\bar{X} = 3.57$) ด้านความร่วมมือ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X} = 3.57$) ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.57$) ด้านสมรรถนะทั่วไป ($\bar{X} = 3.57$) ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย ($\bar{X} = 3.53$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการบริหาร โดยจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านการบริหาร	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีการจัดบุคลากรในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์	3.66	0.97	มาก
2.	มีการจัดทรัพยากรหรือวัสดุต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์	3.55	0.96	มาก
3.	มีการศึกษาปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์	3.62	0.92	มาก
4.	มีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล	3.61	0.90	มาก
5.	มีการจัดงบประมาณการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์	3.52	0.95	มาก
6.	มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนทั้งในและนอกองค์กร	3.62	0.94	มาก
	รวม	3.60	0.76	มาก

จากตารางที่ 4.3 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการจัดบุคลากรในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมา คือ มีการศึกษาปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.62$) มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนทั้งในและนอกองค์กร ($\bar{X} = 3.62$) มีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส ตามหลักธรรมาภิบาล ($\bar{X} = 3.61$) มีการจัดทรัพยากรหรือวัสดุต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.55$) มีการจัดงบประมาณการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งมั่น ร่วมแรง ร่วมใจบรรลุเป้าหมาย ให้ได้ต่อการส่งเสริมสาธารณะ	3.56	0.99	มาก
2.	มีระบบการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่ ปฏิบัติภารกิจ ให้ดีที่สุดต่อการส่งเสริมสาธารณะ สงเคราะห์	3.65	0.98	มาก
3.	มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เกื้อกูล ผลักดันกัน และกันต่อการส่งเสริมสาธารณะ สงเคราะห์	3.49	0.96	มาก
4.	มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ระหว่างกัน	3.54	1.00	มาก
5.	ชื่นชมความสำเร็จร่วมกันร่วมภาคภูมิใจด้วยกันต่อการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์	3.47	0.98	มาก
6.	ให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระหว่างเครือข่าย	3.49	0.94	มาก
รวม		3.53	0.82	มาก

จากตารางที่ 4.4 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านประสิทธิภาพ
 ของเครือข่าย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ย
 มากไปหาน้อย ได้แก่ มีระบบการทำงานที่ชัดเจน ทุกคนรู้หน้าที่ ปฏิบัติภารกิจให้ดีที่สุดต่อการส่งเสริม
 สาธารณะสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.65$) รองลงมา คือ มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งมั่น ร่วมแรง ร่วมใจบรรลุเป้าหมาย
 ให้ได้ต่อการส่งเสริมสาธารณะ ($\bar{X} = 3.56$) มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้
 ระหว่างกัน ($\bar{X} = 3.54$) มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เกื้อกูล ผลักดันกันและกันต่อ
 การส่งเสริมสาธารณะ สงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.49$) ให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก
 ต่าง ๆ ระหว่างเครือข่าย ($\bar{X} = 3.49$) ชื่นชมความสำเร็จร่วมกันร่วมภาคภูมิใจด้วยกันต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.47$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีการติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน	3.67	0.93	มาก
2.	ขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการเตรียมความพร้อมต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.57	0.96	มาก
3.	จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและสร้างแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน	3.58	0.97	มาก
4.	มีใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสาร	3.46	0.93	มาก
5.	มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์	3.57	1.01	มาก
6.	มีการสื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ	3.57	0.91	มาก
รวม		3.57	0.81	มาก

จากตารางที่ 4.5 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน ($\bar{X} = 3.67$) รองลงมา คือ จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และสร้างแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน ($\bar{X} = 3.58$) ขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการเตรียมความพร้อมต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.57$) มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก ด้านวัสดุอุปกรณ์ ($\bar{X} = 3.57$) มีการสื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้นำชุมชนเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ ($\bar{X} = 3.57$) มีใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 3.46$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	องค์กรสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.60	0.97	มาก
2.	หน่วยงานราชการได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์	3.60	1.00	มาก
3.	ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์	3.52	0.97	มาก
4.	หน่วยงานเอกชน มูลนิธิ หรือผู้มีจิตศรัทธาได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์	3.55	0.98	มาก
5.	พระสงฆ์ในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์	3.55	0.96	มาก
6.	นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์	3.59	0.97	มาก
รวม		3.57	0.84	มาก

จากตารางที่ 4.6 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ องค์กรสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.60$) รองลงมา คือ หน่วยงานราชการได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.60$) นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.59$) หน่วยงานเอกชน มูลนิธิ หรือผู้มีจิตศรัทธาได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.55$) พระสงฆ์ในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.55$) ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมสาธาณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านการได้รับการอุปถัมภ์ศาสนิกชน โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการได้รับการอุปถัมภ์ศาสนิกชน	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	ได้รับการอุปถัมภ์ปัจจัยจากพุทธศาสนิกชนต่อการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์	3.66	0.94	มาก
2.	ได้รับสิ่งของจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์	3.52	1.03	มาก
3.	ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านการจัดหาสถานที่จากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	3.56	0.98	มาก
4.	หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุน เช่น การจัดทำโครงการ ผ้าป่าสมทบ กิจกรรมรับบริจาค เป็นต้น	3.54	0.99	มาก
5.	หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในการดำเนินการ ส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์	3.59	0.98	มาก
6.	ประชาชนในพื้นที่มีจิตศรัทธาและให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์เป็นอย่างดี	3.53	1.00	มาก
รวม		3.57	0.85	มาก

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการได้รับการอุปถัมภ์
 ศาสนิกชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ย
 มากไปหาน้อย ได้แก่ ได้รับการอุปถัมภ์ปัจจัยจากพุทธศาสนิกชนต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์
 ($\bar{X} = 3.66$) หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเจ้าหน้าที่ มาช่วยในการดำเนินการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์
 ($\bar{X} = 3.59$) ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านการจัดหาสถานที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 ($\bar{X} = 3.56$) หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุน เช่น การจัดทำโครงการ ผ้าป่าสมทบ กิจกรรมรับ
 บริจาค เป็นต้น ($\bar{X} = 3.54$) ประชาชนในพื้นที่มีจิตศรัทธาและให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธารณ
 สงเคราะห์ เป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.53$) ได้รับสิ่งของจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในการส่งเสริมสาธารณ
 สงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.52$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการประชาสัมพันธ์	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ	3.69	0.91	มาก
2.	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ในพื้นที่	3.62	0.96	มาก
3.	มีการสร้างเพจ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร	3.61	0.93	มาก
4.	จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ในจุดสำคัญ	3.62	0.94	มาก
5.	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของผู้นำชุมชน	3.59	0.93	มาก
6.	มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านช่องทาง Line	3.62	0.93	มาก
รวม		3.63	0.80	มาก

จากตารางที่ 4.8 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการประชาสัมพันธ์
 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย
 ได้แก่ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ($\bar{X} = 3.69$) รองลงมา คือ มีการประชาสัมพันธ์
 ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ในพื้นที่ ($\bar{X} = 3.62$) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ในจุดสำคัญ ($\bar{X} = 3.62$)
 มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารผ่านช่องทาง Line ($\bar{X} = 3.62$) มีการสร้างเพจ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์
 ข่าวสาร ($\bar{X} = 3.61$) มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของผู้นำชุมชน ($\bar{X} = 3.59$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านสมรรถนะทั่วไป โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านสมรรถนะทั่วไป	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.47	1.18	มาก
2.	สามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.54	1.16	มาก
3.	สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ดำเนินการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.51	1.22	มาก
4.	มีศิลปะในการสื่อสาร มีศิลปะในการโน้มน้าวใจเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม	3.59	0.98	มาก
5.	ประพฤติตนเป็นเป็นที่น่าเลื่อมใส ทำให้ประชาชนเกิดศรัทธานำสิ่งปัจจัยและสิ่งของมาบริจาคสมทบ	3.51	0.97	มาก
6.	เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งสร้างสาธารณกุศลช่วยเหลือผู้อื่น	3.78	1.24	มาก
รวม		3.57	0.60	มาก

จากตารางที่ 4.9 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะทั่วไป โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งสร้างสาธารณกุศลช่วยเหลือผู้อื่น ($\bar{X} = 3.78$) รองลงมา คือ มีศิลปะในการสื่อสาร มีศิลปะในการโน้มน้าวใจ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ($\bar{X} = 3.59$) สามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.54$) สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ดำเนินการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.51$) ประพฤติตนเป็นเป็นที่น่าเลื่อมใส ทำให้ประชาชนเกิดศรัทธานำสิ่งปัจจัยและสิ่งของมาบริจาคสมทบ ($\bar{X} = 3.51$) มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.47$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล โดยจำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	เป็นผู้มีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจดำเนินการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.58	1.00	มาก
2.	มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.54	0.98	มาก
3.	มีการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา อบรม และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสมอ	3.91	1.09	มาก
4.	มีการขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์	3.61	0.99	มาก
5.	มีมิตรไมตรีให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระลูกวัด	4.21	0.77	มาก
6.	มีทักษะในการจูงใจ	4.24	0.73	มาก
	รวม	3.85	0.51	มาก

จากตารางที่ 4.10 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ มีทักษะในการจูงใจ ($\bar{X} = 4.24$) รองลงมา คือ มีมิตรไมตรีให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่พระลูกวัด ($\bar{X} = 4.21$) มีการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา อบรม และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสมอ ($\bar{X} = 3.91$) มีการขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ในการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.61$) เป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจดำเนินการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.58$) และมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 3.54$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
 ด้านสมรรถนะการทำงานกับร่วมกับผู้อื่น โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านสมรรถนะการทำงานกับร่วมกับผู้อื่น	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีทักษะการทำงานเป็นทีมให้ความช่วยเหลือเพื่อร่วมงาน	4.26	0.76	มาก
2.	มอบหมายงานตรงกับความสามารถผู้ปฏิบัติงาน	4.35	0.69	มาก
3.	มีศิลปะในการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร	4.29	0.68	มาก
4.	มีทักษะการประสานงานกับหน่วยงานอื่นจนสำเร็จลุล่วง	3.61	0.91	มาก
5.	ให้ความไว้วางใจ เคารพในการตัดสินใจของทีมงาน	3.50	0.95	มาก
6.	เชื่อมั่นในศักยภาพของทีมงานและสามารถให้คำปรึกษาได้เสมอ	3.62	0.99	มาก
รวม		3.94	0.48	มาก

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริม
 สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะการทำงาน
 กับร่วมกับผู้อื่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจาก
 ค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ มอบหมายงานตรงกับความสามารถ ผู้ปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา
 คือ มีศิลปะในการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร ($\bar{X} = 4.29$) มีทักษะการทำงานเป็นทีมให้ความ
 ช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน ($\bar{X} = 4.26$) เชื่อมั่นในศักยภาพของทีมงานและสามารถให้คำปรึกษาได้เสมอ
 ($\bar{X} = 3.62$) มีทักษะการประสานงานกับหน่วยงานอื่นจนสำเร็จลุล่วง ($\bar{X} = 3.61$) และให้ความไว้วางใจ
 เคารพในการตัดสินใจของทีมงาน ($\bar{X} = 3.50$) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยจำแนกเป็นรายด้านและข้อ

ข้อ	การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ระดับความคิดเห็น		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	ด้านการสงเคราะห์	3.58	0.70	มาก
2.	ด้านการเกื้อกูล	3.51	0.82	มาก
3.	ด้านการพัฒนา	3.53	0.83	มาก
4.	ด้านการบูรณาการ	3.49	0.82	มาก
รวม		3.53	0.73	มาก

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.58$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = 3.53$) ด้านการเกื้อกูล ($\bar{X} = 3.51$) และด้านการบูรณาการ ($\bar{X} = 3.49$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการสงเคราะห์ โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการสงเคราะห์	ระดับการส่งเสริม		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างอาคารเรียน และวัสดุการเรียนการสอนแก่นักเรียน	3.60	1.01	มาก
2.	มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างตึก โรงพยาบาล และจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์	3.55	0.97	มาก
3.	การสงเคราะห์ที่พักอาศัยแก่ผู้เดินทางไกลได้รับความเดือดร้อน บริการห้องน้ำ ห้องสุขา น้ำดื่ม	3.60	0.94	มาก
4.	มอบทุนแก่พระภิกษุ สามเณรผู้เรียนธรรม-บาลี	3.55	1.00	มาก
5.	การสงเคราะห์ที่สิ่งของในการดำรงชีพแก่ผู้ประสบภัยที่ได้รับ ความเดือดร้อน	3.61	0.99	มาก
รวม		3.58	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.13 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ การสงเคราะห์ที่สิ่งของในการดำรงชีพแก่ผู้ประสบภัยที่ได้รับ ความเดือดร้อน ($\bar{X} = 3.61$) รองลงมา คือ มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างอาคารเรียนและวัสดุการเรียนการสอนแก่นักเรียน ($\bar{X} = 3.60$) การสงเคราะห์ที่พักอาศัยแก่ผู้เดินทางไกล ได้รับความเดือดร้อน บริการห้องน้ำ ห้องสุขา น้ำดื่ม ($\bar{X} = 3.60$) มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างตึก โรงพยาบาลและจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์ ($\bar{X} = 3.55$) และมอบทุนแก่พระภิกษุ สามเณรผู้เรียนธรรม-บาลี ($\bar{X} = 3.55$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการเกื้อกูล โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการเกื้อกูล	ระดับการส่งเสริม		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีการให้การสนับสนุนบริจาคทุนทรัพย์สมทบทุนพัฒนาโครงการร่วมกับภาครัฐ	3.46	0.97	มาก
2.	ให้สถานที่ในการใช้ประโยชน์แก่ชุมชน เช่น ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดตั้ง กลุ่มอาชีพ	3.51	0.99	มาก
3.	จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของทางราชการ	3.44	0.99	มาก
4.	ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน แหล่งน้ำ	3.47	0.94	มาก
5.	อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ	3.65	0.93	มาก
รวม		3.51	0.82	มาก

จากตารางที่ 4.14 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการเกื้อกูล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ ($\bar{X} = 3.65$) ให้สถานที่ในการใช้ประโยชน์แก่ชุมชน เช่น ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดตั้ง กลุ่มอาชีพ ($\bar{X} = 3.51$) ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน แหล่งน้ำ ($\bar{X} = 3.47$) มีการให้การสนับสนุนบริจาคทุนทรัพย์สมทบทุนพัฒนาโครงการร่วมกับภาครัฐ ($\bar{X} = 3.46$) และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของทางราชการ ($\bar{X} = 3.44$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.15 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการพัฒนา โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการพัฒนา	ระดับการส่งเสริม		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	บูรณะสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น พัฒนาโบสถ์ ศาลา	3.54	0.98	มาก
2.	สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาระดับ คุณภาพชีวิต เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์	3.54	0.97	มาก
3.	ทำความสะอาดถนนในบริเวณหมู่บ้านร่วมกับชุมชน	3.44	0.94	มาก
4.	ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาความสะอาด สวนสาธารณะ ลานกีฬา ลานอเนกประสงค์ในชุมชน	3.54	1.01	มาก
5.	มีส่วนร่วมในการสอนธรรมะในสถานศึกษา	3.60	0.94	มาก
	รวม	3.53	0.83	มาก

จากตารางที่ 4.15 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ มีส่วนร่วมในการสอนธรรมะ ในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.60$) รองลงมาบูรณะสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น พัฒนาโบสถ์ ศาลา ($\bar{X} = 3.54$) สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาระดับ คุณภาพชีวิต เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ ($\bar{X} = 3.54$) ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาความสะอาด สวนสาธารณะ ลานกีฬา ลานอเนกประสงค์ในชุมชน ($\bar{X} = 3.54$) ทำความสะอาดถนนในบริเวณหมู่บ้านร่วมกับชุมชน ($\bar{X} = 3.44$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.16 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการบูรณาการ โดยจำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านการบูรณาการ	ระดับการส่งเสริม		แปลผล
		\bar{X}	S.D.	
1.	มีการสร้างเครือข่ายในการทำงาน เช่น เครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา	3.59	0.96	มาก
2.	มีการดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านรักษาศีล 5	3.46	1.00	มาก
3.	ระดมทุนทรัพย์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน ในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	3.46	0.97	มาก
4.	มีการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกเยี่ยมบ้าน และให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุ ในชุมชน	3.42	0.94	มาก
5.	มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน	3.54	0.97	มาก
รวม		3.49	0.82	มาก

จากตารางที่ 4.16 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการบูรณาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการสร้างเครือข่ายในการทำงาน เช่น เครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ($\bar{X} = 3.59$) มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน ($\bar{X} = 3.54$) มีการดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้านรักษาศีล 5 ($\bar{X} = 3.46$) ระดมทุนทรัพย์ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ($\bar{X} = 3.46$) และมีการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกเยี่ยมบ้านและให้กำลังใจแก่ผู้สูงอายุในชุมชน ($\bar{X} = 3.42$) ตามลำดับ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตารางที่ 4.17 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ข้อ	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ความถี่
1.	ด้านการบริหาร	
1.1	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	30
1.2	การบริหารคณะสงฆ์ตามหลักตามหลักการบริหาร 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์และด้านการสาธารณสุขการให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม	27
1.3	การบริหารงานโดยกระจายอำนาจแก่ผู้บังคับบัญชาในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	21
2.	ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย	
2.1	สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์การดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	31
2.2	มีการศึกษาดูงานสถานที่ที่ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน	28
2.3	สร้างแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน สอดแทรกหลักธรรมในการดำเนินชีวิต จัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	15
3.	ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน	
3.1	สร้างช่องทางในการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคล คณะสงฆ์ผ่านระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย	24
3.2	จัดอบรมหลักสูตรการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแก่พระสังฆาธิการในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	16
3.3	มีการประชุมสรุปการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในแต่ละครั้ง ประเมินการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมายและประโยชน์ที่ได้รับอย่างแท้จริง	8
4.	ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	
4.1	จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ การรับบริจาค	31
4.2	สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	25
4.3	ดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องประกอบกับการทำกิจกรรมจิตอาสา ร่วมกันสร้างสังคมให้เป็นสุข	13

(ต่อ)

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ข้อ	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง	ความถี่
5.	ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา	
5.1	มีการวางแผนร่วมกันกับคณะกรรมการวัด คณะกรรมการชุมชน ในการจัดกิจกรรม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	24
5.2	สนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	18
5.3	ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม ในหลักสูตร การเรียนการสอนของโรงเรียน มหาวิทยาลัย	7
6.	ด้านการประชาสัมพันธ์	
6.1	จัดทำช่องทางในการเผยแพร่กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ผ่านระบบ ออนไลน์	30
6.2	มีการส่งเสริมการจัดรายการวิทยุเผยแพร่พระพุทธศาสนาและกิจกรรมสาธารณสุข สงเคราะห์ของพระสงฆ์	20
6.3	ประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม สาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	16
7.	ด้านสมรรถนะทั่วไป	
7.1	จัดอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	30
7.2	สร้างหลักสูตรในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแก่พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์	25
7.3	ให้คำปรึกษาแก่พระสงฆ์รูปอื่น ๆ ที่ขอคำปรึกษา และแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัด กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	18
8.	ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล	
8.1	มีการจัดการอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำในการตัดสินใจแก่พระสังฆาธิการ	32
8.2	ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงแก่พระสังฆาธิการ	24
8.3	ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ด้วยตนเอง และศึกษาจากพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์	12
9.	ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับคนอื่น	
9.1	สนับสนุนทักษะในการทำงานเป็นทีม การเอื้อเฟื้อแก่คณะสงฆ์และพระสงฆ์ลูกวัด สร้างความสามัคคีในการทำงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์	36
9.2	พระสังฆาธิการมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับพระสงฆ์ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันในระหว่างดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ	24
9.3	มีการพัฒนาหลักสูตรการจัดการความขัดแย้งในการทำงานของคณะสงฆ์	15

ตารางที่ 4.17 สรุปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ดังนี้

1. ด้านการบริหาร มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ การบริหารคณะสงฆ์ตามหลักตามหลักการบริหาร 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม การบริหารงานโดยกระจายอำนาจแก่ผู้บังคับบัญชาในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์

2. ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์การดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ มีการศึกษาดูงานสถานที่ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน สร้างแหล่งเรียนรู้ เผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชน สอดแทรกหลักธรรมในการดำเนินชีวิต จัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์

3. ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ สร้างช่องทางในการติดต่อประสานงานระหว่างหน่วยงาน องค์กร กลุ่มบุคคล คณะสงฆ์ ผ่านระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย จัดอบรมหลักสูตรการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแก่พระสังฆาธิการ ในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ มีการประชุมสรุปการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ในแต่ละครั้ง ประเมินการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมายและประโยชน์ที่ได้รับอย่างแท้จริง

4. ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ การรับบริจาค สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ในการดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ดำเนินกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการทำกิจกรรมจิตอาสา ร่วมกันสร้างสังคมให้มีความสุข

5. ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ มีการวางแผนร่วมกันกับคณะกรรมการวัด คณะกรรมการชุมชน ในการจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ สนับสนุนให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมในหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียน มหาวิทยาลัย

6. ด้านการประชาสัมพันธ์ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ จัดทำช่องทางในการเผยแพร่กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ผ่านระบบออนไลน์ มีการส่งเสริมการจัดรายการวิทยุเผยแพร่พระพุทธศาสนาและกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ประสานความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์

7. ด้านสมรรถนะทั่วไป มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ จัดอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์ สร้างหลักสูตรในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพแก่พระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ให้คำปรึกษาแก่พระสงฆ์รูปอื่นๆที่ขอคำปรึกษา และแลกเปลี่ยนแนวคิดในการจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสงฆ์

8. ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ มีการจัดการอบรมหลักสูตรภาวะผู้นำในการตัดสินใจแก่พระสังฆาธิการ ส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงแก่พระสังฆาธิการ ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้การทำงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ด้วยตนเองและศึกษาจากพระสังฆาธิการที่มีประสบการณ์

9. ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับคนอื่น มีข้อเสนอแนะดังนี้ สนับสนุนทักษะในการทำงานเป็นทีม การเอื้อเฟื้อแก่คณะสงฆ์ และพระสงฆ์ลูกวัดสร้างความสามัคคีในการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์ พระสังฆาธิการมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับพระสงฆ์ และแก้ไขปัญหาาร่วมกันในระหว่างดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีการพัฒนาหลักสูตรการจัดการความขัดแย้งในการทำงานของคณะสงฆ์

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (SEM) ของปัจจัยที่ส่งต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ก่อนปรับโมเดล (Before Modification)

4.1 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องกลมกลืนของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ก่อนปรับปรุงโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้วยค่าดัชนี (Before Modification)

4.1.1 ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนสอดคล้องของสมการเชิงโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้ผลการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าไคสแควร์ “ χ^2 ” ซึ่งแสดงออกมาจากตาราง Print Out ของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างเป็นค่า Value มีค่าเท่ากับ 425.821 และได้ค่าองศาความเป็นอิสระ “*df*” มีค่าเท่ากับ 60 ทำให้ผลทางสถิติหรือเกิดดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน ดังนี้

4.1.1.1 ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ “ χ^2 / df ” ของโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง มีค่าเท่ากับ 7.097 ซึ่งยังไม่เป็นไปตามเงื่อนไขทางสถิติ ที่ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ จะต้องมีค่าน้อยกว่า 2.00 โมเดลสมการจึงยังไม่มี ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.1.1.2 ค่า P-Value เท่ากับ 0.000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .05 ยังไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยหรือโมเดลสมการเชิงโครงสร้างยังไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.1.1.3 ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ มีค่า CFI เท่ากับ 0.938 และ TLI เท่ากับ 0.919 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลยังไม่มี ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.1.1.4 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า มีค่า RMSEA เท่ากับ 0.126 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลยังไม่มี ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.1.1.5 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน มีค่า SRMR เท่ากับ 0.097 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลยังไม่มี ความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.18 ดังนี้

ตารางที่ 4.18 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (ก่อนการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)

ดัชนีวัดความกลมกลืน	เกณฑ์พิจารณา	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
χ^2 / df	< 2.00	7.097	ไม่ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	0.938	ไม่ผ่านเกณฑ์
TLI	≥ 0.95	0.919	ไม่ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.126	ไม่ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.097	ไม่ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 4.18 การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดและมีค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

Value (χ^2) = 425.821, Degree of Freedom (df) = 60, χ^2 / df = 7.097

Comparative Fit Index (CFI) = 0.938

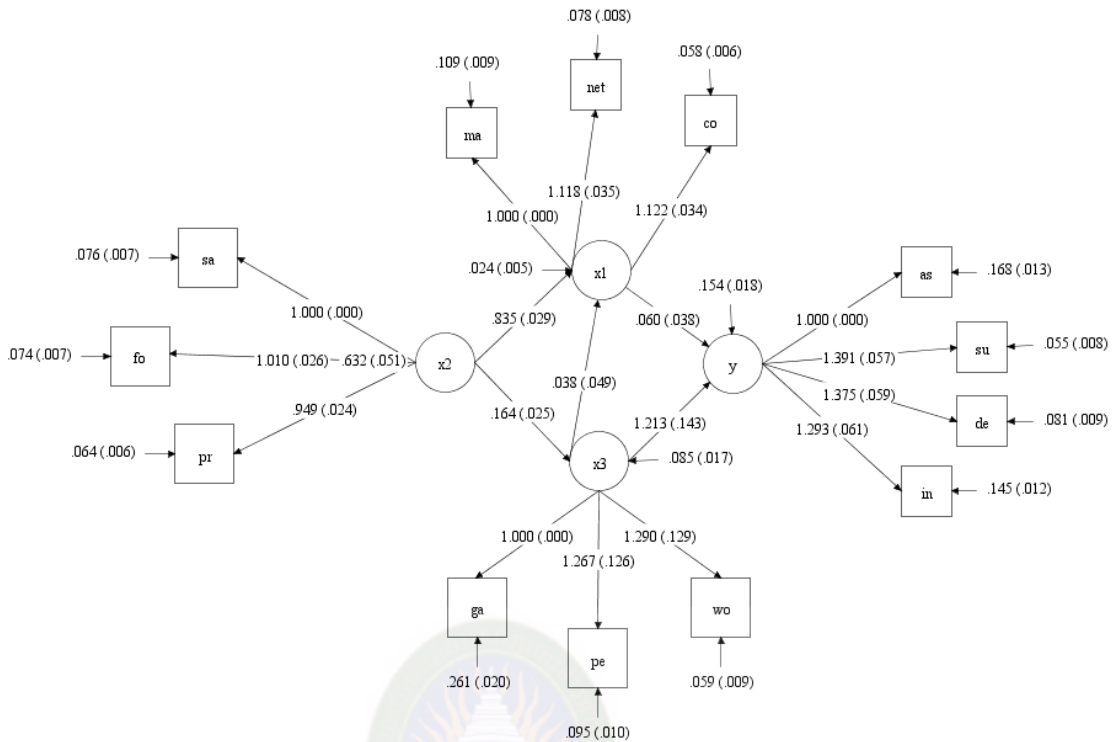
Tucker-Lewis Index (TLI) = 0.919

Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.126

Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.097

สรุปค่าสถิติที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ P-Value = 0.000, χ^2 / df = 7.097, GFI = 0.938, CFI = 0.919, RMSEA = 0.126, SRMR = 0.097

ทั้งนี้ จากตารางที่ 4.18 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่ได้รับจากการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ยังไม่ผ่านเกณฑ์ของดัชนีวัดความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของโมเดลดังกล่าว ได้ดังภาพที่ 4.1 ดังนี้

p-value = 0.000, $\chi^2 / df = 7.097$, GFI = 0.938, CFI = 0.919, RMSEA = 0.126, SRMR = 0.097

ภาพที่ 4.1 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ก่อนการปรับแก้ ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (Before Modification)

4.2 ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนสอดคล้องของโมเดลปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หลังปรับปรุงโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้วยค่าดัชนีความกลมกลืนสอดคล้องหลังการปรับปรุงโมเดล (After Modification)

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนสอดคล้องของสมการเชิงโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้ผลการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าไคสแควร์ “ χ^2 ” ซึ่งแสดงออกมาจากรายการ Print Out ของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างเป็นค่า Value มีค่าเท่ากับ 84.811 และได้ค่าองศาความเป็นอิสระ “ df ” มีค่าเท่ากับ 52 ทำให้ผลทางสถิติหรือเกิดดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน ดังนี้

4.2.1.1 ค่า “ χ^2 ” ของโมเดลมีค่าเท่ากับ 84.811 โดยมีค่า df เท่ากับ 52 เมื่อทำการคำนวณค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (“ χ^2 / df ”) พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.63 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.00 แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.2.1.2 ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ มีค่า CFI เท่ากับ 0.994 และ TLI เท่ากับ 0.992 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.2.1.3 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่ามีค่า RMSEA เท่ากับ 0.040 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4.2.1.4 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน มีค่า SRMR เท่ากับ 0.031 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ ดังตารางที่ 4.19 ดังนี้

ตารางที่ 4.19 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างรูปแบบการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)

ดัชนีวัดความกลมกลืน	เกณฑ์พิจารณา	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
χ^2 / df	< 2.00	1.630	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	0.994	ผ่านเกณฑ์
TLI	≥ 0.95	0.992	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.040	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.031	ผ่านเกณฑ์

ผู้วิจัย ได้ดำเนินการปรับโมเดล (Model Modification) โดยใช้การพิจารณาจากคำแนะนำ ในการปรับพารามิเตอร์ในโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล (Model Modification Indices: MI) จนกระทั่ง ค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากตารางที่ 4.19 การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองสมมติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด และมีค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

Value (χ^2) = 84.811, Degree of Freedom (df) = 52, χ^2 / df = 1.630

Comparative Fit Index (CFI) = 0.994

Tucker-Lewis Index (TLI) = 0.992

Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.04

Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.03

สรุปค่าสถิติที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ P-Value = 0.207, χ^2 / df = 1.630, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03

4.2.2 ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X_1) ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก (X_2) ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X_3) ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรแฝง สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เรียงลำดับตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวม (Total Effect; TE) ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI)

ตัวแปรผล	การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (Y)			
	DE	IE	TE	R ²
ตัวแปรเชิงสาเหตุ				
1. ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X ₁)	-	.115**	.115**	0.483
2. ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก (X ₂) IND (X ₃)	.115**	.192**	.307**	
3. ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X ₃) IND (X ₁)	.651**	.001**	.652**	

Goodness of Fit Indices

P-Value = 0.207, χ^2 / df = 1.630, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03

หมายเหตุ: DE แทน อิทธิพลทางตรง (Direct Effects), IE แทน อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects), TE แทน อิทธิพลโดยรวม (Total Effects)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4.20 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI) สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

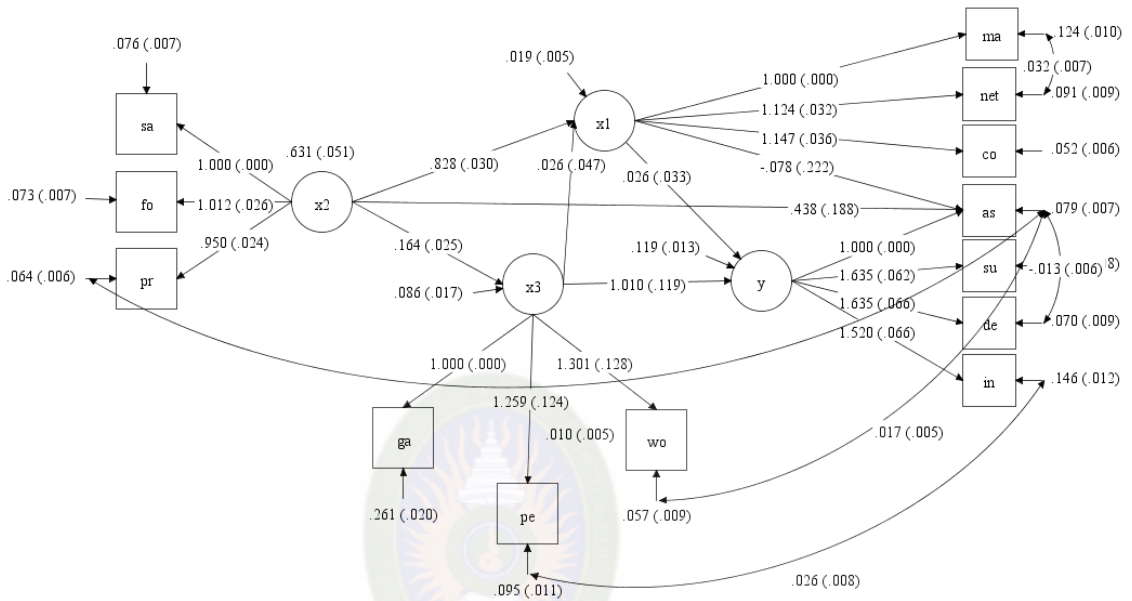
1. ตัวแปรปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X₃) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพลโดยรวมสูงที่สุด (TE) ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ 0.625 ซึ่งมีอิทธิพลในทางตรง (DE) เท่ากับ 0.651 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X₁) (IE) เท่ากับ 0.001

2. ตัวแปรปัจจัยหนุนเสริมภายนอก (X₂) เป็นตัวแปรแฝงภายในที่มีค่าขนาดอิทธิพล โดยรวม (TE) เท่ากับ 0.307 ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.115 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X₃) (IE) เท่ากับ 0.192

3. ตัวแปรปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X₁) เป็นตัวแปรแฝงภายในที่มีค่าขนาดอิทธิพล โดยรวม (TE) เท่ากับ 0.115 ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.115

4. ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X₁) ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก (X₂) และตัวแปรปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X₃) ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรแฝง สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปร การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 48.30 (R² = 0.483)

ทั้งนี้ จากตารางที่ 4.10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้าง(SEM) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผ่านเกณฑ์ของดัชนีวัด ความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของโมเดล (SEM) ดังกล่าว ได้ภาพที่ 4.2 ดังนี้

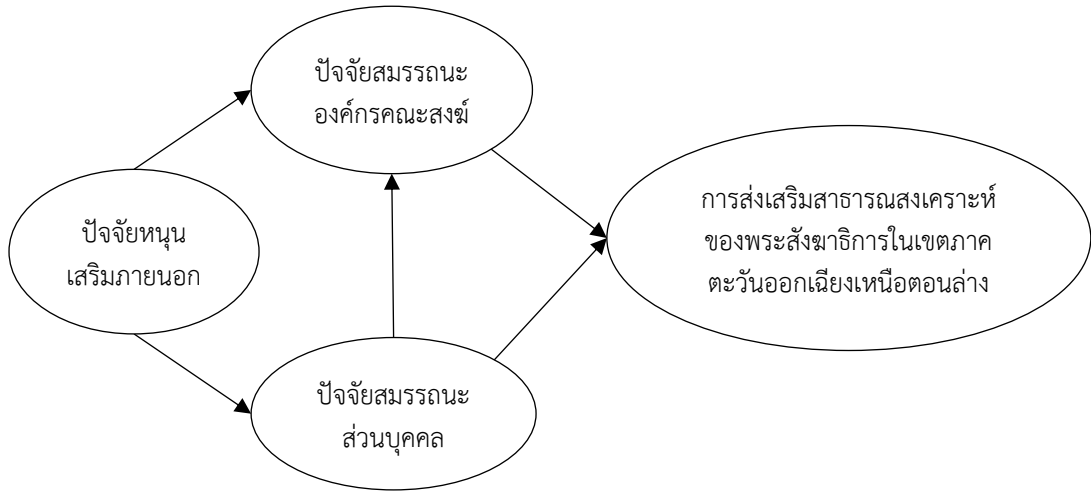

p-value = 0.207, $\chi^2 / df = 1.630$, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03

ภาพที่ 4.2 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง หลังการปรับแก้ ด้วยค่าดัชนีปรับโมเดล (After Modification)

ระยะที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยมีพื้นฐานการวิเคราะห์ข้อมูลมาจากกรอบแนวคิดการวิจัยวิจัย ระยะที่ 1 ได้แก่ โมเดลสมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยทั้งในอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลทางอ้อมกับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิพากษ์และยืนยันในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัดพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป

เพื่อสร้างรูปแบบ การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยสรุป เป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี ได้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

ผู้วิจัย สามารถสรุปองค์ประกอบของปัจจัยในการพัฒนาต่าง ๆ ของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล และสามารถดำเนินโครงการพัฒนาได้ดังนี้

ผู้วิจัยนำรูปแบบจากการวิจัยระยะที่ 1 มาสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ นักวิชาการ พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัด พระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะอำเภอ จำนวน 20 คน/รูป สรุปประเด็นแนวทางการพัฒนา และกิจกรรมการพัฒนาได้ดังนี้

1. ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์

ตารางที่ 4.21 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์

แนวทางการพัฒนา	กิจกรรม
1. แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล	1. การจัดทำคู่มือปฏิบัติงานตามหลักธรรมภิบาล
2. แนวทางการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	2. สร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
3. แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญในการช่วยเหลือสาธารณะสงเคราะห์	3. การจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ เพื่อเป็นสะพานบุญให้แก่พุทธศาสนิกชนและผู้มีจิตศรัทธาในพื้นที่ได้ร่วมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
4. แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์เชิงพื้นที่	4. สร้างเครือข่ายบูรณาการสาธารณสงเคราะห์เชิงพื้นที่ โดยมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
5. แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ	5. การอบรมการจัดประชุมโดยโปรแกรมที่ทันสมัย เช่น Google Meeting, Zoom, Line

2. ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก

ตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก

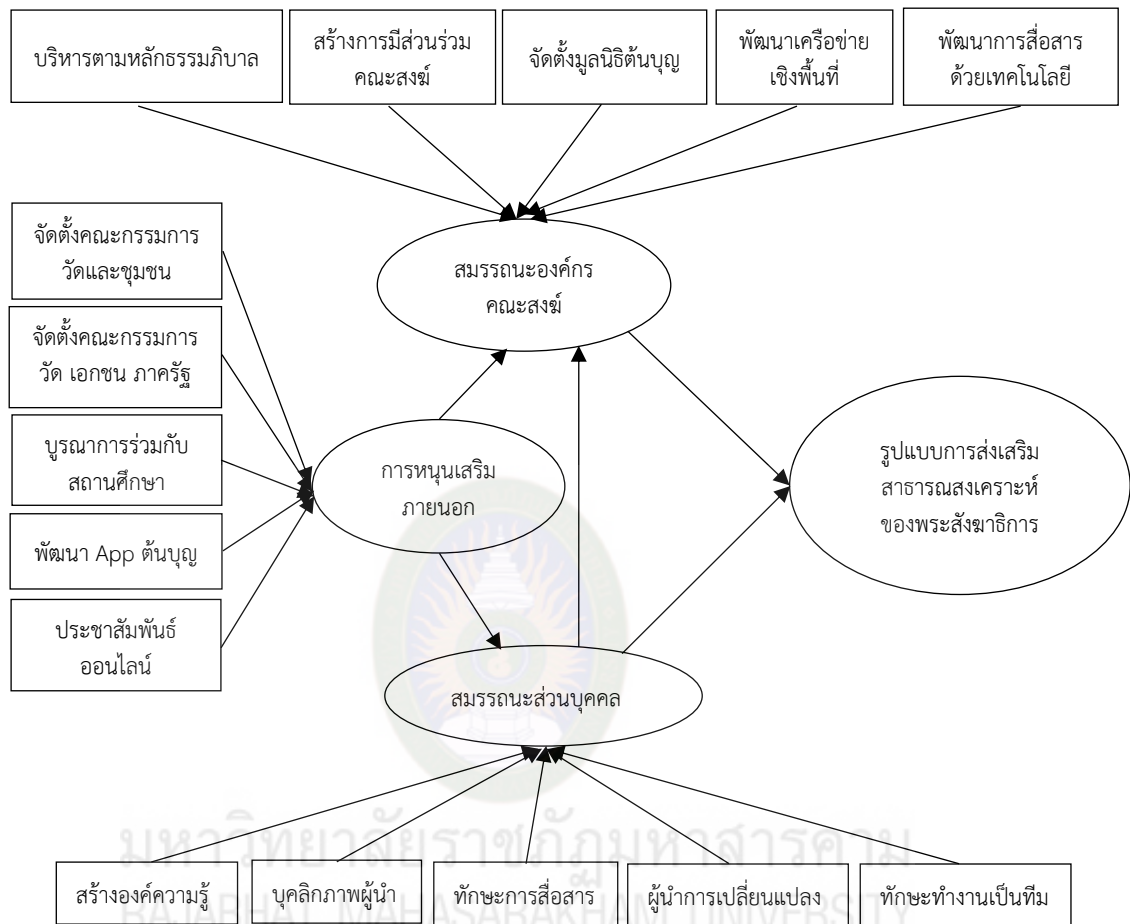
แนวทางการพัฒนา	กิจกรรม
1. แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์	1. วัดและชุมชนต้องจัดตั้งทีมงานจากอาสาสมัครที่มีความศรัทธาและการสรรหา มีการประชุมวางแผนในการดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
2. แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ชื่อ “วัด ชน รัฐ” (วัด เอกชน และภาครัฐ) ในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์	2. สร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
3. แนวทางการบูรณาการร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาและสำนึกรักบ้านเกิด	3. ร่วมกับสถานศึกษาในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ ส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาและสำนึกรักบ้านเกิด
4. แนวทางการพัฒนา Application ต้นบุญ ในการเปิดรับบริจาค	4. ร่วมกับมหาวิทยาลัยในพื้นที่สร้าง Application ต้นบุญในการเปิดรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา โดยสามารถออกไปบนอินเทอร์เน็ตแบบออนไลน์ได้
5. แนวทางการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ บอກบุญบนสื่อออนไลน์	5. การสร้าง Page Facebook “บอກบุญ” จัดทำคลิปวิดีโอสั้น ภาพอินโฟกราฟฟิค (Infographic) เชิญชวนพุทธศาสนิกชนในการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

3. ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล

ตารางที่ 4.23 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล

แนวทางการพัฒนา	กิจกรรม
1. แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	1. การจัดอบรมให้ความรู้และแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม สาธารณ สงเคราะห์ของคณะสงฆ์
2. แนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพผู้นำสงฆ์ ตามหลักเวสาลีชกรณธรรม	2. การพัฒนาบุคลิกภาพผู้นำพระสงฆ์ตามหลัก เวสาลีชกรณธรรม 5 ประการ คือ ศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญา
3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารพุทธธรรม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์	3. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดอบรมการสื่อสาร พุทธธรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การใช้กิริยา วาจาที่เหมาะสม
4. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง	4. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดอบรมการภาวะ ผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงเพื่อการส่งเสริม จัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
5. แนวทางการพัฒนาทักษะในการทำงานเป็นทีม	5. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดอบรมการทักษะ ในการทำงานเป็นทีม เพื่อการส่งเสริมจัดกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

ผู้วิจัย สามารถสรุปร่างเป็นผังมโนทัศน์รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างตามข้อเสนอของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ดังภาพที่ 4.4

ภาพที่ 4.4 ร่างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

สรุปผลการวิจัยระยะที่ 2 ได้ว่าจากกรอบแนวคิดเชิงสมมติฐานที่นำไปสู่การยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในผลการวิจัยระยะที่ 3 มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ มีแนวทางพัฒนา ดังนี้
 - 1.1 แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล
 - 1.2 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
 - 1.3 แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ ในการช่วยเหลือสาธารณสุขสงเคราะห์
 - 1.4 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่
 - 1.5 แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

2. ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก มีแนวทางพัฒนา ดังนี้
 - 2.1 แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
 - 2.2 แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ชื่อ “วัด ชน รัฐ” (วัด เอกชน และ ภาครัฐ) ในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
 - 2.3 แนวทางการบูรณาการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์
 - 2.4 แนวทางการพัฒนา Application ต้นบุญ ในการเปิดรับบริจาค
 - 2.5 แนวทางการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์บอกบุญบนสื่อออนไลน์
3. ปัจจัยด้านสมรรถนะส่วนบุคคล มีแนวทางพัฒนา ดังนี้
 - 3.1 แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล
 - 3.2 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
 - 3.3 แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ ในการช่วยเหลือสาธารณะสงเคราะห์
 - 3.4 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์เชิงพื้นที่
 - 3.5 แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

ระยะที่ 3 เป็นการยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยระยะที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเป็นการยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง กลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน/รูป โดยการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) มีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ ข้อมูลความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1. เกณฑ์มาตรฐานการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยระยะที่ 3

1.1 การแปลความหมายและเกณฑ์มาตรฐานของค่ามัธยฐาน (Median) เกณฑ์ค่ามัธยฐาน (Median) จากแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ที่ผู้วิจัยกำหนดน้ำหนักของคะแนน 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ต (Likert Scale) ซึ่งแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้

- 5 คะแนน ระดับความสอดคล้องมากที่สุด
- 4 คะแนน ระดับความสอดคล้องมาก
- 3 คะแนน ระดับความสอดคล้องปานกลาง
- 2 คะแนน ระดับความสอดคล้องน้อย
- 1 คะแนน ระดับความสอดคล้องน้อยที่สุด

1.2 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Med.) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (I.R.) วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปและกำหนดเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

1.2.1 ค่ามัธยฐาน (Median) กำหนดเกณฑ์การแปลผลเป็น ดังนี้

คะแนน	การแปลผล
5 คะแนน	ระดับความสอดคล้องมากที่สุด
4 คะแนน	ระดับความสอดคล้องมาก
3 คะแนน	ระดับความสอดคล้องปานกลาง
2 คะแนน	ระดับความสอดคล้องน้อย
1 คะแนน	ระดับความสอดคล้องน้อยที่สุด

1.2.2 ค่ามัธยฐานที่คำนวณได้แปลความหมายตามเกณฑ์ ดังนี้ (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2553, น. 231)

ค่ามัธยฐานเฉลี่ย	การแปลผล
4.21–5.00	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันมากที่สุด
3.41–4.20	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันมาก
2.61–3.40	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันปานกลาง
1.81–2.60	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันน้อย
1.00–1.80	กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันน้อยที่สุด

1.3 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้วิจัยคำนวณหาค่าความแตกต่างระหว่างควอไทล์ที่ 1 กับควอไทล์ ที่ 3 หากพบว่าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่คำนวณได้มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.50 ถือเป็นเกณฑ์ที่ยอมรับ ได้ว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน (Consensus) ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ที่มีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒินั้น ไม่สอดคล้องกันหรือความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งกลุ่มมีความแตกต่างกัน (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2548, น. 24)

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

2.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนา ด้านสมรรถนะองค์การคณะสงฆ์ ดังนี้

ตารางที่ 4.24 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนา

ข้อ	รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะองค์การคณะสงฆ์	N = 20			
		Med	แปลผล	IQR	แปลผล
1.	แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์การคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล	4	สอดคล้องมาก	0	สอดคล้อง
2.	แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	5	สอดคล้องมากที่สุด	1	สอดคล้อง
3.	แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญในการช่วยเหลือสาธารณสุขสงเคราะห์	5	สอดคล้องมากที่สุด	1	สอดคล้อง
4.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่	4	สอดคล้องมาก	1	สอดคล้อง
5.	แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ	5	สอดคล้องมากที่สุด	1	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4.24 พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะองค์การคณะสงฆ์ มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบที่มีค่าความถี่มากที่สุดมีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

2.2 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนา ด้านการหนุนเสริมภายนอก ดังนี้

ตารางที่ 4.25 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนา

ข้อ	รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ด้านการหนุนเสริมภายนอก	N = 20			
		Med	แปลผล	IQR	แปลผล
1.	แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัด และชุมชน ในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์	5	สอดคล้อง มากที่สุด	0	สอดคล้อง
2.	แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ชื่อ “วัด ชน รัฐ” (วัด เอกชน และภาครัฐ) ในการทำกิจกรรม กิจกรรมสาธารณสงเคราะห์	4	สอดคล้อง มาก	1	สอดคล้อง
3.	แนวทางการบูรณาการร่วมกันระหว่างสถานศึกษา ในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษาทำกิจกรรม สาธารณสงเคราะห์	5	สอดคล้อง มากที่สุด	1	สอดคล้อง
4.	แนวทางการพัฒนา Application ต้นบุญ ในการเปิด รับบริจาค	4	สอดคล้อง มาก	0	สอดคล้อง
5.	แนวทางการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์บอกบุญ บนสื่อออนไลน์	5	สอดคล้อง มากที่สุด	1	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4.25 พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการหนุนเสริมภายนอก มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบที่มีค่าความถี่มากที่สุดมีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

2.3 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนา ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล ดังนี้

ตารางที่ 4.26 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมและความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนา

ข้อ	รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของ พระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล	N = 20			
		Med	แปลผล	IQR	แปลผล
1.	แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ ตามหลักธรรมภิบาล	5	สอดคล้อง มากที่สุด	0	สอดคล้อง
2.	แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์	5	สอดคล้อง มากที่สุด	1	สอดคล้อง
3.	แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญในการช่วยเหลือ สาธารณะสงเคราะห์	5	สอดคล้อง มากที่สุด	1	สอดคล้อง
4.	แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่	5	สอดคล้อง มากที่สุด	0	สอดคล้อง
5.	แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยี ที่มีประสิทธิภาพ	5	สอดคล้อง มากที่สุด	1	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4.26 พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบที่มีค่าความถี่มากที่สุดมีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

ผลจากการวิเคราะห์การยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง (Critical Incident Technique) ทั้ง 20 คน/รูป โดยภาพรวมผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นต่อรูปพัฒนาสอดคล้องกัน ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนา จำนวน 3 ด้าน 15 แนวทาง มีรายละเอียด ดังนี้

1. ด้านสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

- 1.1 แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล
- 1.2 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- 1.3 แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ ในการช่วยเหลือสาธารณสุขสงเคราะห์
- 1.4 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่
- 1.5 แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

2. ด้านการหนุนเสริมภายนอก มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

2.1 แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชน ในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์

2.2 แนวทางการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ชื่อ “วัด ชน รัฐ” (วัด เอกชน และภาครัฐ) ในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์

2.3 แนวทางการบูรณาการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์

2.4 แนวทางการพัฒนา Application ต้นบุญ ในการเปิดรับบริจาค

2.5 แนวทางการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์บอกบุญบนสื่อออนไลน์

3. ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล มีแนวทางพัฒนาดังนี้

3.1 แนวทางการพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล

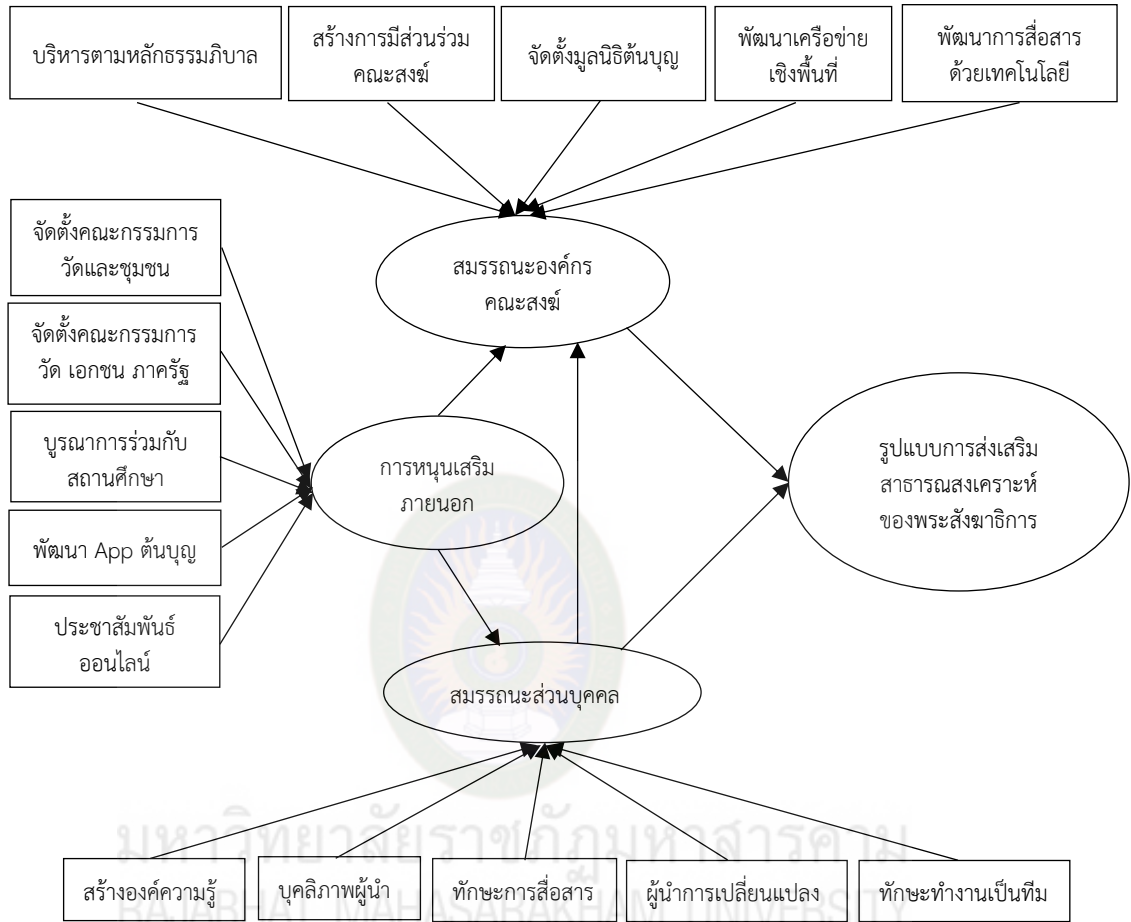
3.2 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

3.3 แนวทางการจัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ ในการช่วยเหลือสาธารณสุขสงเคราะห์

3.4 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่

3.5 แนวทางการพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัย สามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ตามการยืนยันของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ดังภาพที่ 4.5

ภาพที่ 4.5 รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ 3) เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย เป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 เป็นการศึกษาการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ระยะที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ระยะที่ 3 เป็นการยืนยันรูปแบบหรือการยืนยันความเหมาะสม และความสอดคล้องของความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิในแนวทางการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

5.1 สรุป

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับ ดังนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 386 คน/รูป โดยจำแนกดังนี้

5.1.1.1 ด้านอายุ พบว่า มีอายุเฉลี่ย 52 ปี

5.1.1.2 ด้านพรรษา พบว่า มีพรรษาเฉลี่ย 12 พรรษา

5.1.1.3 ด้านตำแหน่ง พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในตำแหน่งเจ้าอาวาส จำนวน 85 รูป คิดเป็นร้อยละ 22 รองลงมา คือ ตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบล 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 19.4 ตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าอาวาส 69 รูป คิดเป็นร้อยละ 17.9 ตำแหน่งเจ้าคณะตำบล 61 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.8 ตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอ 58 รูป คิดเป็นร้อยละ 15 ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.8 ตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัด 4 รูป คิดเป็นร้อยละ 1

5.1.1.4 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 245 รูป คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมา คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 78 รูป คิดเป็นร้อยละ 20.2 และสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 63 รูป คิดเป็นร้อยละ 16.3

5.1.1.5 ด้านสมณศักดิ์ พบว่า ส่วนใหญ่มีสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร จำนวน 245 รูป คิดเป็นร้อยละ 63.5 รองลงมา คือ สมณศักดิ์พระครูฐานานุกรม จำนวน 129 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.4 และสมณศักดิ์พระราชาคณะ จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 3.1

5.1.2 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านสมรรถนะทำงานร่วมกับคนอื่น ($\bar{X} = 3.94$) รองลงมา คือ ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.85$) ด้านการประชาสัมพันธ์ ($\bar{X} = 3.63$) ด้านการบริหาร ($\bar{X} = 3.60$) ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน ($\bar{X} = 3.57$) ด้านความร่วมมือ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X} = 3.57$) ด้านการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.57$) ด้านสมรรถนะทั่วไป ($\bar{X} = 3.57$) ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย ($\bar{X} = 3.53$) ตามลำดับ

5.1.3 ระดับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสงเคราะห์ ($\bar{X} = 3.58$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = 3.53$) ด้านการเกื้อกูล ($\bar{X} = 3.51$) และด้านการบูรณาการ ($\bar{X} = 3.49$) ตามลำดับ

5.1.4 ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนสอดคล้องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้วยการใช้วิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (SEM)

5.1.4.1 ผลการวิเคราะห์ความกลมกลืนสอดคล้องของสมการเชิงโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้ผลการคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าไคสแควร์ " χ^2 " ซึ่งแสดงออกมาจากตาราง Print Out ของโมเดลสมการเชิงโครงสร้างเป็นค่า Value มีค่าเท่ากับ 84.811 และได้ค่าองศาความเป็นอิสระ " df " มีค่าเท่ากับ 52 ทำให้ผลทางสถิติหรือเกิดดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน ดังนี้

1) ค่า " χ^2 " ของโมเดลมีค่าเท่ากับ 84.811 โดยมีค่า df เท่ากับ 52 เมื่อทำการคำนวณค่าไคว-สแควร์สัมพันธ์ (" χ^2/df ") พบว่า มีค่าเท่ากับ 1.63 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 2.00 แสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2) ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพันธ์ มีค่า CFI เท่ากับ 0.994 และ TLI เท่ากับ 0.992 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3) ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า มีค่า RMSEA เท่ากับ 0.040 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน มีค่า SRMR เท่ากับ 0.031 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) ของโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (หลังการปรับโมเดลด้วยค่าดัชนีโมเดล; MI) สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

5.1.5.1 ตัวแปรปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X_3) เป็นตัวแปรที่มีค่าขนาดอิทธิพล โดยรวม สูงที่สุด (TE) ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีอิทธิพลโดยรวม (TE) เท่ากับ 0.625 ซึ่งมีอิทธิพล ในทางตรง (DE) เท่ากับ 0.651 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X_1) (IE) เท่ากับ 0.001

5.1.5.2 ตัวแปรปัจจัยหนุนเสริมภายนอก (X_2) เป็นตัวแปรแฝงภายในที่มีค่าขนาดอิทธิพล โดยรวม (TE) เท่ากับ 0.307 ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.115 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวแปรปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล (X_3) (IE) เท่ากับ 0.192

5.1.5.3 ตัวแปรปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X_1) เป็นตัวแปรแฝงภายในที่มีค่าขนาด อิทธิพล โดยรวม (TE) เท่ากับ 0.115 ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าขนาดอิทธิพลทางตรง (DE) เท่ากับ 0.115

5.1.5.4 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) พบว่า ตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ (X_1) ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก (X_2) และตัวแปรปัจจัยสมรรถนะ ส่วนบุคคล (X_3) ซึ่งทั้ง 3 ตัวแปรแฝง สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปร การส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้อย่างถูกต้อง ร้อยละ 48.30 ($R^2 = 0.483$)

5.1.6 โมเดลสมการเชิงโครงสร้างของปัจจัยที่ส่งผลการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ปัจจัยการหนุนเสริม ภายนอก ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล มาสร้างกรอบแนวคิดเชิงสมมติฐานที่นำไปสู่การยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ในผลการวิจัยระยะที่ 3 มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

5.1.6.1 ปัจจัยด้านสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

- 1) พัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล
- 2) สร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์
- 3) จัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ ในการช่วยเหลือสาธารณสุขสงเคราะห์
- 4) พัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่
- 5) พัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

5.1.6.2 ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

1) จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการทำกิจกรรม กิจกรรม สาธารณสงเคราะห์

2) จัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ชื่อ “วัด ชน รัฐ” (วัด เอกชน และภาครัฐ) ในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์

3) บูรณาการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทำกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

4) พัฒนา Application ต้นบุญ ในการเปิดรับบริจาค

5) พัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์บอกบุญบนสื่อออนไลน์

5.1.6.3 ปัจจัยด้านสมรรถนะส่วนบุคคล มีแนวทางพัฒนา ดังนี้

1) พัฒนาการบริหารองค์การคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล

2) สร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์

3) จัดตั้งมูลนิธิต้นบุญ ในการช่วยเหลือสาธารณะสงเคราะห์

4) พัฒนาเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์เชิงพื้นที่

5) พัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ

5.1.7 ผลการวิเคราะห์การยืนยันความเหมาะสมและความสอดคล้องของรูปแบบการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ใช้กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล สำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 5 คน/รูป โดยการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยค่ามัธยฐาน (Meriden) และค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ (IQR) มีลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

5.1.7.1 ผลการยืนยันด้านสมรรถนะองค์การคณะสงฆ์ พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น ต่อรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะองค์การคณะสงฆ์ มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบ ที่มีค่าความถี่มากที่สุด มีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

5.1.7.2 ผลการยืนยันด้านการหนุนเสริมภายนอก พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น ต่อรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านการหนุนเสริมภายนอก มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบ ที่มีค่าความถี่มากที่สุด มีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

5.1.7.3 ผลการยืนยันด้านสมรรถนะส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็น ต่อรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล มีค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบที่มี ค่าความถี่มากที่สุด มีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

5.2 อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

5.2.1 ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ปัจจัยการหนุนเสริมภายนอก ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ผู้วิจัยจึงได้นำ 3 ปัจจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

5.2.1.1 ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์ ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า พระสังฆาธิการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีแนวนโยบายในการบริหารทรัพยากรพื้นฐาน ประกอบไปด้วย คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เพื่อการจัดกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ ตามการบริหารที่ยึดหลักธรรมาธิปไตยเป็นหลักสำคัญ โดยพระสังฆาธิการต้องประพฤติธรรมและใช้หลักธรรมเป็นหลักในการบริหารตามภารกิจของพระสังฆาธิการที่จะต้องปฏิบัติ มี 6 ประการ ดังนี้ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ เพื่อให้กิจกรรมการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรญาณ์ แสงปัญญา และพินิจ ลาภธนานนท์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง พุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทบาทพระสงฆ์ด้านงานสาธารณสุขสงเคราะห์ กรณีศึกษาพระราชาธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) บทบาทงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระราชาธรรมนิเทศ มีทั้งรูปแบบการสงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนาและบูรณาการ เพื่อเผยแผ่ศีลธรรมในศาสนา และส่งเสริมให้คนดีมีสัมมาชีพ 2) แนวคิดและรูปแบบการดำเนินงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ภายใต้กรอบที่มหาเถรสมาคมกำหนดไว้ พบว่า การดำเนินงานของพระราชาธรรมนิเทศมุ่งไปที่งานสาธารณสุขสงเคราะห์ในเชิงการพัฒนาผ่านแนวคิดหลัก 3 ประการ ได้แก่ การสร้างคน สร้างงาน และสร้างอาชีพเพื่อสร้างสังคม อยู่ดีมีสุข โดยประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ผ่านกุศโลบายต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสันติ ฐานวโร (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า คณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินงานในด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนและสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่สำคัญ มีหลักสังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 และพรหมวิหาร 4 เป็นต้น มาดำเนินการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชน ชุมชน และสังคม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญในการช่วยเหลือประชาชนในชุมชนและสังคมควรให้มีความเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะและยังเป็นการสร้างความผูกพันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายนำไปสู่การพัฒนาจิตใจ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาชุมชนและสังคมและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันจะนำความสุขมาสู่ประชาชน สังคม และประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระราชรัตนเวที (ประเสริฐ โชติธมโม) (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 ผลการวิจัย พบว่า 1) มีการบริหารจัดการตามกรอบสายงานการบังคับบัญชาและมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีมบนพื้นฐานการสรวมระว่างทางกาย

วาจาใจ พร้อมยึดถือกฎ ระเบียบ และหลักพระธรรมวินัย มีความสมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือ แบ่งปัน ใฝ่หาใจกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา มีการปรึกษาหารือกันเป็นเนืองนิตย์เพื่อก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะในการบริหารจัดการ 2) แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของ พระสังฆาธิการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4 เชียงพุทธบูรณาการ ด้านกลยุทธ์ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีปาปนิกรธรรมโดยเฉพาะด้านการพัฒนาให้เป็นผู้มีจักขุมหรือมีวิสัยทัศน์ ด้านโครงสร้าง ควรมีการประยุกต์ใช้หลักบริหารนิยธรรมด้วยการเคารพหลักการที่ดี ที่ใฝ่หาเอาไว้แต่เดิม ด้านระบบการปฏิบัติงาน ควรมีการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมเพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จด้านบุคลากร ควรมีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านทักษะ ควรมี การประยุกต์ใช้หลักภavana 4 ที่จะต้องพัฒนาทั้งทางกาย ศีล จิต และปัญญาอยู่เสมอ ด้านรูปแบบ ทางการบริหารจัดการ ควรมีการประยุกต์ใช้หลักบริหารนิยธรรมด้วยการยึดมั่น ในความสามัคคี ความพร้อมเพรียงทำพร้อมกัน เลิกพร้อมกัน และด้านค่านิยมร่วม ควรมีการประยุกต์ใช้ หลักสาราณีย ธรรมหรือหลักแห่งสามัคคีธรรมที่จะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาธรรม 3) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ ทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 ด้านกลยุทธ์ สิ่งที่สำคัญ ที่พระสังฆาธิการจะพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ 1) จะต้อง ยึดถือกรอบการบริหารจัดการและการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักธรรมวินัย 2) จะต้องมีการวาง ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และพันธกิจในการบริหารจัดการ และ 3) จะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตที่มีมาตรฐาน ด้านโครงสร้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การบริหาร งานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ ของสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 ด้าน อาศัยหลักพระธรรมวินัยปกครองคณะสงฆ์ ปฏิบัติ ตามนโยบายของมหาเถรสมาคม จัดตั้งกองทุนการศึกษาทำงานร่วมกับชุมชนเป็นกลุ่มบวรบ้าน วัด และโรงเรียน สร้างเครือข่าย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา จัดหาทุนทรัพย์ในการสนับสนุนสาธารณูปการ ร่วมมือกับชุมชนจัดสาธารณสงเคราะห์ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท (2558) ได้กล่าวว่า ระบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้า ควรประกอบด้วย 1) ระบบการบริหาร จัดการที่ดีที่จะนำไปดำเนินการกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ 1.1) การวางแผน (Planning: P) 1.2) การจัดองค์กร (Organizing: O) 1.3) การอำนวยการ (Directing: D) 1.4) การควบคุม (Controlling: C) 1.5) การจัดการ บุคลากร (Staffing: S) 2) การจัดการกิจการคณะสงฆ์ ที่ครอบคลุมทุกงานสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ 2.1) งานการปกครอง 2.2) งานการศาสนศึกษา 2.3) งานการศึกษา สงเคราะห์ 2.4) งานการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา 2.5) งานสาธารณูปการ 2.6) งานการสาธารณสงเคราะห์ นอกเหนือจากเจ้าอาวาส เป็นพระสังฆาธิการเป็นผู้บริหารวัดเป็นผู้บริหารการให้บริการกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน แล้วยังต้อง เป็นผู้บริหารเส้นทางการเจริญเติบโตขององค์กรในเชิงสร้างสรรค์ (Creative Ways) ของความเป็นวัด สมัยใหม่ที่มีทั้งความขลัง ความเรียบง่าย ความสงบสุข และความศักดิ์สิทธิ์จากวัตรธรรมดาสู่ความเป็นวัด ประสิทธิภาพสูงเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kushali M. Amaratunga (2003) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพในระดับหมู่บ้านในศรีลังกา: สรโวทยา ได้เสนอว่า ขบวนการสรโวทัยเน้นให้ความสำคัญกับการทำค่ายกิจกรรมเชิงพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยแนวทางการพัฒนาที่ขบวนการดำเนินการจะเน้นให้คนในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาสิ่งปลูก

สร้างที่มีความสำคัญต่อการยกระดับความต้องการขั้นพื้นฐานในชีวิตที่ต้องไม่สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่นช่วงระยะ 30 ปีแรกของการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่ขบวนการสรรโวทัยดำเนินการได้สร้างการเปลี่ยนแปลงระดับหมู่บ้านชนบทไปกว่า 11,400 หมู่บ้าน ตลอดจนกระตุ้นการสร้างจิตสำนึกของการพัฒนาทางเลือกขึ้นในสังคมศรีลังกาอีกด้วย กิจกรรมเชิงพื้นที่ของขบวนการสรรโวทัยจะให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากขบวนการเห็นว่าการที่คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมวางแผนและทำกิจกรรมการพัฒนาสิ่งปลูกสร้างขั้นพื้นฐานภายในชุมชนจะมีส่วนยกระดับอุดมการณ์การเสียสละ ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นต่อการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกันอีกด้วย การพัฒนาเชิงพื้นที่ของขบวนการสรรโวทัยจะมีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน ดังนั้นสิ่งปลูกสร้างที่จะได้รับการสร้างหรือปรับปรุงส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับโรงเรียนระบบเก็บน้ำภายในหมู่บ้าน รวมทั้งถนนหนทางที่จะนำการพัฒนาประเภทอื่นจากรัฐเข้าสู่หมู่บ้าน กลุ่มผู้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนา นอกจากคนหนุ่มสาวที่เป็นสมาชิกของขบวนการสรรโวทัย ผู้คนในพื้นที่ก็มีส่วนสำคัญต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน การศึกษาภาคสนามสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุในหมู่บ้านจะมาร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ขณะที่คนแรงงานและคนหนุ่มสาวจะมีส่วนร่วมต่อการลงแรงงานเพื่อทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน

5.2.1.2 ปัจจัยการหนุนเสริมจากภายนอก ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีการบูรณาการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ ชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม มูลนิธิไม่แสวงกำไร ภาคเอกชน ภาคอุตสาหกรรม เป็นต้น ทำให้สามารถระดมทรัพยากรและบุคลากรต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ได้อย่างรวดเร็ว และหลากหลาย สร้างเป็นเครือข่ายในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิณิจ ลาภธนานนท์ สายชล ปัญญชิต และภูเบศ วณิชชานนท์ (2564) กล่าวว่า เครือข่ายในลักษณะ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน รวมทั้งการบูรณาการกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานสาธารณสุขสงเคราะห์ร่วมกับเครือข่ายภาครัฐที่เน้นการช่วยเหลือและเกื้อกูลสังคม ดังที่คณะสงฆ์ได้ดำเนินการอยู่จะส่งผลต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์ให้มีความเข้มแข็งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิวัต ฌานโสโก (ศิริรัตน์) และคณะ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาเครือข่ายการบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป ประกอบด้วย 1) หลักการ คือ 1.1) พัฒนาระบบการสื่อสารระหว่างสมาชิก ให้มีความสะดวก รวดเร็ว มีความถูกต้องแม่นยำ 1.2) พัฒนาการมีส่วนร่วมให้เกิดความเข้มแข็ง ทั้งระหว่างสมาชิกภายในและภายนอกองค์กร 1.3) พัฒนาความมั่นคง ให้คณะสงฆ์ไทยดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน 1.4) ยึดมั่นในหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายของสหภาพยุโรป 2) เป้าหมาย สร้างความเป็นเอกภาพของคณะสงฆ์ไทยตามคติที่ว่าพุทธบุตรต้องเป็นหนึ่งเดียวกันเหมือนตะวันที่มีดวงเดียว ไม่แบ่งแยก นิกาย ยึดหลักการเป็นเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน 3) จุดมุ่งหมาย มุ่งสร้างเครือข่ายในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่กิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ประกอบด้วย เครือข่ายด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสุขสงเคราะห์ 4) การเตรียมการพัฒนา การเตรียมการก่อนการพัฒนาระหว่างการพัฒนา และหลังการพัฒนา 5) กระบวนการพัฒนา 5.1) หลักพุทธธรรม 5.2) แนวทางการจัดการเครือข่าย 5.3) องค์ประกอบ

พัฒนา 5.4) บริบทคณะสงฆ์ ไทยในทวีปยุโรป และ 6) การประเมินผลการพัฒนา การประเมินเชิงพุทธิพิสัย การประเมินเชิงทักษะพิสัย และการประเมินเชิงจิตพิสัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาชุตีภัก อภินนโท และรัตติยา เหนืออำนาจ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธ ของคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคมอาเซียน ผลการวิจัย พบว่า แบบจำลองการจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์จังหวัดนครพนม นอกจาก จะประกอบด้วย 7 มิติสำคัญข้างต้นแล้วยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิต วิถีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนพิธี และความเป็นพุทธบริษัท 4 ที่สะท้อนผ่านการบริหารจัดการเรื่องระบบและโครงสร้าง องค์กร แผนยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์องค์กร การแสวงหาความร่วมมือ การมีส่วนร่วมหรือทีมงาน การเสริมสร้าง แรงจูงใจ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีระดับชุมชน 3) การจัดการเครือข่าย วัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับประชาคม อาเซียนจะต้องมีการประยุกต์ใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น อริยมรรค สังกหัตถุธรรม สาราณียธรรม ทุติยาปานิกรธรรม สัปปริสธรรม อัปปริหานิยธรรม อิทธิบาทธรรม พรหมวิหารธรรม คารวะธรรม กัลยาณมิตรธรรม และหลักธรรมอื่น ๆ เพื่อให้การบริหาร จัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเกิด ความราบรื่นและยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ (ธีรศักดิ์) และพวงพูล (2020) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการงานประชาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เพื่อแหล่งเรียนรู้ ในชุมชน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ด้านแหล่งเรียนรู้ในชุมชน รวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อพัฒนาแบบจำลอง ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ เพื่อแหล่งเรียนรู้ในชุมชนประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบที่ 1 คือ การบริหารงาน สวัสดิการภาครัฐ ซึ่งประกอบด้วย ช่วยเหลือ สนับสนุน พัฒนา และบูรณาการ 2) องค์ประกอบที่ 2 คือ หลักสังกหัตถุ ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมันตธาตุ 3) องค์ประกอบ คือ การบริหาร งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย สร้างความสามัคคี สร้างศรัทธา เชื่อมสัมพันธ์ระหว่าง คณะสงฆ์กับชุมชน และพัฒนาเครือข่ายจิตสาธารณะ

5.2.1.3 ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของ พระสงฆ์ฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็น เพราะ พระสงฆ์ฆาธิการมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ การมีทักษะต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะทางด้านการจูงใจ การสร้างการมีส่วนร่วม ความมุ่งมั่นในการพัฒนา เป็นต้น ทักษะต่าง ๆ เฉพาะตัวเหล่านี้ที่จะสร้างเป็นกิจกรรมให้สังคมเห็น ร่วมกันว่าเป็นประโยชน์หรือนำมาซึ่งความดีงามต่อสังคม เป็นตัวกระตุ้นจิตกุศลของคนในสังคมในการ มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรม เพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี พบว่า สมรรถนะของเจ้าอาวาส คือ มีความสามารถในการจัดระบบความเป็นอยู่ของพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ภายในวัด สอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และธรรมศึกษา เผยแผ่เชิงรุก จัดตั้งกองทุน มอบทุนการศึกษา จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์การสอน จัดตั้งกองทุน สังฆะประชานุเคราะห์ กองทุนสังฆะสะสมทรัพย์และจัดตั้งกองทุนกองทุนสุขภาวะองค์ประกอบ ของสมรรถนะเจ้าอาวาส ประกอบด้วย 1) มุ่งผลสัมฤทธิ์เจ้าอาวาส 2) บริการที่ดี ใส่ใจในการให้ความ

สะดวก 3) ศึกษาหาความรู้เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ 4) ทำงานเป็นทีม 5) ยึดมั่นในความชอบธรรม และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสใช้วิธีอบรมสัมมนาสร้างระบบและหลักเกณฑ์ ด้านการบริการที่ดี พัฒนาโดยการจัดประชุมสัมมนาเพื่อให้สามารถให้การสงเคราะห์แก่พุทธศาสนิกชนอย่างเหมาะสม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ได้มากขึ้น สร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสุขในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานพัฒนาโดยส่งเสริมให้เจ้าอาวาสตระหนักและปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์เพื่อเป็นการเสริมสร้างและพัฒนาเจ้าอาวาสให้มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระบุญทนต์ สีนวนนา (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระวินยาศิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9 ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระวินยาศิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 คือ ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากพระสังฆาธิการชั้นผู้ใหญ่ ปัจจัยด้านสถานการณ์ช่วยในการทำงาน ปัจจัยด้านการมีเหตุผลเชิงจริยธรรมและปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ 2) ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการของพระวินยาศิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9 ได้แนวทางการพัฒนาพระวินยาศิการ จำนวน 4 แนวทาง คือ แนวทางการพัฒนาแรงสนับสนุนจากพระสังฆาธิการชั้นผู้ใหญ่ แนวทางการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ในการทำงาน แนวทางการพัฒนาความเป็นผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมและแนวทางการพัฒนาความมีจิตสำนึกต่อบทบาทหน้าที่ 3) การยืนยันรูปแบบการพัฒนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า รูปแบบการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการของพระวินยาศิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9 มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิศิต ธีรวิโส (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะสมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้ ด้านการปกครองด้านศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ประกอบด้วย การจัดระเบียบแนวปฏิบัติการอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาภายในวัดและนอกวัด ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนและประชาชนทั่วไป จัดบริการทางวิชาการด้านคุณธรรมจริยธรรมแก่ชุมชนมีการสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยต่าง ๆ การสงเคราะห์ทุนการสร้างโรงพยาบาล ตึกสงฆ์อาพาธ การสงเคราะห์ที่พักอาศัย ผู้ได้รับความเดือดร้อน และการบริการแก่ประชาชนทั่วไป 2) สมรรถนะของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย สมรรถนะ 9 คือ 1) สมรรถนะทั่วไป ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 1) คุณธรรมจริยธรรม 2) การสื่อสารที่ดี และ 3) การเป็นแบบอย่างที่ดี 2) สมรรถนะตนเอง ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 1) ภาวะผู้นำตนเอง 2) การมีสติปัญญา และ 3) การพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง และ 3) สมรรถนะการทำงานกับคนอื่น ประกอบด้วย สมรรถนะย่อย 3 สมรรถนะ คือ 1) การทำงานเป็นทีม 2) การช่วยเหลือผู้อื่น และ 3) ความเชื่อถือไว้วางใจได้และแต่ละสมรรถนะย่อย มี 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์หวัศิน วิสุทโธ (พงษ์ศักดิ์) (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า ภาระหน้าที่ที่สำคัญของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมไทย คือ ทำหน้าที่สงเคราะห์เป็นหลักงานสงเคราะห์นี้ พระสงฆ์จะทำการสงเคราะห์โดยตรงทางด้านจิตใจ เช่น การเป็นที่พึ่งให้ความร่มเย็นทางด้านจิตใจ การสงเคราะห์บำรุงขวัญด้วยการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการประโลมจิตใจแก่ประชาชน ส่วนการสงเคราะห์ด้านวัตถุนี้ ก็มีโดยอ้อม เช่น การขอ

ความช่วยเหลือในการทำงานสาธารณประโยชน์ หรือเชิญชวนให้นำสิ่งของมาบริจาคแก่ประชาชนที่ประสบภัยพิบัติ เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์นับว่าเป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ ซึ่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดหน้าที่ให้เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล มีหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความสงบเรียบร้อยและสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประทุม อังกูโรโรหิต (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศาสนาพุทธกับสังคมญี่ปุ่น พบว่า แนวทางที่กลุ่มศาสนาใหม่ใช้กระตุ้นให้ประชาชนญี่ปุ่นลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาและความทุกข์ คือ แทนที่จะหมกหมองกับสภาพทุกข์ยากเดือดร้อน ทุกคนควรจะมาร่วมกันทำความดีและแก้ไขปัญหา โดยเชื่อว่าการทำความดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำความดีเพื่อสังคมจะช่วยลดความทุกข์และปัญหาของปัจเจกบุคคลและสังคมได้ ลดความขัดแย้ง ลดการเบียดเบียนกันและร่วมกัน ขจัดภัยสังคมและภัยธรรมชาติที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดสันติสุขและความอยู่รอดของคนในสังคม ในภาพรวมกลุ่มศาสนาใหม่เกือบทุกสำนักเน้นสอนหลักธรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาในโลกปัจจุบัน ดังเช่นที่สมาคมสร้างคุณค่าสอนเรื่องการสร้างคุณค่าให้ชีวิต อันเป็นคำสอนที่เน้นศักดิ์ศรีและคุณค่าของปัจเจกบุคคลทำให้สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเป็นผู้ที่มีความสามารถเป็นคนดี และเป็นที่ต้องการของกลุ่มและชุมชน รวมถึงการสอนเรื่องการบรรลุภาวะพุทธะเพื่ออธิบายให้สมาชิกฟังว่าทุกคนมีศักยภาพและมีความสามารถในการบรรลุภาวะพุทธะได้อย่างเท่าเทียม ทั้งหญิงหรือชาย ไม่มีใครเหนือกว่าใครและทุกคนสามารถกำหนดชะตาชีวิตและวิถีการดำเนินชีวิตของตนเองได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคลแนวคิดเหล่านี้ได้กลายเป็นอุดมการณ์ที่ช่วยปลุกสำนึกและความกระตือรือร้นของสมาชิกสมาคมสร้างคุณค่าให้ลุกขึ้นมาช่วยกันทำความดีเพื่อสังคม และร่วมกันพัฒนาสังคมญี่ปุ่นตามความเชื่อและศรัทธาในหลักธรรมของพุทธศาสนิกชน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 ด้านการบริหาร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนด้านทรัพยากรและงบประมาณ การส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ แก่คณะสงฆ์และวัดอย่างเพียงพอ

5.3.1.2 ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ควรจัดตั้งรางวัลเกียรติบัตรให้แก่หน่วยงาน องค์กร บุคคล และพระสงฆ์ฆาติการที่มีภารกิจกรมสาธารณสงเคราะห์ เพื่อยกย่องเกียรติคุณชื่นชมความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีขึ้น

5.3.1.3 ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน พระสงฆ์ฆาติการควรมีใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการติดต่อสื่อสาร ประชุมทางไกลในการหาหรือจัดกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์และการบริหารจัดการคณะสงฆ์อื่น ๆ

5.3.1.4 ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พระสงฆ์ฆาติการควรสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ โดยจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการในรูปแบบวัดและชุมชน มีการเปิดรับบริจาคงบประมาณและสิ่งของจากภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์

5.3.1.5 ด้านการได้รับการอุปถัมภ์ศาสนิกชน พระสังฆาธิการควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้รับความทราบ แจ้งข่าวสารด้านสาธารณกุศลให้แก่ประชาชนผู้มีจิตศรัทธาได้มีส่วนร่วมในการบริจาคตามกำลัง สร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมสาธารณกุศล

5.3.1.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายของผู้นำชุมชนในการแจ้งข่าวสารจากวัดเพื่อให้ประชาชนผู้มีจิตศรัทธาได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

5.3.1.7 ด้านสมรรถนะทั่วไป พระสังฆาธิการควรศึกษาหาความรู้ในการจัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ ลงพื้นที่การศึกษาดูงานจากเครือข่ายวัดที่มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างแนวทางการดำเนินงานจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่

5.3.1.8 ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล พระสังฆาธิการควรมีการพัฒนาตนเองด้านภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง มีการสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานเป็นทีมร่วมกันของพระลูกวัดกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การดำเนินกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์

5.3.1.9 ด้านสมรรถนะการทำงานก็ร่วมกับผู้อื่น พระสังฆาธิการควรมีการพัฒนาตนเองให้ความไว้วางใจ และบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ สร้างทีมงานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เคารพในการตัดสินใจของทีมงาน รวมทั้งการแก้ไขปัญหาพร้อมกันเป็นทีม

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพของเครือข่ายสาธารณสงเคราะห์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

5.3.2.2 ควรศึกษาการสร้างการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

5.3.2.3 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตพื้นที่อื่นๆ เพื่อค้นหาตัวแปรพยากรณ์อื่น ๆ ที่มีผลต่อการทำนุบำรุงส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *ระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมการศาสนา, กองพุทธศาสนสถาน. (2544). *วัดพัฒนา 44*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2540). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2542). *คู่มือการบริหารและการจัดการวัดฉบับย่อ*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2543). *การประเมินผลโครงการปฏิบัติงานของหน่วยงานอบรมประชาชนประจำตำบล*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมการศาสนา. (2549). *รายงานสรุปผลการจัดอบรมค่ายยุวชนสมานฉันท์และการเสวนาทางศาสนาในวาระครบรอบ 100 ปีชาตกาลพุทธทาสภิกขุ*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2550). *แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กองแผนงาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กัลยลักษณ์ อยู่เย็น. (2558). *บทบาทของวัดป่ากับกระบวนการพัฒนาคนและสังคม (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลหลายตัวแปร (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร จำกัด.
- กิตติศักดิ์ ปลาทอง และวิภาวี กฤษณะภุติ. (2549). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการชุมชนในภาวะมหาอุทกภัย ปี 2554: เรียนรู้จากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 30(2), 65-88.
- คัมภีร์ สุดแท้. (2553). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก 6 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และพระณัด วฑฒโน. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 527-538.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2544). เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ใน *เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลาด จันทสมบัติ. (2550). *การพัฒนาแบบการจัดการความรู้องค์กรชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชำเรือง วุฒิจันทร์. (2544). *คุณธรรมและจริยศาสตร์หลักการและวิธีการพัฒนาจริยศึกษาในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

- ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์. (2520). พระบรมราชาวาทพระราชนานแก่ครูใหม่ และนักเรียนน ตำนกจิตรลดา
โราณ. มิตรรุ, 19(8), 3.
- ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์. (2524). *หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนชุนจิตร แซ่มล้าเจียก*. กรุงเทพฯ:
การศาสนากรุงเทพมหานคร.
- ชุนศรี วงศ์รัตน. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ณัฐศักดิ์ จันทรผล. (2552). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่เน้น
การกระจายอำนาจ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณัฐหทัย โภคา. (2559). *รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนจังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์
ปริญญาปรัชญาศษุภีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ดำรงศักดิ์ มีสุนทร. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน: กรณีศึกษา วัดนามสมมุติกับชุมชน
นามสมมุติจังหวัดกาญจนบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถวัลย์รัฐ วรเทพพุฒิพงษ์. (2540). *การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*.
กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ทวิณา ไชยงยศ. (2559). *บทบาทพระสังฆาธิการด้านการสนับสนุน การจัดการศึกษาของพระเทพ
ศาสนาภิบาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารการศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิตนา แซมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
(พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิดารัตน์ ศรีขาว. (2557). *รูปแบบการพัฒนาการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชนชนบทในจังหวัดกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาศษุภีบัณฑิต). มหาสารคาม:
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- น้อย ลายคราม และสุบรรณ จันทบุตร. (2549). *การบริหารและการจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน
ในหลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สถาสถาบันราชภัฏ.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2546). *การจัดการสมัยใหม่: Modern Management (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ:
เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญช่วย จันทรเห้า. (2544). *พฤติกรรมการบริหารของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานวัดในเขต
การปกครองคณะสงฆ์จังหวัดกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญส่ง หาญพานิช. (2546). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาไทย
(วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรศษุภีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประทุม อังกูร์โรหิต. (2553). *สถาบันทางพระพุทธศาสนาที่งานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา ทองนิล. (2553). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยการบูรณาการแบบสอดแทรก
สำหรับนักศึกษาครู เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญา
ศษุภีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- พจนารถ สุพรรณกุล และคณะ. (2561). *บทบาทของกษัตริย์ในการอุปถัมภ์ พุทธศาสนาในประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พนม พงษ์ไพบูลย์. (2549). *การศึกษา คือ ปัจจัยที่ 5 ของชีวิต*. สืบค้นจาก <http://www.moe.go.th/web-panom/article-panom/article10.htm>.
- พระกิตติพันธ์ กิตติพิโล และคณะ. (2563). *บทบาทในการบำรุงพระพุทธศาสนาของอุบาสกอุบาสิกา: กรณีศึกษา ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*. *วารสารพุทธศาสตร์*, 11(2), 462-477.
- พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ (แย้มชุ่ม). (2557). *การพัฒนารูปแบบงานสาธารณสงเคราะห์ตามกระบวนการวัฏจักร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกากอภิชชาติ ธรรมสุโข. (2558). *ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในทศวรรษหน้า*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(2), 313-325.
- พระครูประกฤษ์สิทธิคุณ (ประสิทธิ์ ปภัสโร). (2555). *บทบาทของพระสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโพธิ์โรจน์ภัทรคุณ วิโรจน์ภทฺทปญฺโญ. (2555). *ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเมตตาตมกคฺฉิษฺฐ์. (2559). *การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 8(2), 59-69.
- พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต). (2563). *การพัฒนาสมรรถนะ เจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี*. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 9(9), 29-42.
- พระครูสุธีจริยวัฒน์. (2562). *ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 20(1), 261-271.
- พระดาบเหนื่อ บุตรสีทา. (2557). *การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพชรมน้ำสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระทีฆทัตถ์สินีวงศ์. (วิรัช วสสิริ) และคณะ. (2558). *ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์). (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระเทพเวที (ป.อ. ปยุต.โต). (2531). *พุทธธรรม: กฎธรรมชาติและคุณค่าสำหรับชีวิต*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). *พุทธวิธีการบริหาร* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมญาณมุนี. (2548). *พระธรรมญาณมุนี 84*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์การพิมพ์.

- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). (2548). *สารภาค 15*. กาญจนบุรี: ธรรมเมธี.
- พระบุญทนต์ สีนวนนา. (2563). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของพระวินยาธิการเพื่อความยั่งยืนของคณะสงฆ์ภาค 9. *สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 22(1), 61-69.
- พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีโพธิ์ และพระมหาภุชงค์ธนนันต์ เสฎฐเมธี. (2560). *กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดบวรจรง มหานาโค (โทสันเทียะ). (2562). *รูปแบบการพัฒนา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในจังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- พระปลัดวรญาณ อุคควชิโร (ยอดเพชร). (2557). *การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพงษ์เล็ก ธรรมทินโน (สาลาจันทร์). (2561). *แนวทางการส่งเสริมการศึกษา สงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดบึงกาฬ*. *วารสารธาตุพนมปริทรรศน์*, 2(2), 109-119.
- พระพุทธรญาณ (ทองย้อย กิตติทินโน). (2548). *ธรรมญาณนิพนธ์: 100 ปี พระพุทธรญาณ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระไพฑูรย์ อารัมภรัตน์. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมทางพุทธศาสนา กรณีศึกษาเขตทวีวัฒนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร*. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 6(1), 457-478.
- พระมหาชุตีภัก อภินันโท และรัตติยา เหนืออำนาจ. (2562). *การจัดการเครือข่ายวัฒนธรรมเชิงพุทธของคณะสงฆ์ จังหวัดนครพนม*. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(1), 1-18.
- พระมหาทองชัย บุรณพิสุทธิ. (2550). *บทบาทของวัดกับชุมชนในเขตบางรัก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระมหาไพฑูรย์ ปภัสสรโร (ไชยกุล). (2561). *รูปแบบเครือข่ายองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสังคมไทย*. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 192-204.
- พระมหาวิวัฒน์ ฌาเนสโก (ศิริรัตน์) และคณะ. (2564). *การพัฒนาเครือข่าย การบริหารงานของคณะสงฆ์ไทยในทวีปยุโรป*. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(1), 336-351.
- พระมหาวิศิต ธีรวิโส. (2562). *การพัฒนาสมรรถนะของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดสุรินทร์*. *วารสาร มจรพุทธปัญญาปริทรรศน์*, 4(1), 159-170.
- พระมหาสันติ ฐานาโร. (2561). *การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์เขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสิทธิการ. (2553). *หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี รวมทุกวิชา*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาเสกสรรค์ อัครจารย์ (แก้วทรัพย์). (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาวัดในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระราชรัตนเวที (ประเสริฐ โชติธมฺโม). (2560). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารจัดการของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 4. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(3), 244-258.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2527). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชสุทธิญาณมงคล (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2551). *การบริหารวัด*. กรุงเทพฯ: จังหวัดสิงห์บุรี.
- พระเริ่ม ไชตะขบ. (2560). แนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชน ในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา. *วารสาร Veridian E-Journal*, 10(1), 1895-1907.
- พระวราภพ คุณสมปโน. (2561). *การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของวัดพระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิสุทธิภัทรธาดา. (2547). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎหมายอาญา*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์). (2563). *การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์วศิน วิสุทฺโธ (พงษ์ศักดิ์). (2563). *การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี*. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 2(2), 449-460.
- พลสัณห์ โพธิ์ศรีทอง. (2548). *บนเส้นทางที่สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: เอส แอนด์ จี กราฟฟิก.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2529). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2562). *อดีต ปัจจุบัน และอนาคตงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.
- พินิจ ลาภานานนท์. (2563). *วิถีพุทธศาสนาเพื่อสังคมในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรญาณ์ แสงปัญญา และพินิจ ลาภานานนท์. (2564). *พุทธศาสนาเพื่อสังคม: บทบาทพระสงฆ์ด้านงานสาธารณสงเคราะห์ กรณีศึกษาพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) วัดสวนแก้ว จังหวัดนนทบุรี*. *วารสารมหาจุฬานาครินทร์*, 8(3), 288-302.
- พิสิฐ เทพไกรวัล. (2554). *การพัฒนารูปแบบเครือข่ายความร่วมมือเพื่อคุณภาพการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พุทธทาสภิกขุ. (2527). *การศึกษาคืออะไร*. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- พูนสุข หิงคานนท์. (2540). *การพัฒนาแบบจำลององค์การของวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพบูลย์ เสี่ยงก้อง. (2544). *หลักการบริหารงานในวัด*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- ฟื้น ดอกบัว. (2550). *พระพุทธศาสนากับคนไทย*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- มนัส ภาคภูมิ. (2544). *หน้าที่อำนาจและบทบาทพระสังฆาธิการในวัดพัฒนา 44*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.

- มานพ นักการเรือน. (2546). *ปรัชญาการศึกษา*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย.
- มาลี สืบกระแสน. (2552). *การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2551). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- รัตน์ บั้วสนธ์. (2552). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คำสมัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด.
- รุ่งทิพย์ พูลพิพัฒน์. (2561). *การจัดการสารสนเทศสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการกับสภาพการณ์*, สัมภาษณ์, วันที่ 28 พฤศจิกายน 2561.
- ลักขณา ทองทศ. (2555). *การให้ทานของชาวบ้านตอนกลาง ตำบลธาตุ อำเภวารินชาราบ จังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ลิขิตา เฉลิมพลโยธิน และคณะ. (2560). *ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์การโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 11(26), 162-171.
- วรวะห์ ศิริประเสริฐศรี. (2559). *รูปแบบการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อประชาสัมพันธ์ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงในจังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). *ศูนย์วิชาการและภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2547). *ชุดวิชาคติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *คู่มือไวยาวัจกร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการและพระวินยาธิการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. (2552). *คู่มือพระสังฆาธิการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนา.
- สุนทร สุภูตะโยธิน. (2550). *คู่มือสมณศักดิ์สำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: กรังด์ปรีซ์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด.
- สุภารักษ์ จูตระกูล. (2560). *ครอบครัวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล (Digital Literacy) ของดิจิทัลเนทีฟ*. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 11(1), 131-150.
- สุรียนต์ น้อยสงวน. (2559). *รูปแบบการปฏิบัติงานสารสนเทศสงเคราะห์ของคณะสงฆ์แนวพุทธบูรณาการในจังหวัดศรีสะเกษ*. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 383-394.

- สุวัฒน์ รักษันโท. (2558). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุวัฒน์ รักษันโท. (2558). *การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุวิชา เป้าอารีย์. (2559). *การศึกษาระบบองค์การพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาวัดเทพปูลณาราม ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อำนวยการ. (2550). *การพัฒนารูปแบบการบริหารความรู้ในสถาบันการอาชีวศึกษาไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสยาม.
- อุทุมพร จามรมาน. (2541). *การประกันคุณภาพระดับอุดมศึกษาตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบล อุดร. (2561). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาสด้านการบริหารการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(2), 16-29.
- ไอศูรย์ อินทร์เพชร. (2553). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีพระเทพสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bardo, J.W. and Hardman, J.J. (1982). *Urban Sociology: A systematic production*. Chicago: F.E. Peacock.
- Brown, W.B. and Moberg, D.J. (1980). *Organizational Theory and Management: A Macro Approach*. New York: John Wiley and Sons.
- Corsini, R.J. and Auerbach, A.J. (1996). *Concise Encyclopedia of Psychology*. New York: John Wiley and sons.
- Eisner, E. (1976). Education Connoisseurship and Criticism: Their Form and Function in Education Evaluation. *Journal of Aesthetic Education*, 10(4), 135.
- Eisner, E.W. (1975). *The Eye: Toward the Reformation of Educational Evaluation an ford*. C.A: Stanford Evaluation Consortium.
- Fayol, H. (1949). *General and Industrial Management*. London: Sir Isaac Pitman and Sons.
- Flippo, E.B. (1970). *Principle of Personnel Management*. New York: Mc Graw-Hall Inc.
- Forcese D.P. and Richer, S. (1973). *Social Research Methods*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill Book.
- GU Lick, L. and Urwick J. (1973). *Papers on the Science of Administration*. New York: Institute of Public Administration.
- Henri, F. (1930). *Industrial and General Administration*. New York: Mc-Grew Hill.
- Husen, T. and Postlethwaite, T.N. (1994). *The International Encyclopedia of Education* (2nd ed.). Great Britain: Pergamon Press.

- Ivancevich, J.H. and Other. (1989). *Management: Principles and Functions* (4th ed.). Boston: MA: Richard, D.
- Joyce, B. and Weil, M. (1985). *Models of teaching* (2nd ed.). New Delhi: Prentice–Hall.
- Keeves, P.J. (1988). *Educational research. Methodology. and measurement: An international handbook*. Oxford: Pergamon.
- Koontz, H.D. (1972). *Principle of Management*. New York: Mc Graw-Hill.
- Mintzberg, H. (1983). *The Structuring of Organizations*. Englewood Cliff, New Jersey: Prentice-Hall.
- Schwirian, P.M. (1987). Evaluation the performance of nurse: A multidimensional approach. *Nursing Research*, 27(6), 347-351.
- Stephen, K. (1982). *Motivation: Biosocial Approaches* (2nd ed). New York: McGraw-Hill, Inc.
- Stoner, A.F. and Wankel, C. (1986). *Management* (3rd ed.). New Delhi: Prentice–Hall.
- Taro, Y. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York Harper and Row Publications.
- ThinkExist. (2008) *The Leadership Challenge: How to Get Extraordinary Things Done in Organizations*. San Francisco: Jossey Bass.
- Willer, D. (1986). *Scientific Sociology: Theory and Method*. Englewood Cliff, N.J.: Prentice–Hall.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยจัดทำขึ้นเพื่อศึกษารูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลที่ได้รับไปพัฒนาการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างต่อไป

2. แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

ตอนที่ 4 คำถามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

3. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงและตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ
นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. อายุ ปี
2. พรรษา..... พรรษา
3. ตำแหน่ง (ระดับเจ้าคณะใหญ่, เจ้าคณะภาค, รองเจ้าคณะภาค, เจ้าคณะจังหวัด, เจ้าคณะอำเภอ, รองเจ้าคณะอำเภอ, เจ้าคณะตำบล, รองเจ้าคณะตำบล, เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส)
 - 3.1 เจ้าคณะจังหวัด
 - 3.2 เจ้าคณะอำเภอ
 - 3.3 รองเจ้าคณะอำเภอ
 - 3.4 เจ้าคณะตำบล
 - 3.5 รองเจ้าคณะตำบล
 - 3.6 เจ้าอาวาส
 - 3.7 ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
4. ระดับการศึกษา
 - 4.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - 4.2 ปริญญาตรี
 - 4.3 สูงกว่าปริญญาตรี
5. สมณศักดิ์
 - 5.1 พระราชาคณะ
 - 5.2 พระครูสัญญาบัตร
 - 5.3 พระครูฐานานุกรม

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของ
พระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

คำชี้แจง ท่านจงพิจารณาประเด็นข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงท่านตามเกณฑ์ ดังนี้

มากที่สุด หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ปัจจัยสมรรถนะองค์กรคณะสงฆ์				
1.1	ด้านการบริหาร				
1.1.1					
1.1.1	มีการจัดบุคลากรในการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์				
1.1.2	มีการจัดทรัพยากรหรือวัสดุ ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์				
1.1.3	มีการศึกษาปรับปรุงระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีต่อการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์				
1.1.4	มีการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส ตามหลักธรรมาภิบาล				
1.1.5	มีการจัดงบประมาณการส่งเสริม สาธารณสุขสงเคราะห์				
1.1.6	มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนทั้งใน และนอกองค์กร				
1.2	ด้านประสิทธิภาพของเครือข่าย				
1.2.1	มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งมั่น ร่วมแรง ร่วมใจบรรลุเป้าหมายให้ได้ต่อ การส่งเสริมสาธารณสุข				
1.2.2	มีระบบการทำงานที่ชัดเจนทุกคน รู้หน้าที่ ปฏิบัติภารกิจให้ดีที่สุด ต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์				
1.2.3	มีความสามัคคี ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ เกื้อกูล ผลักดันกัน และกันต่อการส่งเสริมสาธารณสุข สงเคราะห์				

รายการ		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.2.4	มีการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ระหว่างกัน					
1.2.5	ชื่นชมความสำเร็จร่วมกันร่วม ภาครัฐมีใจด้วยกันต่อการส่งเสริม สาธารณสงเคราะห์					
1.2.6	ให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ระหว่างเครือข่าย					
1.3	ด้านประสิทธิภาพการประสานงาน					
1.3.1	มีการติดต่อ สื่อสาร แลกเปลี่ยน ข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และชุมชน					
1.3.2	ขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ ในการเตรียมความพร้อมต่อ การส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์					
1.3.3	จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และสร้างแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน					
1.3.4	มีใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการติดต่อ สื่อสาร					
1.3.5	มีการประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ด้านวัสดุ อุปกรณ์					
1.3.6	มีการสื่อสารข้อมูลให้แก่ผู้นำชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ในพื้นที่ได้รับทราบ					
2.	ปัจจัยหนุนเสริมภายนอก					
2.1	ด้านความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย					
2.1.1	องค์กรสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือ ต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์					
2.1.2	หน่วยงานราชการได้ให้ความร่วมมือ ต่อการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์					
2.1.3	ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วม ต่อการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์					

รายการ		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.1.4	หน่วยงานเอกชน มูลนิธิ หรือผู้มีจิตศรัทธาได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.1.5	พระสงฆ์ในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.1.6	นักการเมือง ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.2	ด้านการได้รับการอุปถัมภ์ศาสนิกชน					
2.2.1	ได้รับการอุปถัมภ์ปัจจัยจากพุทธศาสนิกชนต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.2.2	ได้รับสิ่งของจากการบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาในการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.2.3	ได้รับการอำนวยความสะดวกด้านการจัดหาสถานที่จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น					
2.2.4	หน่วยงานภาครัฐมีนโยบายสนับสนุน เช่น การจัดทำโครงการ ฟ้าป่าสมทบ กิจกรรมรับบริจาค เป็นต้น					
2.2.5	หน่วยงานภาครัฐมีการส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยในการดำเนินการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.2.6	ประชาชนในพื้นที่มีจิตศรัทธาและให้ความร่วมมือต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นอย่างดี					
2.3	ด้านการประชาสัมพันธ์					
2.3.1	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ					
2.3.2	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ ในพื้นที่					
2.3.3	มีการสร้างเพจ Facebook เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสาร					

รายการ		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.3.4	จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ ในจุดสำคัญ					
2.3.5	มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียง ตามสายของผู้นำชุมชน					
2.3.6	มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร ผ่านช่องทาง Line					
3.	ปัจจัยสมรรถนะส่วนบุคคล					
3.1	ด้านสมรรถนะทั่วไป					
3.1.1	มีความรู้และประสบการณ์ในการ จัดการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์					
3.1.2	สามารถนำหลักพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ในการส่งเสริมสาธารณ สงเคราะห์					
3.1.3	สามารถให้คำปรึกษาแก่ผู้ดำเนินการ จัดการส่งเสริมสาธารณสงเคราะห์					
3.1.4	มีศิลปะในการสื่อสาร มีศิลปะ ในการโน้มน้าวใจเพื่อสร้าง การมีส่วนร่วม					
3.1.5	ประพฤติตนเป็นเป็นที่น่าเลื่อมใส ทำให้ประชาชนเกิดศรัทธานำสิ่ง ปัจจัยและสิ่งของมาบริจาคสมทบ					
3.1.6	เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มุ่งสร้าง สาธารณะกุศลช่วยเหลือ ผู้อื่น					
3.2	ด้านสมรรถนะส่วนบุคคล					
3.2.1	เป็นผู้มีภาวะผู้นำกล้าตัดสินใจ ดำเนินการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์					
3.2.2	มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง					
3.2.3	มีการพัฒนาตนเองด้านการศึกษา อบรม และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสมอ					
3.2.4	มีการขอคำปรึกษาจากผู้มีประสบการณ์ ในการส่งเสริมสาธารณะสงเคราะห์					
3.2.5	มีมิตรไมตรีให้การช่วยเหลือเกื้อกูล แก่พระลูกวัด					
3.2.6	มีทักษะในการจูงใจ					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.3	ด้านสมรรถนะการทำงานกับร่วมกับผู้อื่น				
3.3.1	มีทักษะการทำงานเป็นทีม ให้ความช่วยเหลือเพื่อร่วมงาน				
3.3.2	มอบหมายงานตรงกับความสามารถ ผู้ปฏิบัติงาน				
3.3.3	มีศิลปะในการสื่อสารภายใน และภายนอกองค์กร				
3.3.4	มีทักษะการประสานงานกับหน่วยงาน อื่นจนสำเร็จลุล่วง				
3.3.5	ให้ความไว้วางใจเคารพในการ ตัดสินใจของทีมงาน				
3.3.6	เชื่อมั่นในศักยภาพของทีมงาน และสามารถให้คำปรึกษาได้เสมอ				

ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนล่าง

คำชี้แจง ท่านจงพิจารณาประเด็นข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงท่านตามเกณฑ์ ดังนี้
มากที่สุด หมายถึง มีการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมากที่สุด
มาก หมายถึง มีการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก
ปานกลาง หมายถึง มีการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับปานกลาง
น้อย หมายถึง มีการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับน้อย
น้อยที่สุด หมายถึง มีการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ด้านการสงเคราะห์				
1.1	มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างอาคารเรียน และวัสดุการเรียนการสอนแก่นักเรียน				
1.2	มีการสงเคราะห์ระดมทุนในการสร้างตึกโรงพยาบาลและจัดหาอุปกรณ์ทางการแพทย์				
1.3	การสงเคราะห์ที่พักอาศัยแก่ผู้เดินทางไกล ได้รับความเดือดร้อน บริการห้องน้ำ ห้องสุขา น้ำดื่ม				
1.4	มอบทุนแก่พระภิกษุ สามเณร ผู้เรียนธรรม-บาลี				
1.5	การสงเคราะห์ที่สิ่งของในการดำรงชีพแก่ผู้ประสบภัยที่ได้รับความเดือดร้อน				
2.	ด้านการเกื้อกูล				
2.1	มีการให้การสนับสนุนบริจาคทุนทรัพย์สมทบทุนพัฒนาโครงการร่วมกับภาครัฐ				
2.2	ให้สถานที่ในการใช้ประโยชน์แก่ชุมชน เช่น ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน การจัดตั้ง กลุ่มอาชีพ				
2.3	จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญของทางราชการ				
2.4	ร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าชุมชน แหล่งน้ำ				

รายการ		ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.5	อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ					
3.	ด้านการพัฒนา					
3.1	บูรณะสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น พัฒนาโบสถ์ ศาลา					
3.2	สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนา ยกระดับคุณภาพชีวิต เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์					
3.3	ทำความสะอาดถนนในบริเวณหมู่บ้าน ร่วมกับชุมชน					
3.4	ร่วมกับชุมชนในการพัฒนา ความสะอาด สวนสาธารณะ ลานกีฬา ลานอเนกประสงค์ในชุมชน					
3.5	มีส่วนร่วมในการสอนธรรมะ ในสถานศึกษา					
4.	ด้านการบูรณาการ					
4.1	มีการสร้างเครือข่ายในการทำงาน เช่น เครือข่ายในการเผยแพร่ พระพุทธศาสนา เครือข่ายพระสงฆ์ นักพัฒนา					
4.2	มีการดำเนินการจัดตั้งหมู่บ้าน รักษาศีล 5					
4.3	ระดมทุนทรัพย์ร่วมกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องและชุมชนในการช่วยเหลือ ผู้ด้อยโอกาสในชุมชน					
4.4	มีการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการออกเยี่ยมบ้านและให้กำลังใจ แก่ผู้สูงอายุในชุมชน					
4.5	มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน					

ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของ
พระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ข.1 ค่าความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
X1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X3	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X6	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8
X7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X13	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X19	+1	+1	+1	+1	0	4	0.8
X20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X21	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X22	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X23	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X24	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X25	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X26	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X27	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X28	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X29	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X30	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X31	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X32	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
X33	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X34	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X35	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X36	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X37	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X38	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8
X39	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X40	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X41	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X42	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X43	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X44	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X45	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X46	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X47	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X48	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X49	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X50	+1	+1	+1	+1	0	4	0.8
X51	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X52	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X53	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
X54	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y1	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y5	+1	+1	0	+1	+1	4	0.8
Y4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y7	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y8	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

(ต่อ)

ตารางที่ ข.1 (ต่อ)

คำถามข้อ	คะแนนของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
Y10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y11	+1	+1	+1	0	+1	4	0.8
Y12	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y14	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y15	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y16	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y17	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y18	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y19	+1	+1	+1	+1	+1	5	1
Y20	+1	+1	+1	+1	+1	5	1

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค

คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ ค.1 ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
X1	0.583
X2	0.325
X3	0.378
X4	0.259
X5	0.746
X6	0.355
X7	0.459
X8	0.535
X9	0.568
X10	0.493
X11	0.372
X12	0.438
X13	0.592
X14	0.431
X15	0.583
X16	0.467
X17	0.514
X18	0.534
X19	0.746
X20	0.583
X21	0.325
X22	0.583
X23	0.325
X24	0.378
X25	0.259
X26	0.746
X27	0.355
X28	0.459
X29	0.535
X30	0.568

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
X31	0.583
X32	0.325
X33	0.378
X34	0.259
X36	0.746
X37	0.583
X38	0.325
X39	0.583
X40	0.325
X41	0.378
X42	0.259
X43	0.746
X44	0.355
X45	0.583
X46	0.325
X47	0.583
X48	0.325
X49	0.378
X50	0.259
X51	0.746
X52	0.355
X53	0.583
X54	0.325
Y1	0.493
Y2	0.248
Y3	0.355
Y4	0.459
Y5	0.535
Y6	0.568
Y7	0.493

(ต่อ)

ตารางที่ ค.1 (ต่อ)

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย
Y8	0.459
Y9	0.535
Y10	0.568
Y11	0.355
Y12	0.459
Y13	0.535
Y14	0.325
Y15	0.583
Y16	0.467
Y17	0.514
Y18	0.355
Y19	0.459
Y20	0.535

หมายเหตุ: Reliability Coefficients, N of Cases = 42, N of Items = 74, Alpha = .903

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามประเมินความเหมาะสม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามประเมินความเหมาะสม

เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อต้องการทราบถึงความเห็นของท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ผู้วิจัยได้สรุปข้อคำถามจากการประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. แบบสอบถามแบ่งออกเป็นจำนวน 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

มากที่สุด หมายถึง ระดับความเหมาะสมมากที่สุด

มาก หมายถึง ระดับความเหมาะสมมาก

ปานกลาง หมายถึง ระดับความเหมาะสมปานกลาง

น้อย หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง ระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้เป็นข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์เท่านั้นและจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม โดยจะไม่มีผลกระทบต่อใด ๆ ต่อท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ได้กรุณาอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ

นักศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์ สาขาศึกษาศาสตร์

สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

1. ชื่อ-สกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ตำแหน่ง.....
3. สถานที่ปฏิบัติงาน.....
4. วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตอนที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

	รายการที่ประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	แนวทางพัฒนาด้านสมรรถนะองค์การคณะสงฆ์					
1.1	การพัฒนาการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมภิบาล					
1.2	สร้างการมีส่วนร่วมกิจกรรม ส่งเสริมสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์					
1.3	จัดตั้งมูลนิธิต้นบุญในการช่วยเหลือสาธารณสุขสงเคราะห์					
1.4	การพัฒนาเครือข่ายสาธารณสุขสงเคราะห์เชิงพื้นที่					
1.5	การพัฒนาคณะสงฆ์ในการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ					
2.	แนวทางพัฒนาด้านการหนุนเสริมภายนอก					
2.1	จัดตั้งคณะกรรมการร่วมระหว่างวัดและชุมชนในการทำกิจกรรมกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.2	จัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด ชื่อ “วัด ชน รัฐ” (วัด เอกชน และ ภาครัฐ) ในการทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.3	การบูรณาการร่วมกันระหว่างสถานศึกษาในการส่งเสริมนักเรียน นิสิต นักศึกษาทำกิจกรรมสาธารณสุขสงเคราะห์					
2.4	การพัฒนา Application ต้นบุญในการเปิดรับบริจาค					
2.5	การพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์บอกบุญบนสื่อออนไลน์					

ภาคผนวก จ

ภาพประกอบการทำวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ จ.1 การสัมมนาเชิงลึก พระสังฆาธิการในจังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ จ.2 การสัมมนาเชิงลึก พระสังฆาธิการในจังหวัดชัยภูมิ

ภาพที่ จ.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก นางสาวจิตสุภา หมิ่นยงค์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ จ.4 การสัมภาษณ์เชิงลึก นายประสงค์ ทองปะ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ จ.5 การสัมภาษณ์เชิงลึก นายแพทย์ สดทรงศิลป์ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ จ.6 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูปทุมธรรมานุรักษ์ (ถวัลย์ वलโล) เจ้าอาวาสวัดหนองบัวทอง
รองเจ้าคณะอำเภอเมืองบุรีรัมย์

ภาพที่ จ.7 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูปริยัติกิตติธำรง อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาพที่ จ.8 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระครูสิริคุณารักษ์ (พล ปิยธมโม) วัดจำปา เจ้าคณะอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ จ.9 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระเทพปริยัติยาจารย์ ดร. เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าอาวาสวัดกลาง
พระอารามหลวง จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ จ.10 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระพรหมวชิรโมลี ที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค 11 เจ้าอาวาสวัดศาลาลอย
พระอารามหลวง จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ จ.11 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระมงคลสุตกิจ เจ้าคณะอำเภอห้วยราช ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกลาง
พระอารามหลวง เลขาธิการเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ภาพที่ จ.12 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระราชวิมลโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ จ.13 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระราชสุตาลังการ ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ เจ้าอาวาสวัดพรหมสุรินทร์

ภาพที่ จ.14 การสัมภาษณ์เชิงลึก พระสังฆาธิการในจังหวัดสุรินทร์

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ, ยุภาพร ยุภาศ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2565). รูปแบบการส่งเสริม
สาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารสหวิทยา
การวิจัยและวิชาการ*, 2(6), 733-752, พฤศจิกายน-ธันวาคม.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ พระครูใบฎีกาวิชาญ วิสุทโธ
วันเกิด 21 กุมภาพันธ์ 2534
สถานที่เกิด เลขที่ 129 หมู่ 10 บ้านโคกสำโรง ตำบลปรีอ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 32140
ที่อยู่ปัจจุบัน วัดบ้านเตือพัฒนา เลขที่ 228 หมู่ 9 ตำบลธานี อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 32140
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตสุรินทร์
ตำแหน่ง อาจารย์

ประวัติการศึกษา

- 2558 พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตสุรินทร์
- 2560 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
- 2566 รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY